

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ПАВЛЕНКО ОЛЕНА ІГОРІВНА

Примірник № 1

УДК 37.013.32:[37.026:811-057.874(043.5)]

ДИСЕРТАЦІЯ

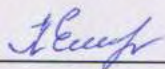
ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ
ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ В
УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

011 Освітні, педагогічні науки

01 Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

О. І. Павленко

Науковий керівник: **Мокляк Володимир Миколайович**, доктор педагогічних наук, професор

Полтава – 2024

АНОТАЦІЯ

Павленко О. І. Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. – Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Міністерство освіти і науки України, Полтава, 2024.

У дисертації здійснено теоретичний аналіз проблеми і запропоновано її нове наукове розв'язання, яке полягає у визначенні, обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності дидактичних умов формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти. Зокрема, розроблено авторську структурну модель формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти.

У процесі наукового пошуку визначено основні принципи побудови структурно-функціональної моделі формування іншомовної предметної компетентності в умовах неформальної освіти. В основу моделі покладено такі опорні поняття: мета моделі навчання; принципи; функції росту; структурні компоненти розвитку особистості; дидактичні умови; форми навчання; засоби навчання; методи навчання; діагностичний інструментарій; результат навчального процесу.

Мета моделі поставлена на основі очікуваного результату навчання. Під терміном результат навчання прийнято розуміти досягнення учня після завершення запропонованого курсу навчання. Досягнення учня базуються на набутих знаннях, вміннях, компетентностях, навичках, усвідомленнях, а також глибокої зміни ставлення до навчання, саморозвитку та саморегуляції.

Мета моделі навчання в контексті особистісно орієнтованого підходу полягає не тільки в академічних досягненнях, але і в розвитку старшокласника

як особистості, що навчається та реалізовує свої потенційні можливості в житті.

Принципи базуються на індивідуальних потребах кожного з учасників навчального процесу. Фундаментальними принципами в особистісно орієнтованому підході є принципи, що полягають у фокусуванні уваги на інтересах та стилі навчання кожного старшокласника. Вони дають можливість спрямовувати та вводити учня в навчальний процес без стресу, підтримувати та стимулювати підлітка до навчання та розвивати його як особистість.

До них належать:

- індивідуалізація навчання, що передбачає створення індивідуальних навчальних планів, які орієнтуються на конкретні потреби, характеристики та інтереси кожного учня з урахуванням особистого темпу та стилю навчання;

- активна участь учня в навчальному процесі, а саме залучення до навчального процесу, співтворчість на заняттях та співпраці; стимулювання учнів до висловлення власної думки, самостійність та саморегуляція в навчанні, а також сприяння до саморефлексії;

- контекстуалізація – побудова навчального плану та занять, наближених до реальних життєвих ситуацій, демонстрація шляхів вирішення проблем, що постають перед учнем; використання автентичних матеріалів та завдань, що стануть у пригоді при використанні набутої компетентності в реальних ситуаціях;

- підтримка самодисципліни – розпізнавання сильних та слабких сторін у навчанні, розвиток стратегії подолання складних моментів та визначення результатів навчання;

- диференціація навчання – адаптація завдань шляхом використання різних методів, форм та засобів навчання;

- залучення реальних ситуацій – імітування ситуацій, що відбуваються поза навчальним середовищем, стимуляція учнів для безперешкодного

спілкування з носіями іноземної мови та використання мови в різних контекстах;

– постійне вдосконалення – постійне оновлення та зміна підходів та методів навчання у зростанні не тільки учня, а і вчителя в суб'єкт-суб'єктних відносинах в освітньому процесі;

– відстеження результатів та надання зворотного відгуку – систематичне оцінювання досягнень учня протягом навчання та надання зворотного відгуку для подальшого розвитку.

Один із головних моментів навчального процесу – це відстежування функцій росту учня протягом навчання. Оскільки основною метою є набуття компетентностей та успішне використання їх поза навчальним середовищем, визначення зросту досягнень учня є досить складний та мультизадачний процес для викладача. Таким чином, функції зросту досягнень можуть бути такими:

– функція мотивації – створення правильного плану навчання та розбиття головної цілі на задачі, при успішному завершенні якої учень може отримувати похвали за досягнення малих цілей, створення цікавих завдань та проєктів, які відповідають їхнім інтересам і потребам;

– функція виклику – створення умов для постійного виклику учнів, спонукаючи їх до розвитку та зросту. Для досягнення такої функції зазвичай використовують більш складні завдання, проєкти, нові теми або реальні ситуації, що дають змогу реалізувати набуті знання;

– функція диференціації;

– функція адаптації;

– функція саморефлексії – залучення учнів до оцінювання свої знань та усвідомлення позитивного результату від навчання, що за собою принесе впевненість у вивченому матеріалі та вільному використанні в життєвих ситуаціях.

Для досягнення мети та позитивних результатів функцій росту учня необхідно мати узагальнені дидактичні умови для здійснення навчального

процесу. Такі умови мають передбачають чинників та стратегій, спрямованих на ефективне здійснення навчання з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня. В основі запропонованої моделі є наступні дидактичні умови:

- диференціація завдань та матеріалів – матеріали, що можуть бути змінюваними у процесі навчання, будуть релевантними до мети та інтересів учня;

- використання різноманітних методів навчання;

- створення стимулюючого навчального середовища – забезпечення комфортного, підтримуючого та стимулюючого середовища навчання для полегшення учню використовувати набуті навички та висловлювати власні думки;

- розвиток самореалізації та самооцінки – дії, за допомогою яких кожен учень може бути впевнений у своїх знаннях, що надає можливість учителю розвивати знання та вдосконалювати світогляд учня;

- кларність цілей та самооцінки – мета навчання має бути абсолютно зрозумілою, конкретною та досяжною;

- адаптація до індивідуальних потреб – зважаючи на особистісно орієнтоване навчання, навчальний процес має бути релевантний до мети навчання учня. Процес побудови навчання має базуватися на різних методах та стратегіях;

- структурованість навчального матеріалу – весь матеріал має бути структурованим і логічно зіставленим, що дає можливість учню систематично покращувати знання;

Для оцінки результатів необхідні інструменти, на які будуть спиратися дані вимірів. Для вимірів академічної успішності доцільно використовувати різні інструменти. У даній моделі запропоновані такі формати: тести (аудіотестування, тестування читання, тести на використання мови та лексичні тести); усна відповідь (монологічне та діалогічне мовлення, рольові ігри);

розуміння контексту (читання та аналіз текстів, слухання та розуміння аудіозаписів).

Результатом навчання є здатність чітко висловлювати свої думки без суттєвих обмежень; визначати та інтерпретувати соціокультурні/соціолінгвістичні сигнали та свідомо модифікувати мовні форми виразу для того, щоб висловлюватися відповідно до ситуації; розуміти передану інформацію, але не явно вказана в тексті; слідувати основним пунктам тексту, навіть коли мовець робить відступи; визначати, коли особисті досвіди мовця впливають на аргументацію і коли це не відбувається.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- виокремлено *методологічні підходи*, застосування яких забезпечує формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти (компетентнісний, особистісно орієнтований, комунікативний, інтерактивний, індивідуальний, задачний, цілісний, біхевіористський, інтуїтивно-свідомий, свідомо-пізнавальний, діалогічний, комплексний);

- розроблено *структурно-функціональну модель* формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти (містить компоненти: принципи; функції росту; структурні компоненти; дидактичні умови; форми; методи; засоби навчання; діагностичний інструментарій; результат);

- виявлено й систематизовано *дидактичні умови* формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти: диференціація завдань та матеріалів; використання різноманітних методів навчання; створення стимулюючого навчального середовища; розвиток самореалізації та самооцінки; кларність цілей та самооцінки; адаптація до індивідуальних потреб; структурованість навчального матеріалу;

уточнено:

– зміст категорій «іншомовна предметна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність», «іншомовна компетенція», «структура іншомовної предметної компетентності» та ін.;

подальшого розвитку набули:

– теорія і практика формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти;

– застосування авторської структурно-функціональної моделі у неформальній освіті.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що отримані результати дисертації стали підґрунтям для оновлення змісту підготовки майбутніх учителів іноземних мов; розробки навчального спецкурсу «Англійська мова XXI століття: річний інтенсив для старшокласників» (додаток А); створення навчально-методичних посібників для учнів закладів загальної середньої освіти «ЗНО з англійської мови на 200 балів», «Підкорюй англійську: практикуйся перед національним мультипредметним тестом». Одержані результати дослідження мають цінність для подальших наукових розвідок з теорії навчання; розробки спеціалізованих навчальних курсів, присвячених формуванню іншомовної предметної компетентності; можуть бути використані для вдосконалення змісту підготовки бакалаврів, магістрантів, аспірантів і докторантів, для написання науково-методичних посібників, методичних рекомендацій тощо.

Ключові слова: дидактичні умови, структурно-функціональна модель, міжкультурна комунікація, компетентнісний підхід, дистанційне навчання, інноваційні технології в освіті, освітня активність, компетенція, заклад освіти, електронні освітні ресурси, творчість, інноваційна діяльність, особистість, технології.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Павленко О. І. Сутність, структура та зміст іншомовної комунікативної компетенції. *Педагогічні науки*. Полтава, 2021. Вип. 77. С. 23–27.

2. Павленко О. Сутність загальноприйнятих методів навчання іноземним мовам. *Педагогічні науки*. Полтава, 2021. Вип. 78. С. 131–139.

3. Павленко О. Формування мовленнєвої компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава, 2022. Вип. 29. С. 180–185.

4. Павленко О., Мокляк В. Специфіка особистісно орієнтованого навчання іноземним мовам. *Педагогічні науки*. Полтава, 2022. Вип. 80. С. 94–100.

5. Павленко О. ЗНО з англійської мови на 200 балів: навч.-метод. посіб. для учнів закладів загальної середньої освіти. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 149 с.

6. Павленко О. Підкорюй англійську: практикуйся перед національним мультипредметним тестом: навч.-метод. посіб. для учнів закладів загальної середньої освіти. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 156 с.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Павленко О. І. Історія становлення методів навчання іноземних мов. *Дидаскал* : часопис : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Університетська освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (17–18 листопада 2020 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. № 21. С. 65–67.

8. Павленко О. І. Становлення методів навчання іноземним мовам (XIX – середина XX ст.). *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу* : зб. матеріалів

II Всеукр. наук.-практ. конф. (9 грудня 2020 р.) / Полт. ін-т економіки і права ВМУРоЛ «Україна»; наук. Ред. Р. Басенко та ін. Полтава : ПШП, 2020. С. 529–532.

9. Павленко О. І. Сутність та визначення комунікативної компетенції. *Актуальні проблеми та перспективи технологічної та професійної освіти*: зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Тернопіль, 24–25 травня 2021 р.). Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2021. С. 135–136.

10. Павленко О. І. Освітні тенденції та інновації в навчанні іноземної мови. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки*: зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти (м. Рівне, 13–14 травня 2021 р.). Рівне : НУВГП, 2021. С. 402–405.

11. Павленко О. І. Роль комунікативної компетенції у вивченні іноземних мов. *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету*. Полтава : ПП Астроя, 2021. С. 226–228.

12. Павленко О. І. Формування іншомовної комунікативної компетентності в монологічному мовленні іноземною мовою. *Дидакал* : часопис : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст» (16–17 листопада 2021 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. № 22. С. 283–286.

13. Павленко О. І. Передумови педагогічної інноватики та класифікація педагогічних нововведень. *Управлінський дискурс макаренківської педагогіки*: зб. матеріалів XXI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 10–11 березня 2022 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 199–201.

14. Павленко О. І. Педагогічні інновації: закони формування, структура та алгоритм впровадження. *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів,*

магістрантів і студентів фізико-математичного факультету. Полтава : ПП Астроя, 2022. С. 175–177.

15. Павленко О. І. Розвиток особистісно орієнтованої освіти в світі та Україні. *Дидактика* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю аспірантури та докторантури ПНПУ імені В.Г. Короленка «Реформування вищої освіти в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства» (м. Полтава, 15–16 листопада 2022 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. № 23. С. 327–328.

ABSTRACT

Pavlenko O. I. Didactic Conditions for the Formation of Foreign Language Subject Competence of High School Pupils in Non-Formal Education. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation thesis for the degree of Doctor of Philosophy in speciality 011 Educational, Pedagogical Sciences. Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Poltava, 2024.

The thesis provides a theoretical analysis of the problem and proposes a new scientific solution, which consists in defining, substantiating and experimentally testing the effectiveness of didactic conditions for the formation of high school pupils' foreign language subject competence in non-formal education. In particular, the author's own structural model of the formation of high school pupils' foreign language subject competence has been developed in non-formal education.

In the process of scientific research, the basic principles of building a structural and functional model for the formation of foreign language subject competence in non-formal education have been determined. The model is based on the following basic concepts: purpose of the learning model; principles; growth functions; structural components of personal development; didactic conditions; forms of learning; teaching aids; teaching methods; diagnostic tools; result of the learning process.

The goal of the model is based on the expected learning outcome. The term learning outcome is understood as the achievements of a student after completing the proposed course of study. The learner's achievements are based on the acquired knowledge, skills, competences, abilities, awareness, as well as a profound change in attitude to learning, self-development and self-regulation.

The goal of the person-centred learning model is not only academic achievement, but also the development of a high school student as a learner and a person who realizes his or her potential in life.

The principles are based on the individual needs of each participant in the learning process. The fundamental principles in the person-centred approach are those that focus on the interests and learning style of each high school student. They make it possible to guide and introduce the student to the learning process without stress, to support and stimulate the adolescent to learn and develop him or her as a person.

These include:

- individualization of learning, which involves the creation of individualized curricula that focus on the specific needs, characteristics and interests of each student, taking into account their personal pace and learning style;
- active participation of the student in the learning process, namely involvement in the learning process, co-creation in the classroom and cooperation; stimulating students to express their own opinions, independence and self-regulation in learning, as well as promoting self-reflection;
- contextualization – building a curriculum and classes that are close to real life situations, demonstrating ways to solve problems faced by the pupil; using authentic materials and tasks that will be useful in using the acquired competence in real situations;
- support for self-discipline – recognizing strengths and weaknesses in learning, developing strategies for overcoming difficult moments and determining learning outcomes;
- differentiation of learning – adaptation of tasks through the use of different methods, forms and means of learning;
- involvement of real-life situations – imitating situations that occur outside the learning environment, stimulating students to communicate freely with native speakers and use the language in different contexts;
- continuous improvement – constant updating and changing of approaches and teaching methods in the growth of not only the student, but also the teacher in subject-subject relations in the educational process;

– tracking results and providing feedback – systematic assessment of student achievements during training and providing feedback for further development.

One of the main points of the learning process is to track the growth functions of the learner during the course of study. Since the main goal is to acquire competences and successfully use them outside the learning environment, determining the growth of a learner's achievements is a rather complex and multitasking process for the teacher. Thus, the functions of achievement growth can be as follows:

– motivation function – creating the right learning plan and breaking down the main goal into tasks, upon successful completion of which the student can receive praise for achieving small goals, creating interesting tasks and projects that meet their interests and needs;

– the challenge function is to create conditions for continuously challenging learners, encouraging them to develop and grow. To achieve this function, more complex tasks, projects, new topics, or real-world situations are usually used to help learners apply their newly acquired knowledge;

– differentiation function;

– adaptation function;

– the function of self-reflection is to involve students in assessing their knowledge and realizing the positive results of learning, which will lead to confidence in the material they have learned and its free use in life situations.

In order to achieve the goal and positive results of the student growth functions, it is necessary to have generalized didactic conditions for the educational process. Such conditions should include factors and strategies aimed at effective teaching, taking into account the individual characteristics of each pupil. The proposed model is based on the following didactic conditions:

– differentiation of tasks and materials – materials that can be changed in the learning process will be relevant to the pupil's goals and interests;

– use of various teaching methods;

- creating a stimulating learning environment – providing a comfortable, supportive and stimulating learning environment to make it easier for the learner to use the skills they have acquired and to express their own opinions;

- development of self-realization and self-esteem – actions that help each student to be confident in their knowledge, which enables the teacher to develop knowledge and improve the student's mindset;

- clarity of goals and self-assessment – the learning goal should be absolutely clear, specific and achievable;

- adaptation to individual needs – in view of person-centred learning, the learning process should be relevant to the learner's learning objectives. The process of building learning should be based on different methods and strategies;

- structured learning material – all material should be structured and logically related, allowing the student to systematically improve their knowledge.

In order to assess outcomes, instruments are needed to support the measurement data. Different instruments can be used to measure academic performance. The following formats are suggested in this model: tests (audio tests, reading tests, language in use tests and vocabulary tests); oral responses (monologue and dialogue, role-playing); contextual understanding (reading and analysing texts, listening and understanding audio recordings).

The learning outcomes are the ability to express oneself clearly without significant limitations; to identify and interpret sociocultural/sociolinguistic signals and consciously modify language forms of expression to express oneself in accordance with the situation; to understand information conveyed but not explicitly stated in the text; to follow the main points of the text even when the speaker digresses; to identify when the speaker's personal experiences influence the argument and when they do not.

The scientific novelty of the research results is that for the *first time*:

- *the methodological approaches*, the application of which ensures the formation of high school pupils' foreign language subject competence in non-formal education, are highlighted (competence-based, personality-oriented,

communicative, interactive, individual, task-based, holistic, behavioural, intuitive-conscious, conscious-cognitive, dialogical, integrated);

- *a structural-functional model for the formation of high pupils' foreign language subject competence in non-formal education has been developed (contains components: principles; growth functions; structural components; didactic conditions; forms; methods; teaching aids; diagnostic tools; result);*

- *the didactic conditions for the formation of senior pupils' foreign language subject competence in non-formal education are identified and systematized: differentiation of tasks and materials; use of various teaching methods; creation of a stimulating learning environment; development of self-realization and self-esteem; clarity of goals and self-esteem; adaptation to individual needs; structured learning material;*

clarified:

- the content of the categories «foreign language subject competence», «foreign language communicative competence», «foreign language competence», «structure of foreign language subject competence», etc;

have been further developed:

- theory and practice of forming foreign language subject competence of high school students in non-formal education;

- application of the author's structural and functional model in non-formal education.

The practical significance of the research results is that the findings of the thesis have become the basis for updating the content of training future foreign language teachers; developing a special course «English of the XXI century: a year-long intensive course for high school students»; creating teaching aids for students of general secondary education institutions «EIT in English for 200 points», «Conquer English: practice before the national multi-subject test». The results of the study are valuable for further research on the theory of learning; development of specialized training courses on the formation of foreign language subject competence; can be used to improve the content of training for bachelors, masters,

postgraduate and doctoral students, to write scientific and methodological manuals, guidelines, etc.

Keywords: foreign language subject competence, didactic conditions, structural and functional model, intercultural communication, competence-based approach, distance learning, innovative technologies in education, educational activity, competence, educational institution, electronic educational resources, creativity, innovative activity, personality, technologies.

**THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION IS PUBLISHED
IN THE FOLLOWING WORKS**

Scientific works in which the main results of the dissertation are published

1. Pavlenko O. I. (2021). Sutnist, struktura ta zmist inshomovnoyi komunikatyvnoyi kompetentsiyi [The essence, structure, and content of foreign language communicative competence]. *Pedahohichni nauky [Pedagogical sciences]*. Vol. 77. P. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2021.77.239277>
2. Pavlenko O. I. (2021). Sutnist zahalnopryinyatykh metodiv navchannya inozemnym movam [The essence of commonly accepted methods of teaching foreign languages]. *Pedahohichni nauky [Pedagogical sciences]*. Vol. 78. P. 131–139. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2021.78.249852>
3. Pavlenko O. I. (2022). Formuvannya movlennyevoyi kompetentnosti starshoklasnykiv v umovakh neformal'noyi osvity [Formation of speaking competence among high school students in informal education settings]. *Vytoky pedahohichnoyi maisternosti [The origins of pedagogical excellence]*. Vol. 29. P. 180–185. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2022.29.264343>
4. Pavlenko O., Moklyak V. (2022). Spetsyfika osobystisno oriyentovanoho navchannya inozemnym movam [Specifics of personality-oriented teaching of foreign languages]. *Pedahohichni nauky [Pedagogical sciences]*. 2022. Vol. 80. P. 94–100. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.80.278224>

5. Pavlenko O. I. (2023). ZNO z anhliys'koyi movy na 200 baliv: navch.-metod. posib. dlya uchniv zakladiv zahal'noyi serednoyi osvity [English Language ZNO Scoring 200 Points: Educational Methodological Guide for Students of General Secondary Education Institutions]. Poltava : Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, 149 p.

6. Pavlenko O. I. (2023). Pidkoryuy anhliys'ku: praktykuy'sya pered natsional'nym mul'typredmetnym testom: navch.-metod. posib. dlya uchniv zakladiv zahal'noyi serednoyi osvity [Conquer English: Practice before the national multi-subject test: Educational Methodological Guide for Students of General Secondary Education Institutions]. Poltava : Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, 156 p.

Scientific papers certifying the approbation of the dissertation materials

7. Pavlenko O. I. (2020). Istoriya stanovlennya metodiv navchannya inozemnykh mov [The history of the development of methods for teaching foreign languages]. *Didaskal*: chasopys: materialy Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu «Universytets'ka osvita v Ukrayini u konteksti intehratsiyi do yevropeys'koho osvitr'oho prostoru» [*Didaskal* : journal : materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation «*University education in Ukraine in the context of integration into the European educational space*», 17–18 November]. Poltava : Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, No. 21. P. 65–67.

8. Pavlenko O. I. (2020). Stanovlennya metodiv navchannya inozemnym movam (XIX – seredyna XX st.) [Development of methods for teaching foreign languages (19th – mid-20th century)]. Pravovi, ekonomichni ta sotsiokul'turni zasady rehulyuvannya suspil'nykh vidnosyn: suchasni realiyi ta vyklyky chasu: zb. materialiv II Vseukr. nauk.-prakt. konf. [*Legal, economic and socio-cultural principles of regulation of public relations: modern realities and challenges of the time* : collection of materials of the II All-Ukrainian scientific and practical conference, December 9]. Poltava Institute of Economics and Law of VMUROL «Ukraine»; scientific edited by R. Basenko and others. Poltava : PIEP, P. 529–532.

9. Pavlenko O. I. (2021). Sutnist ta vyznachennya komunikatyvnoyi kompetentsiyi [The essence and definition of communicative competence]. Aktual'ni problemy ta perspektyvy tekhnolohichnoyi ta profesiynoyi osvity: zb. materialiv VI Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf. [*Actual problems and prospects of technological and vocational education: collection of materials of the VI All-Ukrainian scientific and practical Internet conference, Ternopil, 24–25 May*]. Ternopil : Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, P. 135–136.

10. Pavlenko O. I. (2021). Osvitni tendentsii ta innovatsii v navchanni inozemnoi movy [Educational trends and innovations in foreign language teaching]. Problemi ta perspektivi rozvitku suchasnoyi nauky: zb. tez dopovidey Mizhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi konferentsiyi molodikh naukovtsiv, aspirantiv i zdobuvachiv vishchoyi osviti [*Problems and prospects of development of modern science: collection of abstracts of the International Scientific and Practical Conference of Young Scientists, Postgraduate Students and Applicants for Higher Education, Rivne, 13–14 May*]. Rivne : NUWHP, P. 402–405.

11. Pavlenko O. I. (2021). Rol' komunikatyvnoyi kompetentsiyi u vyvchenni inozemnykh mov [The role of communicative competence in learning foreign languages]. Zbirnyk naukovykh prats' vykladachiv, aspirantiv, mahistrantiv i studentiv fizyko-matematychnoho fakultetu [*Collection of scientific works of teachers, postgraduate students, undergraduates and students of the Faculty of Physics and Mathematics*]. Poltava : Astraya, P. 226–228.

12. Pavlenko O. I. (2021). Formuvannya inshomovnoyi komunikatyvnoyi kompetentnosti v monologichnomu movlenni inozemnoyu movoyu [Formation of foreign language communicative competence in monological speech in a foreign language]. *Didaskal*: chasopys: materialy Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu «Transformatsiyi vishchoyi pedahohichnoyi osvity: svitovyy i ukrayinskyy kontekst» [*Didaskal* : journal : materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation «Transformations of higher pedagogical education: world and

Ukrainian context», 16–17 November]. Poltava : Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, 2021. No. 22. P. 283–286.

13. Pavlenko O. I. (2022). Peredumovy pedahohichnoyi innovatyky ta klasyfikatsiya pedahohichnykh novovveden [Prerequisites of pedagogical innovation and classification of pedagogical innovations]. Upravlins'kyi dyskurs makarenkivs'koyi pedahohiky: zb. materialiv XXI Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi [*Managerial discourse of Makarenko's pedagogy: collection of materials of the XXI International Scientific and Practical Conference, Poltava, 10–11 March*]. Poltava : Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, P. 199–201.

14. Pavlenko O. I. (2022). Pedahohichni innovatsii: zakony formuvannya, struktura ta alhorytm vprovadzhennya [Pedagogical innovations: laws of formation, structure, and implementation algorithm]. Zbirnyk naukovykh prats' vykladachiv, aspirantiv, mahistrantiv i studentiv fizyko-matematychnoho fakultetu [*Collection of scientific papers of teachers, postgraduate students, undergraduates and students of the Faculty of Physics and Mathematics*]. Poltava : Astraya, P. 175–177.

15. Pavlenko O. I. (2022). Rozvytok osobystisno oriietovanoyi osvity v sviti ta Ukrayini [Development of personality-oriented education in the world and Ukraine]. *Didaskal: Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, prysvyachenoyi 30-richchiu aspiranturi ta doktoranturi PNPV imeni V. H. Korolenka «Reformuvannya vyshchoyi osvity v konteksti zabezpechennya staloho rozvytku suspilstva»* [*Didascal: Materials of the international scientific-practical conference dedicated to the 30th anniversary of postgraduate and doctoral studies at Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University «Reforming higher education in the context of ensuring sustainable societal development»*, Poltava, 15–16 November]. Poltava : Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, No 23. P. 327–328.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ABSTRACT	11
ВСТУП	21
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	29
1.1. Методологічне підґрунтя формування іншомовної предметної компетентності	29
1.2. Іншомовні комунікативні «компетенція» і «компетентність»: тлумачення у вітчизняному і зарубіжному педагогічному дискурсі.....	46
1.3. Сутність, структура і зміст іншомовної предметної компетентності.	61
Висновки до розділу 1	84
РОЗДІЛ 2. ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	87
2.1. Парадигма особистісно орієнтованої освіти – методологічний імператив навчання іноземним мовам.....	87
2.2. Структурно-функціональна модель формування іншомовної предметної компетентності в умовах неформальної освіти ..	108
2.3. Дидактичні можливості інноваційних технологій у процесі навчання старшокласників іноземним мовам у неформальній освіті	131
Висновки до розділу 2	152
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ПОШУКОВА РОБОТА З ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	154
3.1. Методи та засоби формування іншомовної предметної компетентності	154
3.2. Специфіка розробки програми формування іншомовної предметної компетентності старшокласників у неформальній освіті.....	176
Висновки до розділу 3	186
ВИСНОВКИ	188
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	195
ДОДАТКИ	224

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Для першої чверті XXI століття характерні реформування освітніх систем більшості європейських країн, особливо України; підвищення вимог до ключових і предметних компетентностей особистості; глобалізаційні процеси; цифровізація усіх сфер життєдіяльності людини; оновлення нормативно-правової бази регулювання освітньої й наукової сфери тощо. З-поміж предметних компетентностей важливу роль посідає іноземна предметна компетентність, адже володіння іноземною мовою підвищує конкурентоспроможність особистості, уможлиблює включення її до міжкультурної взаємодії, полегшує знайомство з цінними надбаннями людської цивілізації і як результат забезпечує всебічний розвиток особистості людини.

Реформування вітчизняної системи закладів загальної середньої освіти унормовано сучасними законодавчими документами, з-поміж яких: Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), «Концепція Нової української школи» (2016 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» (2011 р., зі змінами) та ін. Зокрема, в «Концепції Нової української школи» *спілкування іноземними мовами* виокремлено як одну з 10 ключових компетентностей. Аналізуючи нормативні документи, якими регулюється освітній процес у закладах позашкільної та неформальної освіти (Закон України «Про позашкільну освіту» (2018 р.); Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (2018 р.); Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти» (2019 р.) та ін.), констатуємо, що трансформація функціонування означених закладів суголосна з потребами суспільного розвитку нашої держави й орієнтацією на міжнародну співпрацю у багатьох галузях народного господарства.

Аналіз педагогічних вітчизняних і зарубіжних напрацювань засвідчив, що моделі комунікативної компетентності вивчали Л. Бахман, М. Варшауер, П. Віттaker, Дж. Грені, З. Дорней, М. Кеналь, Т. Лайт, В. Літлвуд, А. Палмер, М. Сельце-Мурсія, М. Суейн, С. Турел, К. Уолш, Ю. Хабермас, Д. Хаймс, О. Хан, Х. Ханга, Н. Хомський та ін.; поняття «компетенція» вивчали І. Андерсен, Т. Байбара, Н. Бібик, М. Головань, Н. Гончарова, А. Гоньчі, Е. Зеер, І. Зимня, М. Кабарда, А. Коккота, Е. Колмикова, Б. Олівер, М. Олінак, Дж. Рашкевич, Г. Селевко, Д. Сенькофф, П. Хагер, Д. Хаймс, З. Хаудаха, Н. Хомський та ін.

Поняття «комунікативна компетентність» досліджували Т. Байбара, Дж. Бергман, Н. Бібик, К. Греді, Дж. Грін, К. Дворак, І. Зимня, А. Зеленько, М. Кенале, М. Кірх, А. Клочко, Ю. Колкер, Т. Краєн, К. Кугай, А. Куліченко, С. Матвєєва, Б. Прасад, О. Савченко, А. Самс, Г. Селевко, С. Террел, Д. Хаймс, Н. Шевченко, О. Шевченко та ін.; поняття неформальної освіти вивчали О. Аніщенко, В. Бахрушина, Л. Віжаніна, О. Литовченко, Л. Лук'янова, Є. Огарєв, О. Пермьков, Л. Петренко, О. Писарчук, С. Прийма, Л. Рибалко, В. Чайка, О. Чукурова, О. Шапочкіна та ін.; питання особистісно орієнтованого підходу в навчанні вивчали О. Березюк, І. Вакулова, А. Границька, В. Дяченко, Ю. Зуєнкова, Н. Мойсеюк, А. Негулаєва, Т. Павленко, Ю. Пасов, О. Піхтар, О. Ривін, Г. Селевко, О. Смольнікова, Л. Степанова, М. Узик, Т. Харченко та ін.

Педагогічне моделювання досліджували М. Афорченко, Л. Байбородова, Л. Бахман, Дж. Бергман, Д. Бірн, М. Богуславський, В. Бойко, Т. Власова, П. Гальперін, Є. Голубєв, О. Ільченко, В. Кириченко, Л. Кравченко, Ю. Купренко, Т. Наумова, І. Орленко, Е. Палеха, А. Паранюк, А. Самс, О. Сироткін, О. Тапалова, З. Таштанова, Д. Хаймс та ін.; поняття «предметної компетентності» вивчали Л. Артеменко, О. Білоус, Л. Бородіна, Т. Гаврусєва, О. Даниско, О. Жвава, Є. Кирпенко, В. Кірман, К. Кліменко, Г. Козарєва, С. Михайленко, В. Миценко, Л. Ніколенко, Н. Остапчук, Л. Філатова, Г. Чаус, Г. Чух, О. Шевчук та ін.

Застосування сучасних методологічних підходів організації освітнього процесу забезпечує всебічний і гармонійний розвиток особистості дитини, формування і вдосконалення предметних компетентностей, з-поміж яких особливо актуальною сьогодні є іншомовна предметна компетентність. У закладах загальної середньої освіти учні починають вивчати іноземну мову в початковій школі, великим попитом користуються приватні репетитори, школи вивчення іноземної мови – заклади неформальної освіти. Незважаючи на чималу кількість праць учених, дотичних до обраної теми дослідження, залишається недостатньо вивченою проблема формування іншомовної предметної компетентності в умовах неформальної освіти. Освітня практика в закладах неформальної освіти демонструє недостатню увагу до теоретичних засад і практичного механізму формування іншомовної предметної компетентності.

Отже, загальний аналіз стану означеної проблеми засвідчує, що вивчалися різні дотичні аспекти формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти, проте вивченню саме дидактичних умов належної уваги приділено не було.

Аналіз джерел з теми дослідження, вивчення практичного досвіду функціонування закладів неформальної освіти, завданням яких є формування іншомовної предметної компетентності старшокласників, уможливили виявлення низки *суперечностей*, зокрема:

- між об'єктивною потребою забезпечити якісний освітній процес у неформальній освіті та відсутністю цілісного дослідження стосовно формування іншомовної предметної компетентності старшокласників;

- між вимогами сучасного суспільства до підготовки старшокласників з високим рівнем іншомовної предметної компетентності та недостатньою увагою до цього питання з боку педагогічної наукової спільноти;

- між необхідністю здійснення неперервного педагогічного супроводу старшокласників для оволодіння на високому рівні іншомовною предметною

компетентністю та відсутністю належного теоретико-методологічного підґрунтя.

Отже, актуальність, соціальна, педагогічна і культурна значущість означеної проблеми, недостатній рівень її дослідженості зумовили вибір теми дисертації **«Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складником науково-дослідної теми кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Єдність теорії і практики у підготовці бакалаврів, магістрів та докторів філософії в умовах реформування освіти України» (державний реєстраційний номер 0121U114718).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол від 29.10.2020 р. № 4) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології Національної академії педагогічних наук України (протокол від 08.02.2022 р. № 1).

Мета дослідження полягає у виокремленні, систематизації й експериментальній перевірі дидактичних умов формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання** дослідження:

- 1) виокремити методологічні підходи формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти;
- 2) проаналізувати основні категорії дослідження, з'ясувати сутність, структуру і зміст іншомовної предметної компетентності;
- 3) розробити структурно-функціональну модель формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти;

4) виявити й систематизувати дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти;

5) обґрунтувати специфіку розробки програми формування іншомовної предметної компетентності, ексериментально перевірити ефективність виявлених дидактичних умов.

Об'єкт дослідження – освітній процес закладів неформальної освіти.

Предмет дослідження – дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти.

Методи дослідження. Для досягнення мети і розв'язання визначених у дослідженні завдань було використано *теоретичні й емпіричні методи*, а саме: *прямий, елементарно-теоретичний та структурно-генетичний аналіз* – для виявлення окремих частин об'єкта дослідження; *синтез* – для виявлення вагомих етапів в освітньому процесі, що вирішально впливають на результат навчання; *індукція, моделювання, узагальнення* – для формування авторської моделі формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти; *анкетування, тестування* – для визначення рівнів оволодіння іншомовною предметною компетентністю і набутих знань; *педагогічний експеримент* – для перевірки ефективності дидактичних умов і результативності курсу вивчення іноземних мов, сформованого на авторській моделі формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти; *методи математичної статистики* – для визначення кількісної та якісної оцінки отриманих результатів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– виокремлено *методологічні підходи*, застосування яких забезпечує формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти (компетентнісний, особистісно орієнтований, комунікативний, інтерактивний, індивідуальний, задачний, цілісний,

біхевіористський, інтуїтивно-свідомий, свідомо-пізнавальний, діалогічний, комплексний);

– розроблено *структурно-функціональну модель* формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти (містить компоненти: принципи; функції росту; структурні компоненти; дидактичні умови; форми; методи; засоби навчання; діагностичний інструментарій; результат);

– виявлено й систематизовано *дидактичні умови* формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти: диференціація завдань та матеріалів; використання різноманітних методів навчання; створення стимулюючого навчального середовища; розвиток самореалізації та самооцінки; кларність цілей та самооцінки; адаптація до індивідуальних потреб; структурованість навчального матеріалу;

уточнено:

– зміст категорій «іншомовна предметна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність», «іншомовна компетенція», «структура іншомовної предметної компетентності» та ін.;

подальшого розвитку набули:

– теорія і практика формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти;

– застосування авторської структурно-функціональної моделі у неформальній освіті.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що отримані результати дисертації стали підґрунтям для оновлення змісту підготовки майбутніх учителів іноземних мов; розробки навчального спецкурсу «Англійська мова XXI століття: річний інтенсив для старшокласників» (додаток А); створення навчально-методичних посібників для учнів закладів загальної середньої освіти «ЗНО з англійської мови на 200 балів», «Підкорюй англійську: практикуйся перед національним

мультипредметним тестом». Одержані результати дослідження мають цінність для подальших наукових розвідок з теорії навчання; розробки спеціалізованих навчальних курсів, присвячених формуванню іншомовної предметної компетентності; можуть бути використані для вдосконалення змісту підготовки бакалаврів, магістрантів, аспірантів і докторантів, для написання науково-методичних посібників, методичних рекомендацій тощо.

Основні результати дисертації впроваджено в освітній процес Бахмутського фахового коледжу транспортної інфраструктури (довідка № 01/07а-24 від 21.02.2024 р.), Дніпровського фахового коледжу радіоелектроніки (довідка № 173 від 25.03.2024 р.), Фахового Полтавського бізнес-коледжу закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (довідка № 06 від 25.03.2024 р.), Освітнього центру «BIS EDUCATION» (довідка № 1/29–03/24Д від 29.03.2024 р.), Комунального закладу позашкільної освіти «Центр творчості дітей та юнацтва Святошинського району м. Києва» (довідка № 22 від 02.04.2024 р.) (додаток Б).

Особистий внесок здобувача. У науковій праці «Специфіка особистісно орієнтованого навчання іноземним мовам», опублікованій у співавторстві, автору належить обґрунтування теоретичних засад застосування особистісно орієнтованого навчання в освітньому процесі, виявлення показників, що характеризують навчання відповідно до особистісно орієнтованого підходу.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження систематично обговорювалися на засіданнях кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2020–2024 рр.); оприлюднені у виступах на науково-практичних конференціях різного рівня з публікаціями відповідних матеріалів у збірниках (додаток В):

– *міжнародних*: «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки» (м. Рівне, 2021 р.); «Управлінський дискурс макаренківської педагогіки»

(м. Полтава, 2022 р.); «Реформування вищої освіти в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства» (м. Полтава, 2022 р.)

– *всеукраїнських з міжнародною участю*: «Університетська освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (м. Полтава, 2020 р.); «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст» (м. Полтава, 2021 р.);

– *всеукраїнських*: «Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу» (м. Полтава, 2020 р.); «Актуальні проблеми та перспективи технологічної та професійної освіти» (м. Тернопіль, 2021 р.);

– *регіональних*: «Звітна наукова конференція викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету» (м. Полтава, 2021 р.); «Звітна наукова конференція викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету» (м. Полтава, 2022 р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у 15 наукових працях, з них 2 навчально-методичні посібники; 4 статті у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук (3 одноосібних); 2 – у збірниках наукових праць; 7 – у матеріалах науково-практичних конференцій різних рівнів (додаток Г).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел (245 найменувань, з них іноземною мовою – 85), 8 додатків. Загальний обсяг роботи становить 267 сторінок, основного тексту – 176 сторінок. Робота містить 5 таблиць та 1 рисунок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У першому розділі здійснено аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі викладання іноземних мов на основі комунікативного, особистісно орієнтованого та інших підходів. Досліджено методологічні засади формування мовної компетентності, зокрема у контексті вимог Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти щодо розробки навчальних програм з використанням ключових принципів зростання, визначених у Концепції розвитку мовної освіти в Україні. Репрезентовано основне завдання формування мовної комунікативної компетентності, проаналізовано сутність, що включає не лише знання мови, а й уміння ефективно спілкуватися та взаємодіяти в різних ситуаціях та середовищах (з огляду на те, що однією з ключових компетентностей сьогодні є вміння ефективно спілкуватися різними мовами і в різних культурних середовищах). Розглянуто методи навчання, спрямовані на активний розвиток комунікативної компетентності учнів. Висвітлено різницю між поняттями «компетентність» та «компетенція», представлено структуру та компоненти іншомовної предметної компетентності.

1.1. Методологічне підґрунтя формування іншомовної предметної компетентності

Розвиток мовних навичок у підлітків є важливим і складним процесом, який впливає на їхній особистісний, соціальний та академічний розвиток. У цьому віковому періоді відбуваються значні зміни як фізіологічного, так і психологічного характеру, які відображаються на способах засвоєння та

використання мови [163, 200]. Можна виділити наступні особливості розвитку мовних навичок у підлітків:

– *варіативність мовлення*: у підлітковому віці старшокласники стикаються з більшим розмаїттям мовних ситуацій та соціальних груп, що впливає на варіативність їхнього мовлення. Вони навчаються адаптувати свою мову до різних контекстів та співрозмовників;

– *пошук ідентичності*: підлітки починають активно визначати свою особистість, включаючи ідентичність мови. Вони можуть спробувати наслідувати певний мовний стиль або використовувати жаргонні вирази, щоб підкреслити свою належність до певної соціальної групи;

– *соціальна взаємодія*: підлітки більш активно взаємодіють з однолітками, учителями, батьками та іншими дорослими. Ця взаємодія сприяє розвитку комунікативних навичок, таких як сприйняття слухачів, адаптація мови до аудиторії та вміння висловлювати свої думки;

– *підвищена чутливість до оцінки*: підлітки можуть бути більш чутливими до оцінок і коментарів оточуючих. Це може впливати на їхню готовність взаємодіяти мовою та виразність у мовленні;

– *розвиток граматичних навичок*: у цьому віці підлітки починають засвоювати більш складні граматичні структури, розширюють свій словник та вчаться використовувати різні мовні часи та модальності;

– *вплив соціальних мереж*: зростаюча популярність соціальних мереж впливає на мовний розвиток підлітків. Вони вчаться використовувати специфічну мову інтернет-спільнот, а також розвивають вміння коротко та виразно висловлювати свої думки;

– *мовна самосвідомість*: підлітки стають більш свідомими щодо своєї мовної компетентності. Вони можуть почати оцінювати своє мовлення, вибір слів та стиль висловлювання;

– *мовна творчість*: у підлітковому віці розвивається творчий підхід до мови. Підлітки можуть вигадувати нові слова, вирази, створювати власні жаргони або скорочення.

Розуміння цих особливостей допоможе використати ефективні підходи до розвитку іншомовної предметної компетентності старшокласників у неформальних умовах навчання [126, 128].

Інтерактивний та комунікативний підхід у навчанні іншомовної предметної компетентності старшокласників є ключовими аспектами, які значно підвищують ефективність освітнього процесу та досягнення мети програми [118, 182]. Ці підходи розкривають перед учнями можливість активної взаємодії, практичного використання знань та розвитку практичних навичок:

– *реальна взаємодія*: інтерактивний підхід передбачає активну взаємодію між учнями та вчителем, а також між самими учнями. Це дозволяє створити реальне комунікативне середовище, в якому підлітки мають можливість застосовувати мовні навички на практиці;

– *розвиток комунікативних навичок*: ці підходи сприяють активному спілкуванню учнів між собою та з учителем. Вони навчають учнів ефективно висловлювати свої думки, слухати та реагувати на інші точки зору, що розвиває не лише мовну, а й соціальну компетентність.

– *стимуляція мотивації*: інтерактивні завдання, які включають в себе спілкування, групову роботу та використання мови для досягнення конкретних цілей, стимулюють учнів до вивчення мови;

– *практичний досвід*: комунікативний підхід дозволяє підліткам набувати практичний досвід використання мови в реальних ситуаціях, що підвищує їх впевненість у своїх комунікативних навичках;

– *розвиток критичного мислення*: взаємодія та обговорення в групах сприяють розвитку критичного мислення, здатності аналізувати і аргументувати свої думки;

– *підвищення мотивації*: інтерактивні та комунікативні методи зроблять процес навчання цікавим та захопливим, що допоможе зберегти і підвищити мотивацію учнів до навчання мови;

– *практична адаптація*: використання мови у різних ситуаціях сприяє готовності підлітків до практичної адаптації знань та навичок у реальному житті;

– *сприяння творчості*: рольові ігри, дебати та проекти спонукають учнів до творчого підходу при вирішенні завдань та змістовному використанню мови, що стимулює їхню уяву та креативність;

– *застосування різноманітних навичок*: інтерактивний підхід дозволяє розвивати різноманітні навички, такі як аудіювання, говоріння, читання та письмо, у контексті реальних ситуацій;

– *підвищення самостійності*: інтерактивність спонукає учнів до самостійності у процесі навчання. Вони активно беруть участь в обговореннях, приймають рішення та розв'язують завдання, що сприяє розвитку їхньої внутрішньої мотивації та відповідальності.

Таким чином, інтерактивний та комунікативний підходи не тільки допомагають досягти більш високої мовної компетентності, але і готують старшокласників до активної участі у житті сучасного глобального суспільства [20, 200].

Особистісно орієнтований підхід у розробці програми навчання іноземній мові спрямований на максимальне врахування індивідуальних потреб, інтересів та можливостей кожного учня. Цей підхід допомагає створити навчальне середовище, де учні стають активними учасниками процесу, розвиваються як особистості та досягають оптимальних результатів [87, 154]. Ось деякі засади особистісно орієнтованого підходу:

1. *Індивідуальні потреби*: врахування різних рівнів вмінь, знань та інтересів учнів допомагає адаптувати навчальний матеріал до кожної особистості, забезпечуючи її найкращий розвиток.

2. *Активна участь*: здобувачі освіти стають активними учасниками навчання, беручи участь у виборі тем, завдань, методів та оцінюванні. Це стимулює їх до більш інтенсивної діяльності та більш глибокого засвоєння матеріалу.

3. *Співпраця та взаємодія*: організація групових та партнерських завдань сприяє розвитку комунікативних навичок, взаємодії та колективної роботи.

4. *Самостійність та відповідальність*: учні набувають навичок самостійної роботи, вибору методів навчання та контролю за власним навчальним процесом.

5. *Практична спрямованість*: навчальний матеріал має бути практично спрямованим на реальне використання мови. Учні навчаються розв'язувати завдання, що відображають реальні комунікативні ситуації.

6. *Врахування інтересів*: використання тем, текстів та завдань, які цікаві для учнів, підвищує їхню мотивацію до навчання та допомагає активніше взаємодіяти з матеріалом.

7. *Формування критичного мислення*: розвиток навичок аналізу, оцінювання та критичного мислення допомагає учням більш глибоко розуміти матеріал та виразно висловлювати свої думки.

8. *Оцінка на основі досягнень*: оцінювання повинно базуватися на досягненнях кожного учня та відображати його розвиток, а не просто здатність засвоїти і відтворити інформацію [18].

Особистісно орієнтований підхід у розробці програми навчання дозволяє створити сприятливі умови для розвитку індивідуальності, здібностей та навичок старшокласників у процесі вивчення іноземної мови [129, 155].

Особистісно орієнтований підхід у навчанні іноземній мові базується на визнанні унікальних особливостей кожного учня та врахуванні їх під час розробки програми навчання. Цей підхід ставить учня в центр навчального процесу, орієнтуючись на його індивідуальні потреби, цілі, стилі навчання та особливості розвитку. Основна мета полягає в створенні сприятливого середовища для максимального розкриття потенціалу кожного учня [89, 233].

Основні принципи врахування індивідуальних особливостей учнів з застосуванням особистісно орієнтованого підходу для розробки програми навчання іноземній мові включають:

– *діагностику потреб*: розпочніть з аналізу індивідуальних потреб та рівня знань кожного учня. Встановіть, чого саме вони хочуть досягнути вивченням мови і які їхні цілі;

– *гнучкість програми*: створіть програму, яка дозволяє адаптуватися до індивідуальних особливостей учнів. Надайте можливість вибору завдань, тем, і методів навчання з урахуванням їхніх інтересів і потреб;

– *оцінку стилів навчання*: визначте, які стилі навчання найбільш ефективні для кожного учня: візуальний, аудіальний, кінестетичний тощо. Використовуйте різні методи навчання, щоб задовольнити різноманітні навчальні стилі;

– *індивідуальні завдання*: створіть індивідуальні завдання та проекти, які враховують інтереси та здібності учнів. Це може бути пов'язано з їхніми хобі, професійними цілями або особистими інтересами;

– *рефлексію і зворотній зв'язок*: сприяйте регулярній рефлексії учнів щодо їхнього навчання. Давайте можливість висловлювати свої думки про ефективність навчального процесу та пропонувати зміни;

– *різноманітність ресурсів*: забезпечуйте доступ до різноманітних навчальних ресурсів, включаючи тексти, аудіо, відео, інтерактивні завдання тощо. Це допоможе створити більш насичене навчання.

Загалом, особистісно орієнтований підхід до розробки програми навчання іноземній мові створює більш ефективну, цікаву та приємну навчальну атмосферу, де учні можуть досягати кращих результатів, враховуючи їхні унікальні потреби та можливості.

Особистісно орієнтований підхід у навчанні іноземним мовам сприяє розвитку мотивації та самостійності учнів, оскільки він надає можливість учням бути активними учасниками навчального процесу та впливати на його

процес [32]. Для розвитку мотивації та самостійності учнів у рамках особистісно орієнтованого підходу можна використовувати такі стратегії:

– *врахування інтересів*: розробляйте програму навчання на основі інтересів учнів. Дозвольте їм вибирати теми для досліджень, проекти або завдання, які їх цікавлять;

– *встановлення особистих цілей*: сприяйте учням встановити особисті цілі вивчення мови. Допомогайте їм розуміти, як володіння мовою може допомогти досягти їхніх особистих та професійних цілей;

– *розробка індивідуальних навчальних планів*: спільно з учнями створюйте індивідуальні навчальні плани, де вони можуть визначити послідовність навчальних кроків, дати та способи оцінки свого прогресу;

– *самооцінка і рефлексія*: сприяйте регулярній самооцінці та рефлексії учнів щодо їхнього навчання. Допомогайте їм визначати свої успіхи та визначати області для подальшого розвитку;

– *залучення до прийняття рішень*: дайте учням можливість брати участь у прийнятті рішень стосовно навчальних методів, матеріалів або активностей. Це сприяє відчуттю власної відповідальності та важливості;

– *задачі з високим рівнем виклику*: забезпечте завданнями, які вимагають від учнів додаткових зусиль та допомагають розвивати їхні навички. Використовуйте завдання, які можуть бути трохи поза зоною їхньої комфорту, але досяжні;

– *пошук практичних застосувань*: знайдіть способи, як навчальний матеріал можна застосувати у реальному житті. Показуйте учням, як вони можуть використовувати знання мови для спілкування, подорожей, роботи тощо;

– *позитивний зворотній зв'язок*: регулярно заохочуйте та підкреслюйте досягнення учнів. Позитивний зворотній зв'язок сприяє підвищенню їхньої мотивації та самооцінки;

– *реалістичні цілі*: допомагайте учням встановлювати реалістичні короткострокові та довгострокові цілі, які стануть підставою для мотивації і планування їхнього навчання.

Розвиток мотивації та самостійності учнів в особистісно орієнтованому підході допомагає створити структуровану, але гнучку навчальну атмосферу, де вони більш активно залучаються до навчання, розвивають свої навички та досягають кращих результатів [195, 233].

Розробка програми навчання іншомовної предметної компетентності передбачає кілька етапів, починаючи з аналізу потреб і можливостей учнів [181]. Ось кроки, які можна виконати на цьому етапі (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Кроки підготовки програми іншомовної предметної компетентності

Крок	Завдання
Збір інформації	<ul style="list-style-type: none"> – Зібрати дані про групу учнів: вік, рівень попередніх знань, досвід навчання мови, особливості навчання тощо. – Оцінити рівень мотивації та інтересів учнів щодо навчання мови.
Аналіз потреб	<ul style="list-style-type: none"> – Визначити, для яких конкретних цілей учні потребують володіння іншомовною комунікативною компетентністю: для подорожей, навчання, роботи, особистого розвитку тощо. – Виявити основні сфери комунікації, в яких учні мають найбільшу потребу: письмо, усна мова, читання, аудіювання тощо.
Аналіз можливостей	<ul style="list-style-type: none"> – Оцінити рівень попередніх знань та навичок учнів у мові. – Визначити можливості доступу до різних навчальних ресурсів, технічних засобів та інших засобів для підвищення мовної компетентності.
Ідентифікація індивідуальних особливостей	<ul style="list-style-type: none"> – Визначити різноманітні стилі навчання учнів: візуальний, аудіальний, кінестетичний тощо. – Виявити особисті інтереси та хобі, які можуть бути пов'язані з вивченням мови.

Визначення основних завдань	<ul style="list-style-type: none"> – Встановити конкретні мовні цілі для кожного учня відповідно до їхніх потреб і можливостей. – Визначити ключові навички та вміння, які потрібно розвивати учням для досягнення їхніх цілей.
Розробка стратегії	<ul style="list-style-type: none"> – Визначити підходи, методи та педагогічні засоби, які будуть використовуватися для навчання, враховуючи індивідуальні особливості та потреби учнів. – Встановити чіткі критерії оцінювання прогресу та досягнень учнів.
Планування оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> – Розробити систему оцінювання, яка відобразить не лише знання мови, але й комунікативні навички та здатність застосовувати мову на практиці. – Включити різноманітні види оцінювання, такі як письмові роботи, усні діалоги, рольові ігри, проекти тощо.
Взаємодія з учнями	<ul style="list-style-type: none"> – Провести індивідуальні розмови з учнями для поглибленого розуміння їхніх цілей, очікувань та побажань щодо навчання. – Включити учнів у процес вибору тем, завдань, матеріалів для вивчення.

Аналіз потреб і можливостей учнів є першим кроком у розробці програми навчання іншомовної предметної компетентності. Цей аналіз допомагає забезпечити індивідуальний та ефективний підхід до навчання, враховуючи унікальність особистості кожного [1, 155].

Вибір методів та підходів до навчання є ключовим аспектом розробки програми навчання іншомовної предметної компетентності. Важливо підібрати такі методи, які відповідають цілям, потребам та характеристикам учнів [80, 156]. Ось деякі методи та підходи, що використовуються (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Підходи та методи навчання іноземним мовам

Підходи, методи	Зміст
Комунікативний підхід	Спрямований на розвиток комунікативних навичок. Основний акцент робиться на спілкуванні та використанні мови в реальних ситуаціях.
Задачний підхід	Орієнтований на вирішення конкретних мовних завдань, що мають практичне значення для учнів.

Інтерактивне навчання	Передбачає активну участь учнів у спілкуванні, діалогах, дискусіях, групових завданнях.
Проектне навчання	Засноване на виконанні учнями проектів, які вимагають дослідження, презентацій та комунікації.
Групове навчання	Робота в групах сприяє співпраці, обміну досвідом та взаємопідтримці.
Інтерактивні вправи	Використання різних вправ для розвитку навичок аудіювання, говоріння, письма та читання.
Рольові ігри	Симуляція реальних ситуацій, де учні виконують ролі та взаємодіють мовою.
Використання мультимедіа	Включення аудіо- та відеоматеріалів для покращення розуміння мови та вимови.
Самостійна робота	Завдання для самостійної роботи, досліджень та підготовки, що розвивають самостійність учнів.
Ігрові методи	Використання ігор та практичних завдань для залучення учнів та створення позитивної атмосфери.
Контекстне навчання	Вивчення мови в контексті реальних ситуацій та тем, що мають цікавість для учнів.
Індивідуалізація навчання	Підбір завдань та підходів із урахуванням індивідуальних потреб та рівня учнів.

Вибір методів та підходів до навчання повинен базуватися на різноманітності учнів, їхніх стилів навчання, цілей та потреб. Комбінування різних методів може допомогти створити більш ефективну та захоплюючу навчальну програму [132, 180].

Розробка контенту та матеріалів для програми навчання іншомовної предметної компетентності вимагає уважного планування та врахування цілей та потреб учнів. Ось деякі кроки, які можна виконати під час цього процесу (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Кроки щодо врахування потреб та інтересів учнів у процесі розробки програми іншомовної предметної компетентності

Крок	Зміст
Визначення тематики та контенту	Виберіть теми, які будуть цікавими та корисними для учнів. Темі можуть включати розповіді про себе, подорожі, роботу, культуру, науку та інше.
Створення текстів	Розробіть текстові матеріали, які відобразатимуть реальні ситуації та комунікативні завдання. Це можуть бути короткі тексти, діалоги, історії тощо.

Аудіо- та відеоматеріали	Створіть аудіо- та відеофрагменти для розвитку навичок аудіювання та вимови. Вони можуть включати розмови, інтерв'ю, діалоги та інше.
Вправи та завдання	Розробіть різноманітні вправи та завдання, які розвиватимуть різні аспекти мовної комунікації: аудіювання, читання, говоріння, письмо.
Спілкування та діалоги	Створіть матеріали для реалістичних діалогів та спілкування. Це можуть бути сценарії для рольових ігор, інтерактивні завдання тощо.
Граматика та лексика	Включіть пояснення граматичних правил та нової лексики у контексті реальних розмовних ситуацій.
Мультимедіа-ресурси	Використовуйте фотографії, відео, анімацію тощо, щоб зробити навчальний матеріал більш привабливим та інтерактивним.
Тексти для читання	Підготуйте різнорівневі тексти для читання, які допоможуть розвивати розуміння тексту та збагачувати словниковий запас.
Контрольні завдання	Розробіть завдання для оцінювання засвоєння навчального матеріалу.
Варіативність матеріалу	Забезпечте різноманітність матеріалів для різних стилів навчання та індивідуальних потреб.

Під час розробки матеріалів для програми навчання іншомовної предметної компетентності важливо зосередитися на практичності, реалістичності та сприянні активному вивченню мови у реальних ситуаціях [19, 169].

Оцінювання результатів навчання є важливою складовою будь-якої програми навчання, включаючи програму навчання іншомовної предметної компетентності. Оцінювання допомагає визначити, наскільки ефективно учні володіють навичками та знаннями мови. Можна виділити такі аспекти оцінювання результатів навчання (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4

Аспекти оцінювання результатів навчання

Аспект оцінювання результатів навчання	Зміст
Різноманітність оцінювання	Використовуйте різноманітні методи та інструменти для оцінювання, такі як тестування, письмові роботи, усні виступи, проекти, рольові ігри тощо.
Формувальне та сумативне оцінювання	Комбінуйте формувальне оцінювання (що допомагає учням покращувати навички під час навчання) з сумативним

	оцінюванням (що визначає загальний рівень навчальних досягнень).
Критерії оцінювання	Визначте чіткі вимоги до оцінювання для кожного виду завдань. Це допоможе зрозуміти, яким чином оцінюються навички та які очікувані результати.
Форми оцінювання	Використовуйте різні форми оцінювання, такі як письмові завдання, усні виступи, проекти, тести з вибором тощо.
Самооцінювання та рефлексія	Залучайте учнів до самооцінювання свого прогресу та до рефлексії над своїми успіхами та слабкими місцями.
Зворотній зв'язок	Надавайте учням зворотній зв'язок щодо їхніх оцінок та результатів. Поясніть, де можна покращити та як досягти вищих результатів.
Портфоліо	Використовуйте портфоліо для зберігання різноманітних робіт та завдань учнів, що відображають їхні навички та прогрес.

Оцінювання результатів навчання має бути справедливим, об'єктивним та сприяти розвитку учнів. Важливо враховувати їхній прогрес та потреби для досягнення найкращих результатів у вивченні іноземної мови [157, 169].

«Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті» є важливим документом, який визначає стратегію розвитку освіти в країні. Розробка програми формування іншомовної предметної компетентності на основі цієї доктрини включає кілька ключових етапів та принципів [138]:

- *аналіз доктрини*: спочатку необхідно детально ознайомитися з Національною доктриною розвитку освіти в Україні, зокрема з розділами, які стосуються мовної освіти та міжкультурної комунікації. Це допоможе зрозуміти основні цілі, завдання та принципи, якими керується доктрина;

- *визначення цілей і завдань*: на основі аналізу доктрини необхідно визначити, яким конкретним цілям та завданням повинна відповідати програма навчання іншомовної предметної компетентності. Це може бути розвиток мовних навичок, підвищення культурної свідомості, підготовка до міжнародної співпраці тощо;

- *вибір методології*: залежно від цілей та завдань програми слід вибрати підходи та методи навчання. Доктрина вказує на важливість активних методів, інтерактивного навчання та використання сучасних технологій;

- *розробка змісту*: підготовка змісту програми включає в себе вибір тем, лексики, граматики та інших аспектів мови. Важливо врахувати культурні

аспекти та ситуації спілкування, які можуть виникнути у реальних життєвих ситуаціях;

- *вибір оціночних засобів*: для вимірювання та оцінки предметної компетентності учнів слід визначити показники успішності та оціночні критерії. Це може бути тестування, аудіо- та відеозаписи спілкування, проекти та інші завдання;

- *врахування міжкультурного аспекту*: важливо дотримуватися принципів міжкультурної комунікації, вивчати культурні особливості та вчасно впроваджувати ці аспекти в навчальний процес;

- *постійне вдосконалення*: програма повинна бути гнучкою та адаптованою до змін у суспільстві, технологіях та освітніх потребах. Регулярне оновлення на основі нових досліджень та практики допоможе забезпечити ефективність навчання.

- *співпраця з зацікавленими сторонами*: залучення вчителів, учнів, батьків та інших зацікавлених сторін може забезпечити більш ефективну реалізацію програми.

У відповідності з цими етапами та принципами, розробка програми навчання іншомовної предметної компетентності буде відповідати Національній доктрині розвитку освіти в Україні та сприяти зміцненню мовної та міжкультурної освіти в країні [39].

Розробка програми навчання іншомовної предметної компетентності з використанням Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти в Україні є ключовим етапом для забезпечення якісного навчання з мови. Ось основні аспекти, які слід врахувати:

- *визначення цілей та завдань*: державний стандарт має визначити основні цілі та завдання навчання іншомовної мови на різних етапах освіти (базова та повна загальна середня освіта). Ці цілі можуть включати розвиток мовних навичок, удосконалення лексичного запасу і формування мовної та міжкультурної компетентності тощо;

– *вибір методів та підходів*: стандарт повинен надати рекомендації щодо методів та підходів до навчання мови. Це можуть бути інтерактивні методи, проектна діяльність, використання сучасних технологій (інтерактивні дошки, мультимедійні засоби тощо);

– *організація навчального процесу*: структура навчальних занять та зміст уроків повинні відповідати вимогам стандарту. Розподіл матеріалу на теми, лексичні групи та граматичні одиниці має бути логічним та послідовним;

– *оцінювання та вимоги до результатів*: стандарт повинен встановити критерії оцінювання мовних навичок та компетентності учнів. Це може включати письмові, усні, аудіо- та відеозавдання, оцінювання розуміння текстів, вміння спілкуватися тощо;

– *міжпредметні зв'язки*: стандарт може також рекомендувати можливості інтеграції мови з іншими предметами, що сприяє більш глибокому розумінню матеріалу та розвитку мовленнєвих навичок;

– *забезпечення різноманітності*: державний стандарт повинен враховувати індивідуальні особливості учнів та забезпечувати різноманітність методів та завдань, щоб задіяти різні типи мовленнєвої активності;

– *адаптація до змін*: стандарт повинен бути гнучким та адаптованим до змін у суспільстві, технологіях та освітніх потребах.

Під час розробки програми навчання іншомовної предметної компетентності з використанням Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти важливо бути вірним його принципам та вимогам, адаптуючи їх до конкретних потреб та можливостей учнів [66, 120].

Розробка програми навчання іншомовної предметної компетентності з використанням «Концепції мовної освіти в Україні» передбачає врахування ключових аспектів цієї концепції та їх упровадження в освітній процес. Можна виділити деякі специфічні кроки та принципи, які можуть бути застосовані [54]:

– *визначення змісту навчання*: концепція розвитку мовної освіти містить орієнтацію на розвиток комунікативної компетентності, практичного

використання мови в різних контекстах. Розробка програми повинна відображати цей аспект, виходячи з реальних ситуацій спілкування, які можуть виникнути в житті учнів;

– *орієнтація на мовний розвиток*: концепція сприяє постійному розвитку мовних навичок протягом життя. Програма повинна підтримувати цей підхід, надаючи можливості для поглибленого вивчення мови на різних рівнях складності;

– *використання різноманітних методів*: концепція підкреслює важливість різноманітних методів навчання мови, зокрема інтерактивних та практичних. Програма повинна включати різні типи завдань, від ігор до дослідницьких проєктів;

– *розвиток критичного мислення*: концепція висуває завдання розвивати мовленнєві та комунікативні навички, а також критичне мислення. Програма повинна включати завдання, які вимагають аналізу, синтезу та оцінки інформації, сприяючи розвитку вмінь самостійного мислення;

– *міжкультурна компетентність*: концепція підкреслює важливість вивчення культурних аспектів мови та розвитку міжкультурної компетентності. Програма повинна включати завдання, що дозволяють учням краще розуміти культурні різниці та ефективно спілкуватися у міжнародних контекстах;

– *оцінювання індивідуальних досягнень*: концепція відзначає, що кожен учень унікальний, тому програма повинна передбачати індивідуалізований підхід до навчання та оцінювання, враховуючи рівень мовної підготовки та особисті інтереси;

– *використання інноваційних технологій*: концепція визнає важливість використання гейміфікації та ігор на уроках. Програма може рекомендувати використання мультимедійних засобів, інтерактивних додатків та інших інноваційних засобів для залучення та мотивації учнів.

При розробці програми навчання іншомовної предметної компетентності з використанням «Концепції мовної освіти в Україні» важливо

дотримуватися цих принципів, забезпечуючи якісне та збалансоване навчання мови, що сприяє розвитку всіх аспектів мовленнєвої компетентності учнів [54].

Використання Закону України «Про освіту» при розробці програми навчання іншомовної предметної компетентності є важливим аспектом, оскільки Закон визначає загальні принципи та норми у сфері освіти в Україні. Ось які аспекти слід врахувати:

– *загальні засади освіти*: Закон України «Про освіту» формулює загальні засади освітньої діяльності, включаючи розвиток особистості, для забезпечення високої якості освітніх послуг, рівність прав на освіту тощо. Програма навчання повинна відображати ці принципи, ставлячи їх у контекст іншомовної предметної компетентності;

– *компетентнісний підхід*: Закон закладає засади компетентнісного підходу до навчання, що передбачає розвиток широкого спектру компетенцій учнів. Розробляючи програму, слід врахувати цей підхід, обираючи завдання та методи, що сприяють розвитку іншомовної предметної компетентності учнів;

– *мовна політика*: Закон передбачає розвиток та зміцнення української мови як державної мови, а також розширення можливостей вивчення інших мов. Програма повинна враховувати ці аспекти, пропонуючи баланс між вивченням української та інших мов;

– *інклюзивна освіта*: Закон ставить завдання забезпечення інклюзивної освіти, тобто можливості навчання для усіх учнів, включаючи дітей з особливими потребами. При розробці програми важливо враховувати цей аспект, надаючи можливості для навчання іншомовної мови різними категоріями учнів;

– *міжнародна співпраця*: Закон сприяє розвитку міжнародної співпраці в галузі освіти. Програма може пропонувати можливості для участі у міжнародних мовних проектах, обмінах тощо, що сприяє розвитку іншомовної предметної компетентності та розумінню міжкультурних аспектів;

– *валідність документа про освіту*: Закон визначає вимоги до документів про освіту та їх валідність. Програма повинна допомагати учням отримати необхідний рівень іншомовної предметної компетентності для успішного здобуття освіти та подальшої кар'єри;

– *організаційні аспекти*: Закон визначає організаційні аспекти навчального процесу, такі як тривалість навчального року, години на вивчення предмета оцінювання тощо. Програма повинна дотримуватися цих норм та встановлювати чіткі параметри для оцінювання іншомовної предметної компетентності.

При розробці програми навчання іншомовної предметної компетентності з використанням Закону України «Про освіту» важливо забезпечити відповідність її засадам та нормам, створюючи якісне та цілеспрямоване навчальне середовище для розвитку мовленнєвих навичок та міжкультурної компетентності учнів [39].

Використання Методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України є важливим кроком при розробці програми навчання іншомовної предметної компетентності. Ці рекомендації надають педагогам конкретні настанови та керівництво для забезпечення високої якості навчання мови. Ось які аспекти можна врахувати:

– *мета та завдання програми*: методичні рекомендації можуть містити загальні рекомендації щодо визначення цілей та завдань навчання мови. Важливо врахувати ці настанови при формулюванні мети та завдань вашої програми;

– *структура навчального матеріалу*: методичні рекомендації можуть містити пропозиції щодо структури та організації навчального матеріалу. Вони можуть рекомендувати послідовність вивчення тем, важливих мовних структур тощо;

– *вибір методів та підходів*: методичні рекомендації можуть надати огляд різних методів та підходів до навчання мови. Вони можуть вказати на

важливість інтерактивних методів, співпраці, використання аутентичних матеріалів тощо;

– *використання оціночних засобів*: рекомендації можуть включати підказки стосовно оцінювання мовних навичок та компетентності учнів.

Важливо врахувати ці підказки при виборі завдань для оцінювання;

– *рекомендації щодо ресурсів*: методичні рекомендації можуть надати інформацію про різні джерела, ресурси, посібники та матеріали, які можна використовувати під час навчання мови;

– *адаптація для різних груп учнів*: методичні рекомендації можуть містити поради щодо адаптації навчального процесу для різних типів учнів, включаючи дітей з особливими потребами;

– *співпраця з батьками*: рекомендації можуть надати поради щодо залучення батьків до навчання мови та підтримки учнів у домашньому середовищі;

– *актуальні педагогічні підходи*: методичні рекомендації можуть відображати останні педагогічні тенденції та інновації у вивченні мови.

Використання Методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України може допомогти забезпечити високу якість та відповідність програми навчання іншомовної предметної компетентності сучасним педагогічним стандартам та практикам [82].

1.2. Іншомовні комунікативні «компетенція» і «компетентність»: тлумачення у вітчизняному і зарубіжному педагогічному дискурсі

На сучасному етапі зміни в цілях та змісті освіти відбуваються внаслідок глобалізації та економічної інтеграції країн Європи, а також вступу України до Болонського процесу. Ці чинники послужили стимулом для переходу до нової освітньої парадигми, впровадження компетентнісного підходу до освіти. Цей підхід має своє обґрунтування як в зарубіжній, так і у вітчизняній педагогічній науці.

Неформальна освіта відіграє важливу та недооцінену роль у навчанні іноземним мовам, особливо в контексті розвитку іншомовної предметної компетентності старшокласників. Цей тип освіти розширює можливості учнів для вивчення мови поза класними стінами та сприяє практичному використанню здобутих знань [19, 38]. Можна виділити такі заслуги неформальної освіти у навчанні іноземній мові:

– *практичне застосування мови*: у неформальних освітніх середовищах, таких як мовні клуби, обмін іноземною мовою та спілкування з носіями мови, учні можуть відразу застосовувати здобуті знання. Це дозволяє поглибити мовну компетентність і підвищити впевненість у власних можливостях;

– *натуральна комунікація*: у неформальних середовищах учні стикаються з реальною, живою мовою та її варіаціями, що розвиває їхню здатність розуміти різні стилі мовлення та адаптувати власний спосіб висловлювання;

– *соціокультурний контекст*: завдяки неформальній освіті учні знайомляться з культурою, традиціями та побутом країн, мову яких вивчають. Це розширює їхні знання про світ та допомагає краще розуміти мовні вирази та образи, що базуються на культурних контекстах;

– *стимуляція мотивації*: неформальна освіта може створити позитивне та цікаве навчальне середовище, що спонукає учнів більше займатися мовою та шукати нові можливості для вдосконалення;

– *індивідуальний підхід*: у неформальних освітніх форматах можлива більша індивідуалізація та зосередження на потребах кожного учня, що сприяє більш ефективному розвитку комунікативних навичок;

– *мотивація до самостійності*: залучення до неформальної освіти надихає учнів більше вивчати мову самостійно, використовувати різноманітні ресурси та навички, набуті в навчальному процесі [94].

Отже, неформальна освіта доповнює формальний навчальний процес, забезпечуючи цілісний підхід до розвитку іноземної мовної компетентності старшокласників [2, 41].

У різних джерелах та публікаціях щодо цієї проблеми використовують поняття, як «компетентність» і «компетенція». У науковій літературі можна зустріти як синонімічне, так і диференційоване використання цих понять.

Комунікативна компетенція – це термін у мовознавстві, який стосується граматичних знань користувача мови, що стосуються синтаксису, морфології, фонології тощо, а також соціальних знань про те, як і коли правильно використовувати висловлювання.

Цей термін було введено Д. Хаймсом у 1966 р., критикуючи теорію Ноама Хомського (1965), який мовну компетенцію семантично протиставляв використанню мови. Щоб розглянути абстрактне поняття Хомського про компетентність, Хаймс здійснив етнографічне дослідження комунікативної компетенції, яка поєднувала «комунікативну форму та функцію у взаємодії» [22]. Підхід, започаткований Хаймсом, тепер відомий як етнографія спілкування. Термін комунікативної компетентності теоретично покладена в основу комунікативного підходу, відповідно до якого викладають іноземні мови. Налічують декілька основних моделей навчання.

Першою і найбільш широко використовуваною є модель Канале і Суейна, а пізніша ітерація Канале. У другій моделі соціокультурний зміст більш точно уточнюється Сельце-Мурсією, Дорнеєм та Туррелом у 1995 р. Зі свого боку, вони розглядали комунікативну компетентність як таку, що включає лінгвістичну компетентність, стратегічну компетентність, соціокультурну компетентність, діяльну компетентність та компетентність дискурсу. Третьою моделлю, яка широко використовується у федеральній мовній підготовці в Канаді, є модель Бахмана та Палмера.

Розуміння комунікативної компетентності віддзеркалено у вивченні прагматики та філософії мови, включаючи аналіз мовленнєвих актів. Комунікативна компетенція означає здатність ефективно спілкуватися, вона може бути усною, письмовою, важливим є вміння використовувати її в різних ситуаціях для задоволення комунікативних потреб.

Згідно з багатьма дослідниками, мова є інструментом спілкування і містить чотири основні навички: слухання, мовлення, читання та письмо. Для вивчення цих мовних навичок необхідно не лише засвоїти граматичні правила, але й активно вправлятися в них, доки мовець не стане впевнено володіти всіма цими аспектами. Кожного разу, коли особа набуває навичок мови, ефективно та належним чином використовуючи їх відповідно до контексту, ми можемо сказати, що вона досягає необхідного рівня комунікативної компетентності [146].

Поняття «компетенція» та «компетентність» не мають єдиного визначення серед науковців. Деякі з них чітко розмежовують ці поняття, а деякі ототожнюють, синонімізують. Це свідчить про те, що існують різні погляди та підходи розуміння понять «компетенція» та «компетентність».

На основі аналізу досліджень науковців можна зробити висновок, що поняття «компетенція» найчастіше пояснюють як:

- «сукупність знань, умінь, навичок та способів діяльності, їх інтегральна цілісність» (Е. Зеєр, А. Хуторський [34]);
- «соціальна норма освітньої підготовки» (Т. Байбара, Н. Бібік);
- «об'єктивна категорія, суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, досвіду» (М. Головань);
- «освітній результат, що передбачає вміння справлятися з поставленими завданнями» (Г. Селевко [34]).

На нашу думку, компетенція – це рівень знань, умінь, навичок та певні вольові якості, які визначають здатність до виконання поставлених завдань.

Поняття «компетентність» також не має єдиного визначення. Найчастіше його пояснюють так:

- «досвід, заснований на знаннях» (І. Зимня [8]);
- «результат набуття компетенції» (Н. Бібік, А. Хуторський [8, 34]);
- «володіння учнем компетенцією, що поєднується з його особистісним ставленням до предмета діяльності» (Т. Байбара [7]);

– «інтегративна якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності до діяльності» (Г. Селевко [34])»

– «інтегрована здатність особистості, яка набута в процесі навчання, вона включає знання, досвід, цінності і ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці» (О. Савченко [34]).

У своєму внеску в науково-дослідну конференцію з питань розвитку іншомовного мовлення серед дітей Д. Хаймс представив термін «комунікативна компетентність» у своїй лекції, яка згодом була опублікована як стаття під назвою «Про комунікативну компетентність» у 1972 р., щоб стати визначним терміном і питанням для дискусій у галузі викладання та навчання іншим іноземним мовам. Д. Хаймс зазначав, що лінгвістична теорія, з точки зору пов'язаної з трансформаційною генеративною граматикою, має дві частини: лінгвістичну компетентність (мовчазне знання мовної структури) та лінгвістичну ефективність (процес застосування основних знань до реального використання мови). Оскільки виконання не може відобразити компетенцію, крім випадків, коли знання та використання мовцем і слухачем мови ідеальне, виконання не може мати відношення до лінгвістичної теорії. Така теорія компетентності орієнтується на ідеальні об'єкти, абстрагуючись від соціокультурних особливостей, які вважаються основною частиною їх опису, а ефективність розглядається як просто вибір між різними варіантами, які найлегше зробити і зрозуміти. Він акцентує увагу на словах Хомського про те, що його позицію також розділяють основоположники загальної лінгвістики, зокрема, такі, як де Соссюр, щодо розрізнення мовної структури та індивідуального мовлення [225]. Д. Хаймс стверджує, що розуміння структури мови та соціокультурних правил є ключовим для успішного вивчення мови. Він підкреслює, що учень не просто опановує граматику, але також розвиває комунікативну компетентність. Це означає, що він або вона набуває вміння визначати, коли і що краще говорити з ким, де і яким чином. Цим судженням Д. Хаймс демонструє, що граматичні чи лінгвістичні знання, які

розглядаються в лінгвістичній теорії Н. Хомського, недостатні для повного пояснення компетентності дитини у задоволенні комунікативних потреб [156].

На підставі вищезазначеної дискусії, Д. Хаймс підкреслює, розвиваючи знання теорії мови та вжитку, знання та здібності можна визначати не лише за володінням граматикою та доцільністю використання, відповідно до моделі компетентності дослідника Н. Хомського, в якій вона ранжується чотирма рівнями. Дослідник пропонує віднести чотири питання на яких базується її структура:

- чи є це фактично можливим, і які є формальні обмеження;
- чи можна здійснити це за допомогою наявних ресурсів, і в якому обсязі;
- настільки це відповідає контексту, в якому воно використовується, і оцінюється;
- чи вже це робилося, виконувалося насправді, і що потрібно для його виконання.

М. Канале та М. Суейн представили свою модель комунікативної компетентності, яка на сьогодні є однією з найпоширеніших серед дослідників у цій галузі. Це модель не стоїть у протиріччі до моделі Д. Хаймса, але, скоріше, є її подальшим розвитком. Процес розвитку у галузі комунікативної компетентності родовжеється й нині. М. Канале і М. Суейн підкреслюють важливість соціолінгвістичної роботи, яку Д. Хаймс також підіймав у своїй моделі комунікативної компетентності. Їхня модель зосереджена на взаємодії граматичної компетентності та соціолінгвістичної компетентності, і вони стверджують, що «існують правила використання мови, які були б марними без правил граматики. Наприклад, хтось може мати адекватний рівень соціолінгвістичної компетентності у канадській, французькій мовах лише завдяки тому, що розвинув таку компетентність у канадській, англійській мовах; але без певного мінімального рівня граматичної компетентності французької мови навряд чи можна було б ефективно спілкуватися з одномовним носієм канадської, французької мови». Тут можна сказати, що

моделлю влучно підкреслено важливість граматики для ефективного спілкування. Ця думка є протилежною до моделі Д. Хаймса, в якій йдеться, що без правил використання мов правила граматики марні. У будь-якому випадку, обидві моделі наголошували на взаємодії як граматичної компетентності, так і соціальної компетентності в будь-якій комунікативній події. Для М. Канале та М. Суейна вивчення соціолінгвістичної компетентності є так само важливим, як вивчення граматичної компетентності, для розвитку комунікативних навичок [235].

Більш глибок значення терміну «комунікативна компетентність» полягає у вивчення двох слів, з яких складається це поняття, де головним словом є «компетентність». Компетентність може бути описана як знання, здатність розуміти чи ефективно використовувати різні мови для спілкування, тоді як слово «комунікативний» має значення обміну або взаємодії [246].

У висновку ми можемо визначити, що комунікативна компетентність – це не що інше, як вміння спілкуватись, тобто вільно володіти здатністю, що дозволяє людині комунікувати, щоб задовільнити свої комунікативні потреби [34, 145].

Комунікативна компетентність складається з чотирьох областей компетенції: лінгвістичної; соціолінгвістичної; дискурсивної; стратегічної.

Лінгвістична компетентність – це вміння користуватися граматиною, синтаксисом та словниковим запасом мови. Лінгвістична компетентність запитує: Які слова я використовую? Як їх поєднати у фрази та речення?

Соціолінгвістична компетентність – це знання того, як правильно користуватися мовою та реагувати на неї з огляду на обстановку, тему та стосунки між людьми, що спілкуються [26, 70]. Соціолінгвістична компетентність запитує: Які слова та фрази відповідають цим обставинам та цій темі? Як я можу висловити конкретне ставлення (чемність, авторитет, доброзичливість, повага), коли мені це потрібно? Як я можу визначити, яке ставлення висловлює інша людина?

Компетентність дискурсу – це знання того, як інтерпретувати ширший контекст і як побудувати довші відрізки мови, щоб частини склали одне ціле. Компетентність дискурсу визначається питанням: «Як слова, фрази та речення поєднуються разом для створення бесід, виступів, електронних повідомлень, газетних статей?»

Стратегічна компетентність – це знання того, як розпізнати та усунути зриви у спілкуванні, як усунути прогалини в знанні мови та як дізнатися більше про використання мови в конкретному контексті. Стратегічна компетентність ставить перед учнями питання: Як я можу знати, коли мене неправильно зрозуміли або коли хтось неправильно зрозумів мене? Що я тоді кажу? Як я можу висловити свої ідеї, якщо я не знаю назви чогось або правильної дієслівної форми для використання? Які стратегії я можу використовувати для управління та підвищення своєї соціолінгвістичної та дискурсивної компетенції?» [19, 212].

Вчені, які вивчають мови, розвивають компетентність у всіх чотирьох цих сферах, коли викладання мови спирається на п'ять цільових областей Світових стандартів готовності до вивчення мов (ACTFL):

1. Спілкування: незалежно від того, чи беруть участь у взаємодії, інтерпретації, при поданні інформації, учні використовують свою лінгвістичну компетентність для розуміння та відбору слів та для їх поєднання. Вони використовують свою дискурсивну компетенцію для інтерпретації та побудови тривалого мовлення. Їх соціолінгвістична компетентність дозволяє зрозуміти, як мова відповідає контексту та мовцям, а стратегічна компетенція дозволяє розпізнавати та керувати комунікаційними переборами.

2. Культура: учні розвивають соціолінгвістичну компетентність, коли усвідомлюють роль культурних елементів у спілкуванні. Вони розвивають дискурсивну компетенцію, оскільки підвищують свої знання про культурні очікування та норми для структури дискурсу, а також стратегічну компетентність, вивчаючи культурно відповідні способи управління

комунікаційними зривами. Коли учні розвивають ці компетентності, вони набувають розуміння культурних перспектив та практик.

3. Зв'язки: учні застосовують свої лінгвістичні та дискурсивні компетенції, щоб отримати доступ до знань у галузі контенту, доступних мові, яку вони вивчають. Отримуючи такі знання, вони стикаються з можливостями для підвищення своєї мовної та дискурсивної компетенції. Їх соціолінгвістична компетентність зростає, коли вони мають змогу обирати з-поміж можливих варіантів ту форму, яка є більш вдалою у даному соціальному контексті. Нарешті, здобувачі освіти застосовують свою стратегічну компетентність, щоб допомогти собі зрозуміти зміст складного матеріалу.

4. Порівняння: порівняння між власною мовою чи культурою, а також мовою чи культурою, що вивчається, спонукає учнів активно замислюватися над мовними, соціолінгвістичними та дискурсивними відмінностями між ними. Для цього вони усвідомлюють і опираються на власну лінгвістичну, соціолінгвістичну та дискурсивну компетентність.

5. Громади: для того, щоб використовувати мову в межах школи та поза нею, учні опираються на всі чотири сфери компетенції. Комунікативна компетентність дозволяє старшокласникам використовувати мови для особистого задоволення та збагачення словникового запасу [15].

На ранніх етапах вивчення мови вчителі та учні можуть мати на увазі мету комунікативної ефективності: щоб учні могли зрозуміти та доцільно використовувати свої знання в повному обсязі. Вони повинні намагатися уникати помилок у своєму мовленні (через неправильну вимову, граматику чи словниковий запас); щоб не ображати партнерів при спілкуванні (через соціально невідповідний стиль); і використовувати стратегії для розпізнавання та виправлення помилок у різноманітних ситуаціях спілкування.

У період з 1970-х років до тепер було розроблено кілька моделей іншомовної комунікативної компетенції. У структуру іншомовної комунікативної компетенції включають від 3 до 7 компонентів.

Вченим Д. Хаймсом було вперше зазначено, що володіння мовою полягає не тільки в зазначені граматики і лексики, а й у соціальних умовах їх вживання [200].

На його думку, комунікативна компетенція складається з деяких складових, а саме: лінгвістичного; соціально-лінгвістичного; дискурсивного; стратегічного.

У 1975 р. на основі специфікацій Ради Європи опис іншомовної комунікативної компетенції було описано ван Еком. У її структурі він виділяв шість субкомпетенцій: лінгвістичну; соціолінгвістичну; дискурсивну; соціокультурну; соціальну; стратегічну [173].

Концепція М. Кеналю і М. Свейн (1980) стала базовою для подальших досліджень методики формування і оцінки іншомовної комунікативної компетенції. Вона складається з трьох компонентів: граматичного (володіння мовним кодом); соціолінгвістичного (знання соціокультурних правил і правил дискурсу); стратегічного (вміння використовувати вербальні та невербальні стратегії спілкування).

У результаті роботи з проектування програм комунікативного тестування студентів в області французької мови в Інституті Онтаріо у 1983 р. М. Кеналь додає дискурсивний компонент (здатність комбінувати граматичні форми для створення цілісного усного або письмового тексту різних жанрів) [9]. Зміст структури іншомовної комунікативної компетенції, запропоновані ван Еком і М. Кеналем загалом схожі. Соціолінгвістична, дискурсивна і стратегічна компетенції в обох структурах практично збігаються. За змістом лінгвістична компетенція ван Ека подібна до граматичної компетенції М. Кеналю. Соціальна та соціокультурна компетенції М. Кеналем не виділені. Ми припускаємо, що їх елементи містяться в соціолінгвістичній компетенції, тому що адекватне розуміння і побудова мови не виключають вміння вести діалог культур. Л. Бахман при описі комунікативної компетенції вживає термін «комунікативні мовні вміння». Воно складається з семи компетенцій [8].

Модель комунікативної компетенції Л. Бахмана істотно не відрізняється від описаних вище. Новими компонентами є розмовна (вміння говорити в природному темпі, без хезітаційних пауз) і когнітивна (здатність створювати комунікативний зміст у результаті мовної діяльності: взаємодія проблеми, знання і дослідження) компетенції.

В умовах сучасного суспільства особливо актуальною є когнітивна компетенція, оскільки перед фахівцем на ринку праці стоїть завдання пошуку вирішення проблем.

В основі структури іншомовної комунікативної компетенції, запропонованої лінгводидактом Ч. Дуайє у 1990 р., лежать види мовленнєвої діяльності. Він виділив 4 компетенції: говоріння; письмо; аудіювання; читання [44].

Компетенції читання і аудіювання передбачають сформованість рецептивних граматичних і лексичних навичок, умінь, а компетенцію говоріння і письма забезпечують продуктивні лексичні, граматичні навички та вміння.

Відповідно до прийнятого у 1996 р. Радою Європи документа «Сучасні мови: вивчення, навчання, оцінка» загальноєвропейська комунікативна компетенція складається з трьох груп компетенцій: лінгвістичної, соціолінгвістичної і прагматичної. Кожна група компетенцій складається зі знань, умінь і ноу-хау.

1. Лінгвістична компетентність складається з набору знань та навичок, а саме лексичних, фонологічних та синтаксичних, а також з інших аспектів мови в розрізі системи, незалежно від соціолінгвістичних цінностей їх різновидів та прагматичних функцій реалізації.

2. Соціолінгвістичні компетенції відносяться до соціокультурних умов використання мови і припускають оволодіння сукупністю таких знань як: маркери соціальних відносин, форми мови, вираження народної мудрості, реєстри спілкування, діалекти і акценти.

3. Прагматична компетенція широко пов'язана з функціональним використанням мовними засобами, впевненим дискурсом, зв'язною мовою, ідентифікацією типів та жанрів текстів, іронії та пародії. До компетенції відносяться складові: дискурсивна, функціональна та схематична [14].

Таким чином, у загальноєвропейській компетенції проведена систематизація раніше проведених досліджень в області визначення структури іншомовної комунікативної компетенції, за подібністю компоненти об'єднані в три групи компетенцій. Розроблена в даному документі модель іншомовної комунікативної компетенції є базовою для багатьох досліджень.

Деякі методисти розширювали склад компетенції, додаючи свої компоненти. М. Коренева слідом за І. Бім виділяє в структурі іншомовної комунікативної компетенції навчальний компонент і визначає його як здатність самостійно і ефективно організувати процес навчання іноземній мові з метою оволодіння методикою пізнання і самонавчання [7].

Слід відзначити неточність у визначенні М. Кореневої і замінити термін «процес навчання» на «процес вивчення» іноземної мови, оскільки перший передбачає наявність «навчальної діяльності вчителя».

І. Бім, Н. Гальскова, Н. Коряковцева вважають, що сформованість навчальної компетенції досягається шляхом оволодіння учнями загальнонавчальних умінь, пов'язаних як з інтелектуальними процесами, так і організацією самостійної роботи з оволодіння іноземною мовою. М. Байрем підкреслює важливість формування міжкультурної компетенції, тому що взаємна перцепція соціальних особливостей представників різних культур є визначальним чинником успішності взаємодії. Дослідник говорить про недостатність соціолінгвістичної компетенції і неможливість простого перенесення моделі комунікативної компетенції Д. Хаймса в методичку навчання іноземним мовам, оскільки вона передбачає комунікацію між представниками однієї культури.

Отже, в структурі іншомовної комунікативної компетенції передбачається обов'язкове виділення міжкультурного компонента [15].

З вище викладеної інформації можна дійти висновку, що термін «компетентність», як його використовував Н. Хомський, дорівнює граматичній або лінгвістичній компетентності в моделі Д. Хаймса, яка представляє лише одну частину комунікативної компетентності.

Дж. Бергман, А. Самс визначили комунікативну компетентність як «здатність функціонувати в реальних комунікативних умовах». Це означає, що для неї комунікативна компетентність близька поняттю Хаймса. Вона розглядає комунікативну компетенцію як здатність функціонувати в комунікативних умовах, і це є чимось абсолютно відмінним від лінгвістичної компетентності Н. Хомського, оскільки ніхто не може функціонувати в реальному житті, оперуючи лише граматичною компетентністю. Для Дж. Бергман, А. Самс компетентність – це «те, що знаєш», а продуктивність – «те, що робиш» [173].

С. Террел і Т. Краєн визначили комунікативну компетентність як використання мови в соціальних комунікаціях без граматичного аналізу. Вони пов'язували комунікативну компетентність зі спілкуванням і не зосереджували увагу на граматичній компетентності. Це означає, що комунікативна компетентність проявляється у спілкуванні. Вони стверджували, що головною метою вивчення мови повинен бути розвиток комунікативних навичок. Вони дійшли висновку, що «мову найкраще вчити, коли вона використовується для передачі повідомлень, а не тоді, коли вона викладається для свідомого навчання» [10].

М. Канале і М. Суейн визначили, що синтез основної частин знань та навичок необхідні для спілкування і є комунікативна компетентність. Це твердження збігається з думкою Хаймса та інших дослідників, що комунікативна компетентність включає різні компетенції. Знання тут стосуються вивчення різних аспектів та вживання мови, тоді як вміння стосується того, як можна використовувати знання в реальному спілкуванні [235].

Ю. Колкер уточнює наступне твердження: «Декілька десятиліть традиційні методи викладання мов суперечили комунікативному та інтенсивному методу».

Комунікативне викладання іноземних мов є природнім процесом, оскільки спілкування здійснюється за допомогою «мови» діючої, що, у свою чергу, допомагає вирішити проблеми людської діяльності в контексті «соціальної взаємодії» людського спілкування (І. Зимня, Г. Кітайгородська, А. Леонт'єв).

Учасники діалогу намагаються вирішити реальні і фіктивні завдання співпраці з використанням іноземної мови. А. Леонт'єв вказує: «Суворо кажучи, мовленнєва діяльність не існує. Існує лише повна система теоретичної, інтелектуальної або частковій практичній мовленнєвій дії, які є частиною будь-якої діяльності».

З точки зору І. Зимньої «мовленнєва діяльність – це активний, цілеспрямований, мовний інструмент та процес спілкування, процес, коли люди взаємодіють між собою» [3].

Отже, вивчення іноземної мови повинно відбуватися самостійно, що визначається повнотою його особливостей.

Особливістю навчання на основі діяльності є те, що його мета і засоби, перш за все, пов'язані з певним видом мовленнєвої діяльності, щоб ми могли використовувати її для навчання, читання, слухання, переклад тощо. На думку А. Леонт'єва щодо пасивного, комунікативного підходу: «спілкування відноситься до напрямку мовлення в процесі навчання, а не досягнення практичного призначення мовлення (яке однакове у всіх напрямках, минуле і сьогодення). Є практичне використання самої мови. Орієнтація на практичне мовлення – це не тільки мета, а й діалектично взаємозалежний інструмент».

М. Рахманін вказує: «Мовний партнер – це значною мірою залежність від комунікативної поведінки вчителя, що, зрештою, є частиною мовленнєвої орієнтації навчання і пов'язане з активним характером спілкування» [5].

Насправді спілкуванню навчають на всіх етапах освітньої діяльності. Але існують ідеї, які потребують спеціальної підготовки. Таким чином, це відіграє особливу роль для спілкування: здатність пов'язувати, скорочувати і продовжувати відносини; здатність дотримуватися своєї стратегічної орієнтації у спілкуванні, здатність робити це в тактиці, що суперечить іншим комунікаційним стратегіям; можливість обліку нового (одночасно нових) мовного партнера, ролі партнера або зміни у спілкуванні; здатність прогнозувати поведінку мовного партнера, його висловлювання та наслідки конкретної ситуації.

У галузі іноземних мов результатом навчання є формування іншомовної комунікативної компетенції. Багато дослідників (І. Зимова, В. Коккотта, М. Кабарда, автори Європейського стандарту з іноземної мови) розглядають комунікативну компетенцію як сформовану здатність здійснювати комунікативну діяльність спілкування.

Д. Хаймс, І. Андерсен, М. Олінак, Д. Сенкофф розуміють концепт комунікативної компетенції як здатність користуватися мовою. Е. Калмикова характеризує її як рівень щодо вільного спілкування іноземною мовою. Н. Гончарова до рівня володіння «технікою» спілкування додає засвоєння певних норм, стереотипів поведінки, результат навчання [13].

Розглядаючи всі параметри процесу спілкування, І. Бім розширює його до міжкультурної комунікації [7]. Сукупність здібностей людини до спілкування іноземною на міжкультурному рівні Н. Гальскова називає вторинною мовною особистістю [4].

Аналіз позицій вітчизняних і зарубіжних дослідників показує, що їх позиції загалом близькі. З огляду на наведені вище визначення, ми розуміємо іншомовну комунікативну компетенцію як мовну компетентність та готовність до взаємодії у різномісних міжкультурних контекстах, де ви виступаєте в ролі другої мовної особистості [23].

1.3. Сутність, структура і зміст іншомовної предметної компетентності

Викладання мови ґрунтується на ідеї, що метою вивчення мови є комунікативна компетенція: здатність чітко та належним чином використовувати мову для досягнення цілей спілкування. Успіх у вивченні мови означає здатність розуміти та передавати справжнє значення у реальних ситуаціях спілкування, а не (обов'язково) користуватися мовою точно так, як це робить носій мови.

У вітчизняній методиці зміст міжкультурного компонента виражено терміном «соціокультурна компетенція». Дотримуємось думки Е. Соловова [8], який розглядає це поняття ширше, в при описі соціолінгвістичної компетенції як мовного аспекту соціокультурної компетенції.

В. Сафонова розглядає соціокультурну компетенцію як багатокомпонентне явище, що складається з соціолінгвістичної, предметної, загальнокультурної компетенцій [5].

Орієнтуючись на дослідження М. Кореневої, яка, посилаючись на Е. Тареву і Б. Тарева, вважає виділення окремих компонентів недоцільним, оскільки екстенсивний шлях розгляду іншомовної комунікативної компетенції не приводить до вирішення термінологічних суперечностей між варіантами визначення і називання різних компетенцій [7].

Я. В. Тараскіна вважає, що в процесі підготовки слід формувати професійну компетенцію [9]. Е. Азимов і А. Щукін включають до її структури мовний, комунікативний і методичний компоненти [1].

Таким чином, комунікативний підхід – це реалізація методу навчання, при якому здійснюється впорядковане, систематичне та взаємопов'язане викладання англійської мови як засобу спілкування.

Комунікативний підхід – це повне та оптимальне упорядкування взаємозв'язку між компонентами навчального матеріалу. Когнітивний підхід до навчання – це універсальний процес обліку знань та індивідуальних психофізичних властивостей, що характеризують когнітивний стиль кожного

учня. Основними принципами організації навчального процесу використання комунікативного методу є мовленнєва спрямованість – викладання іноземної мови за допомогою спілкування. Це означає, що урок практико орієнтований. Там вивчають мовлення, а не мову. Перш за все, це стосується вправи: вправа більше, ніж справжній діалог, вона є більш ефективною.

Область мовленнєвих вправ плавна і дозована з негайним виконанням, при цьому зі швидким вивченням та збільшенням словникового запасу і граматики; не допускається жодного речення, яке не можна було б використовувати в реальному діалозі.

У сучасному світі формування іншомовні компетентності набуває надзвичайної важливості. Інтеграція України до світової спільноти та швидка переорієнтація освітнього процесу на компетентісний підхід зумовили актуальність цього питання.

Управління педагогічним процесом здійснює вчитель і саме він ставить мету і завдання навчального процесу в конкретних умовах. Уся діяльність та відповідальність учителя в досягненні результатів учня лягає саме на вчителя. Тому педагогічна діяльність є одним із найголовніших процесів з підготовки та донесення інформації до учня [201].

Н. Мойсеюк вважає, що педагогічна діяльність – це особливий вид соціальної діяльності, що передбачає передачу від старшого покоління молодшому накопичених людством традицій і досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку і підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві.

У свою чергу нею було поділено педагогічну діяльність на виховання та викладання. Під вихованням вона має на увазі діяльність, яку спрямовано на розв'язання завдань всебічного розвитку особистості шляхом організації виховного середовища і управління різноманітними видами діяльності вихованців. До викладання вона відносить діяльність учителя, яка розвиває в учнів пізнавальний інтерес до іноземних мов.

Комунікативна компетенція відіграє ключову роль у багатьох професіях, оскільки слово є важливим інструментом і засобом навчання. Іноземна мова, в свою чергу, стає джерелом інформації. Щодо поняття «іноземна мова», то воно означає мову, яку вивчають поза межами її природнього існування, наприклад, в ході навчального процесу. Це означає, що іноземна мова засвоюється людиною в середовищі, де вона не є рідною [30].

Якщо описувати комунікативну діяльність старшокласників, то вони орієнтуються не на того, хто сприймає інформацію, а на себе у цьому процесі. Тобто, можна зробити висновок, що у них недостатньо проявляється спрямованість на суб'єкта комунікативної діяльності та вони не завжди зацікавлені у тому, щоб передана інформація була прийнята та осмислена. Така мовленнєва діяльність є комунікативно спрямованою тільки тоді, якщо реципієнт – це викладач. Це пов'язано зі значущістю викладача для учня та насиченістю комунікативної діяльності останнього.

Зараз іноземна мова є чинником прогресу суспільства, його соціального та наукового розвитку. Це значно підвищує її статус та зумовлює необхідність оволодіння нею.

Іноземна мова є чинником гуманізації освіти та розглядається як частина загальної підготовки учня. Завдяки її вивченню учень здобуває знання та може використовувати їх уже не тільки на уроках, але ж і в повсякденному житті.

Також на сьогодні трендом стало навчання за кордоном, тож вивчення іноземної мови є досить актуальним серед старшокласників середніх шкіл. До того ж іноземна мова розвиває логічне мислення та вміння чітко та правильно висловлювати свою думку щодо різних тем розмови, учень має змогу ознайомитись з культурою усного спілкування.

Іншомовна компетенція завжди привертала увагу багатьох дослідників. Науковці досліджують цю компетентність як складне явище та описують його сутність та структуру (А. Андрієнко, Г. Архипова, Н. Гез, С. Козак, О. Павленко та ін.). Вони також зазначають специфічні особливості формування цієї компетентності в школах та ЗВО (Е. Шубін, Л. Щерба та ін.).

Проте дослідження цієї проблеми не вичерпно охоплює всі її аспекти та проводиться частково. Це пояснюється тим, що до сьогодні проблема формування іншомовної компетентності не є повністю дослідженою. Саме проблема умов та принципів формування компетентності не отримала повного висвітлення і потребує подальших досліджень [25].

Володіння іншомовною компетентністю визначається тоді, коли особистість в умовах спілкування з носієм іноземної мови успішно взаємодіє відповідно норм цієї мови та традицій. Також це здатність організувати свою мовну діяльність адекватно до ситуації спілкування [26].

Принципи організації освітнього процесу при вивченні іноземної мови сприяють ефективному оволодінню мовними уміннями та навичками, властивим здібностям:

- 1) зіставляти певні поняття з іноземної мови з їх подібними або однаковими в рідній мові;
- 2) виявляти особливості форми вживання та значення мовних одиниць;
- 3) аналізувати граматичні та лексичні явища;
- 4) використовувати всі сучасні ТЗН у формуванні іншомовної компетенції;
- 5) вибирати відповідні мовні засоби для спілкування [32].

Вміння спілкуватися іноземною мовою у реальних життєвих ситуаціях та набуття іншомовної предметної компетентності – це мета вивчення іноземної мови. Проте, вчені зазначають, що можна зробити висновок, що ця мета досягається у навчальних закладах лише на 40 %. Причинами цього є різні аспекти.

Зокрема, можна виділити такі: низький рівень мотивації учнів; недостатня кількість годин, що відводиться на вивчення предмета; недостатня активність та зацікавленість учнів, що впливає із вище зазначених причин; мала кількість практики та тренувань та інші. Усі ці причини зумовлюють потребу в пошуку ефективних форм та методів організації навчання та підвищення мовної підготовки старшокласників до майбутніх іспитів та

життєвих потреб, а також пошук шляхів подолання негативних чинників та чинників, що гальмують процес формування комунікативної іншомовної компетентності [23].

Сам процес формування комунікативної компетентності є складним і залежить від численних чинників, таких як: макро- та мікросередовище; соціокультурні особливості; індивідуальність; вік; психолого-педагогічні умови; соціальні інститути навчання та виховання (сім'я, навчальний заклад, заклади організації дозвілля, засоби масової комунікації).

Ці інститути сприяють формуванню моральних якостей особистості, свідомості та світогляду, а також накопиченню досвіду міжособистісного спілкування та реалізації особистими можливостями у різних видах суспільної діяльності.

Формування та розвиток комунікативних навичок є основною метою вивчення іноземної мови. Для досягнення успіху у цьому процесі потрібно працювати із сучасними підручниками (автентичними), що забезпечують оволодіння граматичним матеріалом і надають необхідний лексичний запас для успішного спілкування.

Для створення ефективного процесу формування іншомовної предметної компетентності важливим є застосування комунікативного методу навчання. Його забезпечує колективне спілкування та створення комунікативних ситуацій. Такі ситуації сприяють комунікативно мотивованому виконанню мовленнєвих дій та дають змогу свідомо засвоїти іншомовний матеріал.

Іншомовну компетентність можна розглядати як багатогранне явище, яке має певну структуру. Це здатність до здійснення міжкультурного спілкування, взаємодіяти з носіями культури, зважаючи на цінності їх національності; здатність до створення позитивного настрою комунікантів, вибирати правильні способи невербальної та вербальної поведінки; результат зусиль, спрямованих на формування іншомовних знань та вмінь; здатність відповідно до умов розуміти мовленнєві висловлювання [9].

Іншомовна компетентність є кінцевою метою професійної освіти. Вона дозволяє здійснювати професійну діяльність, підвищувати її ефективність та створює передумови для майбутнього професійного зростання особистості. Формування іншомовної компетентності – важливе завдання для виховання повноцінної мовної особистості [17, 231].

Найчастіше комунікативну компетенцію розглядають як сформованість комунікативних умінь у 4 видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння та письмо), наявність граматичних, лексичних, фонетичних знань та навичок володіння ними, результат професійної підготовки до діяльності в різноманітних сферах [16].

Навчання іноземній мові вивчається у всьому світі та розглядається в розрізі відмінностей іноземної від рідної культури, різниця між формами мов та міжкультурної комунікації. Особливу увагу треба звернути на роботи М. Бірама, Ж. Зарата, Г. Нойнера та ін. Сучасні аспекти викладання іноземної мови в загальноосвітніх школах висвітлено в методичних роботах вітчизняних фахівців: П. Беха, Л. Биркуна, Н. Бориско, О. Литвинюка, С. Ніколаєвої, В. Плахотника, В. Редька та інших.

Так, В. Редько вивчення іноземних мов у старших класах поділяє на два рівні, а саме базовий та профільний. Відповідно до того учні базового рівня повинні мати рівень знання мови B1, а на профільному B2. До того ж такий рівень базового знання мови є обов'язковим для кожного старшокласника. Щодо оволодіння матеріалом, він виділяє доступні засоби, а саме пред'явлення, активізація та контроль засвоєння матеріалу. Також до основних засобів засвоєння іноземних мов використовують підручники, що відповідають стандартам рівней B1 та B2. Оскільки мотивація учнів займає одну з провідних ролей навчання, вона орієнтована на профільне спрямування процесу навчання, яке надалі мотивує опановування певним рівнем іноземної мови, що вимагатиме їх подальша професійна діяльність.

Відповідно до другого (профільного рівня) матеріал повинен бути дещо розширений та збагачений додатковою інформацією про культуру та життя

людей, мова яких вивчається. Своєю чергою ним було розділено показники навчання на якісні (глибина змісту) та кількісні (обсяг матеріалу). До розширеного матеріалу можна віднести:

- особливості комунікативної поведінки носіїв мови, що вивчається;
- стилістичні особливості різних жанрів мовлення та письма;
- літературу та культуру.

До якісних відносять:

- активне використання проектної методики;
- робота над своїм портфоліо;
- активне використання різних видів читання;
- системна робота над аудіюванням тощо.

Працюючи над аспектами компетентнісного підходу в процесі навчання іноземним мовам, він виділив такі принципи навчання:

1. Принцип компетентнісного підходу.
2. Принцип комунікативної спрямованості навчання.
3. Принцип ситуативності та тематичної організації навчального матеріалу.
4. Принцип урахування досвіду, набутого учнями у вивченні інших предметів.
5. Принцип усвідомленого навчання.
6. Принцип збалансованого та взаємопов'язаного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності.
7. Принцип розширення ролі самостійної іншомовної предметної діяльності старшокласників.
8. Принцип наступності (послідовності).
9. Принцип диференціації та індивідуалізації навчання.

У свою чергу С. Ніколаєва виділяє чотири підходи до навчання: біхевіористський, інтуїтивно-свідомий, свідомо-пізнавальний та комунікативний.

Комунікативний підхід дозволяє реалізувати формування іншомовних мовленнєвих компетенцій завдяки іншомовній мовленнєвій діяльності. Засоби іншомовної мовленнєвої діяльності складаються з вправ, що розвивають знання з фонетики, лексики та граматики мови, що вивчається. Опанування читання, аудіювання, письма та говоріння досягається шляхом вдосконалення та використання засобів іншомовної комунікативної діяльності.

На думку Б. Завіниченка, у структурі комунікативної компетентності можна виділити такі компоненти іншомовної компетентності:

1. Комунікативний – культура мовлення та комунікативні вміння, перцептивні та експресивні вміння, вміння, що дозволяють встановити контакт з співрозмовником.

2. Гностичний – знання про сутність, особливості та стилі іншомовного спілкування, як взагалі, так і професійного спілкування.

3. Емоційний – готовність до діалогічних та особистісних взаємин, емпатія, рефлексія, інтерес до іншої людини, позитивний психоемоційний стан [10].

Щодо структури іншомовної предметної компетентності, то до неї відносять:

– лінгвістичну компетентність – здатність розуміти вивчені та аналогічні висловлювання та потенційна здатність розуміти нові висловлювання іншомовного походження;

– соціолінгвістичну компетентність – здатність розуміти та продукувати речення зі значенням, що відповідає певному соціолінгвістичному контексту іншомовної комунікації;

– дискурсивну компетентність – здатність поєднувати речення у зв'язне висловлювання, дискурс, використовуючи різноманітні засоби;

– стратегічну компетентність – здатність обирати правильну стратегію спілкування та брати участь в іншомовній комунікації [17].

Комунікативна компетентність є особливим видом професійної компетенції. Чинники, що сприяють формуванню іншомовної компетенції:

участь у розробці та написанні проєктів; швидкий доступ до навчальної інформації; можливість проходження курсів підвищення кваліфікації за межами країни [26].

Охарактеризувати рівні за видами мовленнєвої діяльності можна таким чином. Аудіювання – розуміння змісту повідомлень у межах знайомих тем, розуміння коротких текстів наукового характеру та програми і новини; розуміння радіопередач та телепередач про актуальні події та сучасні тенденції.

Навчання діалогічного мовлення є одним із способів формування мовленнєвої компетентності. Воно передбачає підтримання спілкування, зважаючи на швидкість та спонтанність, забезпечення комфортності для співрозмовника. Ці вправи забезпечують формування вербально-комунікативної компетенції та передбачають застосування способів групування, запам'ятовування, використання нових та вивчених виразів і слів. Один із видів таких вправ – дискурсивно-діалогічне мовлення.

На початкових етапах формування комунікативної компетентності у учнів можуть виникати труднощі у створенні ситуації, схожої до дискусії та у зв'язному мовленні. Цей мовний бар'єр є результатом малої кількості мовної практики або браку лексичного запасу з певної теми. Формування елементів лінгвістичної та вербально-когнітивної компетентності забезпечують вироблення здібностей розуміти та продукувати необмежену кількість стилістично пов'язаних між собою речень за допомогою засвоєних правил та мовних знаків.

Мета навчання мовленнєвого вміння – письма – досягається виконанням вправ: написання особистих листів та записок, опису об'єктів та подій, міні-творів, інструкцій. Також, ефективними є завдання, де можна проявити власну індивідуальність, тобто завдання творчого типу.

Завдання навчального письма – навчити писати твори, стислі повідомлення, обсяг яких від 200 слів, задля передачі певної інформації та

висловлення точки зору «за» або «проти». Також, сюди входить використання метафоричних та фразеологічних виразів.

Читання – це вміння читати статті та повідомлення, що стосуються сучасних проблем та розуміти фактичну інформацію, передану як експліцитно, так й імпліцитно. У підручнику «Практичний курс англійської мови» запропоновано вправи на читання та розуміння тексту щодо проблем громадського транспорту у Британії. Також потрібно заповнити таблицю, що базується на інформації, поданій у тексті, та згрупувати її за функціонально-семантичними ознаками, тобто за їхньою роллю у відображенні дійсності і функціями в реченні.

Унаслідок проведеного дослідження ми встановили, що всі складники формування комунікативної компетенції частково або повністю присутні у комплексі вправ підручника [17].

Застосування іноземної мови в різних ситуаціях спілкування (офіційного та неофіційного): в навчальній, культурній, адміністративній та професійній сферах забезпечує формування комунікативної компетентності.

Важливим є розвиток культури писемного та усного спілкування за допомогою засобів іноземної мови, а також засвоєння знань про культуру, стиль життя, традиції народу, мова якого вивчається.

Однак не менш важливим є і розвиток культури усного та писемного мовлення засобами іноземної мови, а також більш глибоке опанування знань культурознавчого характеру: про побут, стиль життя, традиції країни, мову якої вивчають. Тому подібне навчання спрямоване на:

1. Вміння правильно вести дискусію іноземною мовою задля обговорення питань побутового, культурознавчого та професійного характеру, а також способу життя.

2. Розвиток як соціокультурної, так і комунікативної культури, що забезпечує використання мови як засобу спілкування.

3. Ознайомлення з технологіями самооцінки та самоконтролю опанування мови.

4. Розвиток умінь представляти рідну культуру та стиль життя у процесі іншомовного спілкування.

5. Використання у професійно орієнтованій освіті іноземної мови.

6. Розвиток вмінь збирати, аналізувати, узагальнювати та систематизувати інформацію, що активізує пізнавальний інтерес [29].

Зважаючи на складові комунікативної іншомовної компетентності, до її структури також відносять такі компоненти:

– когнітивний – система знань з урахуванням їх обсягу, глибини, стилю мислення та соціальних функцій;

– мотиваційно-ціннісний – цілі та мотиви, потреби, ціннісні орієнтації та система мотивів професійної діяльності;

– комунікативний – уміння чітко висловлювати думки, аргументувати їх, переконувати в правильності, аналізувати, узагальнювати, висловлювати судження, припущення, обирати правильний стиль спілкування в певних ситуаціях і підтримувати діалог;

– контрольо-оцінний – уміння самостійно контролювати рівень власного розвитку та результати своєї діяльності [9].

На думку О. Соловйової, можна виділити такі компоненти комунікативної компетентності: стратегічна, дискурсивна, соціальна, соціолінгвістична, лінгвістична, стратегічна, соціокультурна [30].

Р. Мільруд виділяє два основні компоненти: знання про мову та знання про те, як нею користуватись. Знання про мову – це граматична компетенція. Знання про те, як користуватись мовою – це стратегічна, прагматична, соціокультурна компетенції [13].

До структури професійної іншомовної компетенції відносять такі компоненти: лінгвістична компетенція – сукупність знань та якостей у галузі вербальних та невербальних засобів, представлених у єдності технічного та дискурсивного компонентів. Дискурсивний компонент – всі аспекти володіння мовою, що характерні для носія мови, володіння мовою на рівні перекладацької діяльності. Для цього потрібна наявність техніки перекладу.

Технічна складова в структурі лінгвістичної компетенції є сукупністю знань, умінь та навичок, уявлень про суть перекладу, специфіку перекладу. Всі ці знання потрібні перекладачеві для здійснення перекладу та розуміння тексту. Лінгвістична компетенція загалом відображає здатність використовувати мову як засіб професійної комунікації.

Також у структурі виділяють країнознавчий та загальнокультурний компоненти.

Країнознавчий компонент – це наявність уявлень про національні надбання, а загальнокультурний – про національний менталітет. У процесі іншомовної комунікації перекладач постійно знаходиться в умовах екстремальної ситуації. Він має контролювати зовнішню ситуацію, володіти собою, контролювати емоції та стримувати почуття. Тому в структурі також можна виділити психологічну компетенцію. Вона передбачає вироблення єдиної стратегії розуміння і сприйняття іншої людини, а також представлена перцептивним та інтерактивним компонентами [43, 76, 226].

Перцептивний компонент дозволяє володіти собою та забезпечує адекватне сприйняття та інтерпретацію ситуації. Інтерактивний компонент представляє собою систему внутрішніх ресурсів, що дозволяють управляти ситуацією професійного спілкування, знання правил підтримки контакту із співрозмовником. Згідно з уявленнями Ю. Жукова ці правила регулюють комунікативну поведінку і поділяються на три групи: правила комунікативного етикету, що грантують статус повноправного учасника комунікації; правила узгодження комунікативної дії, що задають тип спілкування, оскільки різні види комунікації мають свої комунікативні кодекси, за якими відбувається взаємодія; правила самоподання, що забезпечують індивідуальний успіх учасників спілкування [8].

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що існують умови, які сприяють розвитку комунікативної компетентності фахівця:

- забезпечення іншомовної професійної спрямованості процесу навчання, виховання та організації самостійної роботи учнів у неформальній освіті;
- створення сприятливого соціально-психологічного клімату в освітньому середовищі в процесі оволодіння іноземною мовою;
- використання особистісно орієнтованих діалогових, ігрових технологій у процесі формування іншомовної компетентності учнів [55].

Щоб сприяти формуванню такого особистісного новоутворення, як професійна іншомовна компетентність, необхідним є забезпечення більш високої дієвості даних умов [2].

Одним із найважливіших чинників формування іншомовної предметної компетентності є вік учнів. у дисертаційній роботі об'єктом досліджень є учні 10-11 класів, віком від 14 до 17 років. Специфіка досягнення результатів, зокрема формування іншомовної компетентності, повинна бути сприятливою для учнів даного віку.

Асоціація мовних експертів ALTE (The Association of Language Testers in Europe) визначила 6 рівнів знань мови: інтродуктивний (Breakthrough або A1); середній (Waystage або A2); рубіжний (Threshold або B1); просунутий (Vantage або B2); автономний (Effective Operational Proficiency або C1); компетентний (Mastery або C2). Ці рівні охоплюють широкий діапазон від базового рівня до практично бездоганного володіння мовою. Навчальні посібники, довідники, словники, тести розроблені з орієнтацією на ці рівні і використовуються в навчальному процесі з будь-якої європейської мови.

Відповідно до загальноєвропейських рівнів, як було зазначено вище, іншомовна компетенція складається з багатьох компонентів. У роботі досліджено як основні показники якості освіти:

- 1) лексична компетенція;
- 2) компетенція в діалоговому мовленні;
- 3) компетенція в монологічному мовленні;
- 4) граматична компетенція;

- 5) компетенція в аудіюванні;
- 6) компетенція письма;
- 7) компетенція читання [33].

Оскільки спілкування викладача відбувається з учнями 10–11 класів, можна припустити, що учні можуть ще не мати професійних навичок та здібностей, або жодного уявлення про майбутню професію.

Тому викладання іноземної мови в такому випадку буде проводитися на концептуальних засадах допрофільної підготовки старшокласників. Серед можливих шляхів допрофільного навчання іноземної мови можна виділити основні два:

1. Цілеспрямоване насичення змісту навчальних матеріалів або навчально-методичних комплектів, що використовуються у процесі навчання у старшій школі, необхідними даними у сфері професійної діяльності, а також особистісно-соціальні якості цих спеціальностей.

2. Організація елективних курсів у межах навчального предмета «Іноземна мова», які розширюють інформаційне поле школярів у співвіднесенні з комунікативною компетентністю про країну, мова якої вивчається, а також поглиблюють іншомовні лінгвістичні знання учнів.

Мета допрофільної підготовки учнів полягає у виборі профілю за їхніми інтересами після отримання інформації від викладача.

Форми такого навчання включають активні та інтерактивні курси, елективні курси, реферативну роботу, практикуми, факультативи, предметні гуртки, творчі роботи та інші.

Широке та різноманітне використання допрофільного навчання сприяє розкриттю особистих задатків учнів, розвитку їхньої ініціативи, творчих здібностей та допомагає у самовизначенні з подальшим профільним навчанням.

Аналізуючи характеристику та структуру іншомовної предметної компетентності, дійшли висновку, що компетенція монологічного та

діалогічного мовлення є ключовою, і її розвиток не впливає на вагомість інших компетентностей.

Тому формування компетентності монологічного мовлення залишається актуальним завданням [139].

Монологічне мовлення є усномовленнєвою формою спілкування, що передбачає зв'язне і неперервне висловлювання однієї особи, яке звернене до одного або декількох слухачів, співрозмовників.

Ця компетентність включає в себе уміння, навички, знання та комунікативні здібності, які необхідні для ефективного висловлювання в усній формі без прямого впливу інших учасників спілкування.

У свою чергу вміння можна розділити на такі компоненти: загальні вміння; спеціальні вміння; інтелектуальні вміння; навчальні вміння; організаційні вміння; компенсаторні вміння.

Під мовленнєвим монологічним умінням розуміють – уміння послідовно, достатньо повно, комунікативно вмотивовано, достатньо правильно, з погляду мовних засобів логічно та послідовно, користуватись засвоєним матеріалом з метою вираження думок під час мовлення [80].

Учень повинен мати здатність комбінувати мовленнєві зразки відповідно до комунікативного наміру та на основі логічної схеми. Він повинен бути здатний передавати зміст монологічного висловлювання своїми словами, користуючись при цьому скороченнями чи розширеннями. Також важливо, щоб учень міг висловлювати власну думку і ставлення до теми розмови, описувати картину, робити повідомлення, комбінуючи декілька джерел інформації та інші види мовленнєвої діяльності. Вміння виконувати ці завдання допоможе учневі ефективно взаємодіяти в мовленнєвих ситуаціях і виражати свої думки та почуття.

Спеціальні вміння вимагають від знавця мови вже дещо вищого рівня, а саме: вміння повно і чітко висловлюватись щодо теми чи ситуації; правильно використовувати граматичні та лексичні конструкції в своєму мовленні; вміти використовувати для викладу певної теми матеріал суміжних тем,

розширюючи і поглиблюючи тему, комбінуючи матеріал за формою та змістом.

Так, інтелектуальна складова грає важливу роль у формуванні монологічної компетентності. Ця складова забезпечує прогнозування та планування мовленнєвого висловлювання, а також розвиває вміння розмірковувати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати та аргументувати інформацію, яка є основою для будування монологічного мовлення. Крім того, компенсаторні вміння дозволяють учневі вирішувати проблеми під час мовленнєвої діяльності, наприклад, за допомогою використання парафразу, створення нових слів або надання характеристик за допомогою фізичних властивостей. Ці вміння допомагають учневі впоратися зі складними ситуаціями, які можуть виникати в процесі монологічного мовлення, і роблять його висловлювання більш ефективними та зрозумілими для співрозмовників [230].

Монологічне мовлення впливає на різноманітні фактори, які учні повинні вже опанувати під час самого мовлення. Це включає в себе належний рівень вмінь у вимові, лексиці, граматиці та у використанні міжрядкового зв'язку.

Оскільки носії мови мають значні відмінності у культурі та звичаях, учні також повинні мати процедурні знання. Ці знання дозволяють освоювати мовленнєву та немовленнєву поведінку носіїв мови, а також вміти адаптувати свої думки та висловлювання відповідно до мовних та культурних норм.

Загальна мета формування компетентності монологічного мовлення полягає в розвитку у школярів навичок усного спілкування в монологічній формі. Згідно з чинним законодавством, старшокласник повинен розвивати цю компетентність на рівнях B1 (стандартний рівень) та B2 (філологічний профіль). Це передбачає здатність учня висловлювати свої думки без підготовки, передавати зміст прочитаного, побаченого або почутого, описувати об'єкти оточення, події та види діяльності [37, 203].

За класифікацією С. Ніколаєвої, існують три типи монологічного мовлення: опис, розповідь і міркування. Кожен тип вимагає від учня певних знань та вмінь.

З погляду психології, монологічне мовлення має такі риси: однонаправленість, зв'язність, тематичність, контекстність, безперервність, послідовність і логічність [79].

Діалогічне мовлення – це процес мовленнєвої взаємодії двох чи більше учасників спілкування, який виконує наступні комунікативні функції:

- 1) запиту інформації;
- 2) пропозиції;
- 3) обміну інформацією;
- 4) взаємопереконання та обґрунтування своєї точки зору.

З психологічної точки зору можна охарактеризувати його, як вмотивоване, звернене та ситуативне мовлення.

Ситуативно можна розрізнити два типи діалогічного мовлення: мовленнєве та комунікативне. Комунікативні ситуації зазвичай виникають природно, в той час як для навчальних цілей створюються спеціальні ситуації для відпрацювання правил, конструкцій або лексики.

Згідно з дослідженнями В. Скалкіна, діалогічне мовлення має свої лінгвістичні особливості. Діалог є результатом спілкування декількох людей і є зв'язним текстом з наявною надфразовою єдністю. Він характеризується такими параметрами:

1. Приналежність до сфери розмови.
2. Характер тематики (одна тема, система тем тощо).
3. Кількість учасників діалогу (дво-, трі-, полілог).
4. Функціонально-стильовий реєстр (офіційна/неофіційна лексика).
5. Рівень підготовки співрозмовників.
6. Лінгвістичні характеристики.
7. Ситуативність.
8. Глибина та деталізація комунікативного розвитку теми.

9. Збитковість тексту.

Оскільки діалог зазвичай складається з діалогових одиниць, основною їхньою рисою є еліптичність на рівні фонетики, граматики та лексики

Фонетичний еліпсис містить репродукцію з'єднання звуків, а лексичний – зменшення повнозначних слів до абревіатур. Граматичний еліпсис складається з морфологічного та синтаксичного рівнів.

На морфологічному рівні відбувається опущення головних членів речення, які замінюються другорядними членами речення.

Синтаксичний еліпсис обумовлений трьома ситуаціями в мовленні: передачею інформації позамовними каналами зв'язку, опираючись тільки на проговорені факти; комбінацією першого та другого типів [26].

Щодо діалогічних єдностей, їх можна розділити на три основні групи та четверту (допоміжну). Перша група включає повідомлення, які спонукають, повідомляють або запитують, друга – спонукання до згоди, відмови або запитання, третя – запитання. Четверта група, як допоміжна, включає репліки мовленнєвого етикету.

Згідно з результатами досліджень С. Ніколаєвої, можна виділити декілька типів діалогічного мовлення: діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін та діалог-обговорення.

Основними показниками вміння вести діалог старшокласниками є: починати діалог, використовуючи відповідну спонукальну лексику; швидко реагувати на поставлене запитання та передавати інформацію; підтримувати розмову зі співрозмовником; стимулювати інтерес співрозмовника до діалогу.

Дослідження Ю. Пасова виокремило п'ять груп умінь усного спілкування: мовленнєві, мовленнєвого етикету, невербального спілкування, спілкування в різних сферах життя [73, 79].

Мовленнєві уміння можна розглядати як повноцінну систему, що включає вимовну, лексичну та граматичну підсистеми.

Соціокультурна компетентність розглядається як сукупність теоретичної та практичної підготовки, яка характеризує інтегративність

особистості. Вона включає такі компоненти як когнітивний, аксіологічний, особистісно-операційний, оцінно-рефлексивний, концептуальний, комунікативний, емоційно-моральний та діяльнісний.

У роботах І. Зимньої та її послідовників спостерігається виділення структурного утворення соціокультурної компетентності, яке включає чотири компоненти: знання змісту компетенції; готовність до виявлення компетенції; встановлення до змісту компетентності і об'єкта її застосування; досвід виявлення компетентності.

Ці компоненти визначаються різними дослідниками, такими як Є. Жежера, Т. Жукова, Н. Муравйова, І. Ярцев і інші. Вони охоплюють:

- когнітивний / когнітивно-інформаційний (знання своєї культури і культури мови, що вивчається, вміння користуватися інформацією);
- аксіологічний (цінності культури);
- особистісно-операційний (навички спілкування, вміння організувати діалог культур);
- оцінно-рефлексивний (самостійність, рефлексія, самооцінка);
- концептуальний (знання щодо професійної, соціокультурної діяльності, культурно-фонові знання);
- комунікативний (техніка і прийоми вербального і невербального спілкування);
- емоційно-моральний (соціокультурна свідомість і соціокультурна відповідальність особистості);
- діяльнісний (мотивація, рефлексія і креативність) [136].

Згідно загальноєвропейських рекомендацій мовної освіти виділено шість компонентів, що входять до складу граматичної компетентності: лексична компетентність; граматична компетентність; семантична компетентність; фонологічна компетентність; орфографічна компетентність; орфоепічна компетентність [37].

Граматична компетенція, як її визначають у роботах О. Вовка, охоплює широкий спектр знань та навичок у лексичному, морфологічному,

синтаксичному, фонетичному та орфографічному аспектах мови. Це включає знання граматичних понять, вміння будувати зв'язні висловлювання та використовувати граматичні структури у мовленнєвій діяльності для вирішення комунікативних завдань [17, 116].

За роботами З. Федорової, граматична компетентність визначається як комплекс знань, умінь, навичок та особистісних якостей, які можна поділити на мотиваційний, гностичний, діяльнісний та особистісний компоненти. Із праць І. Тригуба виділяються наступні компоненти граматичної компетентності:

– граматичні навички (1 – репродуктивні (навички говоріння й письма); 2 – рецептивні (навички аудіювання й читання); характеризуються такими ознаками, як автоматизованість, гнучкість і стійкість та поетапна сформованість);

– граматичні знання;

– граматична усвідомленість.

На нашу думку, за основу доцільно брати визначення граматичної компетентності, оскільки кожен із компонентів, що виділили в загальноєвропейських рекомендаціях, є важливим компонентом у формуванні компетентності.

Оскільки словниковий склад завжди перебуває в русі, лексичну компетентність зазвичай прийнято поділяти на два елементи: активну лексику та пасивну.

Керуючись дослідженнями С. Ніколаєвої, звертаємо увагу на те, що лексичну компетентність можна і доцільно ділити на три компоненти: активну, пасивну та потенційну лексику. Як зазначає автор, у зв'язку з невеликою кількістю занять у школах, необхідно виділяти лексичні мінімуми.

У якості активного лексичного мінімуму доцільно використовувати словниковий запас для вираження своїх думок, як в усній, так і в письмовій формі, до того ж розуміти інших людей при аудіюванні та читанні.

До пасивного лексичного мінімуму віднесена лексика, яку учні повинні розуміти тільки при сприйманні думок інших людей в усній та письмовій формах.

Лексична компетентність складається з лексичних та граматичних елементів. Лексичні елементи включають стійкі вирази та однослівні форми. Стійкі вирази складаються з кількох слів, які вживаються як одне ціле:

- розмовні вирази та формули, включаючи непрямі експоненти мовленнєвих функцій, такі як привітання, прислів'я та архаїзми;
- фразеологічні ідіоми, які часто є семантично непрозорими та застиглими метафорами, що мають концептуальні та стилістичні обмеження у використанні;
- застигли, стійкі вирази, що вивчаються та використовуються як нерозривні цілі, у яких слова або вирази утворюють повнозначні речення;
- дієслівні вирази та вирази з прийменниками;
- стійкі розмовні вирази, що складаються зі слів, які зазвичай вживаються разом.

Другим складником лексичних елементів є однослівні форми. Одна окрема однослівна форма може мати кілька різних значень, яке називається полісемією. Однослівні форми включають члени з відкритих класів слів, такі як іменники, дієслова, прикметники, прислівники, а також можуть включати закриті лексичні ряди, такі як дні тижня, місяці року, міри ваги та розміри і т.д. Інші лексичні ряди можуть бути встановлені для граматичних і семантичних цілей [159].

Так, лексична компетентність є одним з головних аспектів формування іншомовної предметної компетентності.

Р. Нордкіст визначає лексичну компетентність як здатність розпізнавати та використовувати слова. До цього ж лексична компетентність включає в себе поняття взаємодії між сім'ями слів та їх загальними колокаціями [149]. Тісно пов'язані з лексичною компетентністю і уміння та навички в аудіюванні. Для розвитку такої компетентності необхідно мати широкий лексичний запас, що

дозволить учням зрозуміти текст, а після занотувати його в писемному або усному вигляді.

За думкою О. Бігич, компетентність у аудіюванні означає здатність студентів розуміти зміст автентичних текстів різних жанрів та стилів. У процесі формування цієї компетентності було виокремлено ряд вмінь, які студенти здобувають під час навчання:

1) мовленнєві вміння (виокремлення головних чинників, розуміння необхідної інформації на основі почутого);

2) компенсаторні вміння (використання мовної та контекстуальної здогадок для розуміння почутого, при цьому ігноруючи незнайомі та несуттєві факти з почутого);

3) інтелектуальні вміння (прогнозування, критичне оцінювання інформації в поєднанні з процесом слухового сприймання мнемонічної та логіко-сислової діяльності);

4) організаційно-навчальні вміння (а також організаційна робота в позакласний час) [52].

У свою чергу, Н. Майєр опирається на основні дослідження К. Сінькевич, яка стверджує, що аудіювання є невід'ємною складовою соціальної взаємодії. Це не лише передбачає розуміння загального змісту і отримання нової інформації, а й усвідомлення соціального аспекту комунікації, що є невід'ємним елементом соціолінгвістичної компетентності. Розглядаючи аудіювання як одну з форм мовленнєвої діяльності, можна виокремити кілька підвидів:

– за характером мовленнєвого спілкування (за допомогою аудіювання реалізовується безпосередньо спілкування);

– за роллю в процесі спілкування (реактивний вид спілкування);

– за спрямованістю (прийом та видача інформації);

– за формою перебігу аудіювання;

– за продуктом аудіювання [52, 80].

Варто зацентувати увагу на тому, що одним із основних досягнень сучасної педагогічної науки є впровадження підходу до навчання, спрямованого на перехід від акценту на навчальний матеріал до акценту на учнів; від навчання, зорієнтованого на предмети, до навчання, спрямованого на розвиток особистості; від механічного запам'ятовування фактів до розуміння та осмислення цінностей; від навчання, орієнтованого на здачу тестів, до досягнення рівня освіченості та освоєння культури для самовдосконалення. Знання перестають бути метою та цінністю самі по собі в освіті, а стають важливим інструментом формування компетентностей, необхідних для вирішення життєвих завдань у навчальній, соціальній, професійній та інших сферах.

У врахуванні різноманітності та суперечностей, пов'язаних з формуванням та оцінкою компетентностей учнів загальноосвітніх шкіл, важливо зауважити, що у Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти компетентність описується як інтегрована здатність учня, що включає в себе знання, уміння, досвід, цінності, ставлення і може бути успішно реалізована на практиці.

Наприклад, О. Пінчук розглядає предметну компетентність учня як ознаку високої якості його навчальних умінь, здатність встановлювати зв'язки між отриманими знаннями та реальним життям, а також здатність знаходити процедуру вирішення проблеми та успішно використовувати власні уміння, сформовані в процесі вивчення фізики.

Дослідник С. Каменецький описує предметну компетентність як здатність та готовність діяти в певній предметній галузі. Під здатністю він розуміє «властивість особи, що визначається її можливістю, спроможністю та нахилами до виконання конкретної діяльності. Здатність формується та розвивається у процесі практичної діяльності людини та залежить від рівня знань, вмінь, навичок та особистісних якостей».

Комунікативна компетентність може вважатися галузевою, оскільки вона стосується загальних навичок спілкування, які можна застосовувати у

різних мовних контекстах. Однак, коли мова йде про предметну компетентність, вона може бути більш специфічною та обмеженою, оскільки зосереджується на конкретному предметі, наприклад, українській мові. Це означає, що зусилля суб'єктів навчального процесу спрямовані переважно на одну функцію мови, яка вивчається.

У вивченні державної мови та іноземних мов дійсно існують відмінності у мотивації, завданнях, застосованих методах та інших аспектах. Тому важливо ураховувати ці відмінності при формуванні компетентностей учнів у мовних дисциплінах.

Отже, вітчизняні науковці розглядають предметну компетентність як цілісне індивідуальне педагогіко-психологічне явище, яке складається з кількох компонентів та поєднує особистісні характеристики учня зі змістовими та процесуальними аспектами навчання, що проявляється у високій активності в навчальних справах.

Висновки до розділу 1

Отже, у процесі дослідження виявлено, що розвиток мовних навичок у підлітків має певні особливості: варіативність мовлення, пошук ідентичності, соціальна взаємодія, підвищена чутливість до оцінки, розвиток граматичних навичок, вплив соціальних мереж, мовна самосвідомість, мовна творчість. Ключовими ж методологічними підходами формування іншомовної предметної компетентності є компетентнісний, особистісно орієнтований, комунікативний, інтерактивний, індивідуальний, задачний, цілісний, біхевіористський, інтуїтивно-свідомий, свідомо-пізнавальний, діалогічний, комплексний. Зокрема, засадами особистісно орієнтованого підходу є індивідуальні потреби учнів, активна участь в освітньому процесі, співпраця та взаємодія, самостійність та відповідальність, практична спрямованість навчання, врахування інтересів, формування критичного мислення, оцінка на основі досягнень.

Репрезентовано кроки підготовки програми іншомовної предметної компетентності: збір інформації, аналіз потреб, аналіз можливостей, ідентифікація індивідуальних особливостей, визначення основних завдань, розробка стратегії, планування оцінювання, взаємодія з учнями.

Виокремлено ключові етапи й принципи розробки програми іншомовної предметної компетентності відповідно до нормативних документів України: «Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті» (аналіз доктрини, визначення цілей і завдань, вибір методології, розробка змісту, вибір оціночних засобів, врахування міжкультурного аспекту, постійне вдосконалення, співпраця з зацікавленими сторонами); Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти в Україні (визначення цілей та завдань, вибір методів та підходів, організація навчального процесу, оцінювання та вимоги до результатів, міжпредметні зв'язки, забезпечення різноманітності, адаптація до змін); «Концепція мовної освіти в Україні» (визначення змісту навчання, орієнтація на мовний розвиток, використання різноманітних методів, розвиток критичного мислення, міжкультурна компетентність, оцінювання індивідуальних досягнень, використання інноваційних технологій); Закон України «Про освіту» (загальні засади освіти, компетентнісний підхід, мовна політика, інклюзивна освіта, міжнародна співпраця, валідність документа про освіту, організаційні аспекти).

Розкрито тлумачення основних категорій дослідження: неформальна освіта, комунікативна компетенція (відповідно до Д. Хаймса і Н. Хомського), комунікативна компетентність, моделі комунікативної компетентності та ін. Показано, що комунікативна компетентність складається з чотирьох областей компетенції: лінгвістичної; соціолінгвістичної; дискурсивної; стратегічної.

Висвітлено причини недостатнього досягнення мети вивчення іноземних мов: низький рівень мотивації учнів; недостатня кількість годин, що відводиться на вивчення предмета; недостатня активність та зацікавленість учнів, що впливає із вище зазначених причин; мала кількість практики та тренувань тощо.

Показано, що вчені виділяють такі компоненти іншомовної компетентності: комунікативний, гностичний, емоційний. До структури ж іншомовної предметної компетентності входять: лінгвістична компетентність; соціолінгвістична компетентність; дискурсивна компетентність; стратегічна компетентність.

Погоджуємося з вітчизняними вченими, які предметну компетентність потрактовують як цілісне індивідуальне педагогіко-психологічне явище, яке складається з кількох компонентів та поєднує особистісні характеристики учня зі змістовими та процесуальними аспектами навчання, що проявляється у високій активності в навчальних справах.

Матеріали першого розділу представлено публікаціями автора [95, 96, 97, 102, 106].

РОЗДІЛ 2. ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У другому розділі проаналізовано внесок вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері парадигми особистісно орієнтованого підходу в навчання іноземним мовам. Визначено ключові характеристики особистісно орієнтованого навчання, а також розглянуто поняття та структуру загальновідомих моделей навчання. На основі отриманої інформації було розроблено власну авторську модель формування іноземної предметної компетентності в умовах неформальної освіти, в якій віддано перевагу особистісно орієнтованому підходу. Здійснено аналіз категорії «неформальна освіта» та висвітлено внесок вітчизняних і зарубіжних дослідників у її трактування. Визначено методи та засоби навчання, спрямовані на використання гейміфікації на заняттях, які дозволяють ефективно залучати учнів до освітнього процесу.

2.1. Парадигма особистісно орієнтованої освіти – методологічний імператив навчання іноземним мовам

Із становленням незалежності України одним із ключових векторів її розвитку є реформування освітньої політики, оскільки саме вона є першочерговою ланкою в оновленні суспільства шляхом демократичних перетворень. Таким чином, розвиток системи освіти є базовою вимогою побудови сучасної правової держави та відкритого громадянського суспільства.

Трансформація освітньої парадигми останніх років характеризується інноваційністю, а основне завдання її полягає в побудові такого освітнього процесу, в якому буде відбуватися не стільки просте подання інформації, скільки навчання шляхом її отримання та використання, а також презентація

можливості самостійно її обирати. Це означає, що сучасні освітні технології повинні передбачати розвиток евристики, пошук її учнями [84, 85].

До того ж, інформаційне суспільство ставить свої вимоги перед випускниками шкіл: володіння навчальною, трудовою, естетичною, творчою діяльністю, обізнаність у сучасних ціннісних орієнтаціях, володіння сучасними цифровими технологіями, високий рівень міжособистісних та міжкультурних комунікативних навичок.

Це зумовлює потребу у розгляді розвитку особистості як центрального суб'єкта навчання, формування в неї відповідних рис.

Одним із шляхів забезпечення поставлених вимог є організація навчання за принципами гуманізації та демократизації. У відповідь на ці запити у сучасній системі освіти можна спостерігати перехід від традиційного навчання до особистісно орієнтованого.

У традиційному підході до навчання вчитель є основним джерелом знань, який передає ці знання учню. Цей підхід орієнтований на запам'ятовування інформації та формування системи знань і вмінь. Особистісно-орієнтований підхід означає, що учень не тільки отримує знання ззовні, а й сам їх створює. При цьому учень є не об'єктом впливу вчителя, а повноцінним суб'єктом, який має власний досвід і здатний формувати знання, уміння та навички під час власної діяльності.

Індивідуальні відмінності є суттєвими для психології і особливо для галузі психології освіти, де основне припущення, що кожна людина навчається однаково за однакових умов, ніколи не може бути правильним. Перші філософи та гуманісти наголошували на необхідності виявлення інтересів учнів та адаптації навчання до індивідуальних потреб і відмінностей, а також переваги використання самопорівнянь, а не конкурентних соціальних порівнянь при оцінці роботи та прогресу учнів.

Крім того, кожна людина має індивідуальний профіль характеристик, здібностей і проблем, які є результатом навчання та її унікальної історії розвитку. Вони проявляються як індивідуальні відмінності в інтелекті,

творчості, когнітивному стилі, мотивації та здатності обробляти інформацію, спілкуватися з іншими.

Існує кілька визначень і концепцій особистісно-орієнтованого підходу в навчанні.

Перші згадки про нього датуються 60-ми роками минулого століття. Так, відомі вчені К. Роджерс, А. Маслоу та В. Франкл стверджували, що автентичне навчання можна організувати лише в результаті забезпечивши умови для відкриття дитиною своєї унікальності та самоусвідомлення.

Описавши складові характеристики підходу, було зазначено, що з роками термін змінював своє значення. Відповідно до педагогічного словника, за основу взято визнання самотності та індивідуальності особистості, з власним і унікальним досвідом. Головною ціллю є всебічний розвиток кожного учня з урахуванням мети, інтересів та можливостей [5].

О. Березюк окреслював особистісно орієнтовану парадигму навчання як своєрідний методологічний імператив, що повною мірою відповідає вимогам щодо становлення індивіда в сучасному суспільстві [7].

М. Гриньова називає особистісним підходом до навчання певний принцип, який полягає у [7, 29]:

- врахуванні неповторності та унікальності кожної особистості у навчанні учнів;
- побудові вчителем таких взаємин, за яких кожен з учнів відчуватиме повагу та рівність;
- розумінні дитиною, що вона є рівною вчителю за набором відчуттів і переживань, нічим не відрізняється від світу вчителя.

Ідеї гуманізації освіти, а саме тези про необхідність усвідомлення учнем діапазону власних можливостей, розкриття особистості, формування самостійності в діях, прагнення до творчості, постійного саморозвитку та самовдосконалення – основа підходу [6].

О. Березюк вважає, що системною основою зазначеного підходу до навчання є сприяння самостійній та творчій поведінці учнів, формування умов

для розвитку їх пізнавальних потреб, а також формування потреб пізнавальної незалежності [7].

Досліджуваний підхід визначає характер об'єктів і змін у процесі навчання, а також основну схему взаємодії вчителя та учнів. Замість схеми взаємодії вчитель-учень, за якої вчителі – суб'єкти впливу та управління, а учні – його об'єкти, запроваджується схема суб'єкт-суб'єктних рівноправних відносин, де між ними панує атмосфера співпраці та партнерства [29].

Л. Малько узагальнює характерні ознаки особистісно орієнтованого підходу до навчання за наступними показниками: настанова щодо учня; мета; контакт при взаємодії; засоби; процес; результат.

Настановою щодо учня є теза, що необхідно вбачати в учневі суб'єкт педагогічної взаємодії, стимулювати його інтерес до пізнання, розуміти та удосконалювати унікальні особливості, схильності та інтереси дитини, сприяти самореалізації її можливостей. Окрім того, варто вбачати в кожному учневі особистість, шанувати їх думки та почуття, права, відзначати неповторність та рівність.

Метою підходу є становлення учня активною та самостійною особистістю, сприяння формуванню його інтересів, здібностей, моральних почуттів, адаптуватися до швидких змін у суспільстві.

Взаємодія вчителя з учнем повинна бути двобічною та емоційною, базуватися на довірі та відвертості. Будь-які конфлікти повинні розв'язуватися творчо, на культурному рівні. Серед засобів взаємодії виділяють: діалог; проблемне навчання; визначення моделі ситуації, яка принесе успіх.

Процес навчання за особистісно орієнтованим підходом має бути гнучким, з урахуванням дійсності та з орієнтацією на розвиток. Результатом такого навчання є сприятливий психологічний клімат, стимулювання самостійності та творчості учнів, зміни мотивів навчання та саморозвитку.

Основою зазначеного виду навчання є 4 взаємопов'язані компоненти, переконує М. Гриньова: біологічний; психологічний; педагогічний; соціальний.

Біологічний аспект полягає в тому, що варто враховувати принципи природовідповідності, тобто враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів. Організм будь-якої людини функціонує за законами природи, процеси отримання нових знань не є винятком, та залежать від багатьох індивідуальних чинників. Тому розглядати класний колектив з розрахунку на «середнього школяра» є недоцільним.

Психологічний аспект полягає в тому, що шкільний період відіграє одну з ключових ролей у процесі становлення особистості. Тому у навчанні варто велику увагу приділяти психічному стану дітей та механізмам його збереження.

Сутністю педагогічного аспекту навчання є те, що ядром діяльності вчителя має бути дитина. Вчителі приймають індивідуалізовані концепції навчання та реалізують їх на практиці. Вчителі мають завдання активно допомагати учням розвивати особистий стиль навчальної діяльності та практикувати конкретні навички компенсації. Труднощі в навчанні часто деморалізують учня і негативно впливають на його характер.

Соціальний аспект навчання розкриває роль учителя як носія моральних цінностей та установок: поваги до людини, усвідомлення цінності буття кожної людини, розуміння базових понять (добро, зло та ін.).

До керівних особливостей підходу відносять [191]:

- 1) використання суб'єктивного, особистісного осмисленого учнівського досвіду;
- 2) стимулювання до самостійного вибору та використання найбільш значущих методів опрацювання слухачами нової навчальної інформації;
- 3) надання учневі свободи вибору під час опрацювання завдань протягом самостійного навчання або при проведенні навчальної діяльності;
- 4) накопичення знань, умінь і навичок не стільки як самоцілі (кінцевого результату), скільки як дієвого засобу реалізації творчих здібностей учнів;
- 5) предмет оцінювання суджень учителя – врахування не тільки правильності, а й оригінальності відповідей учнів, їх самостійної роботи;

б) забезпечення на уроці особистісно значущої емоційної взаємодії між учасниками освітнього процесу, природного міжособистісного спілкування, що базується на співпраці та співтворчості, а також мотивації досягнення успіхів;

7) аналіз як результату навчання, так і процесу його досягнення.

Доповнює та узагальнює подані особливості О. Чернякова, виділяючи такі:

- організація взаємодії «суб'єкт-суб'єкт»;
- забезпечення формування умов для самореалізації особистості, її активізації;
- забезпечення учнів зовнішньою та внутрішньою мотивацією;
- формування ситуації з отримання учнями задоволення від розв'язання навчальних завдань, самостійно та у співпраці;
- сприяння та забезпечення умови для самооцінки, саморегуляції та самореалізації;
- переміщення фокусу функції вчителя на позицію фасилітатора.

Виділимо ключові принципи застосування підходу:

1) принцип самоактуалізації. Кожен потребує становлення та розвитку власних здібностей (інтелектуальних, комунікативних, художніх, фізичних тощо). Завдання вчителя – підтримувати учня у спробах їх прояву та сприяти їх розвитку;

2) принцип індивідуальності. Принцип полягає в тому, що вчитель при побудові траєкторії розвитку учня повинен враховувати його індивідуальні особливості;

3) принцип суб'єктності. Має в основі індивідуальність особистості та її прояв. Так, вона характеризується наявністю суб'єктних якостей та використання їх при організації діяльності, спілкування та іншій взаємодії. Отже, вчитель повинен підтримувати учня у його становленні як справжнього суб'єкту життєдіяльності, сприяючи сформованості і збагаченню його суб'єктного досвіду;

4) принцип вибору. Однією з головних засад особистісно орієнтованого навчання є надання учневі права вибору (мети, змісту і засобів, поведінки, мотивів);

5) принцип творчості та успіху. Успіх у тому чи іншому виді діяльності сприяє формуванню позитивного «Я» – особистісного образу, що надихає на процес самовдосконалення та самопобудови власного «Я»;

б) принципові довіри та підтримки. Учитель повинен вірити у творчий потенціал кожного учня, проявляти довіру до нього, підтримувати його намагання до самореалізації та самоствердження, не використовуючи при цьому надмірну вимогливість та контроль.

Важливим аспектом є усвідомлення того, що особистісний досвід не може формуватися шляхом простого виконання програмових завдань з підручників. Він формується шляхом впровадження в навчальний процес, завдяки педагогічній майстерності вчителя, спеціальних технологій, якими повинен оволодіти вчитель. Педагогічні технології включають спільну діяльність учасників освітнього процесу, діалогічний підхід у навчанні при здійсненні спільного пошуку сенсу проблеми, що вивчається, ігровий підхід, коли якась конфліктна ситуація моделюється і вимагає самостійних рішень, виконання певної соціальної ролі, комплексний підхід, коли вивчений матеріал подається як життєво важлива задача (проблема), значуща і розв'язувана в практичному відношенні [227].

До прикладу, ефективна організація самостійної роботи на засадах досліджуваного підходу передбачає розкриття суб'єктивного досвіду кожного учня та його узгодження з особливостями освітніх можливостей умовно виділених трьох динамічних різнорівневих типологічних груп учнів (учні з високим, середнім та низьким рівнем навчальних можливостей), що дозволяє здійснити рівневу диференціацію завдань для самостійної пізнавальної діяльності.

Таким чином, учні мають право здійснювати самостійну розумову діяльність на різних планових рівнях, що створює можливість для переходу з

однієї групи в іншу, вищого рівня. Добровільне сходження до вищого рівня фактично може забезпечити учню постійне перебування в зоні «ближнього розвитку» – навчання на індивідуальному максимальному рівні можливості.

Успіх у трансформації традиційного навчання в особистісно орієнтоване перш за все залежить від учителя, а саме від його мотивації, педагогічної культури і такту та особистих рис. Так, для запровадження особистісно орієнтованого навчання педагог повинен виявляти та створювати:

- гуманну педагогічну позицію;
- культурно-емоційне та предметно-розвивальне освітнє середовище;
- удосконалення та індивідуалізацію змісту навчання;
- вміння використовувати різноманітні педагогічні технології, з враховуючи їх розвивальну спрямованість.

Характерною особливістю такого виду навчання є гуманізм та психологічна його спрямованість. Тобто навчання на таких засадах передбачає не лише інтелектуальний розвиток, а й формування бажання до саморозвитку й самореалізації. Для легкої інтеграції подібних завдань в освітній процес необхідно:

- змінити підхід учителя до процесу навчання, власного ставлення до учнів, усвідомити учня як центр освітнього процесу;
- змінити пріоритет із простого сприйняття знань учнями до самостійного їх набуття і, обов'язково, їх застосування;
- здійснити перехід від повчання та авторитаризму до наставництва та поваги.

Особистісно орієнтоване навчання не спрямоване на формування особистості з певними заздалегідь визначеними властивостями, а надає умови для повноцінного розвитку та прояву особистісних функцій у навчальному процесі. Особистісні функції та суб'єктивність в цьому контексті не визначаються характерологічними якостями (оскільки вони можуть і мають бути різними у різних людей, окрім деяких загальнолюдських), а становлять собою різноманітні прояви особистості, які сприяють її формуванню.

Як такі функції виділяють:

- мотивації (сприйняття та обґрунтування діяльності);
- опосередкованість (у відношенні до зовнішніх впливів та внутрішніх імпульсів поведінки);
- критичне ставлення до пропонованих зовнішніх цінностей та норм;
- рефлексії;
- формування смислотворчості з погляду на життя як таке;
- погляд на власний світогляд;
- забезпечення автономності внутрішнього світу;
- творчо перетворююча;
- самореалізації;
- запобігання зведенню життєдіяльності до утилітарних цілей.

Опишемо переваги використання особистісно орієнтованого підходу:

1. Підвищена впевненість. Коли діти відчувають труднощі в школі, одна з перших речей, які від цього страждають, – це їхня самооцінка. Невпевненість дитини може потім поширюватися за межі класної кімнати, впливаючи на інші аспекти її життя. Коли справа доходить до навчання, співпраця та партнерство, які діти мають із учителем, допомагають їм набути впевненості. Діти іноді занадто нервують, коли піднімають руку на уроці і визнають, що вони чогось не знають перед однокласниками. Дуже важливо створити безпечне середовище, в якому діти можуть ставити запитання та зізнаватися.

2. Удосконалення навичок спілкування. Застосування особистісно орієнтованого підходу, як зазначалося раніше, передбачає відкритий діалог між учителем та учнем. Здатність розуміти й пояснювати своє навчання є «метапізнанням», критичним компонентом навчання. Дати учням можливість відкрито говорити про себе як учнів є чудовою стратегією для підвищення їхньої свободи та впевненості. Крім того, це ефективно навчає дітей, як самостійно вирішувати труднощі в майбутньому.

3. Особистісно-орієнтоване навчання дозволяє амбітним учням увійти в предмет і вийти за межі того, на що здатні їхні однокласники. У результаті їх інтелектуальна цікавість збуджується, і вони підходять до всього навчання з більшим ентузіазмом і здатністю до глибоких роздумів.

4. Отримання задоволення від навчання. Не секрет, що коли дітям цікаво, вони вчаться успішніше. Особистісне орієнтоване навчання передбачає організацію такого змісту навчання, щоб кожному учневі було цікаво навчатися.

5. Учні можуть ставити особисті цілі. У результаті, вони стають набагато більш мотивованими. Коли учні прагнуть до основних цілей, а не до довільних стандартів, встановлених іншими, тим паче підлітки стають активними учасниками власного процесу навчання.

6. Дослідницькі можливості навчання.

7. Особистісно орієнтоване навчання надає можливості для зворотного зв'язку один на один з учителем, який визначає труднощі або перешкоди, і може допомогти учневі розвинути свої здібності та сильні сторони.

Таким чином, особистісно орієнтований підхід до навчання формує можливості навчатися відповідно до власних здібностей і потреб учня, позиціонуючи досягнення учня не лише на досягнутому рівні, але й орієнтуючи на майбутній вищий ступінь. Ядром особистісно орієнтованих методик навчання є індивідуальність учня та створення комфортного, безконфліктного середовища навчання.

Суб'єкт-суб'єктні відносини, що передбачають створення в класі атмосфери довіри та розуміння. У системі персоналізованого навчання діалогові взаємодії учасників освітнього процесу покликані підтримувати та заохочувати природне бажання учнів навчатися, створювати власні алгоритми та вибирати методи, прийоми, та зміст навчання, які відповідають їхнім потребам. Така взаємодія спрямована на прийняття рішень щодо всіх аспектів навчання із залученням учнів, учителів та батьків [160].

Беручи до уваги окреслені особливості контексту ідеї, виокремлюють головні умови реалізації такого навчання: психолого-педагогічні; методичні.

Психолого-педагогічні умови забезпечуються психологічними засадами організації освітнього процесу. Вони полягають у спеціальній підготовці вчителя із застосування технологій особистісно орієнтованого навчання, які спрямовані на розвиток в учнів рефлексії в процесі переходу від самоактуалізації до самореалізації.

Методичні умови мають на меті гармонізацію освітніх запитів, цілей, прагнень учнів. Вони здійснюються в результаті створення методології особистісно орієнтованого навчання: навчально-методичного забезпечення та змісту освіти, що орієнтований на формування комплексу цінностей (загальнолюдських, національних, регіональних, групових, етнічних, індивідуальних) [160].

Таким чином, основними поняттями, що характеризують особистісно орієнтоване навчання, є: індивідуальність, особистість, самоактуалізована особистість, самовираження, суб'єкт, суб'єктність, «Я – концепція», вибір, педагогічна підтримка.

Розглянемо технологічну складову особистісно орієнтованого навчання, що включає найбільш відповідні методи педагогічної діяльності в рамках цього підходу. Технологічний арсенал цього підходу включає: застосування діалогічного підходу; акцент на діяльнісно-творчому характеру; спрямованість на підтримку індивідуального розвитку учня; надання учням достатнього простору для самовираження; забезпечення свободи до прийняття самостійних рішень, творчості, вибору змісту та способів навчання та поведінки.

Сюди по праву входять усі ігрові, діалогічні, групові, кооперативні, інтерактивні, комунікативні технології, методи і прийоми, які є сьогодні провідними та найбільш успішними у процесі навчання.

До головних засад для їх класифікації виділяють те, що навчання в школі повинне мати на меті:

1) актуалізацію і розвиток моральних потреб особистості (пізнавальна, діяльнісна, творча, пошукова активності, ставлення до дійсності, визнання і спілкування);

2) розвиток різноманітних видів інтелекту (або інтелектуальних здібностей): академічного, практичного, креативного, емоційного, соціального;

3) актуалізацію системи індивідуальних емоційних та ціннісних відношень (пізнавального, практичного, творчо-пошукового, етичного, естетичного, міжособистісного).

Беручи до уваги окреслені засади, виділяють таку класифікацію методів [9]: організація пізнавальної діяльності учнів; структурування практичної діяльності старшокласників; забезпечення та організація творчо-пошукової діяльності учнів; організація ціннісно-сміслової діяльності учнів; організація комунікативної діяльності учнів.

Ще однією з передумов для систематизації методів особистісно орієнтованого навчання є увага до етапів навчальної діяльності. З визначенням системи прийомів певного методу їх співвідносять з певним етапом навчальної діяльності. Так, протягом особистісно орієнтованого навчання повинні бути задіяні такі етапи та прийоми:

1. Актуалізація вчителем психологічних потреб та життєвого особистого досвіду учнів, на основі якого будуватиметься освітня діяльність.

2. Мотивація навчальної діяльності старшокласників, створення мотиву дії.

3. Цілеспрямованість учителя на навчальну діяльність учнів, цілеспрямованість учнів.

4. Організація та виховна діяльність учнів учителем та відповідні методи здійснення учнями цієї діяльності.

5. Перевірка й усвідомлення (самоперевірка й самоусвідомлення) рівня ефективності результатів діяльності, корекція та самовиправлення.

б. Оцінка та усвідомлення результатів власної діяльності, включаючи самоконтроль та рефлексію, а також корекцію та самокоригування [207].

Ці етапи здійснення діяльності є загальними (за своїми функціями) для всіх методів. Один від одного їх відрізняють конкретні прийоми реалізації у складі певного методу. Отже, маючи загальні етапи, кожен метод має свої особливі прийоми здійснення цих етапів в організації діяльності учнів.

Сформулюємо поради учителям в організації особистісно орієнтованого навчання: встановіть у класі доброзичливі відносини; забезпечте організованість та згуртованість класного колективу; дбайте про валеологічне середовище класу; демонструйте зібраність та власну дисципліну; запровадьте певні еталони поведінки для стандартних ситуацій; відмічайте позитивне; заохочуйте; при підготовці до уроку пам'ятайте про індивідуальну спрямованість завдань та їх достатню кількість; повідомляйте учням близькі та дальні цілі навчання; урізноманітнюйте виклад навчального матеріалу, проте керуйтеся принципом доцільності; використовуйте прийоми розвантаження; надавайте учням можливість вибору серед різних завдань і видів діяльності; стимулюйте мисленнєву діяльність учнів; показуйте практичну значущість матеріалу; забезпечте рівні умови для всіх учнів класу; будуйте відносини з учнями на позитиві; надихайте і підбадьорюйте учнів; проявляйте до учнів ввічливість і повагу; пам'ятайте про справедливість; кожен учень – це особистість; навчіться помічати незначні досягнення в навчанні та поведінці і заохочуйте їх; співпрацюйте з батьками.

Поступово в навчанні іноземним мовам усе більш популярним стає особистісно орієнтований підхід. Він привертає увагу вчителів можливістю креативного підходу до навчання та використання інтерактивних, проблемних та проектних завдань. Цей підхід також цікавий для учнів, оскільки вони отримують можливість активно співпрацювати з вчителем, разом створювати урок, обирати теми для обговорення та матеріали для вивчення, а також брати на себе відповідальність за процес засвоєння та кінцевий результат. Вони розуміють, які нові знання та навички вони здобули під час уроку чи серії

уроків, і де і як вони можуть застосувати їх у реальному житті, використовуючи іноземну мову. Основою цього підходу є когнітивно-комунікативна, проблемна та аутолінгводидактична парадигми.

Когнітивно-комунікативний компонент акцентує пізнавальний аспект та орієнтований на розвиток особистості учнів, їх емоційної сфери та асоціативного мислення. Одна з його цілей – підвищення мотивації до вивчення іноземної мови.

Як другий компонент може служити концепт проблемності. Проблемний концепт створює умови для творчого засвоєння іноземних мов, оскільки сприяє розвитку інтелектуальних можливостей учнів; є творчим засвоєнням мови шляхом розв'язання проблемних ситуацій.

Аутолінгводидактичний компонент допомагає учню вибудовувати власну освітню траєкторію, брати на себе відповідальність за свою лінгвістичну освіту.

Н. Ромашева розглядає навчання іноземній мові на особистісних засадах як урахування індивідуальних рис та зацікавленостей учнів і сприяння подальшому їх розвитку. А його організація передбачає забезпечення умов, за яких відбуватиметься формування комунікативної компетенції учнів, а також формування їх суб'єктного досвіду [127].

Окреслимо доцільність та ефективність використання досліджуваного підходу у навчанні іноземним мовам. Серед таких чинників:

- сучасне суспільство вимагає випускників, які володіють кількома іноземними мовами;
- мовлення як процес характеризується індивідуальністю та розвивається відповідно до психологічних особливостей особистості;
- мова – це перш за все засіб самовираження власних почуттів, емоцій, поглядів, тощо;
- сучасний учень – розвинена особистість, з власною думкою на будь-які події в світі та житті;

- ефективність процесу вивчення мов характеризується ступенем мотивації та самостійних зусиль, учитель тут, перш за все, наставник;
- сучасною головною метою вивчення іноземних мов є формування комунікативної компетенції, яка передбачає практичну спрямованість уроків іноземної мови;
- інтеграція соціально-економічних, політичних і гуманітарних процесів різних країн спонукає людей до самостійного вивчення іноземних мов;
- з розвитком демократії та відходом від авторитаризму на глобальному рівні, такі ж зміни повинні відбутися і на освітньому рівні. Учитель і учень повинні знаходитись в рівноправній та партнерській взаємодії.

Формування Я-концепції учнів при оволодінні іноземною мовою є одним із мотивів до її вивчення. Учень, оцінюючи набуті знання та власні вміння, вбачає в собі особистість, що вже володіє іноземною мовою. Це, в свою чергу, розширює можливості в реалізації та розвитку [33].

Перейдемо до окреслення шляхів реалізації особистісного вивчення іноземної мови [127]:

- підбір навчальних матеріалів, адаптованих до віку та інтересів учнів;
- навчання на основі використання оригінальних матеріалів;
- персоналізація навчального матеріалу;
- моделювання реальних ситуацій спілкування іноземною мовою під час навчання;
- керування комунікацією за допомогою рольових ігор;
- забезпечення позитивного емоційного середовища на уроці;
- врахування прав учнів обирати власний шлях для виконання своїх освітніх обов'язків;
- стимулювання позитивних змін у вивченні іноземної мови;
- використання пошуково-дослідницьких методів навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- аналіз відмінностей між рідною та іноземною мовами.

Таким чином, ця модель вимагає від учителя: врахувати індивідуальні особливості учнів і на цій основі розробити правильну стратегію навчання та правильну стратегію підготовки викладача; становлення особистісних якостей та здібностей у процесі навчання іноземній мові; задіяння сучасних цифрових технологій; адаптацію моделі до специфічних професійно-педагогічних особливостей учителя, а також до творчих якостей учителя.

Однак, створюючи умови для навчального процесу, необхідно враховувати неоднакові можливості та здібності учнів, їх різні цілі на майбутнє життя, відповідно. Припускається, що різні рівні навчання: загальноосвітній та дещо просунутий – профільний, орієнтований на обрану професію та продовження навчання у закладі вищої освіти. Таким чином, підхід створює передумови для більшої результативності навчання.

Відбираючи завдання на навчання слід враховувати мету та інтереси (з урахуванням вікових груп – у початковій, основній, старшій школі). Це проявляється передусім у відборі автентичних текстів, обранні тем для обговорення та використанні актуального аудіовізуального матеріалу, у тому числі за допомогою Інтернету [245].

Таким чином, висуваються вимоги до постановки змісту та методичної організації навчання.

Важливим є аспект, що комплект навчальних матеріалів для навчання іноземній мові не повинен розглядатися як єдиний та обов'язковий для використання. Учитель, який добре вивчив особистісні особливості та потреби своїх учнів, може скласти необхідний комплекс вправ, який дозволить включити у навчальний процес усіх школярів. Це не виключає, а, навпаки, передбачає, що матеріали підручника будуть використані, але тільки тією мірою, якою це необхідно для реалізації цілей уроку.

Необхідність урахування відмінностей між учнями визначає ті проблеми, які змушений вирішувати шкільний учитель в освітньому процесі. Ці проблеми різнопланові і можуть стосуватися: змісту навчання; методів та прийомів роботи; організації управління роботою школярів.

Розв'язання перелічених проблем лежить як у площині планування, так і в реалізації плану у навчанні.

Плани уроків, зорієнтовані на конкретних учнів, ґрунтуються на аналізі потреб школярів. Можливості та потреби конкретних учнів класу визначають те, як формулюються цілі уроків, як відбираються та градуються зміст, методи та прийоми роботи, включаючи текст та вправи, а також прийоми та форми контролю, що дозволяють ефективно оцінювати успішність та ступінь просування учнів, як організується взаємодія учнів на уроці.

Найважливішою проблемою у плануванні будь-якого курсу навчання чи відрізка навчального процесу є постановка цілей навчання. Ця проблема має кілька аспектів. Один із них зводиться до запитання: «Наскільки школярі будуть захоплені запропонованою ним роботою та налаштовані на досягнення цілей?». Учителю необхідно ставити перед учнями такі цілі, які б збуджували інтерес якомога більшої кількості учнів.

У цьому сенсі ідеальним є випадок, коли учні під час обговорення самі виділяють пріоритети, уточнюючи та конкретизуючи цілі діяльності. Схваливши цілі, прийнявши їх, школярі беруть частину відповідальності за їхню реалізацію на себе.

Для успішної реалізації тієї чи іншої мети навчального заняття викладачеві необхідно створити комплекс вправ. І хоча питання про те, що слід розглядати як структурну одиницю урок, продовжує залишатися дискусійним, ми дотримуємося точки, що саме вправі притаманні всі основні ознаки навчального процесу. Управа – найменший відрізок уроку, має самостійне значення. При цьому різні учні потребують різних за якістю та обсягом комплексів вправ, які мають бути вибудовані відповідно до логіки розвитку навичок, умінь та врахування особистісних особливостей школярів. Британські дослідники Д. Нанан та Дж. Бріндлей відзначають, що, відбираючи та градуючи вправи, важливо враховувати чинники двох видів: чинники, пов'язані з учнями, та чинники, пов'язані з характером завдань.

Чинники, пов'язані з учнями:

– якою мірою вправа створює, підтримує мотивацію учнів. Одні й ті самі завдання викликають інтерес із боку одних і повне несприйняття з боку інших школярів;

- чи дозволяють навчальні вміння учня виконати завдання;
- скільки навчальних матеріалів учень може засвоїти за одиницю часу;
- якою мірою учень володіє тим чи іншим мовним умінням;
- чи потрібні учню специфічні культурні знання;
- наскільки глибокі лінгвістичні знання школяра;
- якою мірою учень повинен вірити у себе, щоб упоратися із завданням.

До чинників, пов'язаних із характером завдання, відносять такі:

- чи є завдання доречним та особистісно значимим для учня;
- скільки кроків включає це завдання, наскільки складними є інструкції (цільові установки);
- який обсяг практичних знань, розуміння ситуації чи культурного контексту необхідний для виконання завдання;
- яка допомога від учителя, інших учнів, книг, інших засобів навчання необхідна для виконання цього завдання учню;
- який ступінь безпомилковості висловлювання вимагає це завдання;
- скільки часу знадобиться учню для виконання завдання.

Розв'язання проблем, пов'язаних з відмінністю учнів один від одного, лежить не тільки в площині планування, але й реалізації плану в процесі навчання. Для цього існує ціла низка можливостей. Частина їх описана у працях сучасних зарубіжних і вітчизняних авторів, інші існують у практиці викладання, використовуються передовими вчителями. Розглянемо деякі з таких можливостей.

1. Як відомо, програма з іноземних мов чітко визначає набір розмовних тем для вивчення на кожному щаблі. Однак у класі з неоднорідним складом учнів не слід прагнути залишатися в рамках того спектру підтем, сюжетів, проблем, текстів, які пропонує підручник. Для порушення і підтримки

інтересів учнів доцільно пропонувати їм такі тексти і завдання, так формулювати проблеми для судження, щоб вони були особистісно значущі для школярів і допомагали їм знаходити відповіді на питання, що їх цікавлять. Це дає школярам відчуття особистісної значущості та вчить приймати відповідальні рішення.

2. Стратегія «обов'язкове плюс факультативне» також відкриває великі можливості та полягає в наступному. Клас отримує деяку кількість навчальних матеріалів або завдань, частина з яких є обов'язковою і має бути виконана всіма учнями. Інша частина є факультативною і виконується учнями у тому обсязі і на тому рівні проблеми, що вони самі собі визначають. Практика показує, що більшість школярів, обираючи між важким, але цікавим, і легким, але нудним віддають перевагу першому. При складанні тематичного плану вчитель спирається на вимоги програми, але при цьому сам визначає, яку частину навчального матеріалу потрібно опанувати всім учням і в якому напрямку, що передбачає поглиблене оволодіння цим матеріалом, повинні рухатися більш підготовлені та мотивовані школярі. Також диференційовано і з великим «запасом» відбираються вправи.

3. Особливе значення надається якості цільової установки. Це перший важливий крок у спільній діяльності вчителя та учнів. Вона створює орієнтовну основу діяльності для школярів та містить вказівки на ступінь їх самостійності у виконанні завдання. Ефективність установки визначається двома її найважливішими характеристиками: стислість і ясність.

4. У сучасній вітчизняній та зарубіжній методологічній літературі велика увага приділяється забезпеченню умов для співробітництва учнів. Вони включаються у виконання завдань, що потребують спільного розв'язання проблем, при цьому відбувається взаємне навчання школярів, збільшується «щільність» спілкування. Коли учні працюють у парах, трійках чи інших групах, вчитель переходить від групи до групи і прослуховує висловлювання школярів, оцінюючи здатність кожного брати участь у спілкуванні і, таким чином, краще впізнаючи їхні здібності.

5. Оптимальне використання різних типів взаємодії учнів під час уроку багаторазово збільшує кількість школярів, активно залучених у роботу, під час кожного етапу уроку.

6. Однією з найважливіших можливостей включення до мовленнєвої діяльності учнів різного рівня навчання сучасні дослідники називають використання завдань відкритого типу. Це завдання, які не мають єдиного правильного рішення або відповіді та дозволяють учням справлятися з ними за будь-якого рівня володіння мовою. До прикладу, ознайомитись з текстом, занотувати всю інформацію, що запам'яталась. Порівнявши свої записи з учнем, що в групі. Підготовлені учні, виконуючи вправи, можуть висловити свою думку. Весь комплекс вправ спрямований на вибір їх відповідно до мети та інтересів.

Враховуючи вищезазначене, можна визначити основні принципи, які характеризують досліджуваний підхід у викладанні мов.

Перший принцип – індивідуальність. Це означає, що викладач бере до уваги індивідуальні здібності та мотивацію кожного учня щодо вивчення мови.

Другий принцип – самореалізація. Тут важливо, щоб викладач мотивував учнів, підтримував їх та стимулював розвиток їхніх природних талантів та здібностей.

Третій принцип – вибір. Учні мають можливість самостійно керувати своєю діяльністю, виконуючи завдання відповідно до своїх умінь та навичок.

Четвертий принцип – успіх та творчість. Він підтримує розвиток критичного мислення та стимулює учнів до досягнення результатів, забезпечуючи відповідну оцінку та контроль за їхніми досягненнями. Цей принцип надзвичайно важливий, оскільки від нього залежить подальше мотивування учнів для навчання.

Варто усвідомити, що серед учнів можуть бути різні типи особистості. Деякі з них є інтровертами, для яких важко брати активну участь у діалогах серед великої групи людей. Інші ж є екстравертами, які завжди бажають брати

слово, відчувають роздратування, якщо їх не запитують, і часто перебивають. Для того, щоб сприяти розвитку обох типів, можна почати вивчення іноземної мови з письмових завдань для інтровертів, щоб вони могли виявити себе поза стресовими ситуаціями, а потім поступово розширити свої можливості. Для екстравертів слід стимулювати активну спільну діяльність. Важливо, щоб у групах були представники обох типів, щоб всі учні були залучені до мовної практики. Проте, реалізація такої діяльності у великих групах може бути досить складною. Це може призвести до того, що деякі учасники будуть брати активну участь у процесі навчання, а інші залишаться пасивними слухачами, отримуючи оцінки, але, ймовірно, не збережуть практичної мовної компетенції після завершення курсу.

Гарним прикладом втілення цього підходу є застосування проектною методикою. Проектна методика акцентує на практичних аспектах і дозволяє поєднувати самостійну роботу з груповими та колективними проектами. Вона сприяє активізації мовної діяльності учнів.

Метод проектів дає можливість вирішувати складні завдання, зокрема, створення мовного середовища та стимулювання практичного використання іноземної мови в реальних ситуаціях.

Таким чином, у рамках досліджуваного підходу спрямованість педагогічного процесу визначається особистісними особливостями та пізнавальними здібностями, інтересами та уподобаннями, потребами та досвідом учнів. Завданням цього підходу стає створення навчального середовища, сприятливого для навчання і сприяє високому рівню мотивації в навчанні та успішності всіх учнів. Навчальний процес має бути особистісно-значущим, тільки в такому разі він стимулює особистісний та інтелектуальний розвиток учня.

Цей підхід сприяє впровадженню активних форм навчання, які сприяють розвитку творчих здібностей, а також їхньому вмінню адаптуватися до постійних змін у сучасному суспільстві. Основний акцент робиться на групових та партнерських вправах, які заміщають традиційні фронтальні

методи навчання. Серед найбільш ефективних технологій навчання виступають технології співпраці, метод проектів тощо.

Основний акцент робиться на групових та партнерських вправах, які заміщають традиційні фронтальні методи навчання. Серед найбільш ефективних технологій навчання виступають технології співпраці, метод проектів тощо.

2.2. Структурно-функціональна модель формування іншомовної предметної компетентності в умовах неформальної освіти

На сьогодні є велика кількість варіантів вивчення іноземних мов. Одна з них, що конкурує з загальною освітою, є неформальна освіта. Термін неформальної освіти для України є досить новий. Поняттю неформальної освіти присвячують досить багато трактувань [77, 78].

Так, Л. Віжаніна вважає, що неформальна освіта – це освіта, яка є інституціолізована, цілеспрямована, спланована особою або організацією, яка забезпечує надання освітніх послуг [11].

У дослідженнях В. Бахрушина зазначено, що це процес навчання та набуття знань і навичок, який не входить у загальну систему офіційної освіти. Вона може бути організованою, але не має чіткої програми, інституційної структури або офіційного визнання.

Асамблея Ради Європи визначає таку освіту як частину неперервного навчання, що сприяє адаптації кожної людини у постійно змінюваному середовищі, вона побудована на принципах добровільності, доступності, різноманітності та гнучкості у методах та підходах; а також пов'язаності з педагогічними цілями, доповнення навчання, активною участю в діяльності та повсякденному житті, опираючись на досвід, задовольняючи потреби учасників. Проєкт «Європейський центр Знань про Молодь» – це організована позаосвітня діяльність, що доповнює формальну освіту, забезпечує засвоєння вмінь і навичок, необхідних для соціально та економічно активного

громадянина країни. Ця освітня діяльність структурована, має освітні цілі, визначені часові рамки, інфраструктурну підтримку та проводиться усвідомлено. Отримані знання звичайно не сертифікуються, хоча це можливо [91, 123].

Є. Огарєв описує неформальну освіту як частину освітнього процесу, яка включає програми, курси та майстер-класи, і після їх завершення не має юридичних наслідків, наприклад, не надає права на оплачувану діяльність або вступ до закладу вищої освіти.

О. Шапочкіна розглядає процес навчання в неформальній освіті як мультирівневу систему, що надає додаткові навчально-виховні послуги, обрані свідомо й мотивовано учасниками. Вона також виділяє чотири рівні значення поняття неформальна освіта [151]:

– на державному рівні – це частина неперервної освіти, що включає державні та приватні навчальні заклади, установи, фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана із функціонуванням неформальної освіти;

– на суспільному рівні – це цілеспрямований процес виховання і навчання, в якому реалізуються варіативні освітні програми та надаються додаткові освітні послуги. Ця діяльність може відбуватися у малонаселених групах в освітніх закладах формальної освіти або в громадських організаціях, клубах, навчальних гуртках, народних школах, а також під час індивідуальних занять з тьютором або репетитором;

– на особистісному рівні – це систематизована навчальна діяльність особистості, що пов'язана зі свідомим вибором форм, методів, прийомів та засобів навчання відповідно до її особистісних мотивів та потреб;

– на університетському рівні – це складова неперервної професійної освіти студентів, що може відбуватися паралельно з формальною та інформальною освітою, коригуючи та доповнюючи їх.

Після дослідження кількісних результатів контент-аналізу Н. Павлик визначила термін неформальної освіти як процес додаткової систематичної спрямованої на діалог навчальної, виховної та розвивальної діяльності з

молоддю, яка організовується поза стандартними рамками освітніх закладів та державних установ [110].

Після визначення сталих характеристик та варіативних характеристик неформальної освіти нею виділено переваги й недоліки щодо навчання в неформальній освіті. Серед переваг виділено такі:

- вільний доступ до участі (незалежно від статусу, гендеру, місця проживання, національності, віку);
- диференціація змісту навчання залежно від потреб;
- інтерактивність та інноваційність форм навчання;
- можливість створення та використання соціальної влади шляхом пропагування критичних ідей.

До недоліків було віднесено:

- можливість поширення асоціальних ідей, організацій та впливів серед учасників навчання;
- неконтрольованість інформаційних впливів, що мають місце у середовищі неформальної освіти;
- відсутність системного підходу та узгодженості зі загальними освітніми планами, змістом навчання та його цілями;
- невизнання сертифікатів неформальної освіти на державному рівні та органами та організаціями;
- неможливість контролю за рівнем кваліфікації організаторів та виконавців системи неформальної підготовки.

Отже, неформальна освіта є формою навчання, яка зазвичай базується на освітніх програмах і не передбачає присвоєння визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти. Однак вона може завершуватися присвоєнням професійних або часткових освітніх кваліфікацій [90].

При дослідженні структурно-функціональної моделі формування соціальної компетентності неформальної освіти старшокласників з'ясовано, що вона передбачає взаємодію наступних блоків: мета, що окреслює мету, завдання та формування соціальної компетентності учнів; концептуальний,

який визначає соціально-педагогічні умови розвитку формування соціальної компетентності старшокласників за допомогою неформальної освіти разом із принципами їх реалізації; процесуальний, який визначає взаємодію функцій неформальної освіти та структурні компоненти середньої школи соціальної компетентності учнів; зміст, що охоплює систему форм, методів та засобів; результативний, який виявляє критерії, показники, рівні соціальної компетентності та результати дослідницького процесу (формування соціальної компетентності неформальної освіти) [61, 69, 216].

Проблема компетентності, включаючи соціальну, вже давно цікавить педагогічну науку. Роботи таких дослідників, як А. Паранюк [111], І. Орленко [93], М. Афорченко [3] присвячені визначенню сутності соціальної компетентності. Вони, як і Л. Калініна, розглядають її як складне поєднання навичок, знань та дій. Інші дослідники, такі як Т. Власова та В. Кириченко, описують соціальну компетентність як інтегративну особисту освіту, що включає знання про суспільство, навички соціальної поведінки та взаємин, виражені через особисті якості, мотивацію та моральні цінності. Вони вважають, що це дозволяє поєднувати зовнішні та внутрішні ресурси для досягнення соціально значущих цілей та розв'язання життєвих проблем. Власна соціальна активність, яка виявляється через процеси спілкування та взаємодії, відіграє важливу роль у цьому контексті.

В. Кремень наголошує на необхідності використання широких функціональних можливостей освіти для збагачення концепцій та уявлень старшокласників про громадянські цінності, естетичну одухотвореність молоді та її ставлення до дійсності, формування системи громадянських поглядів та переконань [34, 58].

О. Литовченко розглядає неформальну освіту як різновид інноваційних педагогічних систем [68]. Основи педагогічного моделювання розроблені дослідниками П. Гальперіним, Є. Голубєвим, Є. Шаповалом та ін [21, 130, 150].

Сучасні вчені Л. Лук'янова, О. Аніщенко, С. Прийма також займаються вивченням проблем неформальної освіти та деяких аспектів її впливу на формування соціальної компетентності особистості. Структурно-функціональна модель в описаному дослідженні сприймається як уявна і реалізована система взаємозв'язків процесу формування окремих компонентів іншомовної комунікативної компетентності старшокласників, а також реалізованих складових у процесі дослідницької та експериментальної роботи неформальної освіти. Важливо, щоб модель та оригінал (педагогічні умови формування соціальної компетентності старшокласників та інструменти неформальної освіти) завжди знаходилися у відповідності [74, 134, 205].

Сьогодні є досить багато моделей навчання іноземним мовам, як авторських, так і загальноприйнятих. Щодо авторських методик, хотілося б зосередитись на загальноприйнятих методиках Монтесорі та Хелен Дорон, Соловова – TBL (Task-Based Learning / навчання, що базується на завданнях), PPP (Presentation-Practice-Production / презентація-практика-продукування), лексичний метод (Lexical Approach), комунікативні методи (Communicative Approaches), граматико-перекладний підхід (Grammar-Translation Approach), TPR (Total Physical Response – повне фізичне відтворення), сугестивне відкриття (Guided Discovery), Content-Based Learning (навчання, що базується на змісті), Case-Based Learning (навчання кейс-методом), CLIL (Content and Language Integrated Learning / навчання мови через інтеграцію) тощо [167, 172, 174, 221].

Метод TBL (Навчання, що базується на завданнях) відображає ідею викладання мови в контексті її використання. Це означає, що мову краще вивчати, коли вона застосовується на практиці. Однак дослідження Р. Хельстрьома показало, що спілкування між підлітками частіше відбувається без певного сценарію, що ускладнює фокусування на конкретній темі. Тому, було запропоновано використовувати ситуаційні ігри, розв'язання проблем, читання текстів та інше. Головна мета полягає в тому, щоб завдання не носили виключно лінгвістичного характеру, тобто, щоб учні не звертали увагу на сам

процес вивчення мови. Щодо вивчення граматики, важливо мати чітко спрямовані завдання для закріплення конкретного правила, а також контроль з боку вчителя [244].

Структурно-функціональна схема методу складається з 4-х етапів: 1) етап обґрунтування; 2) основний етап; 3) мовна спрямованість; 4) етап звіту [199].

Дж. Вілліс визначає завдання як основну цільову діяльність у класі, де учні використовують мову. М. Нунан розглядає комунікаційні завдання як частину класної роботи, що імітує реальні комунікаційні ситуації з життя. М. Лонг і Дж. Кукс вважають, що завдання повинні бути спрямовані та мати зв'язок з реальністю. Д. Скехан наголошує на основних характеристиках завдань, таких як спрямована мета, діяльність, що оцінюється результатом, і зв'язок з реальними комунікативними ситуаціями в житті.

Зрештою, Фізом було виділено основні ознаки:

1. Навчання зорієнтоване на процесі, а не на продукті навчання
2. Базовими елементами є цілеспрямовані діяльність і завдання.
3. Учні використовують мову, займаючись змістовною діяльністю та завданнями.

Так можна дійти до висновків, що метод базується не на граматиці, а на комунікації між учнями та вчителем.

Методика PPP (Presentation-Practice-Production / Представлення-Практика-Продуктування) була розроблена у 1960-ті роки на основі граматично-перекладного, аудіолінгвального та ситуативного підходів. Ця модель включає три етапи навчання:

1. Етап презентації: вчитель представляє новий матеріал на уроці, використовуючи певну лексику та ситуації. Презентація може включати представлення нових слів, діалогів або прочитання/прослуховування інформації з підручника.

2. Етап практики: учні вправляються у використанні нового матеріалу під керівництвом вчителя. Вони можуть повторювати діалоги або речення

після вчителя або за аудіозаписом, доки не зможуть відтворити їх правильно. Практичні заняття можуть включати вправи на відтворення текстів у діалозі, формування питань до речень та інші мовні вправи.

3. Етап продукування: на цьому етапі учні створюють ситуації, в яких вони можуть застосовувати вивчений матеріал у вільному спілкуванні. Це може бути досягнуто шляхом імітаційних ігор, моделювання реальних ситуацій та складання питань до них.

У цій моделі є прихильники, які підтримують такий підхід до навчання. Наприклад, Д. Бірн вказує на те, що послідовність етапів не має вирішального значення, і відразу перехід від презентації до продукування може бути виправданим, якщо рівень учнів цього дозволяє [177]. С. Торнбері зауважує, що ця методика є досить гнучкою, і вчитель може вільно коригувати тривалість уроку [162, 190, 237].

Проте є деякі недоліки цього підходу. Наприклад, він може бути неефективним для вивчення другої іноземної мови, і складно врахувати сприйняття інформації учнями, що може ускладнити досягнення вільного володіння іноземною мовою [188].

У науковців постало багато запитань щодо другого етапу, а саме: в досить тривалій його підготовці і унеможливленні бути гнучким у мовному просторі; а якщо звернути увагу на вивчення граматичних правил, то така методика зовсім не підходить, оскільки заучування правил можуть завести у глухий кут учня, у разі отримання складнішого граматичного завдання, яке не відповідатиме вивченому правилу [189]. Тому деякі дослідники вважають, що цю методику можна використовувати лише як допоміжну техніку в комунікативних підходах для тренування мовної компетентності учнів [217].

У 1990-х роках лексичний метод був представлений як альтернатива навчанню іноземним мовам, що базується на вивченні граматики. Новим девізом навчання стало не акцент на граматиці, а на лексиці. Таким чином, вивчення лексики передбачало не просто заучування граматичних конструкцій як мовних правил [214]. Дослідниця І. Андрусак визначає, що

навчання лексики в лексичному методі передбачає оволодіння усіма аспектами мовної структури та вміннями її застосування.

За визначенням О. Шамова, лексична компетентність базується на навичках, знаннях слів, уміннях їх використання та мовному досвіді учнів, їх здатності визначати контекстуальне значення слів та використовувати їх у мовних ситуаціях.

Лексичні навички формуються на основі ряду принципів, які були сформульовані такими вченими, як Н. Гальскова, І. Бім, В. Бухбіндер, Г. Китайгородська, І. Короткова, В. Штраус. Серед цих принципів можна виділити наступні: принцип єдності навчання лексики та мовленнєвої діяльності; принцип тематичної зумовленості; принцип інтегративності; принцип колективної взаємодії; принцип верифікації ментальних компонентів у змісті навчання лексичних навичок, який полягає у розв'язанні проблемних ситуацій, що максимально наближені до умов реального спілкування; принцип врахування дидактико-психологічних особливостей навчання.

Нещодавно педагог-психолог Б. Блум розробив важливу таксономію для категоризації та опису різних освітніх цілей. Він виділив три основні області вищого рівня: когнітивні, афективні й психомоторні цілі навчання.

Формування та покращення іншомовної предметної компетентності має відбуватися в контексті взаємодії з мовною та соціокультурною компетентностями. Іншомовна комунікативна компетенція передбачає вміння адаптуватися до умов спілкування (ситуації, комунікативні цілі, наміри, соціальні та функціональні ролі учасників спілкування) і використовувати відповідні мовні форми та способи висловлення, створюючи свій варіант іншомовного спілкування.

З погляду поведінкової психології, всі форми поведінки засвоюються через умовні стимули. При цьому психологи, які прихильні до цієї точки зору, використовують принципи оперантного умовлення для пояснення процесу навчання. Наприклад, вчителі можуть використовувати жетони як умовний стимул, який можна обміняти на бажані предмети, такі як цукерки або

іграшки, як заохочення за позитивну поведінку. Однак такі методи не завжди є ефективними.

Поведінковий підхід критикують за недолік урахування таких аспектів, як взаємовідносини, пізнання та внутрішня мотивація до навчання. Перспектива розвитку зосереджується на тому, як діти набувають нові навички та знання відповідно до свого індивідуального розвитку. Знамениті стадії когнітивного розвитку, запропоновані Ж. Піаже, відображають важливі етапи інтелектуального зростання дітей. Розуміння процесу мислення дітей на різних етапах дозволяє психологам та педагогам краще розуміти їхні здібності на кожному етапі. Це може бути корисним для створення навчальних методів та матеріалів, що найбільш відповідають потребам різних вікових груп.

Когнітивна перспектива стала значно популярнішою в останні десятиліття, оскільки вона пояснює, як такі аспекти, як спогади, переконання, емоції та мотивація, впливають на процес навчання. Когнітивна психологія спрямована на розуміння того, як люди думають, вчаться, запам'ятовують та обробляють інформацію.

Конструктивістський підхід – одна з найостанніших теорій навчання, у якій основна увага приділяється тому, як діти активно конструюють свої знання про світ. Конструктивізм, як правило, більше враховує соціальні і культурні чинники, що впливають на те, як діти вчаться. На цю перспективу сильно вплинула робота психолога Л. Виготського, який запропонував ідею зони найближчого розвитку. Педагогічні психологи, які використовують когнітивний підхід, цікавляться розумінням того, як діти набувають мотивації до навчання, як вони запам'ятовують вивчене та як вони розв'язувати проблеми.

Лексичний метод часто асоціюють з таксономією Блума, що базується на ієрархії когнітивних процесів: запам'ятовування, розуміння, застосування, аналіз, синтез та оцінка. У 2003 році ця таксономія була модифікована, додавши процес створення. Під «запам'ятовуванням» розуміють усвідомлення матеріалу, фактів та теорій, що вже вивчені. Другим етапом є «розуміння»,

коли учні переформулюють інформацію своїми словами, пояснюючи її зміст і даючи приклади. «Застосування» означає використання набутих знань у різних ситуаціях. На етапі «аналізу» учні аналізують інформацію та встановлюють зв'язки. «Синтез» включає творче поєднання складових елементів у нове ціле. «Оцінка» передбачає формулювання якісних та кількісних оцінок. Формування – це результат повного циклу вивчення навчального матеріалу [12].

У післявоєнні роки була сформована нова методика викладання - комунікативний підхід до навчання іноземним мовам. Великий внесок у розвиток цього методу зробили Г. Уїдоусан і У. Літлвуд з Англії, а також Г. Піфо з Німеччини. Українські науковці, зокрема С. Ніколаєва, також активно досліджують це питання.

З праць С. Ніколаєвої видно закономірності мовленнєвого спілкування, зокрема його діяльнісний характер, що проявляється у взаємодії вчителя та активній участі учнів, предметність комунікації та моделювання ситуацій спілкування між учнями.

Науковець Ю. Пасов визначив основні принципи формування комунікативного методу, серед яких мовленнєва спрямованість, індивідуалізація, функціональність, ситуативність та новизна обговорюваних ситуацій [13].

Комунікативний метод навчання іноземним мовам відомий вже протягом деякого часу, але свою популярність він набув більше в 2000-х роках. Сучасний підхід вважається переворотним та ефективним у навчальних закладах України, оскільки сприяє розвитку мовної, соціолінгвістичної, дискурсивної та соціальної компетенцій. За дослідженнями Т. Кравчини, комунікативний підхід включає наступні характеристики:

1. Завдання, спрямовані на навчання учнів володіти іноземною мовою на рівні, необхідному для подальшого використання.

2. Методи навчання, що полягають у створенні реальних ситуацій за допомогою ігор, питань та творчої роботи [51].

3. Обмежене використання рідної мови і максимально інтенсивне вивчення та використання іноземної мови.

4. Навчання граматики на інтуїтивному рівні, з орієнтацією на механічне заучування граматичних конструкцій.

5. Контекстуальне вивчення лексики [56, 83].

Д. Нунан визначив п'ять принципів комунікативного методу навчання:

1. Акцент на самому процесі навчання. Комунікація за допомогою мови переважає над перекладом.

2. Використання автентичних текстів у навчанні.

3. Підкреслення важливості не лише засвоєння іноземної мови, а й процесу навчання самого по собі.

4. Звернення уваги на особистісний розвиток кожного учня в контексті класного колективу.

5. Спроба поєднати використання мови не лише на уроках, а й поза ними.

Він хотів зауважити, що старшокласники повинні бути замотивовані відвідувати уроки та застосовувати набуті знання відразу після їх отримання.

Адаптація моделі класної кімнати до "перевернутої піраміди" Дж. Бергмана і А. Самса вказує на широкий діапазон комунікативних контекстів і подій. Учні розвивають граматичну, дискурсивну, соціокультурну та стратегічну компетентності.

Граматична компетентність охоплює знання граматичних форм на різних рівнях, що включає розпізнання всіх лексичних, морфологічних, синтаксичних та фонологічних особливостей мови. Ця компетентність проявляється не лише у формулюванні правил, але і у використанні на практиці та тлумачення в контексті.

Дискурсивна компетентність охоплює не лише окремі слова чи фрази, але і взаємодію різних висловлювань, написаних слів та/або фраз для створення змістовного тексту. Це може бути будь-який текст, такий як вірш, електронна пошта, спортивна трансляція, телефонна розмова або роман. Розуміння загального змісту тексту сприяє виявленню ізольованих звуків або

слів. Цей процес відомий як обробка «знизу вгору», де розуміння теми чи мети тексту допомагає в інтерпретації окремих звуків або слів.

Соціокультурна компетентність виходить за межі лінгвістичних форм і є міждисциплінарною. Вона передбачає розуміння соціального контексту, в якому використовується мова, таких як ролі учасників, інформація, що обмінюється, і функції взаємодії. Граматичні конструкції використовуються для спілкування успішно в різних ситуаціях. Однак для учнів складно передбачити соціокультурні аспекти, оскільки вони залежать від контексту та ситуації навколо. Більше того, англійська мова часто служить мовою спілкування між носіями різних мов, і учасники мультикультурного спілкування повинні розуміти соціальні умовності, пов'язані з використанням мови, такі як зміни, відповідність змісту, невербальна мова і тембр голосу, які впливають на сприйняття повідомлень.

Стратегії подолання, які ми використовуємо в невідомих контекстах з обмеженнями через невпевнені знання правил або обмежувальні чинники у їх застосуванні, такі як втома або відволікання, представлені як *стратегічна компетентність*.

З практикою та досвідом ми отримуємо знання з граматики, з дискурсивної та соціокультурної компетентності. Це означає, що відносна важливість стратегічної компетентності може зменшуватись. Однак, ефективне використання стратегій подолання залишається важливим для комунікативної компетентності в усіх контекстах і є ознакою висококомпетентних комунікаторів.

Сучасне комунікативне навчання мови ґрунтується на загальноприйнятих принципах, які можна адаптувати до різних умов: контексту навчання, віку учнів, їх рівня мовних знань та особистих цілей. Вчений Б. Прасад висуває основні припущення, які лежать в основі сучасних методик навчання комунікативній мові:

– залучення до взаємодії: оволодіння другою мовою стає легшим, коли учні активно спілкуються та взаємодіють;

- ефективні навчальні завдання та вправи: В класі використовуються завдання та вправи, які сприяють обговоренню значень, розширюють мовні навички учнів, допомагають помічати, як мова використовується, та сприяють внутрішньоособистісному обміну інформацією;
- ефективне спілкування виникає, коли учні обробляють актуальний матеріал, ведуть бесіду цікаво та пристрасно;
- спілкування - це складний процес, що часто потребує використання кількох мов та вміння використовувати різні стратегії;
- вивченню мови сприяють різні методи, включаючи індуктивну діяльність, вивчення основних правил та мовний аналіз;
- процес вивчення мови поступово розвивається через творче використання мови та випробування різних методів;
- учні навчаються на власному темпі та мають різні мотивації, що впливають на їхній прогрес у вивченні мови;
- для успішного вивчення мови важливо використовувати ефективні стратегії навчання та комунікації;
- роль вчителя полягає в тому, щоб створювати сприятливу атмосферу для вивчення мови та надавати учням можливість практикувати мову;
- класна кімната - це спільнота, де учні вчаться через співпрацю та обмін ідеями [166].

Науковець Р. Еліс розглядає два підходи до комунікативного навчання мови: неформальний і формальний.

У неформальному підході головною метою є «застосування» мовних засобів, які використовуються для комунікації. У цьому випадку завдання створюються для залучення учнів до активної мовної діяльності в класі, де мова виступає інструментом досягнення конкретної мети, наприклад, виконання завдань або вплив на поведінку інших. У неформальному підході вчителю слід відмовитися від традиційної ролі «знавця» і прийняти роль «спостерігача» або «організатора». Важливість полягає у керуванні або контролі за діяльністю, а не мовою. «Входження» в мовне середовище

відбувається через природні процеси адаптації та взаємодії, що виникають під час спілкування. Неформальний підхід акцентує на процесі комунікації.

У формальному підході основною метою є "навчання" та розвиток відповідних навичок на основі засвоєних знань. Для того, щоб бути визнаним як формально комунікативний, підхід повинен базуватися на описі мови як діяльності, що призводить до навчання мові. Формальні комунікативні підходи відрізняються від традиційних.

Сьогодні існує багато варіацій комунікативного методу, такі як «Whole Language Content Approach», «Cognitive Approach», «Content-Based ESL Program», «Cognitive Academic Language Approach», що свідчить про прогресивність цієї методики та зацікавленість науковців і викладачів.

Граматико-перекладний підхід (Grammar-Translation Approach) використовується для оволодіння іноземною мовою та поліпшення навичок у читанні. Основною метою цього підходу є розвиток вміння читати літературу, написану мовою перекладу.

За допомогою граматико-перекладного методу вчителі спонукають учнів аналізувати мову, а не просто використовувати її. Учні навчаються перекладати з рідної мови на іноземну та навпаки, вивчають граматику дедуктивним методом і запам'ятовують еквіваленти слів для використання при перекладі. Взаємодія передбачається переважно від учителя до учня. Через цей метод розвиваються перш за все навички читання та письма, а лексика та граматика посідають другорядне значення [223].

Перевагами такого методу є розуміння учнями значення абстрактних слів та складних речень, добре засвоєні граматичні правила, здатність розуміти повідомлення під час читання текстів та писати граматично вірні речення, а також глибоке розуміння морфології та синтаксису мови, яку вони вивчають.

Недоліками такого методу є обмежена взаємодія між вчителем та учнем, що знижує можливість учнів і вчителя спілкуватися між собою, використовуючи вивчену мову. Такий підхід передбачає багато читання, що

може погіршити навички сприйняття інформації на слух. Крім того, він ускладнює точний переклад інформації з однієї мови на іншу.

Деякі з основних прихильників цього методу, такі як Й. Зайденштюкер, Й. Плетц і Й. Мейдингер, зауважують, що при використанні цього підходу навчання граматичний матеріал пояснюється рідною мовою, іноді без урахування контексту та розуміння походження правила. Вчителі надають граматику та словниковий запас лише для механічного запам'ятовування. Цей підхід може призвести до втрати мотивації учня, оскільки він є нудним і монотонним, і не надає достатньої уваги аудіюванню та говорінню [164].

Метод Total Physical Response, розроблений у 1960-х роках, базується на повному фізичному відтворенні вивченого матеріалу та ґрунтується на психологічній теорії, яка стверджує, що пам'ять працює краще, коли навчання супроводжується фізичними діями. Цей метод включає ігрові рухи, що сприяє зменшенню стресу під час навчання та створює позитивну атмосферу.

Згідно з дослідженнями Дж. Ашера, метод Total Physical Response ґрунтується на трьох принципах:

1. Активне розвиток навичок аудіювання на початкових етапах навчання для кращого розуміння складних виразів.
2. Набуття умінь розуміти усне мовлення, що призводить до готовності до використання мови.
3. Мовлення формується природно та майже без зусиль учнів в процесі використання даного методу.

У методі Total Physical Response, рольові ігри використовуються як основний засіб, що повністю поглиблює учнів у комунікативне середовище. Цей метод переважно застосовується на початкових етапах вивчення мови, тому він не завжди підходить для старшокласників, які вивчають іноземні мови.

У методі навчання на основі змісту (Content-based Learning) відбувається повна інтеграція вивчення мови та вивчення змісту. Це значний відхід від традиційних методів вивчення іноземних мов, оскільки весь навчальний

процес базується на вивченні мови через вивчення конкретної теми або предмета.

С. Сталкер та Б. Ливер розглядають навчальну програму методу на основі змісту як програму, яка:

- базується на предметному ядрі;
- використовує автентичну мову та тексти;
- відповідає потребам конкретних груп учнів.

Ця фундаментальна програма навчання методу дозволяє досить швидко опанувати комунікативну компетентність у вузькому колі знань, обмеженому лише певними предметами, які вивчаються. Цей метод може бути реалізований двома підходами: «згори – вниз» і «знизу – догори». Під час читання конкретного тексту учень фокусується від словесного змісту до синтаксичних форм у реченнях, а в іншому випадку – від заповнення тексту інформацією до вивчення граматичних конструкцій у реченнях [183]. Такий метод особливо ефективний у корпоративному навчанні або в школах з поглибленим вивченням певного предмета, де можна покращити знання учнів з певної теми або предмета.

Метод CLIL (Content and Language Integrated Learning / навчання мови через інтеграцію) – це специфічна форма двомовної освіти або навчання з зануренням. У CLIL частина навчальних предметів викладається іноземною мовою, створюючи єдине ціле між вивченням шкільних предметів та мови, яку вивчають учні. Завдяки цьому інноваційному підходу учні одночасно здобувають знання з різних навчальних предметів і вдосконалюють свої мовні навички.

CLIL можна умовно розбити на чотири основні складники:

1. Зміст. Інтеграція вмісту всієї навчальної дисципліни в якісну взаємодію мов.
2. Пізнання. Залучення учнів до творчого мислення та навчального процесу.

3. Спілкування. Використання мови для навчання та висловлення власної думки.

4. Культура. Інтерпретація та розуміння значення змісту та мови через призму культури та звичок носіїв мови.

Усі ці методи мають загальну рису – акцент на когнітивних навичках, які дозволяють учням активно брати участь у навчальному процесі, розвивати здатність до аналізу, концентрації на завданнях, обробці матеріалу та розв'язанні проблем.

У дослідженнях Ф. Болла, Дж. Келлі і Б. Клегга в 2015 році було висунуто п'ятий аспект – компетентність, що визначається як здатність ефективно справлятися з складними когнітивними завданнями відповідно до розвитку конкретних навичок мислення [185, 224].

Оскільки CLIL – це інтегроване навчання за змістом, його визначення з часом змінювалося:

– підхід, що стосується мов у міжкультурному контексті, розумінні та вміннях, підготовці до інтернаціоналізації та самонавчання (Д. Марш);

– орієнтований на навчання метод, метою якого є вивчення навчального матеріалу за допомогою іноземної мови (Ван де Крен);

– «парасольковий» метод між білінгвальними навчальними ситуаціями (М. Гайот);

– навчальна програма, яка передбачає викладання предметів за допомогою іноземної мови (ТКТ: CLIL Handbook) [171, 239].

Оскільки CLIL – це метод викладу змісту навчальної програми іноземною мовою, він стає все більш актуальним у глобальному технологічному суспільстві. Цей підхід дозволяє учням більш широко використовувати іноземну мову поза межами шкільних уроків. Крім того, в CLIL інтегруються мислення та навички навчання. Цей метод може включати різноманітні методології як предметного, так і мовного викладання, що ставить перед викладачами та учнями нові та захопливі виклики [239].

Прихильники CLIL, такі як Д. Койл, Ф. Худ і Д. Марш, визначили декілька ключових факторів методу, які необхідно враховувати для успішного формування власної моделі навчання:

- важливість підготовки вчителя, оскільки це визначає початкові умови для створення моделі викладання. Спільна або індивідуальна робота вчителів впливає на планування та реалізацію навчальних програм;

- рівень володіння мовою учнів, як результат роботи вчителя на курсі;

- кількість навчальних годин, яка впливає на визначення цілей і досягнення результатів;

- способи інтеграції мови та контексту, такі як вивчення мови перед курсом CLIL або вбудоване вивчення мови в рамках курсу CLIL;

- зв'язок курсу CLIL з позашкільним життям, забезпечення комунікації на основі завдань, які виконують учні в інших школах країни або спілкування між ними;

- розв'язання питань оцінювання навчального процесу, спрямованих на зміст, мову або їх поєднання. Оцінювання також впливає на результати навчання учнів.

У процесі наукового пошуку визначено основні принципи побудови структурно-функціональної моделі формування іншомовної предметної компетентності в умовах неформальної освіти. В основу моделі покладено такі опорні поняття: мета моделі навчання; принципи; функції росту; структурні компоненти розвитку особистості; дидактичні умови; форми навчання; засоби навчання; методи навчання; діагностичний інструментарій; результат навчального процесу.

Мета моделі поставлена на основі очікуваного результату навчання. Під терміном результат навчання прийнято розуміти досягнення учня після завершення запропонованого курсу навчання. Досягнення учня базуються на набутих знаннях, вміннях, компетентностях, навичках, усвідомленнях, а також глибокої зміни ставлення до навчання, саморозвитку та саморегуляції.

У контексті особистісно орієнтованого підходу у вивченні іноземних мов, під результатами навчання розуміють:

- мовну компетентність (усне мовлення, читання, письмо та аудіювання), що уможлиблює вільне розуміння автентичних матеріалів, підтримання діалогу та написання текстів різного стилю та форм;

- культурну компетентність – розуміння культурних особливостей та контексту, знання історії, традицій, звичаїв, літератури та мистецтва англомовних країн;

- міжкультурну компетентність – здатність розуміти міжкультурні зв'язки, розуміння поглядів як на реалії, так і на історичні моменти англомовних країн, підтримка діалогів у міжкультурному просторі;

- саморозвиток – здатність до самопізнання, саморефлексії, самоконтролю, самодисципліни, а також розвиток комунікативних та міжособистісних навичок [209];

- академічні досягнення – успішність на екзаменах, що є підтвердженням володіння мовою на певному рівні.

Мета моделі навчання в контексті особистісно орієнтованого підходу полягає не тільки в академічних досягненнях, але і в розвитку старшокласника як особистості, що навчається та реалізовує свої потенційні можливості в житті.

Принципи базуються на індивідуальних потребах кожного з учасників навчального процесу. Фундаментальними принципами в особистісно орієнтованому підході є принципи, що полягають у фокусуванні уваги на інтересах та стилі навчання кожного старшокласника. Вони дають можливість спрямовувати та вводити учня в навчальний процес без стресу, підтримувати та стимулювати підлітка до навчання та розвивати його як особистість.

До них належать:

– індивідуалізація навчання, що передбачає створення індивідуальних навчальних планів, які орієнтуються на конкретні потреби, характеристики та інтереси кожного учня з урахуванням особистого темпу та стилю навчання;

– активна участь учня в навчальному процесі, а саме залучення до навчального процесу, співтворчість на заняттях та співпраці; стимулювання учнів до висловлення власної думки, самостійність та саморегуляція в навчанні, а також сприяння до саморефлексії;

– контекстуалізація – побудова навчального плану та занять, наближених до реальних життєвих ситуацій, демонстрація шляхів вирішення проблем, що постають перед учнем; використання автентичних матеріалів та завдань, що стануть у пригоді при використанні набутої компетентності в реальних ситуаціях;

– підтримка самодисципліни – розпізнавання сильних та слабких сторін у навчанні, розвиток стратегії подолання складних моментів та визначення результатів навчання;

– диференціація навчання – адаптація завдань шляхом використання різних методів, форм та засобів навчання;

– залучення реальних ситуацій – імітування ситуацій, що відбуваються поза навчальним середовищем, стимуляція учнів для безперешкодного спілкування з носіями іноземної мови та використання мови в різних контекстах;

– постійне вдосконалення – постійне оновлення та зміна підходів та методів навчання у зростанні не тільки учня, а і вчителя в суб'єкт-суб'єктних відносинах в освітньому процесі;

– відстеження результатів та надання зворотного відгуку – систематичне оцінювання досягнень учня протягом навчання та надання зворотного відгуку для подальшого розвитку.

Один із головних моментів навчального процесу – це відстежування функцій росту учня протягом навчання. Оскільки основною метою є набуття компетентностей та успішне використання їх поза навчальним середовищем,

визначення зросту досягнень учня є досить складний та мультизадачний процес для викладача. Таким чином, функції зросту досягнень можуть бути такими:

- функція мотивації – створення правильного плану навчання та розбиття головної цілі на задачі, при успішному завершенні якої учень може отримувати похвали за досягнення малих цілей, створення цікавих завдань та проєктів, які відповідають їхнім інтересам і потребам;

- функція виклику – створення умов для постійного виклику учнів, спонукаючи їх до розвитку та зросту. Для досягнення такої функції зазвичай використовують більш складні завдання, проєкти, нові теми або реальні ситуації, що дають змогу реалізувати набуті знання;

- функція диференціації;

- функція адаптації;

- функція саморефлексії – залучення учнів до оцінювання свої знань та усвідомлення позитивного результату від навчання, що за собою принесе впевненість у вивченому матеріалі та вільному використанні в життєвих ситуаціях.

Для досягнення мети та позитивних результатів функцій росту учня необхідно мати досить сильні дидактичні умови для здійснення навчального процесу. Такі умови мають передбачають чинників та стратегій, спрямованих на ефективне здійснення навчання з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня. В основі запропонованої моделі є наступні дидактичні умови (рисунок 1):

- диференціація завдань та матеріалів – матеріали, що можуть бути змінюваними у процесі навчання, будуть релевантними до мети та інтересів учня;

- використання різноманітних методів навчання;

- створення стимулюючого навчального середовища – забезпечення комфортного, підтримуючого та стимулюючого середовища навчання для

полегшення учню використовувати набуті навички та висловлювати власні думки;

– розвиток самореалізації та самооцінки – дії, за допомогою яких кожен учень може бути впевнений у своїх знаннях, що надає можливість учителю розвивати знання та вдосконалювати світогляд учня;

– кларність цілей та самооцінки – мета навчання має бути абсолютно зрозумілою, конкретною та досяжною;

– адаптація до індивідуальних потреб – зважаючи на особистісно орієнтоване навчання, навчальний процес має бути релевантний до мети навчання учня. Процес побудови навчання має базуватися на різних методах та стратегіях;

– структурованість навчального матеріалу – весь матеріал має бути структурованим і логічно зіставленим, що дає можливість учню систематично покращувати знання;

Одним із найважливіших моментів у навчальному процесі є форми, методи та засоби навчання. Ключова роль – це формування цікавого, стимулюючого процесу навчання та пізнання нового учнями. Завдяки різним формам і засобам, що використовуються, на уроках враховуються всі потреби учня.

У підборі форм і засобів навчання важливу роль відіграють такі аспекти: різноманітність форм навчання, що дозволяє розвивати різні компетентності старшокласників (монологічне мовлення, діалог, письмо чи читання); стимулювання активної участі на уроці – заохочування до обговорень, творчості тощо; персоналізація – різноманітність методів навчання, таких як інтерактивний метод або метод проблемного навчання, дозволяє вчителю персоналізувати навчання відповідно до індивідуальних особливостей кожного учня; забезпечення доступу до різноманітних ресурсів.

Засоби навчання, такі як інтерактивні платформи, аудіо- та відеоматеріали, а також online сервіси, розширюють доступ учнів до різноманітних

навчальних ресурсів та допомагають забезпечити індивідуалізований підхід до навчання.

Для оцінки результатів необхідні інструменти, на які будуть спиратися дані вимірів. Для вимірів академічної успішності доцільно використовувати різні інструменти. У даній моделі запропоновані такі формати: тести (аудіотестування, тестування читання, тести на використання мови та лексичні тести); усна відповідь (монологічне та діалогічне мовлення, рольові ігри); розуміння контексту (читання та аналіз текстів, слухання та розуміння аудіозаписів).

Результатом навчання є здатність чітко висловлювати свої думки без суттєвих обмежень; визначати та інтерпретувати соціокультурні/соціолінгвістичні сигнали та свідомо модифікувати мовні форми виразу для того, щоб висловлюватися відповідно до ситуації; розуміти передану інформацію, яка подана, але не явно вказана в тексті; слідувати основним пунктам тексту, навіть коли мовець робить відступи; визначити, коли особистий досвід мовця впливає на аргументацію і коли це не відбувається.

2.3. Дидактичні можливості інноваційних технологій у процесі навчання старшокласників іноземним мовам у неформальній освіті

Науково-технічний прогрес у світі, постійне зростання свідомості, підвищення ролі особистості, інтелектуалізація її діяльності, швидка зміна технологій у світі – все це вимагає, щоб навчальні заклади швидко виходили на якісно новий рівень викладання як базових, так і фахових та інших дисциплін. Необхідно також забезпечити інтелектуальну, психологічну, матеріальну та моральну готовність до роботи в нових умовах учасників навчально-виховного процесу в усіх навчальних закладах, особливо для саморозвитку особистості в профільному навчанні. Якісне вирішення цих проблем сьогодні неможливе без широкого використання сучасних

інноваційних мультимедійних технологій для засобів навчання та інформаційних ресурсів [26, 50, 53].

Особистісно орієнтована освіта має забезпечувати виконання певних вимог. Спектр методів і технологій, що складають його зміст, відносно широкий: вальдорфська педагогіка, технологія навчання саморозвитку Г. Селевка, технологія Дальтона, колективне навчання (О. Ривін, В. Дяченко), ігрова технологія, методика Марії Монтесорі, модульна технологія – розвивальне навчання, проектні технології, технологія диференціації рівнів М. Узика, адаптивна освітня система А. Границької, сугестивні технології, технології проблемного навчання, особистісно орієнтоване розвивальне навчання, продуктивна освіта [4, 137].

Розробка та введення інноваційних мультимедійних технологій у сфері освіти особистісного саморозвитку в рамках навчання школярів сприятиме більш повному втіленню основних стратегічних цілей, визначених у Державній національній програмі «Освіта: Україна XXI століття». Слід зазначити, що комплексне використання саме інноваційних мультимедійних технологій у шкільній освіті дає змогу: активізувати процес надання учням все більш актуальної науково-технічної підготовки, забезпечити ефективне практичне застосування теоретичних знань з навчальних дисциплін, екологічної, соціальної та методичної інформації; раціоналізувати роботу вчителів та інших учнів навчально-виховного процесу за профільним навчанням; допомогти школярам отримати нові знання за допомогою сучасних засобів телекомунікації, мультимедіа та доступу до світових банків знань [4, 9, 10, 112].

Необхідність впровадження інтерактивних технологій у навчання іноземним мовам базується на роботах учених Л. Гейхмана, О. Зубенка, С. Медведєва, Г. Попова та інших; використання інформаційно-комунікаційних технологій у шкільному процесі – І. Костікова та ін. Робота І. Шишової визначає потенціал проектної технології у навчанні іноземним мовам обдарованих дітей. У роботі таких вчених вони розглядали різні аспекти

впровадження інноваційних технологій у професійну діяльність: теоретичні питання педагогічних інновацій (Л. Гусак, Л. Даниленко, І. Підласий, І. Дичківська, М. Чепіль, С. Сисоєва, О. Шапран та ін.); впровадження педагогічних технологій у вищу освіту (О. Пехота, В. Паламарчук, Г. Селевко, І. Прокопенко та ін.) [16, 23, 26, 115].

Дослідники приділяли увагу впровадженню в шкільний процес педагогічних інновацій (Л. Березівська, І. Богданова, О. Коберник та ін.), творчому розвитку вчителя в інноваційному плані (І. Аркін, А. Гільбух, В. Загвязинський, М. Поташник, Н. Юсуфбекова та ін.), готовності вчителів до інновацій (О. Білаковська, Т. Демиденко, Н. Клокар, К. Макагон, Л. Морська, Т. Перекростова, В. Уруський тощо.).

Важливість іноземних мов вимагає пошуку критеріїв і напрямків відбору «кінцевого змісту» освіти. Подолання обмеженості «безрозмірності мови» на мовному матеріалі на основі визначення сфер спілкування (Р. Мілруд, Є. Пасов, В. Скалкін) вважається продуктивним напрямом серед лінгвістів і психологів. На думку Є. Уривки, коли ви навчаєте учнів говорити, мовний матеріал має бути організований навколо ситуацій, які вважаються системою відносин між школярами [40].

Традиційні методи навчання іноземній мові передбачають здобуття знань у штучно створених ситуаціях, внаслідок чого школярі 10–11 класів не бачать зв'язку предмета зі своєю майбутньою професійною діяльністю. Найефективнішим із нових засобів розвитку мислення учнів, які відповідають специфіці предмета «Іноземна мова», є моделювання ситуації або технологія ситуативного навчання. Визначена технологія навчання включає імітування елементів професійної діяльності, зокрема її типових і суттєвих ознак. Використання цього підходу на уроках іноземної мови сприяє розвитку комунікативних навичок, формує звичку до самоконтролю та готує учнів до майбутньої професійної діяльності та життя в суспільстві загалом, допомагає зробити уроки іноземної мови живішими, цікавішими, змістовнішими,

дозволяє учням частіше висловлювати свої думки, почуття, оцінки, тобто мислення іноземною мовою [16, 57, 133].

Останніми роками у шкільній освіті все частіше використовуються інформаційні технології, які представляють не лише сучасні технічні засоби, а й нові підходи до процесу навчання. Щодо навчання школярів іноземній мові, роль викладача полягає у створенні всіх умов для практичного оволодіння мовою кожного учня. Йдеться про вибір таких методів навчання, які б дозволили йому бути активним і творчим. Це і є метою сучасних інноваційних технологій, пов'язаних із використанням різноманітних інформаційних технологій та Інтернет-ресурсів. На даний час школи спираються на принцип варіативності, що сприяє побудові педагогічного процесу за будь-якою освітньою моделлю. На тлі розробки різноманітних варіантів змісту освіти народжуються нові ідеї, а також впроваджується в освіту поняття педагогічної технології [4, 14, 202].

Останнім часом у сферу роботи закладів загальної середньої освіти активно впроваджуються освітні інтерактивні технології. Суть інтерактивних технологій полягає у тому, що навчання відбувається через взаємодію між навчальними суб'єктами. Вчитель та учні виступають як активні учасники навчального процесу. Особлива цінність інтерактивного навчання полягає в тому, що воно сприяє розвитку навичок ефективної роботи в колективі (на жаль, багато учнів не мають досвіду спільної роботи). При правильному, умілому та систематичному використанні інтерактивних технологій цю проблему можна вирішити. Інтерактивні методи навчання є необхідною складовою особистісно орієнтованого підходу до навчання, оскільки вони сприяють соціалізації учнів, свідомому усвідомленню себе як частини колективу, розумінню своєї ролі та потенціалу [92, 148].

Педагогічна техніка є сукупністю психолого-педагогічних установок, це особливий набір і склад форм, методів навчання, прийомів, виховних засобів, що формують організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу. На основі цього апробовано такі педагогічні технології:

багаторівневе навчання, спільне навчання, індивідуальний та диференційований підхід до навчання, метод проектів. Усі вони сприяють розвитку інноваційної діяльності в освіті, що включає вдосконалення педагогічних технологій та супутніх методів, прийомів і засобів навчання, що розвивають творче мислення та природний потенціал учнів [71].

У контексті навчання розробка та впровадження інноваційних мультимедійних технологій у сфері освіти сприятиме більш комплексній реалізації держ. програми «Освіта: Україна XXI століття» та нового Закону «Про освіту». Слід зазначити, що в контексті навчання комплексне використання інноваційних мультимедійних технологій у сфері освіти може: посилити процес надання школярам все більш актуальних науково-технічних, екологічних, соціальних знань; забезпечити якісне практичне застосування теоретичних знань; допомогти школярам самостійно здобувати нові знання на основі сучасних телекомунікаційних, мультимедійних засобів та світових баз знань; як частина навчання, щоб дати можливість учителям та іншим учням раціоналізувати роботу [14, 152].

В сучасний час великий інтерес викликають технології модульного навчання, які активно впроваджуються в практику вищої освіти. Структура навчального процесу за принципом модульного навчання включає наступні складові та логіку побудови. Вивчення теми або розділу учбового матеріалу не розбивається на окремі частини під час занять, а представляється у вигляді цілісного модуля під час установчих занять. Тривалість викладання матеріалу визначається обсягом теоретичного матеріалу та методами його структурування. Установчі лекції розкривають особливо складні та проблемні аспекти теми, найновіші факти і події [10, 11].

Активізація мислення учнів на уроці досягається, коли лекція стає проблемною. У цьому випадку роль вчителя змінюється, він більше діє як консультант. Самостійна робота учнів під керівництвом вчителя має стимулювати їхній пізнавальний інтерес та творчу активність. Використання

новітніх педагогічних методів передбачає впровадження системи модульного контролю.

Модульний контроль школярів використовується для підтримки систематичної та самостійної роботи учнів, забезпечення об'єктивного оцінювання їхніх знань, стимулювання здорової конкуренції та виявлення творчих здібностей. Існує також стратегічний підхід, який передбачає перехід навчального процесу на комп'ютерну технологію. Це можливо за умови розробки відповідних комп'ютерних програм, курсів та відповідних методів навчання. Після загального заняття учням пропонується індивідуальне спілкування з комп'ютером. Комп'ютер виступає як робочий інструмент, допомагаючи у підготовці та збереженні текстів, редагуванні графічних матеріалів та виконанні обчислень. Крім того, комп'ютер може використовуватися як засіб моделювання та об'єкт навчання під час програмування та створення програмних продуктів [13].

Учитель, використовуючи комп'ютерні технології, керує педагогічним процесом на рівні конкретного предмета, групи і внутрішньогрупової діяльності, веде індивідуальне спостереження за учнями, надає підтримку під час індивідуального навчання та готує компоненти інформаційного середовища. Інформатизація навчання передбачає наявність комп'ютерної грамотності як у вчителя, так і у учнів. Комп'ютерна грамотність включає розуміння основних понять інформатики та обчислювальної техніки, володіння сучасними операційними системами та їх основними командами, а також вміння користуватися сучасними інтерфейсами та операційними інструментами.

Іноземні мови як нескінченно освоєні дисципліни вимагають пошуку критеріїв і напрямів відбору «кінцевого змісту» безпосереднього викладання в університетах. Подолання «мовної безрозмірної» обмеженості мовного матеріалу, окресленої на основі сфери спілкування (Р. Мілруд, Є. Пасов, В. Скалкін) вважається плідним напрямом серед лінгвістів і психологів. На думку Є. Пасова, навчаючи школярів розмовляти, мовний матеріал повинен

бути організований навколо ситуації, яка розглядається як система взаємин учнів [40].

Різновиди ігор:

- тренувальні, навчальні, узагальнюючі;
- виховні, пізнавальні, розвиваючі;
- продуктивні, репродуктивні, творчі.

Інтерактивне навчання. Інтерактивна освітня технологія О. Пометун була розроблена та популяризована в Україні. Інтерактивний – з англ. – взаємний і діючий. Інтерактивне навчання є особливою формою пізнавальної діяльності, яка спрямована на те, щоб формувати комфортне навчання для школярів, де кожен відчуває себе комфортно, проявляючи свою успішність та інтелектуальні здібності [64, 117].

Інтерактивне навчання – це процес навчання, під час якого всі учні постійно та активно спілкуються між собою, а вчитель та учні взаємодіють як рівноправні партнери. Цей підхід сприяє розвитку життєвих цінностей, формуванню загальних та предметних навичок, розвитку комунікативних здібностей, а також створенню атмосфери співпраці та взаємодії. У рамках інтерактивного навчання використовуються методи моделювання життєвих ситуацій, спільного розв'язання проблем, а також використання рольових ігор [71].

Інтерактивне навчання - це процес, під час якого учасники педагогічного процесу взаємодіють у формі діалогу, спрямованого на взаєморозуміння, спільне розв'язання навчальних проблем та розвиток особистісних якостей учнів.

Інтегровані технології передбачають, що вчитель має чітко визначати реакції, ідеї та навички, поняття, які має набути учень, а потім допомагає учневі спрямовувати власну діяльність на досягнення цих цілей за допомогою багатогранного підходу. При цьому учень є не обмеженим та може діяти у власному темпі, заповнювати прогалини в знаннях або пропускати вже вивчене.

Мультимедійні технології пов'язані зі створенням мультимедійних продуктів: електронних книг, енциклопедій, комп'ютерних фільмів, баз даних. Ці продукти поєднують текст, аудіо- та відеоінформацію, графіку, анімацію. Мультимедійні технології перетворили комп'ютер на повноцінного партнера, який дає змогу школярам знаходити додаткові можливості для вивчення та розширення своїх знань з іноземної мови. Як принципово новий навчальний інструмент, електронна книга відкрила можливість «читання», аналізу «живих» голосових сторінок, тобто можливість бачити, чути, читати [9].

Мережеві технології дають можливість телекомунікаційного зв'язку між школярами в будь-який момент часу. Телекомунікаційний доступ до баз даних здійснюється через всесвітню павутину [46].

Формами мережевого зв'язку є: електронна пошта – призначена для обміну інформацією між суб'єктами спілкування, консультування, дистанційного навчання; телеконференції – дають змогу викладачам та учням, які перебувають на значній відстані один від одного, організувати спільне навчання, обговорювати проблеми навчання, брати участь у ділових іграх, майстер-класах тощо, у так званому віртуальному класі; різноманітні месенджери і соціальні мережі [194].

Інноваційна діяльність специфічна і відносно складна, вимагає спеціальних знань, умінь і навичок. Впровадження інновацій неможливе без учителя-дослідника, який має системне мислення, розвинені здібності до творчості, сформований і свідомо готовий до інновацій. Учителів-новаторів такого типу називають учителями-інноваторами, вони мають чітку мотивацію до інновацій та викристалізовану інноваційну позицію, здатність не тільки брати участь в інноваційних процесах, а й бути їх ініціатором [210, 211].

На інноваційну педагогічну практику орієнтовані багато представників науки, які реалізують свої авторські програми в навчальних закладах не як експериментатори, а як учителі та вихователі. Інноваційна педагогіка багато в чому втілює творчу сутність навчально-виховного процесу. Якщо наукова

педагогіка розробляє загальні закономірності та теоретичні проблеми освіти, то інновація створює ефективні педагогічні технології [47, 48].

Одним з ключових стратегічних завдань на поточному етапі модернізації вищої освіти в Україні є забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цієї проблеми можливе за умови зміни педагогічної методики та впровадження інноваційних освітніх технологій.

Основними принципами інтерактивного навчання є: трансформація від загального до конкретного; навчальна програма, орієнтована на учня; орієнтація на досягнення соціальної взаємодії; мовна інтеграція та опанування мови. У сучасних методологіях існують різні версії цього напрямку і вони мають різні назви – «Доступ до повномовного змісту», «Когнітивний підхід», «Програма ESL на основі змісту», «Когнітивний академічний мовний підхід», «Спільне навчання», «Інтерактивне навчання» [34, 178].

Останнім часом спостерігається зростання інтересу до дистанційної освіти. Це відображає не випадковий процес, а закономірність адаптації освіти до сучасних умов, з метою виконання соціальних потреб суспільства без значних матеріальних витрат з боку держави. У контексті цього розглядається дистанційне навчання як комплекс інформаційних технологій, що забезпечують: доставку основного навчального матеріалу учням; інтерактивну взаємодію між учнями та вчителями під час навчання; можливість учням самостійно працювати над засвоєнням матеріалу; а також оцінку їхніх знань та вмінь у процесі навчання [40].

Дистанційне навчання базується на використанні персональних комп'ютерів, електронних підручників та засобів телекомунікацій, що представляють собою нову якість у навчальних технологіях. Для цієї форми навчання характерно висока мотивація до навчання, яку стимулює мережа Інтернет, а також висока якість підготовки фахівців. Саме це робить дистанційне навчання наочною демонстрацією навчання у XXI столітті. Серед його важливих характеристик варто виділити гнучкість, модульність,

економічну вигоду, координаційну роль вчителя, спеціалізований контроль якості освіти, а також використання спеціалізованих форм і засобів навчання [14, 208].

Інтерактивна освітня система виділяє такі основні принципи методологій співпраці:

- позитивна взаємозалежність – група успішна, якщо кожен учень добре працює;
- індивідуальна відповідальність – працюючи в групі, кожен учень виконує свою роль, відмінну від інших;
- рівна участь – кожному учню надається однаковий час для співбесіди або виконання завдання;
- одночасна взаємодія – коли всі учні залучаються до роботи.

Під час спілкування школярі вчаться розв'язувати складні проблеми, аналізуючи обставини та доступну інформацію, висловлювати альтернативні погляди, приймати обґрунтовані рішення, спілкуватися з різними людьми та брати участь в обговореннях. Серед сучасних інтерактивних освітніх технологій можна виокремити: навчання у співробітництві (методи як ажурна пилка (мозаїка), коло ідей, мікрофон, інтерв'ю, мозковий штурм, дерево рішень, круглий стіл, ток-шоу, телеміст, дискусія, дебати), проектна робота та рольові ігри [23, 124].

Інформаційно-комунікаційні технології мають чимало переваг для вивчення іноземних мов. Вони діють як мотиваційний, психологічно-позитивний засіб, що робить навчання більш захоплюючим та цікавим, пропонують широкий спектр мультимедійних засобів, за допомогою яких урізноманітнюють процес (наприклад, відео, тексти, діаграми, застосування програм для створення презентацій, інтерактивна дошка), надають можливість для інтенсивного самостійного навчання, пропонують значну кількість матеріалу, представленого на просторах інтернету, дають можливість використовувати спеціальне програмне забезпечення, можливість спілкування

з учителем через e-mail, Skype, відкривають доступ до дистанційного навчання, залучаючи тим самим усе більшу кількість школярів [13].

Автентичні оригінальні матеріали грають важливу роль у сучасному навчанні, дозволяючи вчителю та учневі бути в курсі сучасних реалій. Використання таких матеріалів спонукає до читання оригінальної літератури, перегляду фільмів та вивчення мови від носіїв. Веб-технології відкривають безліч можливостей для реалізації дидактичних цілей, зокрема завдяки широкому використанню мультимедійних засобів, таких як статична та динамічна графіка, відео та звук. Гіпертекстова технологія, що входить до складу веб-технологій, сприяє вивченню користування різними інтернет-сервісами через єдиний веб-інтерфейс [119].

Веб-технології можна використовувати навіть без доступу до Інтернету, наприклад, завдяки навчальним матеріалам у вигляді веб-сайтів, розміщених на локальному сервері або на різних електронних носіях. Використання веб-технологій також дозволяє проводити онлайн-тестування учнів, що сприяє оптимізації контролю за якістю їх знань, умінь та навичок [140].

Використання мультимедійних засобів, таких як Microsoft Office, Lotus Same Time Server та Learning Space, допомагає поглибити і розширити знання іноземної мови, створити додаткову мотивацію до оволодіння нею та залучити учнів до культури мови. Вони сприяють комунікаційному аспекту педагогічної культури [26].

Наприклад, розглянемо можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках іноземної мови. Один із найпростіших та ефективних способів обміну інформацією - електронна пошта, яку вчителі іноземних мов можуть використовувати для підтримки зв'язку зі школярами та надання індивідуальних завдань. Відеоконференції та чати, поділені на публічні та локальні, є ефективними засобами швидкого обговорення проблем і обміну думками.

В Інтернеті є теле- та відеоконференції на будь-яку тему, викладач або учень повинні знайти місце і час, зареєструватися та взяти участь онлайн.

Всесвітня мережа пропонує багато ресурсів, зокрема можливість публікувати власну інформацію, наприклад блоги. Блог – це веб-сайт, який містить дописи (пости) у вигляді тексту, зображень або мультимедіа, які регулярно додаються та коментуються [65].

Блоги, які слід використовувати на уроках іноземної мови, можна поділити на кілька груп: «Блог учителя» (створюється викладачем, де представлені програми курсу, індивідуальні робочі завдання учнів, матеріали для аудіювання, відеоматеріали тощо); «Шкільний блог» (особистий інтернет-простір школяра, де він/вона подає інформацію про свої інтереси, висловлює свою думку на активні теми); «Груповий блог» (призначений для публікації інформації вчителями та учнями для обговорення певних тем у позаурочний час); «Блог-проект» (створений для презентації проектів та результатів спільної роботи школярів). Відеоканал на YouTube може мати різноманітне застосування в процесі вивчення іноземної мови [23].

Впровадження та систематичне використання сучасних аудіовізуальних матеріалів з платформи YouTube, таких як слайди, телекомунікаційні дискусії та дебати з експертами, сприяє оптимізації навчального процесу та покращенню не лише мовної, а й загальної підготовки майбутніх фахівців. Використання мультимедійних технологій дозволяє учням готувати міні-проекти на тему спілкування та презентувати їх. Правильне поєднання текстових, графічних, аудіо- та відеоматеріалів у комп'ютерних навчальних засобах, таких як презентації та програми, забезпечує мультимедійну підтримку та максимальну візуалізацію навчального матеріалу. У процесі створення презентацій учні мають можливість виявити свою креативність та власні ідеї.

Центральною проблемою сучасних методик навчання іноземних мов є підвищення якості освіти в умовах зростаючого попиту на висококваліфікованих фахівців, які можуть ефективно працювати на сучасному ринку праці. З цією метою пов'язана нагальна потреба в підвищенні рівня володіння іноземною мовою випускників загальноосвітніх шкіл. Це

передбачає впровадження інноваційних педагогічних технологій та методів оптимізації пізнавальної діяльності школярів [40].

Тому центральною проблемою сучасних методик навчання іноземним мовам є підвищення якості освіти при зростанні попиту на висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно виконувати професійну діяльність на сучасному ринку праці. З реалізацією цієї мети тісно пов'язана нагальна потреба підвищення рівня володіння іноземною мовою випускників загальноосвітніх шкіл, що передбачає впровадження інноваційних педагогічних технологій та методів оптимізації пізнавальної діяльності школярів. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення іноземної мови дає змогу використовувати сучасні ефективні форми навчання та підвищити індивідуалізацію та диференціацію навчальної діяльності учнів, оптимізувати вивчення мовних структур і граматичних правил та урізноманітнити мовлення та уроки спілкування [14].

Використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє побудові нової моделі навчання, в якій домінуюче місце належить учневі і сутністю навчання є не тільки передача інформації, а й формування вміння здобувати знання, удосконалювати своє спілкування, навички. Уроки мови з застосуванням означених технологій характеризуються динамічністю, зацікавленістю, наочністю, впевненістю в собі, високою продуктивністю та ефективністю. Це сприяє підвищенню рівня знань учнів, забезпечує гармонійний розвиток особистості, яка орієнтується в інформаційному просторі та здатна повною мірою реалізувати свій творчий потенціал [40].

Більшість дослідників освітніми технологіями називають сукупність прийомів, дій учня, що виконуються в певному порядку і допомагають реалізувати метод навчання, або ширше – сукупність методів навчання, що забезпечують реалізацію певного підходу до навчання (Є. С. Полат) [4]. Використання схем і креслень втілює принцип наочності. Впровадження мультимедійних інновацій розсуває межі інтерактивного спілкування. А сьогодні це надзвичайно важливо для навчального процесу. Завдяки цим

технологіям уроки іноземної мови стають цікавішими та продуктивнішими. Важливо також, що ці методи підтримують самостійну роботу над різними проектами [11, 60].

Сучасні інноваційні технології – це вивчення іноземних мов, дистанційне навчання, створення презентацій, вивчення англійської мови на блогах та форумах. Ці технології допомагають по-новому розкрити потенціал кожного з учнів та сприяють розвитку та вдосконаленню навчально-комунікаційного процесу [16]. В даний час існує величезна кількість різноманітних методів вивчення іноземних мов. Особливою популярністю користуються інтерактивні технології. Особлива вона тим, що учень і вчитель виступають рівноправними суб'єктами навчально-виховного процесу. Вчителі мають використовувати на уроці найефективніші технології навчання іноземної мови [23].

Навчання іноземній мові ґрунтується на дослідницьких та проектних видах навчального процесу. При цьому використовують інноваційні технології, які підтримують активний розвиток школярів. Найкращими інноваційними технологіями, які слід використовувати у навчанні іноземній мові, є: мозковий штурм, асоціограма, ментальна карта, проектний метод, рольові та ділові ігри, дискусії, учнівське портфоліо та інші [14].

Мозковий штурм – відома інтерактивна технологія, що передбачає колективне обговорення з метою пошуку виходів вирішення проблеми. Важливо, що цей метод дозволяє учням проявити фантазію, творчість і дозволить висловити власну думку. Автор творчої техніки Алекс Осборн. Методика була розроблена в 1953 р. Суть основана на формування проблемної ситуації, яку пропонує вчитель учням [16].

«Мапа розуму» або сітка ідей – ще один цікавий інноваційний метод, який варто використовувати на уроках іноземної мови. Mindmapping – це технологія, яка дозволяє ефективно оновлювати інформацію, генерувати та фіксувати нові ідеї, робити висновки та пов'язувати їх. Засвоєння іншомовної лексики допомагає у вивченні іноземних мов [9].

Робота над створенням Mind Map здійснюється протягом кількох етапів. На першому етапі вам потрібно розмістити ключове поняття, тобто конкретну тему, в середині карти. Наприклад, «Погода». У другому ми використовуємо цей прийом для збору асоціацій, які утворюються в учнів, пов'язаних з цією темою. Наприклад, спека, тепло, холод, мороз, туман, сонячно, теплова хвиля, хмарність, дощ, ясне небо тощо. На третьому етапі лексичні одиниці слід згрупувати за категоріями. Зазвичай карта будується на папері або інтерактивній дошці, кожна гілка має свій колір. Варто позначити гілки тоншими або світлішими, якщо слово не по темі. Завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій сьогодні існують різноманітні програми для створення ментальних карт, а саме: VybbIUs, Coogle, Freemind, Mapul, MindNode, Xmind та інші [9, 26].

Ще одна популярна серед освітян технологія – «метод проектів», який набув поширення у викладанні іноземної мови загалом та в університетах. Вчений Є. Полат назвав цю технологію дослідженням, що включає пошукову діяльність учнів, і спрямована не лише на досягнення певного результату, а й на організацію процесу його досягнення. Проект - це самостійна робота старшокласників, в якій мовлення органічно інтегрується в емоційно-інтелектуальний контекст інших видів діяльності, наприклад ігор, анкетування чи номерів журналів.

Робота над проектом – це творча діяльність кожного учня. Вони самостійно шукають інформацію, обробляють її, взаємодіють один з одним, а потім представляють її після закінчення навчання. Так це сприяє розвитку творчої уяви, яка пов'язана з інтелектуальними здібностями. При виконанні творчих завдань кожен учень має можливість проявити власну ініціативу, фантазію, творчість, активність та самостійність у розв'язанні задач [23, 114]. Використання ігрових видів на уроках іноземної мови також залишається актуальним. «Ігрова діяльність» у методиці навчання іноземним мовам вважається однією з сучасних освітніх технологій. Гра є складним і захоплюючим заняттям, тому вимагає зосередженості, тренує пам'ять,

розвиває мислення та мовлення. Завжди відчувається певна напруженість емоційно-психічної поведінки, здатність приймати рішення, відповідно стимулює розумову діяльність, наповнює процес навчання учнів глибшим змістом [47].

Серед сучасних освітніх технологій займає важливе місце «студентське портфоліо». У педагогічній літературі цей метод розглядається як засіб самооцінки власної пізнавальної та творчої праці учня [60]. Розрізняють дві групи типів портфоліо: портфоліо зовнішніх досягнень та портфоліо особистісного розвитку.

До портфоліо зовнішніх досягнень входять наступні складові: портфоліо документів, що містить інформацію про успішність учня; портфоліо творчих робіт, включаючи конкурсні роботи та малюнки; рейтингове портфоліо, що містить контрольні роботи. Портфоліо розвитку особистості представляє собою сукупність соціально значущих характеристик, зміна яких розглядається в динаміці розвитку та становлення кожного учня як особистості [23].

Послідовність та систематичність впровадження всіх технологій, що розглянуті і використовуються у навчанні іноземним мовам забезпечує вибудову навчання на загальних дидактичних засадах. Тому, ми тримаємось думки, що навчання за інноваційними технологіями перевищує класичну освіту, оскільки такі впровадження дають легке засвоєння матеріалу, підлітки активні на уроках, а в результаті розвивають увагу, пам'ять, мислення, творчі здібності і уяву.

Перевернуте навчання. Засновниками технології «перевернутого навчання» є американські вчителі хімії А. Семс та Дж. Бергманн [46]. У Колорадо вони почали записувати відео своїх лекцій у 2008 р. і запропонували їх як домашнє завдання студентам, які пропускали заняття. На особливостях технології та її можливостях вони акцентували увагу у своїх книгах «Flip Your Classroom. Як щодня охопити кожного учня в кожному класі» та

«Розв'язування домашнього завдання за допомогою технології зворотного навчання» [161].

Пізніше їхній досвід поширився на різні галузі знань по всьому світу. Щодо навчання іноземній мові, то ідеї вчителів були розвинуті в працях М. Варшауера та П. Віттакера [119], Дж. Грені (J. Graney) [63], Х. Ханга (H. Hung) [63], К. Уолш (K. Walsh) [114] та ін. Суть технології «перевернутого навчання» полягає у докорінній зміні основних етапів навчального процесу – аудиторних та домашніх завдань. Все відрізняється від традиційного навчання: клас – вдома, домашнє завдання – на уроці. Існує певний цикл [44]: 1) робота вдома включає самостійне ознайомлення учнів з новим навчальним матеріалом: перегляд відеолекції, роботу з презентаціями, роботу з матеріалами (сайти, література), що рекомендовані; 2) класна робота - це співпраця та взаємодія з використаннями різних видів форм та засобів навчання (інтерактивні завдання, рольові ігри, кейси, веб-завдання, проекти тощо), оцінювання (цей етап здійснює вчитель). Існує кілька підходів до такого типу навчання, але всі вони базуються на спільному базовому принципі: ознайомлення з новим матеріалом відбувається в позааудиторному середовищі, тоді як аудиторна робота присвячена практичному застосуванню отриманих знань [46].

«Класична» модель «перевернутого навчання» передбачає попереднє ознайомлення учнів з теоретичним матеріалом наступного уроку. Підготовчі матеріали можуть бути надані у вигляді конспекту лекції або розділу підручника, а також у формі слайдів, відео- або аудіодокументів. Під час заняття вчитель організовує обговорення матеріалу, пояснює складні моменти, відповідає на запитання та використовує інтерактивні методи навчання.

Слід зауважити, що, попри часткове впровадження дистанційного навчання, ця модель залишається схожою на традиційну систему освіти та має трансляційний характер: спочатку вивчаються теорії, концепції та моделі, а потім їх практичне застосування. Проте всі вони базуються на спільному

базовому принципі: безпосереднє навчання відбувається поза класом, тоді як час у класі використовується для практичного застосування [147].

Модель "розширеного" перевернутого навчання також складається з двох етапів - позааудиторного та аудиторного, і включає поступове ускладнення завдань та розширення обсягу діяльності. У процесі попередньої підготовки школярі самостійно шукають інформацію на задану тему, читають статті, дивляться відео, в міні-групах або самостійно готують тези для презентації аудиторії, запитання для обговорення чи круглого столу. Результати роботи вони публікують на загальній електронній платформі, щоб учитель та інші учні мали можливість познайомитися з ними заздалегідь та краще підготуватися до уроку.

Таким чином контролюється індивідуальна робота кожного учня. Аудиторія презентує підготовлені тези, обговорює прочитаний матеріал, обґрунтовує аналіз кожної групи, створює загальний концептуальний образ на основі думок, коментарів, думок або міні-колоквіум, на якому одна група виступає з презентацією, а інша організовує дебати [16].

"Системна" або "комбінована" модель "перевернутого навчання" включає, як випливає з назви, поєднання перших двох моделей. Суть цієї моделі полягає не в зміні місця виконання певної діяльності, а в перебудові ключових компонентів навчального процесу. Змінюється традиційна послідовність вивчення відповідних компетентностей (запам'ятовування, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання). Спочатку вивчається практичне застосування теорії або моделі, а потім їх теоретичне обґрунтування. У контексті підвищення практичної спрямованості навчального процесу ця модель найбільш близька до педагогічного підходу, оскільки в повсякденному та професійному житті рішення дуже часто доводиться приймати в умовах невизначеності або ризику.

На дистанційній фазі учні в міні-групах працюють із завданням або проблемною ситуацією, намагаються її оцінити, відшукують та аналізують інформацію, необхідну для об'єктивної оцінки подій, пропонують

рішення. Аудиторія представляє інформацію та ресурси, під керівництвом викладача аналізує завдання, порівнює переваги та недоліки кожного із запропонованих рішень. Далі знову віддалений етап: учні вивчають теоретичні основи питання, досвід роботи з цією проблемою. На заключному етапі аудиторія узагальнює та закріплює вивчений матеріал з теми; аналізується можливість застосування цієї моделі до інших ситуацій [27].

Таким чином, під час «перевернутого навчання» учень отримує найбільш актуальну та адресну допомогу в той момент, коли він найбільше потребує її – у фазі практичного застосування набутих знань. Тоді як класна система залишає його «в спокої» в часи традиційної домашньої підготовки, що вимагає застосування отриманих на уроці теоретичних знань на практиці. Успішному впровадженню цієї технології в навчальний процес сприяє використання електронного навчального середовища, в якому відбувається обмін інформацією між учнями та викладачами.

Оскільки таке середовище є хостингом, таке середовище дозволяє вчителю завантажувати необхідні завдання (навчальні, тестові, додаткові) для самостійної роботи учнів у класі та поза аудиторією. Web 2.0 пропонує багато альтернативних послуг, які додають інтерактивності до вивчення іноземних мов. Ось деякі інструменти, які можна використовувати при організації дистанційного навчання з метою вивчення нового матеріалу та підготовки до практичних занять на уроках [40, 206].

Основними ознаками таких інструментів є інтерактивність, візуалізація матеріалу, простота створення, а також особистісна орієнтація. Слід зазначити, що більшість інструментів безкоштовні.

www.slideshare.net – хостинг слайдів, за допомогою якого викладач може завантажувати файли з новим навчальним матеріалом у PowerPoint, PDF, Keynote або OpenDocument. Зображення потім можна буде переглядати на самому сайті, на мобільних пристроях, а потім вставляти на інші сайти [28].

www.youtube.com – відеохостинг, з якого кожен користувач може завантажити наявні відео. Як тільки ви потрапите на цю сторінку, вам потрібно

буде лише ввести тему або кілька ключових слів для пошуку матеріалу в рядку пошуку. Наприклад, для Present Simple доступно понад 4 мільйони відеоуроків. Цей сайт також може стати навчальним середовищем для ваших власних навчальних відео.

www.lessonwriter.com – це сайт, призначений для розробки уроків читання [16, 176]. Учителі іноземних мов можуть вводити текст на свій вибір. Цей інструмент автоматично створює словник, підтримуючи в учнів правильну вимову та використовуючи граматичні конструкції. До тексту можна додати вправи та контрольні запитання. Учителі також можуть повністю контролювати засвоєння знань і використовувати підготовлені плани уроків як приклад.

www.voxorop.com – це інструмент для розвитку голосових навичок за допомогою запису голосу. Учні можуть прослухати записані відповіді своїх однокласників. Це дозволяє тим, хто соромиться або не бажає брати участь у дискусіях іноземною мовою.

www.eslvideo.com – це освітній ресурс для покращення навичок аудіювання, а також розширення іноземного словникового запасу [176].

Учитель може створювати вікторини на основі уривків з відомих зарубіжних фільмів чи інших відео. Хоча це лише складає невелику частину всіх доступних ресурсів, усі згадані вище інструменти успішно зарекомендували себе на практиці. Таким чином, переваги технології "перевернутого навчання" є безсумнівними: 1) упорядкування використання часу на уроці; 2) більш свідоме засвоєння учнями матеріалу; 3) активізація взаємодії «учитель» → «учень» і «учень» → «учень»; 4) посилення автономної позиції вихованця в навчально-виховному процесі; 5) оптимізація розвитку критичного мислення та творчості в учнів, перетворення їх в інтегративну частину навчально-виховного процесу [34, 40, 44, 46].

Навчальний інноваційний проект є результатом взаємодії новітніх тенденцій розвитку теорії навчання та інноваційної практики.

Визначаємо проект як прототип, ідеальний образ можливого об'єкта, стану; ідею, план і дизайн – як створення ідеального опису майбутнього об'єкта до його реалізації, тому ми встановлюємо вектор розгляду навчального дизайну як весь проект. Дизайн забезпечує матеріал і результати практичної та духовної діяльності в ідеальній формі, а саме зовнішній і внутрішній світ людини. Це стосується будь-якої діяльності у соціальній сфері, в тому числі й освітньої. Тому не можна однозначно віднести проектування навчання до об'єктивних чи суб'єктивних аспектів навчальної діяльності. Він багатофункціональний і його цілісність заснована на ідеї вдосконалення навчальної діяльності [119].

Дослідницькі освітні програми спрямовані на формування знань про наукові теорії, концепції, ідеї; усвідомлення та міцність знань, умінь, навичок і методів діяльності; уміння діяти з використанням науково-понятійної техніки; побудова власних алгоритмів дій; у незнайомих ситуаціях. Творче застосування знання, набуття професійно значущих знань, умінь і навичок, методів, прийомів, способів діяльності, корисних для суспільства організаційних форм роботи, вирішення життєвих ситуацій. Останнім часом все частіше це сприймається як сучасна інформаційна технологія, що базується на електронній обробці даних. Досліджено такі аспекти: планування діяльності, спрямованої на створення інформаційних продуктів, типології, засновані на визначенні ролі та місця інформаційної діяльності в освіті, а також методи оцінювання та вимірювання. Загальне визначення інформаційних технологій часто обмежується процесом збору, передачі, зберігання та обробки інформації у різноманітних форматах: текстовому, графічному, візуальному та мовному.

Погляд Дж. Джонсона на те, що процес проектування проходить у своєму розвитку три етапи, вважається класичним: дивергенція (розширення меж проектної ситуації для забезпечення достатнього простору для пошуку рішень); трансформація (створення принципів і концепцій); конвергенція (вибір оптимального) рішення з набору альтернатив).

Висновки до розділу 2

Безперечно, трансформація освітньої парадигми останніх років характеризується інноваційністю, а основне завдання її полягає в побудові такого освітнього процесу, в якому буде відбуватися не стільки просте подання інформації, скільки навчання шляхом її отримання та використання. Одним із шляхів забезпечення поставлених вимог є організація навчання за принципами гуманізації та демократизації. У відповідь на ці запити у сучасній системі освіти можна спостерігати перехід від традиційного навчання до особистісно орієнтованого. У своєму дослідженні розглядаємо парадигму особистісно орієнтованої освіти як методологічний імператив навчання іноземним мовам.

Так, Л. Малько узагальнює характерні ознаки особистісно орієнтованого підходу до навчання за наступними показниками: настанова щодо учня; мета; контакт при взаємодії; засоби; процес; результат. До керівних особливостей підходу відносять: використання суб'єктивного, особистісного осмисленого учнівського досвіду; стимулювання до самостійного вибору та використання найбільш значущих методів опрацювання слухачами нової навчальної інформації; надання учневі свободи вибору під час опрацювання завдань протягом самостійного навчання або при проведенні навчальної діяльності; накопичення знань, умінь і навичок не стільки як самоцілі (кінцевого результату), скільки як дієвого засобу реалізації творчих здібностей учнів; предмет оцінювання суджень учителя – врахування не тільки правильності, а й оригінальності відповідей учнів, їх самостійної роботи; забезпечення на уроці особистісно значущої емоційної взаємодії між учасниками освітнього процесу, природного міжособистісного спілкування, що базується на співпраці та співтворчості, а також мотивації досягнення успіхів; аналіз як результату навчання, так і процесу його досягнення. Ключові принципи застосування підходу: самоактуалізації, індивідуальності, суб'єктності, вибору, творчості та успіху, довіри та підтримки [49].

Проаналізовано сучасні моделі навчання іноземним мовам: TBL, PPP, комунікативні методи, граматико-перекладний підхід, TPR, сугестивне відкриття, Content-Based Learning, CLIL тощо.

У процесі наукового пошуку визначено основні принципи побудови структурно-функціональної моделі формування іншомовної предметної компетентності в умовах неформальної освіти. В основу моделі покладено такі опорні поняття: мета моделі навчання; принципи; функції росту; структурні компоненти розвитку особистості; дидактичні умови; форми навчання; засоби навчання; методи навчання; діагностичний інструментарій; результат навчального процесу. Результатом навчання є здатність чітко висловлювати свої думки без суттєвих обмежень; визначати та інтерпретувати соціокультурні/соціолінгвістичні сигнали та свідомо модифікувати мовні форми виразу для того, щоб висловлюватися відповідно до ситуації; розуміти передану інформацію, яка подана, але не явно вказана в тексті; слідувати основним пунктам тексту, навіть коли мовець робить відступи; визначити, коли особистий досвід мовця впливає на аргументацію і коли це не відбувається.

Для реалізації структурно-функціональної моделі виокремлено дидактичні умови: диференціація завдань та матеріалів; використання різноманітних методів навчання; створення стимулюючого навчального середовища; розвиток самореалізації та самооцінки; кларність цілей та самооцінки; адаптація до індивідуальних потреб; структурованість навчального матеріалу.

Матеріали другого розділу представлено публікаціями автора [95, 100, 101, 103, 104, 105, 108].

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ПОШУКОВА РОБОТА З ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У третьому розділі ретельно розглянуто предметну компетентність, яка є ключовою у формуванні вмінь та знань стосовно іноземних мов. Особливу увагу приділено розробці програм для ефективного навчання іноземної предметної компетентності. Підкреслено, що успішна професійно-спрямована взаємодія має своє коріння в концепції компетентнісного підходу до навчання. Зазначено, що роль педагога та старшокласника у такому партнерстві визначальна для досягнення успішних результатів у вивченні іноземних мов та розвитку професійних компетенцій. Також виділено важливість інтеграції технологічних інновацій у процес професійно-спрямованої взаємодії. Використання комп'ютерних програм та онлайн-ресурсів у процесі навчання іноземним мовам створює стимулююче та захопливе навчальне середовище, що сприяє поглибленню знань та покращенню навичок учнів. Додатково, було проведено детальний аналіз різних методів, що можуть бути використані для формування предметної компетентності, зокрема розглянуто можливості застосування авторського спецкурсу з вивчення англійської мови для старшокласників у неформальних освітніх умовах. Це відкриває безліч можливостей для інноваційного підходу до викладання мов та підвищує зацікавленість учнів в освітньому процесі, сприяючи їхньому глибокому розвитку.

3.1. Методи та засоби формування іноземної предметної компетентності

Давайте спочатку розглянемо формування іноземної предметної компетентності старшокласників у неформальній освіті з теоретичної точки зору. Сьогодні знання іноземних мов є необхідністю для ефективного

спілкування в умовах глобалізації та міжнародних контактів. Формування іншомовної предметної компетентності включає розуміння мовних структур, аудіювання, говоріння, читання та письма. Ці навички є важливими для професійного розвитку та міжкультурного спілкування. Недостатній рівень іншомовної предметної компетентності може обмежити можливості у роботі та навчанні, а також створити перешкоди для міжнародного спілкування та розвитку кар'єри. Тому формування іншомовної предметної компетентності є важливою складовою сучасної освіти. Навчання іноземній мові дає учням розширення кругозору та відкриття нових можливостей особистісного та професійного розвитку. Неформальна освіта допомагає учням застосовувати знання в практичних ситуаціях та вдосконалювати свої навички мовлення. Вона сприяє збільшенню мотивації до вивчення іноземної мови, оскільки надає можливість використовувати мову в реальному житті. Крім того, цей метод здобуття знань забезпечує інтерактивну та творчу форму навчання, що сприяє ефективному засвоєнню матеріалу та розвитку мовленнєвих якостей учня [2].

Неформальна освіта у формуванні іншомовної предметної компетентності включає різні форми, такі як курси іноземної мови, які проводяться в мовних школах, центрах та клубах, заняття в мовних таборах, інтерактивні ігри, рольові ігри та дискусії, інтернет-курси та онлайн-платформи, а також інтернаціональні мовні програми обміну [88].

Курси іноземної мови надають можливість покращити знання іноземної мови та здобути досвід спілкування з носіями мови. Мовні табори є чудовим способом відчувати мовну атмосферу та практикувати мовлення в неформальних обставинах. Вони допомагають у поглибленні знань граматики та лексики мови, а також у вивченні мовних конструкцій. Заняття на курсах іноземної мови дають можливість набути досвіду у говорінні та аудіюванні завдяки спілкуванню з носіями мови. Крім того, такі курси допомагають розвивати навички письма, оскільки вони часто включають практику написання різних текстів. Однак ефективно навчання на курсах іноземної мови

можливе тільки за умови постійної практики та вдосконалення мовних навичок [84].

Інтерактивні ігри, рольові ігри та дискусії є цікавим та захопливим способом вивчення іноземної мови, який сприяє підвищенню мотивації учнів до навчання, окрім цього, варто враховувати й інтернет-курси та онлайн-платформи, які надають можливість навчатися в зручний для учня час та місце, а також отримати доступ до широкого діапазону матеріалів [40, 50]. Ці методи сприяють формуванню вмінь і навичок у різних аспектах мовлення, таких як лексика, граматики та вимова. Такі ігри і дискусії дають можливість більше практикуватися в мовленні та розвивати свої навички в умовах реальної комунікації. Крім того, такі заняття сприяють розвитку міжкультурної комунікації, оскільки вони можуть включати елементи культурології та історії країни, де вивчається іноземна мова. Участь у рольових іграх та дискусіях дає можливість розвивати креативність та самовираження, що є важливими навичками для будь-якого мовця. Враховуючи всі ці чинники, інтерактивні ігри, рольові ігри та дискусії є важливими складовими неформальної освіти, що сприяють ефективному формуванню іншомовної предметної компетентності [92].

Інтернаціональні мовні програми обміну дозволяють отримати практичний досвід використання іноземної мови в різних культурних середовищах, що сприяє розвитку міжкультурної компетентності та підвищує мотивацію учнів до навчання іноземним мовам. Такі програми дозволяють не лише покращити вміння спілкуватися іноземною мовою, а й поглибити знання про культуру та історію країни, де проводиться програма. Учасники мають можливість вивчати мову в автентичному оточенні та взаємодіяти з носіями мови. В результаті, вони здатні легше адаптуватися до нового мовного та культурного середовища. Крім того, програми обміну є чудовою можливістю побачити світ та знайомитися з новими людьми, що підвищує культурну освіченість та розвиває міжкультурні навички. Важливо пам'ятати, що програми обміну є великим викликом та вимагають зусиль та відповідальності

від учасників, однак це також є чудовою можливістю для розвитку та самореалізації [4].

Розвиток іншомовної предметної компетентності вимагає володіння ключовими навичками, що допомагають зробити процес навчання більш ефективним та результативним. Знання своєрідного переліку цих навичок, у свою чергу, допомагає педагогу сконцентруватися на певних важливих аспектах розвитку учня [151].

Серед таких навичок можна виділити вміння читати, писати, говорити і розуміти мову на слух. Володіння цими навичками дає змогу ефективно спілкуватись з людьми з різних країн та культур. Читання іншомовних текстів дозволяє поглиблювати свої знання про культуру та історію інших народів, розширювати свій світогляд та розуміти інші погляди на життя. Вміння писати допомагає виражати свої думки та ідеї іншою мовою, а також розвиває навички аналізу та організації інформації [115].

Важливим аспектом є також граматична коректність мовлення, знання лексики та вміння правильно використовувати мовні конструкції. Правильно сформовані речення та правильне вживання слів допомагають уникнути непорозумінь та дозволяють більш ефективно передавати свої думки та ідеї. Знання граматики та лексики дозволяє розуміти, як правильно скласти речення, виразити свої думки та ідеї та уникнути помилок. Також ці навички допомагають збільшувати словниковий запас та зміцнювати розуміння мови загалом. Уміння використовувати мовні конструкції дозволяє бути більш точним та чітким у висловленні своїх думок та ідей [125]. Вивчення граматики та лексики є необхідним етапом для досягнення іншомовної предметної компетентності [127].

Додатково до цих навичок, доцільним є володіння навичками аудіювання та аудіорозуміння, що допоможе в розвитку розуміння носіїв мови на різних рівнях складності. Ці навички допомагають зрозуміти мову на слух, а також зробити діалог більш ефективним і змістовним. Важливо вміти розрізняти звукові системи мов та розуміти аудіотексти різної складності.

Навички аудіорозуміння також допомагають розвивати слухову пам'ять та концентрацію уваги. Важливо регулярно тренувати навички аудіювання та аудіорозуміння, оскільки це дозволяє удосконалювати мовні здібності та розвивати іншомовну компетентність. Розуміння аудіотекстів різної тематики також допомагає збагатити світогляд та розширити кругозір [136].

Також важливим є розвиток навичок міжкультурної комунікації, що допоможе здобувачам освіти краще розуміти культуру та традиції інших країн. У сучасному світі навички міжкультурної комунікації є надзвичайно важливими. Ці навички дозволяють людям ефективно спілкуватися з представниками інших культур та розуміти їхні цінності, погляди та традиції. Розвиток навичок міжкультурної комунікації допомагає знизити ризик конфліктів та сприяє співпраці в різних сферах життя, включаючи бізнес, освіту, міжнародні відносини та туризм [231]. Навички міжкультурної комунікації можна розвивати за допомогою різних методів, таких як вивчення мов, відвідування міжнародних заходів, спілкування з представниками інших культур та знайомство з їхніми традиціями. Усе це сприяє формуванню толерантного, відкритого та культурно компетентного світогляду, що є ключовим у взаєминах між різними націями та культурами [144].

Для розвитку іншомовної предметної компетентності корисним є знання основ мовознавства та мовної культури. Розуміння мовних явищ та правил граматики дозволяє старшокласникам використовувати мову більш ефективно та точно. Крім того, знання мовної культури включає у себе розуміння мовних традицій, звичаїв та норм, що допомагає уникнути неприємностей при спілкуванні з представниками інших культур. Розвиток цих навичок допомагає старшокласникам бути впевненими у своєму мовленні та ефективно спілкуватися з представниками інших національностей та культур. Крім того, знання мовної культури допомагає уникнути непорозумінь та конфліктів у міжнародних комунікаціях та сприяє взаєморозумінню між людьми з різних країн та культур [144].

Крім того, важливим є постійний розвиток та вдосконалення мовних навичок через спілкування з носіями мови та використання сучасних методів інтерактивного навчання. Це особливо важливо у контексті іншомовної предметної компетентності, яка є ключовою для успішної кар'єри та особистісного розвитку. Людина, яка постійно практикує свою іншомовну компетентність, здатна ефективно спілкуватися з людьми з різних країн та культур. Крім того, розвиток мовних навичок сприяє розвитку когнітивних та комунікативних здібностей людини, що позитивно впливає на її життя загалом [58]. Тому важливо використовувати різноманітні методи та засоби неформальної освіти для постійного підвищення рівня мовної компетентності. До таких методів можна віднести спілкування з носіями мови, читання літератури та періодичних видань іншою мовою, перегляд фільмів та серіалів з субтитрами або без них, відвідування мовних курсів та інших подібних заходів. Ці методи допомагають не тільки розвивати мовні навички, а й розширювати кругозір людини, що є дуже важливим для її особистісного та професійного розвитку [57].

Приділивши увагу ключовим навичкам, що необхідні для розвитку іншомовної предметної компетентності, як учню, так і педагогу можна далі працювати над формуванням цих якостей, що може стати основою для подальшого професійного та особистісного зростання.

Одним із найбільш поширених методів навчання іноземній мові в традиційних формальних освітніх закладах є граматичний метод, що базується на навчанні граматичних правил і зосередженні на правильному використанні мовних конструкцій [116, 189]. Однак у неформальній освіті більш ефективним може бути комунікативний метод, що зосереджується на розвитку мовленнєвої комунікативної компетентності та активному використанні мови в різних комунікативних ситуаціях. У комунікативному методі навчання мові здійснюється через використання різних комунікативних завдань, таких як діалоги, рольові ігри, імпровізації та інтерв'ю. Ці завдання спрямовані на розвиток учнівської мовленнєвої активності, підвищення їх мотивації та

формування вміння висловлювати думки іноземною мовою. Крім того, у неформальній освіті використовуються інші модифікації комунікативного методу, засновані на традиційних методах, такі як метод міжкультурної комунікації, метод інтерактивного навчання та метод ігрового навчання [2]. Метод міжкультурної комунікації спрямований на формування учнівської культурної компетентності та розвиток їхньої спроможності сприймати та розуміти інші культури. Метод інтерактивного навчання передбачає активну участь підлітків у навчанні та взаємодію між учнями та викладачем. Метод ігрового навчання полягає у використанні ігор та ігрових елементів у навчальному процесі з метою кращого та більш ефективного засвоєння інформації на тлі формування активного інтересу учня [169].

Інший метод, який часто використовується в традиційних формальних освітніх закладах, це метод перекладу, який зосереджується на перекладі з мови учня (у нашому випадку української) на іноземну мову, яку він вивчає, та навпаки. У неформальній освіті може бути більш ефективним метод емоційного спілкування, який включає в себе використання міміки, жестів та емоцій у мовленні під час перекладу [122]. Цей метод зосереджений на розвитку навичок слухання та розуміння мови у реальних комунікативних ситуаціях, а також на розвитку вміння ефективно спілкуватися з іноземними співрозмовниками. Він також допомагає учням зрозуміти культурні особливості інших народів та країн, що може покращити їх міжкультурну компетентність [245].

Традиційні методи навчання іноземній мові часто зосереджуються на індивідуальному навчанні та самотійному опрацюванні матеріалу. У неформальній освіті такі методи можуть бути замінені груповими проектами, рольовими іграми та інтерактивними вправами, що сприяють розвитку мовленнєвої компетентності та міжкультурної комунікативної компетентності. Групові проекти можуть включати спільне створення відео іноземною мовою, складання діалогів або презентацій на тему, пов'язану з мовою вивчення. Рольові ігри також дуже ефективні, оскільки вони

дозволяють учням практикувати мову в різних ситуаціях та навіть відчувати емоційну прив'язаність до своєї ролі. Інтерактивні вправи можуть включати обговорення новин іноземною мовою, виконання різноманітних завдань, що допомагають розвивати мовленнєву та аудіювальну комунікативні компетентності. Загалом, використання таких методів у неформальній освіті може забезпечити більш ефективний та цікавий процес вивчення іноземної мови [121].

Однією з особливостей традиційних методів навчання іноземній мові є домінування вчителя над учнем. Учитель зазвичай виступає як основне джерело знань, а учень відіграє роль пасивного спостерігача. У неформальній освіті важливо створювати сприятливу атмосферу для вільного спілкування, де учень є активним учасником навчального процесу. Важливо створювати сприятливу атмосферу для вільного спілкування, де учень є активним учасником освітнього процесу. Інтерактивні методи навчання, а саме групові проекти, рольові ігри та дебати, допомагають учням активно взаємодіяти між собою та займатися спільним навчанням [158]. Це сприяє не тільки розвитку мовленнєвої компетентності, а й зміцненню міжособистісних навичок та розвитку соціальної компетентності.

Використання інтерактивних методів у неформальній освіті є однією з найбільш ефективних та популярних методик навчання іноземним мовам. Ці методи дозволяють активно взаємодіяти між собою та з викладачем, стимулюючи розвиток мовних навичок. Особливістю таких методів є використання мовленнєвих вправ та ігор, що дозволяє відчути себе більш впевнено у мовленні. Інтерактивні методи навчання іноземній мові передбачають активну участь учнів у процесі навчання та взаємодію з педагогом та іншими учнями. Це може включати в себе дискусії, діалоги, рольові ігри, інтерактивні вправи та інші методи [4]. Однією з переваг таких методів є те, що вони дозволяють здобувачам освіти відчути себе більш впевнено у мовленні, оскільки вони мають більше можливостей для практики та отримання зворотного зв'язку. Також використання інтерактивних методів

сприяє розвитку мовних навичок, таких як граматики, лексики та вимова, і може бути більш захоплюючим та цікавим, ніж традиційні методи навчання [113].

У неформальній освіті інтерактивні методи навчання можуть бути особливо корисними, оскільки вони дозволяють створювати сприятливу атмосферу для вільного спілкування та співпраці між учасниками навчального процесу. Це може сприяти покращенню комунікативних навичок учнів та їхній підготовці до реальних ситуацій спілкування, таких як подорожі або робота в іноземній компанії [135].

Інтерактивні методи навчання також акцентують увагу на спільній роботі групи, що дозволяє спілкуватися між собою іноземною мовою та розвивати навички міжособистісної комунікації [4]. До інтерактивних методів також входять рольові ігри та інші форми імітації реальних ситуацій, що дозволяють відчувати себе у віртуальному мовному середовищі та розвивати практичні навички. Додатково до цього, інтерактиви на уроках, що підвищують залученість учнів на уроках [131]. Завдяки розвитку технологій також можна використовувати спеціальне програмне забезпечення для реалізації інтерактивних методів, яке дозволяє взаємодіяти з комп'ютером та іншими електронними пристроями. Наприклад, використання мобільних додатків для навчання мовам дає можливість займатися навчанням у будь-який час та в будь-якому місці. Отже, використання інтерактивних методів навчання є дуже важливим для ефективного та цікавого навчання іноземним мовам. Вони дозволяють розвивати мовленнєві навички та навички міжособистісної комунікації, а також відчувати себе більш впевнено у мовленні.

Інтерактивні методи також використовують інтернет-технології та інші новітні засоби комунікації, що дозволяють здійснювати мовленнєву практику за межами аудиторії та спілкуватися з носіями мови з усього світу. Це сприяє формуванню міжнаціональної співпраці та розвитку міжкультурної комунікації [175]. Такі методи містять використання веб-конференцій,

електронної пошти, соціальних мереж та інших інтерактивних онлайн-інструментів для практики мовлення та спілкування іноземною мовою. Це також дозволяє учням розширити знання про культуру та традиції інших країн та народів, що збагачує їхні знання та сприяє розвитку міжкультурної компетентності [112].

Особлива увага в інтерактивних методах навчання приділяється використанню автентичних матеріалів, таких як відео та аудіо записи, статті, преса тощо. Це дозволяє учням не тільки розвивати мовні навички, але й поглиблювати свої знання про культуру, історію та традиції країн, де вживається мова, яку вони вивчають. Використання таких матеріалів також розширює лексичний запас та допомагає засвоїти вирази та висловлювання [141].

Неформальна освіта є важливою складовою навчання іноземним мовам, оскільки дозволяє набувати знання не тільки у формальній аудиторній обстановці, а й у неформальному середовищі, наприклад, під час подорожей або дозвілля. Сучасні методи навчання іноземним мовам у неформальній освіті стають все популярнішими і доступнішими завдяки розвитку інтернет-технологій та мобільних пристроїв [2]. Один із ключових аспектів сучасних методів навчання іноземним мовам у неформальній освіті полягає у використанні інтерактивних технологій. Використання мобільних пристроїв та планшетів дозволяє навчатися іноземним мовам у будь-якому місці та в будь-який час, що забезпечує високий рівень доступності та зручності навчання. Також неформальна освіта дозволяє використовувати багато різних методів навчання, що більш ефективно допомагають набувати практичні навички вільного володіння іноземною мовою. Один з таких методів – це ігровий. Використання ігор, які спеціально розроблені для навчання мові, дозволяє навчатися у веселій та цікавій формі. Ще один ефективний метод – це навчання з використанням відео та аудіо матеріалів [125]. Відео та аудіо записи, статті та новини – це відмінний спосіб розвивати слухові та зорові навички вивчення мови та поглиблювати знання з мови. Крім того, навчання

іноземній мові у неформальній освіті також залежить від рівня мовного знання. Тому сучасні методи навчання іноземній мові в неформальній освіті забезпечують індивідуальний підхід до кожного, що дозволяє максимально ефективно використовувати час та зусилля для досягнення успіху у вивченні мови [59].

Один із найбільш ефективних методів навчання іноземним мовам у неформальній освіті – це використання мовних додатків. Ці додатки дозволяють вивчати повсякчас, використовуючи інтерактивні вправи та ігри, які розвивають практичні навички розмовної мови. До того ж, багато з цих додатків мають інтегровані функції перекладу, що дозволяє перекладати слова та фрази рідною мовою та навпаки [60]. Це дуже зручно для тих, хто тільки починає вивчати іноземну мову та ще не має достатнього словникового запасу. Однією з головних переваг мовних додатків є їх адаптивність до рівня знань учня. Багато додатків використовують машинне навчання та алгоритми, що дозволяють підлаштовувати складність завдань відповідно до рівня знань учня. Саме тому можна займатися вивченням мови у своєму власному темпі та за своїм рівнем знань, що забезпечує більш ефективний результат навчання. Однак, не слід забувати, що мовні додатки не замінять повноцінного курсу вивчення іноземної мови у формальній аудиторній обстановці [31].

Ще одним ефективним методом навчання є відеоуроки та онлайн-курси, які дозволяють займатися власним темпом та виконувати завдання в будь-який час [5]. Відеоуроки та онлайн-курси стали все популярнішим методом навчання іноземним мовам у неформальній освіті завдяки зростанню технологій та доступності Інтернету. Вони надають можливість вивчати мову в будь-який зручний час [59]. Більшість курсів мають інтерактивну форму навчання, яка включає в себе відеоуроки, тести та інтерактивні вправи, що дозволяють перевіряти знання та отримувати негайний фідбек [113]. Онлайн-курси та відеоуроки більш зручні, оскільки вони спрямовані на конкретні потреби учня. Наприклад, якщо учень планує виїзд за кордон, то він може зосередитися на вивченні розмовних навичок та лексики, які необхідні для

подорожі. Крім того, відеоуроки та онлайн-курси можуть бути спрямовані на конкретний рівень знань учня, що дозволяє йому працювати з матеріалом, який відповідає його потребам та знанням [221]. Застосування відеоуроків та онлайн-курсів у неформальній освіті є чудовою можливістю для тих, хто має зайнятий графік та не мають можливості відвідувати заняття в аудиторії. Вони можуть займатися вдома, в офісі, під час подорожей або в будь-якому іншому зручному місці. Таким чином, відеоуроки та онлайн-курси є ефективним методом навчання, який надає учням гнучкість та зручність у вивченні іноземної мови [208].

Оскільки сучасні методи навчання іноземним мовам зосереджуються на максимально ефективному використанні технологій та інновацій, які забезпечують широкі можливості для вивчення мови, одним із найпопулярніших методів є використання віртуальних інтерактивних платформ. Ці платформи дозволяють учням з усього світу спілкуватися з носіями мови та розвивати мовленнєві навички. Подібні платформи можуть містити вправи на граматику, лексику, аудіювання та читання, що дозволяє займатися вдома або в будь-якому зручному місці. Також використання таких платформ дозволяє зменшити витрати на навчання, оскільки вони не вимагають значних фінансових витрат на відвідування курсів і занять з репетитором [64]. Окрім того, використання віртуальних інтерактивних платформ дає можливість налаштувати навчання на власні потреби та темп, використовуючи доступні ресурси та вправи. Ці платформи можуть також містити можливість спілкування з іншими учнями чи студентами, що дозволяє розвивати навички спілкування та знайомитися з культурою та традиціями інших країн. Важливо пам'ятати, що використання віртуальних інтерактивних платформ повинне бути доповнене іншими методами навчання, такими як участь у мовних клубах, спілкування з носіями мови, читання книг та перегляд фільмів [68]. Такий підхід дозволить учням максимально розширити свій словниковий запас та розвивати практичні навички розмовної мови. Однак, варто зазначити, що такі платформи не замінять повноцінного спілкування з

носієм мови. Тому, якщо учень має можливість поспілкуватися з носієм мови через різні мережі, то варто скористатися такою можливістю.

Отже, застосування усіх вищезазначених методів теоретично дозволяє набувати знання та вдосконалювати навички не тільки у формальній аудиторній обстановці, а й у неформальному середовищі [153]. Віртуальні платформи та інші методи неформальної освіти стають все більш популярними та доступними завдяки зростанню інтернет-технологій та мобільних пристроїв, що дозволяє зробити процес навчання учнів (у тому числі й старшокласників) більш гнучким. Одним з найпопулярніших засобів неформальної освіти є віртуальні платформи, які надають можливість здобувати знання в онлайн-режимі, наприклад, такі платформи як Coursera, edX, Khan Academy, є безкоштовними та відкритими для будь-якого бажаного навчатися [184, 187, 204]. Наприклад, багато вчителів використовують платформу Coursera як засіб формування іншомовної предметної компетентності учнів-старшокласників. Курси на Coursera містять різноманітні теми, які можуть бути корисними для вчителів при формуванні навичок мовлення учнів. Наприклад, курси з англійської мови можуть включати в себе вправи на письмо, читання та вивчення граматики. Крім того, на платформі можна знайти курси з інших мов, таких як іспанська, французька, китайська та багато інших. Однією з переваг використання Coursera є те, що вчителі можуть обирати курси відповідно до потреб та рівня учнів. Кожен курс містить відео-лекції, тестові завдання та інтерактивні вправи, які допомагають учням краще засвоїти матеріал. Крім того, Coursera дозволяє вчителям створювати власні курси та матеріали для своїх учнів [184]. Вони можуть додавати свої завдання та вправи, які допоможуть учням покращити навички мовлення. Загалом, застосування Coursera у формуванні іншомовної предметної компетентності учнів-старшокласників є ефективним та зручним інструментом для вчителів [184]. Це дозволяє учням вдосконалювати свої навички не лише в аудиторній обстановці, але і в домашніх умовах, що забезпечує більш гнучкий процес навчання. Також популярним методом є

використання мобільних пристроїв для навчання, зокрема, додатки для вивчення іноземних мов або навчальні ігри.

Проте, важливо зазначити, що у процесі навчання в неформальному середовищі можуть виникати певні труднощі, наприклад, нестабільне з'єднання з інтернетом, недостатня підтримка від викладачів або неадекватність джерел інформації. Тому, використовуючи методи неформальної освіти, важливо мати якісні та достовірні джерела інформації та підтримку з боку викладачів.

У сучасному світі володіння іноземною мовою є важливим чинником для успішної кар'єри та взаємодії з людьми з різних країн, тому важливо не тільки розуміти теоретичний аспект формування іншомовної предметної компетентності, але й вдало застосовувати його на практиці. Як уже було сказано в попередньому розділі, однією з найбільш вдалих форм неформальної освіти є поєднання традиційних методів навчання. Тому не дивно, що все більше людей вирішують навчитися мовам у неформальній освіті за допомогою традиційних методів, цю ж саму тактику можна застосовувати й у процесі навчання старшокласників[223].

Один із подібних методів – це заняття з учителем-носієм мови. Цей метод полягає у тому, що учень має можливість навчатися мові від особи, яка володіє іноземною як рідною мовою. Такий викладач може допомогти учню покращити вимову, збагатити словниковий запас та підвищити рівень граматики. Однією з переваг занять з учителем-носієм мови є можливість отримати додаткову мотивацію до навчання. Учні можуть бути зацікавлені в навчанні мови, яку викладає носій, оскільки це дає їм можливість більш повно зануритися в культуру та мовленнєву практику мови, яку вони вивчають. Іншою важливою перевагою є можливість вивчення різних діалектів та акцентів. Учні можуть бути підтримані у розвитку своєї власної індивідуальної вимови, яка є важливою складовою іншомовної предметної компетентності. Викладач-носіє мови також може допомогти учням збільшити свій слуховий та мовленнєвий діапазон. Викладач може давати

учням корисні поради щодо правильного вживання слів та граматики, а також надавати корисні ресурси для вдосконалення мовлення та розвитку іншомовної предметної компетентності. Окрім цього, практичні заняття з учителем-носієм мови можуть стати чудовою підготовкою до міжнародних відносин, які будуть дуже важливими для учнів у майбутньому.

Ще одним традиційним методом, який можна застосувати на практиці, є самостійне вивчення мови за допомогою підручників та інтернет-ресурсів. Цей метод дозволяє учню самостійно планувати свій час та темп навчання, що зручно для багатьох людей. У сучасному світі використання інтернет-ресурсів та іншої літератури є необхідним елементом навчання іноземним мовам. Учитель має вміти ефективно використовувати ці ресурси, щоб допомогти учням-старшокласникам формувати іншомовну предметну компетентність.

Перш за все, вчитель має допомогти учню зорієнтуватися в інтернет-ресурсах та знайти найбільш підходящі джерела для вивчення іноземної мови. Він може дати учням список корисних веб-сайтів та інтернет-ресурсів, які можуть допомогти у навчанні граматики, лексики, аудіювання та іншій складовій мовленнєвої компетентності [5]. Важливо дати учням рекомендації щодо того, як оцінювати якість інтернет-ресурсу, щоб уникнути використання неправильної та неперевіреної інформації. Наприклад, учитель може розповісти про надійні джерела інформації та навчити учнів перевіряти авторство та дату публікації матеріалу. Важливо також показати, як використовувати інтернет-ресурси для практикування навичок мовлення, наприклад, шляхом участі в онлайн-дискусіях та чат-кімнатах. Другим важливим елементом навчання з використанням інтернет-ресурсів та іншої літератури є індивідуальна робота з учнем. Учитель повинен допомогти учню вибрати необхідний рівень складності та тематику для читання, наприклад, у форматі електронних книг або відеоуроків. Для цього можна використовувати спеціальні сайти та програми, які надають доступ до великої кількості навчальних матеріалів. Крім того, вчитель повинен давати завдання, які допоможуть учням застосовувати нові знання та вміння у практичних

ситуаціях. Наприклад, учні можуть писати есе, статті або вести дискусії з іншими учнями на певну тему, використовуючи нові вивчені лексичні одиниці та граматичні конструкції.

Другим важливим аспектом є розробка навчальної програми з використанням інтернет-ресурсів та іншої літератури. Учитель повинен розробити план уроку, що передбачає використання цих ресурсів. Наприклад, учитель може надавати веб-сторінки з вправами на граматику та лексику, відео та аудіозаписи для аудіювання, блоги та форуми для практики письма та мовлення. Для успішної розробки навчальної програми з використанням інтернет-ресурсів та іншої літератури вчитель повинен враховувати індивідуальні потреби та інтереси учнів. Наприклад, якщо деякі учні мають проблеми з вимовою, вчитель може надавати їм веб-сторінки з фонетичними вправами та відеоуроки, які допоможуть вдосконалити їх вимовні навички. Крім того, вчитель повинен розробити програму з використанням різноманітних інтернет-ресурсів та літератури, що відповідає віковим та рівневим потребам учнів.

Наприклад, для старшокласників учитель може надавати статті та відео на актуальні теми, які вони можуть обговорювати та аналізувати в класі. Також важливо, щоб учитель розробляв заняття, що сприяють розвитку іншомовної предметної компетентності учнів. Наприклад, використання веб-сторінок з іграми та інтерактивними вправами може допомогти створити сприятливу атмосферу для практикування мовлення та комунікації з іншими учнями. Отже, розробка навчальної програми з використанням інтернет-ресурсів та іншої літератури є важливою складовою формування іншомовної предметної компетентності у старшокласників. Це дає можливість учителю створити цікавий та ефективний процес навчання, який буде сприяти успіху учнів.

Третім аспектом є розвиток учнівської самостійності та ініціативності. Учитель має давати можливість учням самостійно знаходити корисну інформацію та використовувати її для навчання. Також важливо дати можливість учням висловлювати свої думки, що тільки покращить вивчення

та закріплення мови, і також вплине на формування особистості учня. Учитель має створити умови для розвитку самостійності та ініціативності учнів. Він може давати завдання, що передбачають використання інтернет-ресурсів та іншої літератури, але залишають деяку свободу дій учням. Наприклад, учитель може запросити учнів знайти цікаву статтю про подорожі за кордоном, перекласти її іноземною мовою та зробити презентацію для класу. Це дасть учням можливість застосовувати отримані знання та розвивати комунікативні навички. Крім того, важливо враховувати індивідуальні особливості кожного учня. Учитель може давати різноманітні завдання, що допоможуть кожному учневі розвивати його мовні навички відповідно до його потреб та можливостей. Важливо, щоб учень відчував, що його думка важлива, тому вчителю слід вести діалог з кожним учнем та створювати умови для співпраці та взаємодії в класі. Загалом, використання інтернет-ресурсів та іншої літератури в навчанні іноземній мові може бути дуже корисним інструментом для формування іншомовної предметної компетентності у старшокласників. Учитель повинен ставитися до цього питання відповідально та знайти оптимальний підхід до кожного учня, забезпечуючи йому можливість розвиватися та вдосконалювати свої мовні навички .

Також популярним методом є заняття в групах, де учні вивчають мову разом. Це дає можливість учням підтримувати один одного та взаємодіяти, що збільшує мотивацію до навчання. Учитель може розпочати роботу в групах, ділить учнів на малі групи, що допоможе підвищити рівень мотивації та залученості учнів до процесу навчання. Кожна група може працювати над конкретним завданням, яке вимагає комунікативної взаємодії між учасниками групи. Учасники групи можуть допомагати один одному у процесі виконання завдання, обговорювати нову лексику та граматику, а також навчатися взаємодіяти з іншими учасниками групи іноземною мовою. Важливо, щоб учитель надавав структуровану інформацію учням про те, як ефективно працювати в групах та давав необхідні матеріали для виконання завдання. Він також може давати відгуки та конструктивну критику, щоб допомогти учням

у покращенні їх комунікативних навичок. Робота в групах підвищує зацікавленість учнів до вивчення мови, збільшує їхню мотивацію та розширює можливості практикувати мовлення на різних рівнях. У результаті, такий підхід може позитивно вплинути на формування іншомовної предметної компетентності учнів-старшокласників. Незважаючи на те, що традиційні методи навчання іноземним мовам мають свої переваги, вони не підходять для всіх. Деякі люди можуть відчувати незручності при вивченні мови за допомогою таких методів. Тому важливо вибрати той метод, який підходить саме вам та допоможе досягти поставленої мети.

У підсумку, традиційні методи навчання іноземним мовам залишаються популярними серед педагогів, які бажають сформувати в учнів іншомовну комунікативну компетентність.

Інтерактивні методи навчання іноземним мовам є важливою частиною неформальної освіти. Ці методи ґрунтуються на активній участі учнів у процесі навчання та взаємодії між учнями та викладачем. Застосування інтерактивних методів навчання іноземним мовам у неформальній освіті може бути ефективним для розвитку мовленнєвих навичок та формування комунікативної компетентності [141].

Ігри є одним із методів використання інтерактивних методів навчання іноземним мовам. Вони відбуваються за певними правилами, які можуть спрямовуватися на розвиток різних навичок мовлення, таких як граматики, лексика, аудіювання та мовлення. Ігри можуть бути корисними для створення атмосфери взаємодії та співпраці між учнями, що допомагає формуванню навичок комунікації в іноземній мові. Крім того, ігри дають можливість учням покращувати свої навички мовлення та розвивати комунікативну та когнітивну компетентності. Важливо, щоб учитель обрав ігри, які підходять до рівня навчання учнів та мають певну мовну спрямованість [142]. Наприклад, для вивчення лексики можна використовувати ігри на знаходження слів, а для розвитку аудіювання – ігри на розуміння слів та фраз з відео- або аудіоматеріалів. Важливою є правильна організація роботи в групах.

Використання ігор у навчанні іноземним мовам може бути більш ефективним, якщо вони проводяться у формі групової роботи, де учні взаємодіють між собою та спілкуються іноземною мовою. Це дозволяє розвивати навички спілкування та сприяє формуванню іншомовної предметної компетентності. Необхідним також є й підбір ігор з урахуванням інтересів та потреб учнів. Учителю необхідно враховувати вікові особливості та індивідуальність кожного учня, щоб підібрати ігри, які викликають інтерес та мотивацію до вивчення іноземної мови [144, 222].

Другим важливим аспектом є формування комунікативної компетентності через ігри. Ігри, де необхідно спілкуватися з іншими гравцями, можуть бути дуже корисними у формуванні навичок мовлення та розуміння мови в реальних ситуаціях. Такі ігри, як мовні обміни, діалоги та дебати, можуть покращити мовленнєву компетентність та вміння учнів вести бесіду іноземною мовою. Учитель має ретельно обирати ігри, які допоможуть у формуванні комунікативної компетентності учнів. Наприклад, ігри, де необхідно спілкуватися з іншими гравцями, можуть бути корисними у формуванні навичок мовлення та розуміння мови в реальних ситуаціях. Мовні обміни, діалоги та дебати – це ті ігри, які можуть покращити мовленнєву компетентність та вміння учнів вести бесіду іноземною мовою [48]. Найважливіше, щоб ігри відповідали рівню навчання учнів та мали мовну спрямованість. Так, для вивчення лексики можна використовувати ігри на знаходження слів, а для розвитку навичок аудіювання – ігри на розуміння слів та фраз з відео або аудіо матеріалів. У процесі гри вчитель повинен створити максимально комфортну атмосферу, де учні зможуть вільно висловлювати свої думки та спілкуватися іноземною мовою. Такий підхід до навчання допоможе учням покращити свої мовні навички та впевненіше вести розмову іноземною мовою в реальному житті.

Третім важливим аспектом є розвиток когнітивної компетентності через ігри. Ігри, де необхідно розв'язувати завдання та робити вибір, можуть допомогти учням розвинути критичне мислення та здатність приймати

рішення. Наприклад, ігри на сортування слів за частинами мови або ігри на пошук помилок можуть покращити вміння учнів аналізувати та розуміти мову. Для продовження формування іншомовної предметної компетентності через ігри важливо також використовувати ігри на побудову речень та розвиток граматичних навичок. Наприклад, ігри на складання речень з даних слів або ігри на визначення правильного часу дієслова можуть допомогти учням засвоїти граматичні структури мови. Крім того, ігри на розвиток фонетики та вимови можуть допомогти учням поліпшити свою вимову та розуміння мови. Такі ігри, як вимовні вправи або ігри на розрізнення звуків мови, можуть бути корисними для розвитку цих навичок. Загалом, використання ігор у навчанні іноземній мові може бути дуже ефективним способом формування різних компетентностей учнів.

Ще одним інтерактивним методом є рольові ігри. Учні грають ролі та взаємодіють між собою в рамках певного контексту. Цей метод допомагає учням вивчати нові слова та вирази, а також вчитися використовувати їх у певних ситуаціях.

Також важливо використовувати інші інтерактивні методи, такі як дискусії, дебати та проекти. Ці методи сприяють розвитку навичок висловлювання власних думок та аргументації, що є важливим для формування комунікативної компетентності. Учні можуть обговорювати певні теми, робити презентації та взаємодіяти між собою для досягнення спільної мети [3]. Перш за все, важливо обрати тему для дискусії або дебатів, яка була б цікавою для учнів та мала б певну мовну спрямованість. Наприклад, тема про екологію може бути корисною для вивчення лексики, а тема про політику – для розвитку навичок мовлення та розуміння мови в реальних ситуаціях [22]. Далі, вчитель повинен створити відповідну атмосферу для дискусії або дебатів, де учні мають можливість вільно висловлюватися та вислуховувати думки інших учасників групи [58]. Важливо навчити учнів дотримуватися правил мовлення та поважати думки інших. Третім важливим аспектом є формування критичного мислення та здатності до аргументації. Під час

дискусії або дебатів учні мають можливість висловлювати свої думки та аргументувати їх, що розвиває їх здатність до критичного мислення та розуміння різних точок зору. Важливо також навчити учнів користуватися правильними аргументами та доказами, щоб підтримати свої думки.

Отже, інтерактивні методи навчання іноземним мовам активно розвивають в учнів як комунікативні навички, так і особистісні, що може стати в пригоді педагогу задля активної взаємодії між учасниками навчального процесу.

Сучасні методи навчання іноземним мовам у неформальній освіті на практиці містять використання інтерактивних технологій, відеоуроків та мультимедійних засобів, віртуальних та інтерактивних платформ, різноманітних групових та індивідуальних занять.

Один із вищезазначених підходів – це комунікативний підхід, який ставить у центр уваги розвиток комунікативної компетентності учнів. Цей підхід передбачає зосередженість на навчанні мовленнєвих навичок та їх застосування у реальних ситуаціях. В рамках комунікативного підходу використовуються різні методи, такі як рольові ігри, ситуативні ігри та ігри на зразок реального життя.

Закцентуємо також увагу на дистанційному навчанні, яке дозволяє учням навчатися на відстані. Для цього використовуються онлайн-курси, віртуальні класи, вебінари та інші електронні засоби. Дистанційне навчання дозволяє учням навчатися в зручній для них час, а також надає можливість використовувати різноманітні електронні ресурси, які значно полегшують процес навчання. Дистанційне навчання стало необхідністю для багатьох учнів у світі, особливо під час пандемії COVID-19. Учителю іноземної мови важливо вміти ефективно використовувати цей формат навчання для формування іншомовної предметної компетентності учнів-старшокласників. По-перше, важливо забезпечити ефективну комунікацію з учнями через відеозв'язок та інші технологічні засоби. Учитель повинен бути досить гнучким та відкритим до змін, щоб забезпечити якісне навчання в онлайн-

форматі. Для цього він може використовувати різноманітні онлайн-інструменти, такі як відеоуроки, інтерактивні завдання, віртуальні екскурсії, мультимедійні презентації тощо. По-друге, важливо забезпечити можливості для спілкування та взаємодії між учнями. Для цього вчитель може використовувати віртуальні форуми, чати, вебінари та інші онлайн-інструменти, які дозволять учням обговорювати теми, розв'язувати завдання та обмінюватися думками. Такі формати спілкування можуть покращити мовленнєву та соціальну компетентність учнів. По-третє, важливо забезпечити можливості для самостійної роботи та вдосконалення вмінь учнів. Вчитель може використовувати інтерактивні вправи та завдання, які дозволяють учням працювати над різними аспектами мови, такими як лексика, граматики, аудіювання та мовлення [234].

Також використовуються сучасні методи навчання, такі як мобільні або настільні додатки, які дозволяють учням активно займатися навчанням та зберігати інтерес до мови. Сучасний світ наділений безліччю технологій, і мобільні телефони та настільні комп'ютери давно стали невід'ємною частиною нашого життя. Вони стали надійним помічником у навчанні, зокрема, іноземним мовам. Використання мобільних або настільних мовленнєвих додатків може бути дуже корисним для формування іншомовної предметної компетентності учнів-старшокласників [196].

Один із головних аспектів використання мобільних або настільних мовленнєвих додатків полягає в тому, що вони дозволяють учням навчатися та практикуватися в іноземній мові в будь-який зручний для них час і місце. Такі додатки, як Duolingo, Babbel або Rosetta Stone, допомагають учням навчитися нових слів, вивчити граматику та практикуватися в мовленні [165, 186, 229].

Важливо, щоб учитель відповідно підбирав додатки, які відповідають рівню знань та потребам учнів. Наприклад, для учнів-початківців краще використовувати додатки, які спрямовані на вивчення основ мови, тоді як для

студентів з високим рівнем мовлення потрібні більш складні додатки, які дозволяють розвивати навички аудіювання та читання.

Крім того, вчитель може використовувати мобільні або настільні мовленнєві додатки для проведення занять зі своїми учнями. Це може включати в себе використання додатків для створення мовних завдань та тестів, або ж для проведення віртуальних розмовних клубів.

3.2. Специфіка розробки програми формування іншомовної предметної компетентності старшокласників у неформальній освіті

Професійно спрямована взаємодія у процесі навчання іноземним мовам передбачає активну взаємодію між учителем та учнями з метою сприяння професійному розвитку та успішному функціонуванню у майбутній професійній діяльності. Цей підхід ставить своєчасну адаптацію старшокласників до потреб ринку праці у центр уваги та допомагає їм ефективно використовувати здобуті знання та навички у специфічних професійних контекстах.

Професійно-спрямована взаємодія має підґрунтя в концепції компетентнісного підходу до навчання, який передбачає формування здатності учнів адаптуватися до змін у суспільстві та ринку праці [225]. Цей підхід надає пріоритет значущості розвитку конкретних вмінь, які є необхідними для вирішення практичних завдань у майбутній професійній діяльності, таких як комунікативна компетенція, здатність аналізувати та вирішувати проблеми, лідерські якості та інші [45].

Основними принципами професійно спрямованої взаємодії є індивідуалізація та практичний підхід. Вчителі ставляться до кожного старшокласника як до індивіда з унікальними особливостями та потребами, що допомагає сприяти їх особистому та професійному розвитку [196]. Практична спрямованість навчання означає, що знання та навички старшокласників мають реальне практичне застосування в майбутній кар'єрі,

що забезпечує їх мотивацію до активного навчання та успішного вирішення професійних завдань [42].

Однією з ключових переваг професійно спрямованої взаємодії є підвищення мотивації старшокласників до вивчення іноземних мов. Впевненість, що здобуті знання та навички можуть бути застосовані у реальній професійній діяльності, стає вагомим чинником, що підтримує учнів у процесі вивчення іноземних мов та стимулює їх до досягнення кращих результатів. Можливість здійснити практичний вплив на світ, використовуючи іноземні мови, додає учням переконаності у власних можливостях та розширює горизонти їх майбутніх кар'єрних можливостей.

До інших переваг професійно спрямованої взаємодії відноситься покращення засвоєння мовних навичок та граматичних структур. Під час вивчення мови у контексті конкретних професійних сфер студенти більш усвідомлено та систематично вивчають мовні правила, відпрацьовують практичні вміння та розвивають свою мовну компетенцію [232]. Вивчення мови з фокусом на професійних аспектах допомагає уникнути надмірного зосередження на неважливих деталях та забезпечує ефективнішу асиміляцію матеріалу [213].

Також варто відзначити, що професійно спрямована взаємодія допомагає старшокласникам розвивати комунікативні здібності у професійному контексті. Вони навчаються спілкуватися з представниками інших культур, розуміти та адаптуватися до різних стилів спілкування, виявляють інтерес до міжнародної співпраці та культурного різноманіття [24]. Це формує в учнів толерантне та відкрите ставлення до інших людей та сприяє побудові міжнародних професійних зв'язків.

Не менш важливою є інтеграція технологічних інновацій у процес професійно-спрямованої взаємодії. Використання комп'ютерних програм та онлайн-ресурсів у навчанні іноземним мовам дає змогу у створенні цікавого та стимулюючого навчального середовища. Учителі можуть використовувати інтерактивні мультимедійні матеріали, які сприяють кращому засвоєнню

матеріалу та підтримці інтересу учнів до вивчення іноземних мов. Крім того, онлайн-ресурси дозволяють старшокласникам звертатися до актуальних та автентичних мовних матеріалів, включаючи статті, відео, аудіозаписи, що збагачує їх мовний досвід [62, 235].

Застосування віртуальної реальності та імерсивних технологій у процесі вивчення іноземних мов надає можливість потрапити в імерсивне мовне середовище, де учні можуть спілкуватися з віртуальними носіями мови та впроваджувати отримані знання у реальних ситуаціях. Це допомагає розвивати навички мовлення та сприяє формуванню впевненості у власних здібностях комунікувати іноземною мовою [241, 242].

Мобільні додатки для вивчення іноземних мов стають все популярнішими інструментами у навчальному процесі. Ці додатки надають можливість старшокласникам вивчати мову у будь-який зручний для них час і місце. Вони містять різноманітні інтерактивні вправи, словники, граматичні правила та можливість здійснювати спілкування з носіями мови, що сприяє створенню навколишнього мовного середовища для учнів [36, 86, 228].

Штучний інтелект також має великий потенціал у навчанні іноземним мовам. Його використання дозволяє створювати індивідуалізовані навчальні програми для кожного старшокласника з урахуванням його потреб та особливостей. Штучний інтелект може аналізувати прогрес, надавати зворотний зв'язок та рекомендації для подальшого навчання, що підвищує його ефективність [24, 73, 243].

Таким чином, інтеграція технологічних інновацій у професійно спрямовану взаємодію у навчанні іноземним мовам старшокласників є важливим аспектом ефективності дидактичної системи. Цей підхід допомагає створити стимулююче, інтерактивне та різноманітне навчальне середовище, що сприяє здобуттю старшокласниками необхідних мовних та професійних компетенцій для їх майбутньої успішної кар'єри та особистісного розвитку [220].

Зв'язок іноземної мови з професійною діяльністю стає особливо актуальним у сучасному світі, де глобалізація, міжнародна співпраця та інтеграція країн у різних сферах життя стають все більшою необхідністю. Саме тому вивчення іноземних мов з орієнтацією на професійну спрямованість стає ефективним і результативним підходом у навчанні старшокласників [143].

Основна мета професійно спрямованої взаємодії у процесі навчання іноземним мовам полягає в підготовці молоді до ефективного використання мови в професійному контексті. Це означає, що вивчення іноземної мови не обмежується тільки мовними аспектами, але стає основою для формування необхідних знань, навичок та компетенцій, які є ключовими у професійній сфері [240].

Одним із прикладів реалізації професійно-спрямованої взаємодії є впровадження спеціалізованих курсів англійської мови, зорієнтованих на певні професійні сфери, такі як медицина, економіка, технології, маркетинг та інші. В рамках таких курсів старшокласники вивчають спеціалізований словник, термінологію та фразеологію, що є необхідним для професійного спілкування з колегами, клієнтами або партнерами з інших країн [168].

Ще однією важливою складовою професійно спрямованої взаємодії є використання реальних професійних ситуацій у навчальному процесі. Це можуть бути рольові ігри, бізнес-кейси, спілкування з представниками іноземних компаній або виконання реальних завдань у професійному контексті. Такий підхід сприяє активному залученню учнів до навчання та формує практичні навички комунікації для розв'язання реальних завдань [198].

Крім того, професійно спрямована взаємодія дозволяє старшокласникам більш грамотно застосовувати сучасні технології у процесі навчання. Використання комп'ютерних програм, онлайн-ресурсів, мобільних додатків та імерсивних технологій допомагає зробити навчання більш захоплюючим та зручним. Такі технології дозволяють старшокласникам вивчати мову у

реальних мовних середовищах, спілкуватися з носіями мови та вдосконалювати свої навички у будь-який зручний для них час [67, 238].

Отже, професійно спрямована взаємодія у процесі навчання іноземним мовам є невід'ємною частиною сучасної освітньої парадигми. Вона дозволяє старшокласникам ефективно поєднати мовне навчання з професійною підготовкою, що сприяє їх успішному розвитку як професіоналів у майбутньому. Застосування технологічних інновацій у навчанні доповнює професійно спрямовану взаємодію, роблячи її більш цікавою, результативною та сучасною [240].

Роль педагога та старшокласника у професійно спрямованій взаємодії є критично важливою для ефективного навчання іноземним мовам та розвитку професійних компетенцій учнів. Педагоги відіграють роль наставників, організаторів та мотиваторів, які сприяють створенню сприятливого навчального середовища, де старшокласники можуть ефективно засвоювати знання і розвивати необхідні компетенції та навички для майбутньої професійної діяльності.

Роль педагога:

– наставник та орієнтир: педагог виступає як наставник, який допомагає старшокласникам визначити свої професійні цілі та обрати оптимальний шлях до досягнення успіху. Він сприяє усвідомленню можливостей та перспектив, які відкриваються перед учнями у світі міжнародних професійних взаємодій;

– організатор навчального процесу: педагог планує та організовує навчальні заняття, забезпечуючи належну структуру та логіку матеріалу. Він створює навчальні ситуації, які дозволяють старшокласникам застосовувати мовні навички у реальних професійних контекстах;

– мотиватор: педагог сприяє підвищенню мотивації старшокласників до навчання, використовуючи різноманітні підходи та методи. Він стимулює інтерес до іноземних мов та професійного розвитку, допомагає учням усвідомлювати значущість здобутих знань та навичок для їх майбутньої кар'єри;

– фасилітатор комунікації: Педагог сприяє розвитку комунікативних навичок старшокласників, створюючи атмосферу взаємодії та співпраці у класі. Він підтримує інтерактивні форми роботи, що дозволяють учням взаємодіяти між собою та вчителем, вирішувати професійні завдання у співпраці з іншими.

Роль старшокласника:

– активний учень: старшокласник повинен бути активним учасником навчального процесу, виявляти інтерес до вивчення іноземних мов та професійного розвитку. Він ставить перед собою чіткі професійні цілі та зосереджує свої зусилля на досягненні успіху у майбутній кар’єрі;

– самостійний дослідник: старшокласник активно досліджує та вивчає інформацію про свою майбутню професійну сферу, використовує різні джерела та технології для отримання актуальних даних;

– гнучкий мислитель: старшокласник розвиває гнучкість мислення та вміння працювати з іншими учасниками команди. Він вміє пристосовуватися до різних ситуацій та використовувати мовні навички для досягнення поставлених професійних завдань;

– комунікатор: старшокласник активно розвиває комунікативні здібності, які дозволяють йому ефективно спілкуватися з представниками різних культур, використовуючи іноземні мови для досягнення професійних цілей (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Ролі педагога та старшокласника у професійно-спрямованій взаємодії

Наставник та орієнтир	Активний учень
Організатор навчального процесу	Самостійний дослідник
Мотиватор	Гнучкий мислитель
Фасилітатор комунікації	Комунікатор

Ця таблиця ілюструє взаємодію між педагогом та старшокласником у процесі професійно спрямованого навчання. Педагог виступає в ролі наставника, організатора та мотиватора, що допомагає створити сприятливу

навчальну атмосферу та спрямовує старшокласників на досягнення професійних цілей. Завдяки цій ролі старшокласники стають активними учнями, самостійними дослідниками, гнучкими мислителями та комунікаторами, що дозволяє їм ефективно засвоювати знання та розвивати необхідні навички для успішної професійної діяльності [75].

Особистісно орієнтований підхід у розробці програми навчання іноземній мові спрямований на максимальне врахування індивідуальних потреб, інтересів та можливостей кожного. Цей підхід допомагає створити навчальне середовище, де учні стають активними учасниками процесу, розвиваються як особистості та досягають оптимальних результатів.

Особистісно орієнтований підхід у розробці програми навчання дозволяє створити сприятливі умови для розвитку індивідуальності, здібностей та навичок старшокласників у процесі вивчення іноземної мови. Цей підхід ставить учня в центр навчального процесу, орієнтуючись на його індивідуальні потреби, цілі, стилі навчання та особливості розвитку. Основна мета полягає в створенні сприятливого середовища для максимального розкриття потенціалу кожного учня.

Загалом, цей підхід до розробки програми навчання іноземній мові створює більш ефективну, цікаву та приємну навчальну атмосферу, де учні можуть досягати кращих результатів, враховуючи їхні унікальні потреби та можливості.

Такий підхід у навчанні іноземним мовам сприяє розвитку мотивації та самостійності учнів, оскільки він надає їм можливість бути активними учасниками освітнього процесу та впливати на нього [32].

Розвиток мотивації та самостійності учнів в особистісно орієнтованому підході допомагає створити структуровану, але гнучку навчальну атмосферу, де вони більш активно залучаються до навчання, розвивають свої навички та досягають кращих результатів [33, 35].

Підвищення мотивації старшокласників до вивчення іноземних мов є однією з важливих задач, яку можна вирішити за допомогою різних підходів

та інноваційних методів [215]. Мотивація є ключовим чинником для успішного та ефективного навчання, тому важливо зрозуміти, які чинники впливають на неї та як їх оптимізувати. Ось деякі засоби, що допомагають підвищити мотивацію старшокласників до вивчення іноземних мов:

1. Створення цікавого та різноманітного навчального контенту. Передбачення різноманітних методів та форматів навчання може зацікавити учнів та стимулювати їхній інтерес до вивчення іноземних мов. Використання інтерактивних вправ, ігор, відеоуроків, аудіозаписів та іншого навчального матеріалу допомагає зробити процес навчання цікавим та захопливим.

2. Застосування імерсивних технологій. Використання віртуальної реальності та імерсивних технологій дозволяє створити реалістичне навчальне середовище, де старшокласники можуть зануритися в іноземний мовний контекст. Це робить навчання більш захоплюючим та практичним [170].

3. Забезпечення успіху та досягнень. Важливо створити умови для успіху учнів у навчанні, наприклад, використовуючи адаптивні методики, де вони можуть рухатися в своєму темпі. Підтримка досягнень та високих результатів стимулює старшокласників продовжувати навчання та покращувати свої мовні навички.

4. Використання технологій штучного інтелекту. Штучний інтелект може використовуватися для створення індивідуальних планів, що побудовані на інтересах та потребах учнів. Автоматичний фідбек та персоналізований підхід допомагають стимулювати мотивацію та активність.

5. Залучення реальних ситуацій та професійних контекстів. Практичне застосування знань іноземних мов у реальних ситуаціях та професійних контекстах робить навчання більш практичним та мотивуючим. Рольові ігри, ділові симуляції та спілкування з носіями мови можуть збільшити інтерес до вивчення іноземних мов.

6. Стимулювання мовних інтересів. Для залучення старшокласників до вивчення іноземних мов важливо враховувати їхні індивідуальні мовні інтереси. Наприклад, якщо хтось зацікавлений у спорті, використання

матеріалів про спортивні події чи ігри з цією тематикою може стимулювати його бажання вивчати іноземну мову.

7. Підтримка позитивного навчального середовища. Створення позитивного навчального середовища, де учні відчують підтримку вчителів та однокласників, сприяє підвищенню мотивації до навчання. Важлива роль відводиться емоційній атмосфері та мотиваційному підходу вчителя.

Мотивація старшокласників до вивчення іноземних мов є складним та багатограним процесом. Інноваційні технології, персоналізований підхід, імерсивне навчання та практичний застосунок мовних знань допомагають залучати учнів та збільшувати їхню зацікавленість до вивчення іноземних мов. Успішна мотивація підтримується також позитивною атмосферою навчання та підтримкою з боку вчителів, що стимулює старшокласників до активного та ефективного навчання мовам [179].

У дослідженні представлено власну модель та спецкурс для старшокласників, який дозволяє засвоїти іноземну мову на рівні B1+ [192, 193, 197, 218, 219].

За основу в курсі було взято підручник New Close-up B1+ 2024 року та інтерактивну платформу від National Geographic Learning. Вибір підручника, відповідно до особистісно орієнтованого підходу, зумовлений оновленою програмою курсу формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти, розвиватися будуть не тільки академічні навички, а й особистість кожного учня загалом .

Підручник вміщує в собі сучасний автентичний контент з усього світу, що зацікавлює підлітків та стимулює до навчання. Оновлені завдання та поради в екзаменаційному стилі розвивають навички та впевненість учнів для успішного складання міжнародних іспитів. Спеціальні уроки «Live well, study well» розвивають академічні та особистісні навички з акцентом на благополуччя. Також необхідно зазначити, що платформа, що є додатком до навчально-методичного компоненту, відповідає вимогам цифровізації освітнього процесу.

Інтерактивна платформа – це підручник, робочий зошит та відповідні відео- та аудіо записи. Цифровий компонент має гейміфіковану структуру, що дозволяє проводити інтерактивні заняття та збагачувати зміст та форму онлайн-уроків. Також є можливість використовувати інтерактивні підручники на різних девайсах. Ресурси на сайті-компаньйоні сприяють навчанню в аудиторії та поза класом. Вони включають підручник та робочий зошит з аудіо- та відеоматеріалами, списки слів, відео «Live well, learn well» («Живи добре, вчись добре») з авторкою Кетрін Станнетт. Кожне відео пропонує учням «виклик», який вони можуть виконати як частину самостійної роботи, чи додаткову частину самостійного вивчення, чи додаткову роботу в класі (додаток Д).

На початку навчання було проведено констатувальний експеримент і проведено тестування 238 старшокласників, що навчаються в закладах загальної середньої освіти України (додаток Е).

Тест був складений, орієнтуючись на результати учня після завершення навчання на спецкурсі. Саме тестування складене з урахуванням знання лексики, граматики та розуміння текстів. Багато запитань було на розуміння монологічного та діалогічного мовлення.

Результатами вхідного опитування було визначено, що лівова частка учасників не змогла відповісти навіть на половину запитань. Слід зазначити, що найскладнішими завданнями були завдання на використання мови та слухання. Є деякий відсоток старшокласників, що не змогли відповісти на тести і отримали мінімальний результат (додаток Ж).

Протягом курсу було запропоновано методи та форми навчання для того, щоб підлітки змогли вдосконалити володіння іншомовною предметною компетентністю.

Результатом навчального курсу є досягнення як академічні, так і розвитку особистості. Вихідним тестування, яким було охоплено також 238 респондентів, було визначено, що старшокласники покращили свої знання та засвоїли матеріал на досить високому рівні. Відзначено, що після

проходження курсу з-поміж результатів учнів немає таких, які нижчі за 25 % правильних відповідей (додаток И).

Висновки до розділу 3

Сьогодні знання іноземних мов є необхідністю для ефективного спілкування в умовах глобалізації та міжнародних контактів. Формування іншомовної предметної компетентності включає розуміння мовних структур, аудіювання, говоріння, читання та письма. Ці навички є важливими для професійного розвитку та міжкультурного спілкування. Недостатній рівень іншомовної предметної компетентності може обмежити можливості у роботі та навчанні, а також створити перешкоди для міжнародного спілкування та розвитку кар'єри. Тому формування іншомовної предметної компетентності є важливою складовою сучасної освіти.

Проаналізовано основні методи навчання іноземним мовам: граматичний, комунікативний, міжкультурної комунікації, інтерактивного навчання, ігрового навчання, перекладу, емоційного спілкування, групових проектів, рольових ігор, використання мовних додатків, відеоуроки та онлайн-курси, використання віртуальних інтерактивних платформ, заняття з учителем-носієм мови, самостійне вивчення мови за допомогою підручників та інтернет-ресурсів тощо.

З'ясовано, що інтеграція технологічних інновацій у професійно спрямовану взаємодію у навчанні старшокласників іноземним мовам є важливим аспектом ефективності дидактичної системи. Цей підхід допомагає створити стимулююче, інтерактивне та різноманітне навчальне середовище, що сприяє здобуттю старшокласниками необхідних мовних та професійних компетенцій для їх майбутньої успішної кар'єри та особистісного розвитку.

Розкрито засоби, що допомагають підвищити мотивацію старшокласників до вивчення іноземних мов: створення цікавого та різноманітного навчального контенту, застосування імерсивних технологій,

забезпечення успіху та досягнень, використання технологій штучного інтелекту, залучення реальних ситуацій та професійних контекстів, стимулювання мовних інтересів, підтримка позитивного навчального середовища.

У дослідженні представлено власну модель та спецкурс для старшокласників, який дозволяє засвоїти іноземну мову на рівні B1+. За основу в курсі було взято підручник New Close-up B1+ 2024 року та інтерактивну платформу від National Geographic Learning.

На початку навчання було проведено констатувальний експеримент і проведено тестування 238 старшокласників, що навчаються в закладах загальної середньої освіти України. Результатами вхідного опитування було визначено, що лівова частка учасників не змогла відповісти навіть на половину запитань. Слід зазначити, що найскладнішими завданнями були завдання на використання мови та слухання. Є деякий відсоток старшокласників, що не змогли відповісти на тести і отримали мінімальний результат.

Результатом навчального курсу є досягнення як академічні, так і розвитку особистості. Вихідним тестування, яким було охоплено також 238 респондентів, було визначено, що старшокласники покращили свої знання та засвоїли матеріал на досить високому рівні. Відзначено, що після проходження курсу з-поміж результатів учнів немає таких, які нижчі за 25 % правильних відповідей.

Матеріали третього розділу представлено публікаціями автора [95, 98, 99, 107, 109].

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано розв'язання проблеми формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти, що уможливило зробити такі висновки:

1. Виокремлено методологічні підходи формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти: компетентнісний, особистісно орієнтований, комунікативний, інтерактивний, індивідуальний, задачний, цілісний, біхевіористський, інтуїтивно-свідомий, свідомо-пізнавальний, діалогічний, комплексний. Виділено основні особливості розвитку мовленнєвої компетентності в учнів, а саме варіативність мовлення, віднаходження ідентичності, соціальна взаємодія, підвищена увага до оцінок, розвиток знань у граматиці, вплив соціальних мереж тощо. Окреслено основні аспекти створення сприятливого середовища в освітньому процесі для повноцінного та успішного розкриття вмінь та можливостей кожного учня. Висвітлено основні принципи врахування індивідуальних особливостей з урахуванням особистісно орієнтованого підходу. Досліджено та проаналізовано підходи, що використовуються для навчання іноземним мовам. Розглянуто методи: комунікативний метод, що зорієнтований на розвиток комунікативних навичок, набуття учнями здатності ефективно використовувати мову у реальних ситуаціях спілкування; задачний метод, що зосереджується на розвитку практичних навичок у вирішенні конкретних завдань або ситуацій, що виникають у процесі вивчення мови; інтерактивний метод, він забезпечує активну взаємодію між учнями та вчителем, а також між самими учнями, для сприяння вивченню мови через спільне обговорення, виконання спільних завдань, рольові ігри тощо; інноваційний метод – спрямований на створення цікавого, мотивуючого середовища для навчання, що відповідає сучасним тенденціям у навчальній діяльності. Для кожного з цих методів підкреслено значення індивідуалізації навчання та увагу до потреб кожного учня. Це важливий аспект, оскільки

кожен учень має власний темп навчання, рівень мотивації, стиль сприйняття інформації та особисті цілі.

Отже, ці методи, що ставлять учня в центр освітнього процесу, дозволяють краще врахувати індивідуальні особливості кожного. Врахування індивідуальних потреб, стилів навчання та мотивації кожного учня сприяє підвищенню ефективності навчального процесу та досягненню кращих результатів.

2. Проаналізовано основні категорії дослідження. Комунікативна компетентність охоплює деякі ключові аспекти, серед яких можна виділити комунікативний аспект (здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми через мовлення, вміння виражати свої думки, слухати інших, реагувати на їхні повідомлення та вести діалоги), гностичний аспект (знання мовної системи, правил та стратегій використання мови, розуміння граматики, лексики, фонетики та синтаксису, а також здатність адаптувати мовлення до різних ситуацій) та емоційний аспект (здатність виражати та розуміти емоції під час комунікації, вміння сприймати та виражати емоції через мову, а також розуміння та емпатію до емоцій інших людей). Визначено, що комунікативна іншомовна компетентність включає набір компонентів, які доповнюють основні аспекти комунікативної компетентності, а саме: когнітивний компонент (система знань, яка враховує обсяг, глибину, стиль мислення та соціальні функції), мотиваційно-ціннісний компонент (цілі та мотиви, потреби, ціннісні орієнтації та система мотивів професійної діяльності, що впливають на вивчення та використання іноземної мови), комунікативний компонент (уміння чітко висловлювати думки, аргументувати їх, переконувати в правильності, аналізувати, узагальнювати, висловлювати судження, припущення, обирати правильний стиль спілкування в певних ситуаціях і підтримувати діалог), контрольо-оцінний компонент (уміння самостійно контролювати рівень власного розвитку та результати своєї діяльності в освоєнні мови). Лінгвістична компетентність відображає знання мовної системи, соціолінгвістична – здатність користуватися мовою в різних

соціокультурних контекстах, дискурсивна – уміння будувати текстові структури та виявляти когнітивні та прагматичні аспекти мовлення, а стратегічна компетентність охоплює вміння взаємодіяти з мовними та культурними перешкодами. Щодо видів мовленнєвої діяльності, вони можуть бути поділені на діалогічне мовлення, де відбувається взаємодія двох або більше осіб, монологічне мовлення, коли одна особа висловлюється без прямої взаємодії з іншими, письмо, читання та аудіювання, кожен з яких потребує володіння відповідними навичками та стратегіями для ефективної комунікації.

3. Розроблено авторську структурно-функціональну модель формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти. Серед ключових чинників виділяємо ті, що пов'язані з учнями (їхні здібності, мотивація, стиль навчання тощо), та ті, що пов'язані з характером завдань (методи, підходи до вивчення, структура навчальних програм тощо). У роботі розглянуто декілька класичних моделей, які можуть бути використані для формування іншомовної компетентності учнів: модель Бахмана та Палмера – модель базується на ідеї взаємозв'язку мовного та когнітивного розвитку. Вона враховує рівні мовної компетентності та використовує принцип диференціації навчання для адаптації до потреб кожного учня; модель «перевернутого навчання» – модель передбачає, що учні отримують доступ до навчального матеріалу перед заняттям у формі відео, текстів тощо, тим самим здійснюючи підготовку до уроку, а також є важливим те, що на заняттях здійснюється активна практика та вирішення завдань під керівництвом учителя; модель «розширеного» перевернутого навчання – модель використовує підходи «перевернутого навчання», а також додаткові навчальні ресурси, такі як віртуальні лабораторії, інтерактивні завдання та інше для забезпечення більшого занурення учнів у вивчення мови. Кожна з цих моделей може бути ефективною у формуванні іншомовної предметної компетентності старшокласників у неформальній освіті, залежно від конкретних умов та потреб учнів. Ретельне вивчення та адаптація цих моделей до конкретних навчальних програм та умов допоможе досягти кращих

результатів у вивченні іноземних мов. Авторська модель базується на системі принципів, функцій росту, дидактичних умов, форм, засобів та інструментах для діагностики. Зосередження на принципах та функціях росту дозволило побудувати модель, яка сприятиме поступовому розвитку мовних навичок та компетентності кожного учня. Дидактичні умови визначатимуть ефективні методи та стратегії вивчення мови, враховуючи особливості навчального процесу. Форми, засоби та інструменти для діагностики допомогли вчасно виявляти успіхи та проблеми у вивченні мови кожним учнем і коригувати навчальний процес відповідно до цього.

4. Виявлено й систематизовано дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти: диференціація завдань та матеріалів; використання різноманітних методів навчання; створення стимулюючого навчального середовища; розвиток самореалізації та самооцінки; кларність цілей та самооцінки; адаптація до індивідуальних потреб; структурованість навчального матеріалу. Проаналізовано результати досліджень у галузі формування іншомовної компетентності старшокласників у неформальній освіті, а також програми та методики, що використовуються для цієї цілі. Шляхом проведення спостережень за заняттями та навчальними заходами у неформальних освітніх установах можна виявити особливості та ефективні методи формування іншомовної предметної компетентності. Серед факторів, що були узяті до уваги при розробці авторської моделі, включають макро- та мікросередовище, соціокультурні особливості, індивідуальність, вік, психолого-педагогічні умови, а також соціальні інститути навчання та виховання, такі як сім'я, навчальний заклад, заклади дозвілля та засоби масової комунікації. Запропонована модель базується на узагальнених дидактичних умовах, які спрямовані на ефективне здійснення навчання з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня. Диференціація завдань та матеріалів полягає у пристосуванні навчальних завдань та матеріалів до індивідуальних особливостей кожного учня, щоб максимально

стимулювати їхню активність у процесі навчання. Використання різноманітних методів навчання дозволяє краще враховувати різноманітні стилі навчання та індивідуальні потреби учнів, що сприяє ефективному засвоєнню матеріалу. Створення стимулюючого навчального середовища передбачає створення комфортної та підтримуючої атмосфери навчання, що сприяє активній участі учнів у процесі та сприяє їхньому розвитку. Розвиток самореалізації та самооцінки надає можливості для саморозвитку та оцінки власних здібностей та досягнень. Кларність цілей та самооцінки передбачає чітку формулювання мети навчання та її досяжність для учнів, що сприяє їхньому успіху. Адаптація до індивідуальних потреб передбачає адаптацію навчального процесу до особистих потреб кожного учня, що сприяє ефективному навчанню. Структурованість навчального матеріалу забезпечує систематизацію та логічне викладення матеріалу, що допомагає учням краще засвоювати знання. Врахування цих дидактичних умов допомагає створити ефективну навчальну програму, яка відповідає потребам та інтересам кожного учня, тим самим сприяючи їхньому успішному розвитку та досягненню цілей у вивченні іноземної мови.

Отже, впровадження запропонованої моделі у практику навчального процесу у неформальних освітніх установах може допомогти забезпечити ефективний та індивідуалізований підхід до навчання, що сприятиме досягненню високих результатів у вивченні іноземної мови кожним учнем.

5. Обґрунтовано специфіку розробки програми формування іншомовної предметної компетентності, експериментально перевірено ефективність виявлених дидактичних умов. Знання англійської мови розглядається як ключовий ресурс для учнів, що сприяє підвищенню їхньої конкурентоспроможності під час вступу до закладів вищої освіти. Особливий акцент робиться на важливості міжнародної комунікації, підкреслюючи роль англійської як ключового інструменту у міжнародних стажуваннях, обмінах та взаємодії зі світовою спільнотою. Крім того, програма навчання спрямована на розвиток необхідних навичок для подальшого використання англійської

мови в різних сферах, включаючи професійну діяльність та розв'язання глобальних проблем. Курс використовує інноваційні методики, що сприяють глибшому засвоєнню мовних структур та ефективній комунікації в англomовному середовищі. Результатом участі в курсі є не лише високий рівень володіння мовою, але й здатність учнів самостійно аналізувати та інтерпретувати інформацію, що має важливе значення для розвитку сучасного освітнього простору та глобального суспільства. У процесі формування іншомовної предметної компетентності визначено міждисциплінарні зв'язки, мету навчання та головне завдання курсу. У результаті проведеного навчання було виявлено п'ять потенційних результатів, які відображають рівень мовної компетентності. Перший вказує на їхню здатність чітко висловлювати власні думки без обмежень у висловленні. Другий підкреслює важливість розвитку навичок визначення та інтерпретації соціокультурних сигналів для адекватного вираження у різних ситуаціях. Третій результат вказує на здатність розуміти інформацію, яка неявно передається в тексті. Четвертий результат виявляє їхню здатність відстежувати основні ідеї тексту, навіть у випадку, коли автор відхиляється від головної теми. Нарешті, п'ятий результат визначає здатність розрізняти вплив особистого досвіду на аргументацію. Ці результати свідчать про успішність навчального процесу та його вплив на розвиток мовної компетентності. Діагностичним інструментом було обрано тест, який зорієнтований на результати учня після завершення навчання. Результати вступного опитування показали, що більшість учасників не могли дати відповідь навіть на половину запитань. Особливо складними для них виявилися завдання, пов'язані з використанням мови та аудіюванням. Також був відзначений певний відсоток старшокласників, які не змогли пройти тестування та отримали мінімальний результат. Після завершення навчального курсу спостерігається покращення як академічних досягнень, так і розвитку особистості учнів. Аналіз вихідного тестування, яке включало 238 респондентів, показав, що старшокласники здобули значний прогрес у своїх знаннях та вивчили матеріал на високому рівні. Важливо відзначити, що після

закінчення курсу серед учнів відсутні особи, чиї результати були б нижчі за 25 % правильних відповідей.

Проведений аналіз, хоч і охоплює всі ключові аспекти досліджуваної проблеми, проте вказує на те, що тема має значний потенціал для подальшого дослідження. З огляду на швидкі темпи технічного прогресу і постійний розвиток нових технологій, важливо надати належну увагу вивченню дидактичного потенціалу використання інтерактивних та інноваційних підходів у навчанні старшокласників у неформальній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 472 с.
2. Азарова С. Поняття «неформальна освіта» в наукових дослідженнях зарубіжних учених. *Шлях освіти*. 2010. № 1 (55). С. 13–16.
3. Афонченко М. Педагогічні умови готовності майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності учнів профільної школи. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 13 (31). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/6396> DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-13\(31\)-68-81](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-13(31)-68-81)
4. Бахмат Н. В. Педагогічне моделювання як складова фахової готовності вчителя початкових класів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2011. № 7. С. 14–20.
5. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень : підручник. Київ : Академія, 2008. 240 с.
6. Безкоровайна О. В. Пріоритетні тенденції розвитку методики викладання іноземних мов та культур в контексті особистісно орієнтованого підходу. *Оновлення змісту, форм і методів навчання та виховання в закладах освіти*. 2014. Вип. 9 (52). С. 17–21.
7. Березюк О. С. Методи організації особистісно орієнтованого навчання в освітньому середовищі. *Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 346–360. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/13345/1/%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E.pdf>
8. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики* / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С, 2004. С. 47–52.

9. Біляєв О. М. Методика вивчення української мови. Київ, 1987. С. 54–66.
10. Боднар О., Баб'як Ж., Плавуцька І. Вплив сучасних технологій на вивчення англійської мови студентами нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 7 (13). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/5703> DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7\(13\)-69-8](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-69-8)
11. Бондар О. Позашкільна освіта: проблеми та перспективи. Київ : Педагогічна думка, 2011. 124 с.
12. Борисова О. О. Таксономія Блума як інструмент розвитку критичного мислення у здобувачів вищої юридичної освіти. *New Ukrainian Law*. 2022. № 2. С. 127–134. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/243> DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.18>
13. Бубнів А. Аудіювання як вид іншомовної мовленнєвої діяльності. Методика навчання іноземних мов. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18956/1/50_Bubniv.pdf
14. Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні технології в системі особистісно-зорієнтованої освіти. *Бібліотека «Дивослово»*. 2006. № 4. С. 19–24.
15. Винарчик М. П. Білінгвальна освіта і мотивація до вивчення іноземних мов. *Франкофонія в умовах глобалізації і полікультурності світу* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 19 берез. 2020 р.) / голов. ред. О. Косович. Тернопіль, 2020. С. 283–285.
16. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
17. Вовк О. І. Сучасна стратегія формування англомовної граматичної компетенції у студентів-філологів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2008. № 27. С. 5–10.

18. Волинець А. Г. Діалог педагогічних культур і перспективи освіти. *Психологічні аспекти гуманізації освіти*. Київ, 1996. С. 96.
19. Вороніна Д. А. Зміст та структура іншомовної комунікативної компетентності сучасних фахівців. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. № 8. С. 17–20.
20. Галаєвська Л. В. Роль інтерактивного навчання в розвитку комунікативної компетентності учнів. *Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. Вип. 3 (326). С. 126–132. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717223/1/Галаєвська_Київ.pdf
21. Галацин К. О., Фещук А. М. Інформаційні технології як засіб мотивації студентів до формування професійної англійської компетентності. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2020. № 3 (36), ч. I. С. 204–211. URL: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-3-1-31>
22. Галкіна В. Д. Зміст і структура іншомовної професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. Вип. 4. С. 24–29.
23. Гапонова С. В. Огляд зарубіжних методів викладання іноземних мов у ХХ ст. *Іноземні мови*. 2005. № 2. С. 18–22.
24. Гачак-Величко Л. А. Виклики та потенціал застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/435/11654/24393-1> DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-405-4-5>
25. Голюк О., Більська О., Пахальчук Н. Реалізація ідеї формування творчої особистості педагога на етапах розроблення та впровадження освітньої програми. *Modern information technologies and innovation methodologies of education in professional training methodology theory experience problems*. 2022. Issue 63. P. 132–140. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-132-140>

26. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 366 с.
27. Гончаренко Т. В. Професійно-спрямована взаємодія суб'єктів навчання та специфіка розробки програми навчання іншомовної комунікативної компетентності для старшокласників в умовах неформальної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2010. Вип. 3 (23). С. 94–101.
28. Горобченко Н. В., Баюн К. Й. Особливості використання мобільних телефонів на уроках іноземної мови. *Імідж сучасного педагога*, 2022. Вип. 2 (203). С. 45–49.
29. Гриньова М. Особистісно-орієнтована технологія навчання та виховання. *Інтернет-методрада як інструмент відкритого ефективного співробітництва з проблем методики викладання у ВНЗ I-II рівнів акредитації*. 2015. URL: <http://acup.poltava.ua/wp-content/uploads/2015/03/GrinovaM.pdf>
30. Гришкова Р. О. Психолого-педагогічні умови особистісно-орієнтованого вивчення іноземної мови. *Наукові записки КМА*. Київ, 2000. Т. 18, ч. 1. С. 35–37.
31. Губерська Н. Л. Акредитація освітньої програми як вид адміністративної процедури у сфері вищої освіти в Україні. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія Право*. 2015. Вип. 1, ч. 1. С. 90–96.
32. Дем'янюк Н., Павленко О., Сизенко А. Неформальна цифрова освіта як інструмент формування іншомовної комунікативної компетентності. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 1 (29). С. 447–458. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/8744/8791> DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1\(29\)-447-458](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1(29)-447-458)
33. Джим А. Ю., Баранова С. В. Особистісно-орієнтований підхід на заняттях з іноземної мови. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 308–311.
34. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

35. Єсенніков К. Інноваційні технології в освіті як чинник ефективності державного управління в умовах воєнного стану в Україні: можливості використання іноземного досвіду. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Державне управління»*. 2024. № 1 (19). С. 151–163. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/8516/8562> DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1\(19\)-151-163](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1(19)-151-163)
36. Заболотна Т. Інтеграція мобільних додатків в освітнє середовище у процесі вивчення іноземних мов. *Theoretical and didactic philology*. 2023. № 35. С. 5–15. DOI: 10.31470/2309-15-17-2023-5-15
37. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
38. Закірова Н. Ш. Іншомовна підготовка в системі неформальної освіти дорослих в Україні. *Андрагогічний вісник*. 2014. Вип. 5. С. 207–216. URL: <https://core.ac.uk/reader/42973836>
39. Закон України «Про освіту». *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
40. Захарчук Т. В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2011. Т. 3. С. 48. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/263>
41. Зубенко О. В., Дудікова Л. В., Феррі А. С. Інноваційні та традиційні методи вивчення іноземної мови професійного спрямування в умовах дистанційного та онлайн навчання. *Сучасні напрями розвитку педагогіки та педагогічної психології; актуальні питання філології та мовознавства* : матеріали II міжнар. спеціалізованої наук. конф. Івано-Франківськ, 2021. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/article/view/13313>
42. Зязюн І. А. Дидактичне проектування технологій і методів учіння у вимірах педагогічної дії. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава, 2010. Вип. 7. С. 63–73.

43. Іванова Н. Використання інноваційних технологій у роботі позашкільних закладів освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2018. Вип. 25. С. 79–85.

44. Інтерактивні технології навчання / авт.-упоряд. І. Дівакова. Тернопіль : Мандрівець, 2009. С. 23–27.

45. Карпенко Н. В. Теоретичні аспекти професійно-спрямованої взаємодії суб'єктів навчання та специфіка розробки програми навчання іношомовної комунікативної компетентності для старшокласників у неформальних освітніх установах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Вип. 2 (45). С. 117–123.

46. Коберник О. М. Проективна педагогіка і національна школа. *Шлях освіти*. 2006. № 7. С. 7–9.

47. Коваль Т. І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2011. № 6 (26). С. 86–93. URL: <http://npo.kubg.edu.ua/article/view/192117/192388>

48. Ковальчук О. Розвиток креативних здібностей учнів у позашкільних закладах освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2018. № 2 (25). С. 83–89.

49. Ковальчук Ю. П. Edutainment як сучасна вимога діджиталізації навчання іноземних мов. *Суспільство в умовах емерджентного розвитку* : монографія / за ред. Н. Є. Кульчицької. Чортків : ЗУНУ, 2023. С. 146–155.

50. Коломієць Н. Інтерактивні технології в особистісно орієнтованій освіті. *Відкритий урок*. 2016. № 17. 18 вересня. С. 12–15.

51. Комлягіна В. Д. Формування позитивної мотивації до вивчення англійської мови. *Англійська мова та література*. 2014. № 31/32 (437/438). С. 69–76.

52. Компетентність в аудіюванні майбутнього вчителя і викладача іспанської та французької мов: теорія і практика формування : колективна монографія / за заг. і наук. ред. О. Б. Бігич. Київ : КНЛУ, 2015. 168 с.

53. Кононова М. А. Сутність професійно-спрямованої взаємодії суб'єктів навчання та специфіка розробки програми навчання іншомовної комунікативної компетентності для старшокласників в умовах неформальної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2008. Вип. 2 (14). С. 88–94.

54. Концепція мовної освіти в Україні. URL: <https://gymnasiya2.org.ua/doc/3konceptsiya%20movosviti.pdf>

55. Кравченко Л., Крупіна Л., Шевченко Р. Проблема формування і розвитку ключових компетентностей особистості у процесі фахової освіти. *Українська професійна освіта*. 2022. № 12. С. 9–17. URL: <https://upecnpu.pnpu.edu.ua/article/view/278987/273847> DOI: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2022.12.278987>

56. Кравчина Т. В. Сутність комунікативного методу навчання іноземним мовам. *Фізико-математична освіта*. 2017. Вип. I (II). С. 68–71.

57. Кравчук О. М. Моделювання професійної діяльності майбутнього вчителя математики у навчальному процесі. *Моделювання в навчальному процесі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (23–27 лют. 2015 року) / уклад. Н. А. Головіна. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. С. 24–27.

58. Кремень В. Освіта і наука: інноваційний аспект. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2011. № 1. С. 4–7.

59. Кротова О. Ю. Онлайн-курси у неформальній освіті. *Українські студії в європейському контексті* : зб. наук. пр. 2023. № 7. С. 260.

60. Кузьміна І. П. Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка* : зб. наук. пр. 2008. № 3 (24). С. 186–190.

61. Купіна О. Неформальна освіта в системі освіти України. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique*. 2021. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-05.02.2021.v5.19>

62. Куценко Т. І., Бондаренко О. І. Інноваційні технології навчання при вивченні англійської мови. *Modern engineering and innovative technologies*. 2020. № 25-05. С. 79–83. URL: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-25-05-098>

63. Лещенко Т. О. Інноваційні підходи у викладанні української мови як іноземної. *Свідомість. Концепт* : зб. наук. ст. / відпов. ред. О. Г. Хомчак. Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. С. 250–253.

64. Лещенко Т. О. Шляхи удосконалення мовної підготовки іноземних студентів. *Актуальні питання суспільно-гуманітарних наук та історії медицини*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернівці, 11-12 жовт. 2018 р., Чернівці, 2018. С. 111–113.

65. Лиля М. Мережа інтернет як засіб отримання інформації та здійснення комунікації у навчанні іноземної мови. *Переяславські студії з лінгвістики та лінгводидактики* : зб. наук. пр. Переяслав, 2023. С. 79.

66. Литвиненко М. І. Особливості розробки програми навчання іншомовної комунікативної компетентності для старшокласників в умовах неформальної освіти. *Наукові записки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Серія: Педагогічні науки*. 2012. № 1 (1). С. 79–85.

67. Литвиненко С. Сучасні технології організації навчального процесу у вищій школі. *Педагогічний дискурс*. 2015. Вип. 19. С. 121–125.

68. Литовченко О. В. Неформальна освіта дітей та молоді: Європейські цілі і цінності. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції* : матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (Суми, 29-30 трав. 2020 р.) / ред. кол.: В. М. Завгородня та ін. Суми, 2020. С. 81–82. URL: <https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/7656/document.pdf>

69. Лівенцова В. А. Формування культури спілкування у майбутніх менеджерів невиробничої сфери : дис. ... канд. пед. наук. Вінниця, 2002. 212 с.

70. Ліщук-Торчинська Т. П. Соціологія освіти: метод. рекомендації до курсу для студ. спец. «Соціологія». Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. 56 с.

71. Логачевська С. П. Дійти до кожного учня. Київ : Радянська школа, 1990. 158 с.

72. Лопатіна Г. Методика навчання діалогічного мовлення дітей молодшого дошкільного віку : монографія. Бердянськ : Ткачук О. В., 2014. 254 с.

73. Лубкович Н. З., Дудун Ю. Ю. Особливості використання технологій штучного інтелекту в освітньому процесі. *Актуальні задачі сучасних технологій* : матеріали XII міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів. Тернопіль, 2023. С. 344–345. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/43826/2/MNPK_2023_Lubkovych_N_Z-Features_of_the_use_344-345.pdf

74. Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В. Освіта дорослих : короткий термінологічний словник. Київ ; Ніжин : Лисенко М. М., 2014. 108 с.

75. Ляшенко О. М. Теоретичні засади професійно-спрямованої взаємодії суб'єктів навчання та специфіка розробки програми навчання іншомовної комунікативної компетентності для старшокласників в умовах неформальної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2011. Вип. 4 (24). С. 108–115.

76. Марчишинець О. В. Неформальна освіта як невід'ємна складова освіти впродовж життя. *Економіка і регіон*. 2017. № 6 (67). С. 112–117.

77. Мельник В. Перспективи розвитку позашкільної освіти в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Педагогіка*. 2019. Вип. 35 (2). С. 131–138.

78. Мельничук Ю. Неформальна освіта: від теорії до практики. *Grail of Science*. 2023. № 23. С. 380–383. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.23.12.2022.64>

79. Методика викладання англійської мови / уклад. І. В. Холод. Умань : Візаві, 2018. 165 с.

80. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.

81. Методичні рекомендації до навчання іншомовного професійно орієнтованого монологічного мовлення студентів технічних університетів / уклад.: І. В. Ставицька, Н. М. Куценок. Київ : НТУУ «КПІ», 2016. 67 с.

82. Методичні рекомендації та інформаційні матеріали. 2024. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/metodichni-rekomendaciyi>

83. Микитенко Н., Чорна І. Сучасні тенденції методики навчання іноземних мов і культур: застосування технологій навчання. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія педагогіка та психологія*. 2018. Т. 28, № 28. С. 215–221. URL: <http://visnyk-pedagogy.knlu.edu.ua/article/view/135610> DOI: <https://doi.org/10.32589/2412-9283.28.2018.135610>

84. Михайліченко М. В., Рудик Я. М. Освітні технології. Київ : Компринт, 2016. 583 с.

85. Мокляк В., Тарелко С. Поняття та зміст освітньої парадигми. *Педагогічні науки*. Полтава, 2023. Вип. 81. С. 148–154.

86. Мороз Л., Ковалюк В., Масло І. Використання мобільних додатків у процесі вивчення англійської мови. *Інноватика у вихованні*. 2023. Вип. 17. С. 224–230.

87. Навчання в умовах особистісно орієнтованого навчання. *Освіта.UA*. 2011. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14828/>

88. Навчання дорослих в умовах неформальної освіти : практ. посіб. / І. М. Андрощук та ін. Київ : ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 215 с.

89. Налісник О. О. Теоретичні засади особистісно орієнтованого навчання. URL: http://onalysnyk.blogspot.com/p/blog-page_18.html

90. Неформальна освіта: поняття, сутність, засади. URL: <https://biblio.lib.kherson.ua/neformalna-osvita.htm>

91. Одарченко В. Організаційно-педагогічні умови управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунального закладу вищої освіти. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 12 (18). С. 667–677. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/8393/8438> DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12\(18\)-667-677](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12(18)-667-677)

92. Онучак Л. В. Інтерактивні методи навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей. *Педагогічні науки*. 2023. № 102. С. 68–75. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4549/4018> DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-102-10>

93. Орленко І., Букач М. Виховання соціальної зрілості старшокласників у просторі соціальної гри. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 2 (30). С. 634–645. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/9410/9463> DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2\(30\)-634-645](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2(30)-634-645)

94. Особливості психосоціального розвитку учнів основної школи. URL: <http://multycourse.com.ua/ua/page/16/60#5>

95. Павленко О. ЗНО з англійської мови на 200 балів: навч.-метод. посіб. для учнів закладів загальної середньої освіти. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 149 с.

96. Павленко О. І. Історія становлення методів навчання іноземних мов. *Дидаскал* : часопис : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Університетська освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (17–18 листопада 2020 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. № 21. С. 65–67.

97. Павленко О. І. Освітні тенденції та інновації в навчанні іноземної мови. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки*: зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів

і здобувачів вищої освіти (м. Рівне, 13–14 травня 2021 р.). Рівне : НУВГП, 2021. С. 402–405.

98. Павленко О. І. Педагогічні інновації: закони формування, структура та алгоритм впровадження. *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету*. Полтава : ПП Астроя, 2022. С. 175–177.

99. Павленко О. І. Передумови педагогічної інноватики та класифікація педагогічних нововведень. *Управлінський дискурс макаренківської педагогіки: зб. матеріалів XXI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 10–11 березня 2022 р.)*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 199–201.

100. Павленко О. І. Розвиток особистісно орієнтованої освіти в світі та Україні. *Дидаскал : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю аспірантури та докторантури ПНПУ імені В. Г. Короленка «Реформування вищої освіти в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства» (м. Полтава, 15–16 листопада 2022 р.)*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. № 23. С. 327–328.

101. Павленко О. І. Роль комунікативної компетенції у вивченні іноземних мов. *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету*. Полтава : ПП Астроя, 2021. С. 226–228.

102. Павленко О. І. Становлення методів навчання іноземним мовам (XIX – середина XX ст.). *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу* : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. (9 грудня 2020 р.) / Полт. ін-т економіки і права ВМУРоЛ «Україна» ; наук. Ред. Р. Басенко та ін. Полтава : ПШП, 2020. С. 529–532.

103. Павленко О. І. Сутність та визначення комунікативної компетенції. *Актуальні проблеми та перспективи технологічної та професійної освіти*: зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.

(м. Тернопіль, 24–25 травня 2021 р.). Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2021. С. 135–136.

104. Павленко О. І. Сутність, структура та зміст іншомовної комунікативної компетенції. *Педагогічні науки*. Полтава, 2021. Вип. 77. С. 23–27.

105. Павленко О. І. Формування іншомовної комунікативної компетентності в монологічному мовленні іноземною мовою. *Дидактика* : часопис : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст» (16–17 листопада 2021 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. № 22. С. 283–286.

106. Павленко О. Підкорюй англійську: практикуйся перед національним мультипредметним тестом: навч.-метод. посіб. для учнів закладів загальної середньої освіти. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 156 с.

107. Павленко О. Сутність загальноприйнятих методів навчання іноземним мовам. *Педагогічні науки*. Полтава, 2021. Вип. 78. С. 131–139.

108. Павленко О. Формування мовленнєвої компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава, 2022. Вип. 29. С. 180–185.

109. Павленко О., Мокляк В. Специфіка особистісно орієнтованого навчання іноземним мовам. *Педагогічні науки*. Полтава, 2022. Вип. 80. С. 94–100.

110. Павлик Н. Теорія і практика організації неформальної освіти молоді. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 162 с.

111. Паранюк А. Дидактичні стратегії та технології збагачення змісту освіти старшокласників соціальним досвідом. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. / ред. кол.: А. М. Коломієць (гол.

ред.), В. І. Шахов (відповід. ред.), О. В. Акімова (заст. відповід. ред.) та ін. ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : ВДПУ, 2023. Вип. 73. С. 18–26. URL: <https://10.31652/2415-7872-2023-73-18-26>

112. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті / С. П. Бондар та ін. Рівне : Тетіс, 2003. С. 30–31.

113. Петренко О. Б. Активні й інтерактивні методи полікультурного виховання учнів різних вікових груп. *Інноватика у вихованні*. 2020. Том 1, № 11. С. 17–24.

114. Пилипенко В. Особистісно орієнтовані технології у школі. Київ : Основа, 2007. 160 с.

115. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ : Слово, 2004. 616 с.

116. Полінок О. В. Формування граматичної компетентності учнів 10 класу з використанням методу проектів у процесі навчання української мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2018. 23 с.

117. Пометун О., Гупан Н. Таксономія Б. Блума і розвиток критичного мислення школярів на уроках історії. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 3. С. 50–58.

118. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2004. С. 64–75. URL: http://matematuka.inf.ua/rizne/sutshasnuy_urok/sutshasnuy_urok.html

119. Пономаренко Н. Комп'ютер та Інтернет на заняттях з іноземної мови. *Матеріали Причорноморської регіональної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу*. Миколаїв : МНАУ, 2012. С. 105–110. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/822/1/Пономаренко.pdf>

120. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти». *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#Text>

121. Пугачова К. С. Сучасні інноваційні технології у навчанні іноземних мов. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 209. С. 428–432. DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-209-428-432

122. Рассказова О. Неформальна освіта дорослих у контексті показників людського розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2017. № 7 (71). С. 116–125.

123. Рекомендації Асамблеї Ради Європи 1437 (2000) «Про неформальну освіту». URL:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:EN:PDF>

124. Розвиток освітніх програм на основі їх цифрового сліду / С. Д. Бушуєв та ін. *Information technologies and learning tools*. 2022. Vol. 87 (1). P. 18–32. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4832>

125. Розроблення освітніх програм / В. Захарченко та ін. Київ, 2014.

120 с. URL: http://ibhb.chnu.edu.ua/uploads/files/metodrada/Rozroblennya_osv_program.pdf

126. Романюк О. Переваги застосування комунікативного підходу щодо викладання іноземних мов. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей: зб. наук. ст. / уклад. І. Ю. Сковронська*. Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 108–114. URL:

[https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3791/1/ВЕРСТКА%20-%20-%20ЗБІРНИК%20-%202020-108-114.pdf](https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3791/1/ВЕРСТКА%20-%20ЗБІРНИК%20-%202020-108-114.pdf)

127. Ромашева Н. В. Використання особистісно орієнтованих технологій у навчанні іноземних мов. *Педагогічні науки*. 2009. Випуск 52. С. 351–356.

128. Саєнко Н. В. Деякі підходи до розроблення ресурсів для самонавчання іноземних мов у технічному університеті. *Вісник Харківського*

національного автомобільно-дорожнього університету. 2023. Т. 1, № 101. С. 177–182. DOI: <https://doi.org/10.30977/BUL.2219-5548.2023.101.0.177>

129. Саєнко С. А. Застосування особистісно-орієнтованого підходу на уроках англійської мови. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01009esa-8885.docx.html>

130. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ, 1977. С. 347–665.

131. Слущкий Я. Загальні вимоги до освітньої програми соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів. *New pedagogical thought*. 2020. Т. 103, № 3. С. 93–97. URL: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2020-103-3-93-97>

132. Соломаха А. В. Підготовка майбутніх педагогів до діджиталізації в ранньому навчанні іноземних мов. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2021. № 10. С. 203–215. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/357/375> DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2021.1017>

133. Статівка О. О. Методи дистанційного навчання іноземних мов студентів ЗВО. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. № 2 (38). С. 46–51. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b11ca7e2-3a58-413e-ba7d-143b8fec378e/content>

134. Сучасні технології освіти дорослих : посібник / О. В. Аніщенко та ін. Київ, 2013. 251 с.

135. Толкова Т. М. Ефективні методи навчання англійської мови у сучасній школі. *The issues of modern philology and creative methods of teaching a foreign language in the european education system*. 2021. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-180-0-53>

136. Топчій Л. С. Соціокультурна компетентність у структурі професійної компетентності майбутніх учителів-філологів. *Наука і освіта*. 2014. № 10. С. 198–203.

137. Трегубова О. В. Професійно-спрямована взаємодія суб'єктів навчання та специфіка розробки програми навчання іншомовної комунікативної компетентності для старшокласників в умовах неформальної освіти. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія*. 2009. Вип. 20. С. 124–132.

138. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти». *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>

139. Устименко О. М. Навчання іншомовного монологічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2013. № 1. С. 3–9.

140. Фонарюк О. В. Неформальна математична освіта: аналіз веб-ресурсів. *Фізико-математична освіта*. 2020. Вип. 4 (26). С. 119–123.

141. Форостюк І., Шерстюк Н. Використання методу Community Language Learning при викладанні іноземної мови дорослим в університеті. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 2 (20). С. 443–455. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/9585/9638>

142. Харковський Є. М., Ромась А. П. Роль мультимедійних засобів у неформальній освіті для формування професійних компетенцій майбутніх учителів іноземної мови. *European scientific congress : the 12th International scientific and practical conference (December 25–27, 2023)*. Madrid, 2023. P. 309.

143. Харковський Є. М., Степанович Є. В. Інтеграція проєктної діяльності в неформальну освіту для формування професійних навичок майбутніх учителів іноземної мови. *European scientific congress : the 12th International scientific and practical conference (December 25–27, 2023)*. Madrid, 2023. P. 303.

144. Холод І. В. Методика викладання англійської мови : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Умань : Візаві, 2018. 165 с.

145. Холоденко О. В., Панов С. Ф., Смольнікова О. Г. Формування соціокультурної компетенції студентів ЗВО в процесі вивчення іноземної

мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2020. № 46, т. 2. С. 169–172. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v46/part_2/42.pdf

146. Чередніченко В. А., Чередніченко Г. А. Сутність і структура іншомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 58/59. С. 489–495.

147. Чередніченко Г. А., Шапран Л. Ю., Куниця Л. І. Мультимедійні технології у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова» у технічних вищих навчальних закладах. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2011. № 4. С. 134–138.

148. Чиханцова О. А. Вплив соціальної нерівності на мотивацію школярів до вивчення іноземної мови. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2022. Вип. 2 (26). С. 131–138.

149. Чорна І. Ю. Формування у майбутніх маркетологів англomовної лексичної компетентності в письмі засобом кейс-технології : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2017. 20 с.

150. Шаповалова І. О. Педагогічне стимулювання навчальної діяльності старшокласників (на матеріалі предметів гуманітарного циклу) [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Шаповалова І. О.; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 1997. 176 с.

151. Шапочкіна О. В. Сучасні тенденції розвитку неформальної освіти майбутніх учителів у Німеччині : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ : Київ. Ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. 20 с.

152. Шевченко Г. Інтегровані позашкільні освітні програми як засіб розвитку творчої активності учнів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2017. Вип. 1 (26). С. 94–101.

153. Шеремет А. В. Застосування стратегій тімблдингу на практичних заняттях з іноземної мови з використанням технологій дистанційного навчання. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2020. № 1471. С. 170. URL: http://46.201.250.252/bitstream/handle/123456789/2087/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_51_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=170

154. Яблоков С. Інтеграція формального, неформального та інформального навчання в навчанні англійської мови. *Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2018. № 1 (75). С. 107–124. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/13.pdf>

155. Яблонська Ю. А. Особистісно орієнтоване навчання як засіб самореалізації особистості. *Житомирищина педагогічна*. 2021. № 1 (21). URL: https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2021/03/3_%D0%AF%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%81_%D0%BA%D0%B0.pdf

156. Ягупов В. В. Педагогіка. Київ : Либідь, 2003. 560 с.

157. Як здійснювати оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах війни: рекомендації Державної служби якості освіти. *Державна служба якості освіти України*. URL: <https://sqe.gov.ua/yak-zdiysnyuvati-ocinyuvannya-navchalni/>

158. Якименко П. Специфіка підготовки майбутніх учителів англійської мови до профільного навчання старшокласників. *Věda a perspektivy*. 2021. № 7 (7). URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1584-2021-7\(7\)-235-252](https://doi.org/10.52058/2695-1584-2021-7(7)-235-252)

159. Ярема І. А. Зміст формування англомовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому говорінні студентів металургійних спеціальностей. *Вісник Запорізького національного*

університету. 2012. № 1 (17). С. 197–203. URL: <https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2012/ped-1-2012/197-203.pdf>

160. Яценко С. Л. Особистісно орієнтоване навчання: теоретичний та прикладний аспекти. *Проблеми освіти* : наук-метод. зб. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 231–237.

161. Abeyssekera L., Dawson P. Motivation and cognitive load in the flipped classroom: definition, rationale and a call for research. *Higher Education Research & Development*. 2015. Vol. 34 (1). P. 1–14.

162. Al Ghazali Fawzi. The presentation-practice-production vs consciousness-raising: Which is efficient in teaching grammar? 2006. URL: https://salford-repository.worktribe.com/preview/1498571/The_PPP_Vs_Consciousness_Raising.pdf

163. Ashytok N. I. Communicative competence as a factor in the professional development of a social teacher. *Youth And The Market*. 2012. № 3. P. 66.

164. Aznar Alejo Alejandro. Different methodologies teaching English. Soria, 2014. 41 p. URL: <https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/7949/TFG-O%20277.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

165. Babbel. URL: <https://ua.babbel.com/>

166. Banaganipalli Bala Nagendra Prasad. Communicative Language Teaching in 21st Century ESL Classroom (January 20, 2013). *English for Specific Purposes World*. 2023. Issue 40, vol. 14. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3926904

167. Barnard R., Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. *TESOL Quarterly*. 2002. Vol. 36, no. 4. P. 636. URL: <https://doi.org/10.2307/3588247>

168. Beatty K. Teaching and research of computer language. Kharlov : Pearson Education, 2003. 276 p.

169. Belcheva V., Haidai I., Stanchev S. Formation of students' language competence using critical thinking technologies. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/115.pdf>
170. Benson P. Teaching and Researching Autonomy in Language Learning. London. 2013. 296 p.
171. Bentley K. The TKT CLIL Module. Cambridge, 2010. 128 p.
172. Bergmann J., Sams A. Flipped Learning: Gateway to Student Engagement. *International Society for Technology in Education*. 2016. 619 p.
173. Bergmann J., Sams A. Flip Your Classroom 2.0: Reach Every Student in Every Class Every Day. 2015. URL: https://www.rcboe.org/cms/lib/ga01903614/centricity/domain/15451/flip_your_classroom.pdf
174. Boettger H., Müller T. Early English: Helen Doron Academic Supervision and Empirical Evaluation. 2012. URL: <https://helendoron.co.il/wp-content/uploads/2022/08/english-Helen-doron-research-report-2012.pdf>
175. Boichenko M., Kozlova T., Kulichenko A., Shramko R., Polyezhayev Y. Creative activity at higher education institutions: Ukrainian pedagogical overview. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11 (59). P. 161–171. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.59.11.15>
176. Bondarenko T. N. Web Quest technology as a means of self-activation of future primary school teachers. *Bulletin of LNU*. 2013. № 13 P. 224–230.
177. Byrne D. Teaching oral English. Harlow: Longman, 1986. 140 p.
178. Chang S.-C. A Contrastive Study of Grammar Translation Method and Communicative Approach in Teaching English Grammar. *English Language Teaching*. 2011. Vol. 4, no. 2. P. 13. DOI: <https://doi.org/10.5539/elt.v4n2p13>
179. Chappell S. A. Learning English and technology: lectures on applied linguistics in the age of information and communication technologies. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2003. 213 p. URL: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/36908/1/89.pdf>

180. Communication Competence. Libraries. URL:
<https://open.lib.umn.edu/communication/chapter/1-4-communication-competence/>
181. Communication Competence. OER Commons. URL:
<https://oercommons.org/authoring/6192-communication-competence/view>
182. Communicative approach. British Council. URL:
<https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/knowing-subject/c/communicative-approach>
183. Content-Based Instruction in Foreign Language Education: Models and Methods / eds.: Stephen B. Stryker, Betty Lou Leaver. Washington, 1997. 320 p.
 URL:
https://books.google.com.ua/books?id=g9adF4JTBBkC&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
184. Coursera. URL: <https://www.coursera.org/>
185. Dalton-Puffer, Christiane. (2008). Outcomes and processes in Content and Language Integrated Learning (CLIL): current research from Europe. *Anglistische Forschungen*. 388. 139–157. URL:
https://www.researchgate.net/publication/284690356_Outcomes_and_processes_in_Content_and_Language_Integrated_Learning_CLIL_current_research_from_Europe
186. Duolingo – Найкращий спосіб вивчати мову. URL:
<https://uk.duolingo.com/>
187. EDX. URL: <https://www.edx.org>
188. Ellis R. Informal and formal approaches to communicative language teaching. *ELT Journal*. 1982. Vol. 36, no. 2. P. 73–81. URL:
<https://doi.org/10.1093/elt/36.2.73>
189. Ellis R. Task-based language learning and teaching. Oxford : Oxford University Press, 2003. 387 p. URL:
https://books.google.com.ua/books?id=coO0bxnBeRgC&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

190. English Language Teaching Approaches: A Comparison of the Grammar-translation, Audiolingual, Communicative, and Natural Approaches / J. A. Matamoros-González et al. *Theory and Practice in Language Studies*. 2017. Vol. 7, no. 11. P. 965. URL: <https://www.academypublication.com/issues2/tpls/vol07/11/04.pdf> DOI: <https://doi.org/10.17507/tpls.0711.04>
191. Eshmirzaeva M. Personality-oriented approach to education and modern pedagogical technologies. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*. 2020. Vol. 8 (8). P. 20–30. URL: <https://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2020/08/Full-Paper-Personality-oriented-approach-to-education-and-modern-pedagogical-technologies-.pdf>
192. Essenhigh L. New Close-up B1+ with the Spark platform. Cengage Learning, 2021. 196 p.
193. Evans V., Dooley J. New Round-Up 5 Student's Book. URL: https://www.pushkinschool.am/images/elektronayin-dasagrqer/angleren/new_round_up_5_students_book.pdf
194. Formation of the Digital Generation in a Distance Learning Environment / N. Levchenko et al. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22 (05). P. 335–341.
195. Four reasons why learning English is essential. Official website of the TOEIC and TOEFL tests. URL: <https://www.etsglobal.org/fr/en/blog/news/importance-of-learning-english>
196. Godwin-Jones R. (2017). Smartphones and language learning. *Language Learning & Technology*. 2017. Vol 21 (2). P. 3–17. URL: <http://llt.msu.edu/issues/june2017/emerging.pdf>
197. Grammarway 3 : Student's Book. URL: <https://online.fliphtml5.com/lhxm/mqdn/#p=1>
198. Hampel R., Stickler W. New skills for autonomous learning: A case study of paired language learning via e-mail. *ReCALL*. 2005. Vol. 17 (1). P. 5–20.

199. Hellström R. Task Based Language Teaching versus Presentation Practice Production: A Comparison of Two Language Teaching Methods. Linköping, 2015. 36 p.

200. Hymes D. H. On Communicative Competence. *Sociolinguistics. Selected Readings* /eds.: B. Pride, J. Holmes. Harmondsworth : Penguin, 1972. P. 269–293.

201. Ilchenko O. Formation of prospective teacher professional motivation in the development of the new Ukrainian school. *Theoretical foundations of the functioning of Education. Ways to improve the effectiveness of educational activities* : collective monograph / O. Baranovska et al. Boston : PrimediaeLaunch, 2021. P. 426–436.

202. Information and Communication Technology Development in the Higher Education Institutions of the United Kingdom / Olena Smolnikova et al. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 2021. Vol 17 (1). P. 1379–1391. URL: <http://www.jlls.org/index.php/jlls/article/view/2606/>

203. Kapiton A., Kononets N., Zhamardiy V., Petrenko L., Kravtsova N., Blahova T. Development of an information system for accounting for the level of training of future specialists. *Revista de Investigaciones Universidad del Quindío*. 2022. Vol. 34 (S2). P. 122–135. URL: <https://ojs.uniquindio.edu.co/ojs/index.php/riuq/article/view/905/1028>

204. Khan Academy. URL: <https://uk.khanacademy.org>

205. Kononets N., Baliuk V., Zhamardiy V., Petrenko L., Pomaz Y., Kravtsova N., Shkola O. Didactic model of information and communication competence formation of future specialists of economic. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*. 2021. Vol. 12 (4). P. 170–181. URL: <https://jett.labosfor.com/index.php/jett/article/view/646>

206. Kononets N., Ilchenko O., Mokliak V. Future teachers resource-based learning system: experience of higher education institutions in Poltava city, Ukraine. *Turkish Online Journal of Distance Education*. 2020. Vol. 21, Is. 3. Article number 14. P. 199–220. DOI: 10.17718/TOJDE.762054

207. Kononets N., Zhamardiy V., Nestulya O., Nestulya S., Tsina V., Petrenko L., Nikolashyna T., Ilchenko O., Polyakova-Lahoda M., Borodai E. Examining the Fundamental Elements of Physical and Health-Enhancing Educational Activity of Student in Distance Learning. *Journal of Research in Medical and Dental Science*. 2021. Vol. 9 (7). P. 419–424.
208. Kovalchuk H. To the problem of technical and technological factors of e-learning efficiency. *Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects*. 2023. Vol. 1(3). P. 206–214. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5495.1.17781>
209. Kravchenko L., Bilyk N., Onipko V., Plachynda T., Zavitrenko A. Professional Mobility of the Manager of a Secondary Education Institution as the Basis of His or Her Self-Development. *Revista romaneasca pentru educatie multidimensionala*. 2021. Vol. 13, Is. 1. P. 417–430. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/379>
210. Kulichenko A. K. Terminological toolkit for studying the concepts of «innovation» and «innovative activity». Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2020. Вип. 31 (3). С. 282–287. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/31.214137>
211. Kulichenko A., Polyezhayev Yu. Innovative information and communication technologies for ergotherapists applied during English learning in Ukraine. *AD ALTA*. 2020. Vol. 10 (02). P. 228–233.
212. Learn before Lecture: A Strategy That Improves Learning Outcomes in a Large Introductory Biology Class / M. Moravec et al. *CBE-Life Sciences Education*. 2010. Vol. 9 (4). P. 473–481.
213. Levy M. Technologies used for second language learning. *Modern Journal of Linguistics*. 2009. Vol. 93(1). P. 769–782.
214. Lewis M. *The Lexical Approach: the State of ELT and a Way Forward*. Language Teaching Publications, 1993. 200 p.

215. Little D. Language learner autonomy: Some fundamental considerations revisited. *International Journal of Innovation in Language Learning and Teaching*. 2007. Vol. 1 (1). P. 14–29.

216. Lyudmila N., Ryabukha I. Social competence as object of development in educational process. *Теорія та методика управління освітою*. 2012. № 9. URL:
https://lib.iitta.gov.ua/710291/1/15_RKLM_RIM_Teor_uprv_2012_9El_bibliotek.pdf

217. Maftoon P., Hamidi H., Sarem S. N. The effects of CALL on vocabulary learning: A case of Iranian intermediate EFL learners. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2015. Vol. 3 (4). P. 19–30.

218. Mitchell H. Q. Grammar & Vocabulary Practice 2nd Edition Upper-Intermediate/B2 SB. 2012. 168 p.

219. Murphy R. Essential Grammar in Use : Fouth Edition with answers. Cambridge, 2015. 320 p.

220. Murray G. The Social Dimensions of Learner Autonomy and Self-Regulated Learning. *Studies in Self-Access Learning Journal*. 2014. Vol. 5 (4). P. 347–351.

221. Nabizadeh M., Javad-Adel Seyyed. The Importance of Whole Language Approach in Teaching English to Intermediate Iranian EFL Learners. *Theory and Practice in Language Studies*. 2011. Vol. 1(11). P. 1643–1654.

222. Najma R., Ahmad S. The Effectiveness of Group Work and Pair Work for Students of English at Undergraduate Level in Public and Private Sector Colleges. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*. 2012. Vol. 4. P. 155–163.

223. Natsir M. Sanjaya D. Grammar Translation Method (GTM) Versus Communicative Language Teaching (CLT); A Review of Literature. *International Journal of Education and Literacy Studies*. 2014. Vol. 2. P. 58–62. DOI: 10.7575/aiac.ijels. v.2n.1p.58

224. Otto A. Assessing the language in CLIL: A Review of the Literature Towards a Functional Model. *Latin American Journal of Content and Language Integrated Learning LACLIL*. 2019. Vol. 11 (2). P. 308–325.

225. Oxford R. L. Toward a more systematic model of second language learner autonomy. In *Learner autonomy across cultures: Perspectives in language learning* / eds.: D. Palfreeman, R. K. Smith. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003. P. 75–91.

226. Panov S., Smolnikova O., Pabat V. Forming students' conscientious attitude to technical translation classes in a globalized world. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2020. № 6 (39). P. 7–12.

227. Pedagogical Technologies for Competent Training of Teachers in Ukrainian Professional Education / Y. Kulyk et al. *International Journal of Education and Information Technologies*. 2022. Vol. 16. P. 29–38.

228. Peterson M. Electronic learning and teaching in library and information services. Oxford : Chandos Publishing, 2002. 224 p.

229. Rosetta Stone. URL: <https://www.rosettastone.com>

230. Sheils J. Kommunikation im Fremdsprachenunterricht. Strasbourg : Council of Europe press, 1994. 334 p.

231. Shramko R., Rakhno M., Mokliak V., Mokliak O. The Role of Foreign Language Communicative Competence in the Formation of Professionally-Oriented Communication of Intending Bachelors of Law: Modern Challenges. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава, 2022. Випуск 30. С. 204–210.

232. Sinclair B., Coulthard R. M. Towards discourse analysis: English as used by teachers and students. London : Routledge, 1974. 168 p.

233. Six Benefits of Learning Another Language. Operation Xcel Blog. URL: https://operationxcel.org/news/blog.html/article/2023/03/20/6-benefits-of-learning-another-language?gclid=CjwKCAjwivemBhBhEiwAJxNWN68hnAILnpmTP9VzHk5iTJrSq9l6YSPm7D8pMCOjXL27HQQGbXsRoCZ90QAvD_BwE

234. Software tools for creating electronic educational resources in the resource-based learning process / N. Kononets et al. *Journal for Educators teachers and trainers*. 2021. Vol. 12, Is. 3. P. 165–175. DOI: 10.47750/jett.2021.12.03.016
235. Swain M., Lapkin S. The Development of the Sociopolitical Context of Foreign Language Learning in Canada: Some Implications for Program Developmen. *International Journal of Applied Linguistics*. 2005. Vol. 15 (2). P. 169–186.
236. Tekliuk H. Communicative language teaching. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. P. 215–219. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/30_2020/part_4/35.pdf
237. Thornbury S. How to teach grammar. Harlow : Longman, 1999. 192 p.
238. Thornton P., Hauser K. The use of mobile phones in teaching English in Japan. *Journal of Computer Aided Learning*. 2005. Vol. 21 (3). P. 217–228.
239. TKT:CLIL. 2009. URL: <https://www.cambridgeenglish.org/images/22191-tkt-clil-handbook.pdf>
240. Wang I., Vasquez S. Web 2.0 and second language learning: What does the research tell us? *CALICO Journal*. 2012. Vol. 29 (3). P. 412–430.
241. Warschauer M. Online learning in sociocultural context. *Anthropology & Education Quarterly*. 1998. Vol. 29 (1). P. 68–88. URL: <http://links.jstor.org/sici?sici=0161-7761%28199803%2929%3A1%3C68%3AOLISC%3E2.0.CO%3B2-B>
242. Warschauer M. Technological change and the future of CALL. *New perspectives on CALL for second language classrooms*. 2013. P. 27–38.
243. Warschauer M., Healey D. Computers and language learning: An overview. *Language Teaching*. 1998. Vol. 31. P. 57–71. URL: https://education.uci.edu/uploads/7/2/7/6/72769947/computers_and_language_learning_-_an_overview.pdf
244. Willis Dave, Willis Jane. Doing Task-based Teaching. Oxford : Oxford University Press, 2007. URL: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=ye2dBgAAQBAJ&oi=fnd&pg>

[=PT10&dq=Doing+Task-based+Teaching&ots=9pNQC8NqOR&sig=1klsXmRbTSF4l5eTgHJ0Cu7PQb4&redir_esc=y#v=onepage&q=Doing%20Task-based%20Teaching&f=false](#)

245. Young L. E., Paterson B. L. Teaching Nursing: Developing a Student-centered Learning Environment. Philadelphia : Lippincott Williams & Wilkins, 2007. 600 p.

ДОДАТКИ

Зміст додатків

<i>Додаток А</i>	Навчальний спецкурс «Англійська мова ХХІ століття: річний інтенсив для старшокласників»
<i>Додаток Б</i>	Довідки про впровадження результатів дисертації
<i>Додаток В</i>	Відомості про апробацію результатів дисертації
<i>Додаток Г</i>	Список публікацій здобувачки за темою дисертації
<i>Додаток Д</i>	Свідоцтва та сертифікати про підвищення кваліфікації на вебінарах, проходження курсів
<i>Додаток Е</i>	Анкета для учнів закладів загальної середньої освіти
<i>Додаток Ж</i>	Результати вхідного опитування
<i>Додаток И</i>	Результати вихідного опитування

АНГЛІЙСЬКА МОВА ХХІ СТОЛІТТЯ: РІЧНИЙ ІНТЕНСИВ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Курс «Англійська мова ХХІ століття: річний інтенсив для старшокласників» пропонує глибоке освоєння англійської мови як ключового компонента освітнього процесу старшокласників. Особлива увага приділяється не лише формуванню лінгвістичної компетенції, але й розвитку критичного мислення та інтеграції знань англійської мови в інші сфери навчання та професійної діяльності.

Знання англійської розглядається як стратегічний ресурс для старшокласників, сприяючи підвищенню їхньої конкурентоспроможності під час вступу до закладів вищої освіти. Зокрема, курс розглядає важливість міжнародної комунікації, підкреслюючи роль англійської як ключового інструменту в області міжнародних стажувань, обмінів та взаємодії зі світовою спільнотою.

Крім того, програма навчання спрямована на розвиток навичок, які є необхідними для подальшого використання англійської мови в різних контекстах, включаючи професійну сферу та глобальні виклики. Курс впроваджує інноваційні методики, що сприяють глибшому розумінню мовних структур та ефективній комунікації в англійськомовному середовищі.

Результатом участі в курсі є не лише високий рівень мовленнєвої компетенції, але й здатність старшокласників самостійно аналізувати та інтерпретувати інформацію, що є важливим чинником у контексті розвитку сучасного освітнього простору та глобального суспільства.

Саме цим зумовлено необхідність та доцільність розробки й апробації навчального спецкурсу «Англійська мова ХХІ століття: річний інтенсив для старшокласників».

Предметом вивчення є формування іншомовної комунікативної компетентності старшокласників.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальний курс «Англійська мова ХХІ століття: річний інтенсив для старшокласників» пов'язаний з такими шкільними предметами, як мова та мовознавство, історія, культурологія, наука, мистецтво та творчість, географія.

Мета навчального спецкурсу «Англійська мова ХХІ століття: річний інтенсив для старшокласників» – опанування старшокласниками рецептивних навичок, а саме аудіовізуального, усного та письмового розуміння іноземної мови.

Головними завданнями курсу є досягнення старшокласників іншомовних компетентностей рівня B1+ за визначенням рівнів CEFR.

Основною особливістю спецкурсу є використання інтерактивної платформи National Geographic Learning, яка дає унікальну можливість гейміфікації онлайн книги New Close-up.

<p>Загальні лінгвістичні компетентності відповідно до переліку Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR)</p>	<p>ЗЛК1. Здатність чітко висловлювати свої думки без суттєвих обмежень у висловленні того, що хоче сказати.</p> <p>ЗЛК2. Достатній запас мовленнєвих засобів для того, щоб надавати ясні описи, виражати думки та розвивати аргументацію, майже не виявляючи помітного пошуку слів/жестів, використовуючи при цьому деякі складні конструкції речень.</p>
<p>Соціокультурні компетентності відповідно до переліку Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR)</p>	<p>СК1. Здатність з деякими зусиллями доповідати та брати участь у групових обговореннях, навіть якщо мовлення швидке та розмовне.</p> <p>СК2. Здатність визначати та інтерпретувати соціокультурні/соціолінгвістичні сигнали та свідомо модифікувати мовні форми виразу для того, щоб висловлювати себе відповідно до ситуації.</p> <p>СК3. Здатність виражати себе впевнено, чітко та ввічливо в формальному чи неформальному реєстрі, відповідно до ситуації та співрозмовників.</p> <p>СК4. Здатність адаптувати свій вислів так, щоб встановити деяку різницю між формальним та неформальним реєстрами, але може не завжди робити це відповідно.</p> <p>СК5. Здатність виражати себе адекватно в різних ситуаціях і уникати грубих помилок формулювання.</p>

<p style="text-align: center;">Аудіовізуальні компетентності відповідно до переліку Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR)</p>	<p>АК 1. Здатність розуміти передану інформацію, яка була подана, але не явно вказана в тексті.</p> <p>АК 2. Здатність слідувати основним пунктам тексту, навіть коли мовець робить відступи.</p> <p>АК 3. Здатність розпізнати, чи мовець подає складний текст спокійно, чи напружено.</p> <p>АК 4. Здатність визначити, чи мовець виробляє текст у конкретному ритмі та описати ефект різних ритмів.</p> <p>АК 5. Здатність вказати причини, чому мовець вставляє паузи в тексті, наприклад, через їхнє вираження як структурного елемента або через те, що мовець повинен рефлексувати.</p> <p>АК 6. Здатність розуміти, хто має яку думку і як ці думки пов'язані між собою.</p> <p>АК 7. Здатність визначити, коли особисті досвіди мовця впливають на аргументацію і коли це не відбувається.</p> <p>АК 8. Здатність визначити, чи стиль мовлення відповідає змісту.</p>
<p style="text-align: center;">Результати навчання</p>	<p>РН 1. Здатність чітко висловлювати свої думки без суттєвих обмежень у висловленні того, що хоче сказати.</p> <p>РН 2. Здатність визначати та інтерпретувати соціокультурні/соціолінгвістичні сигнали та свідомо модифікувати мовні форми виразу для того, щоб висловлювати себе відповідно до ситуації.</p> <p>РН 3. Здатність розуміти передану інформацію, яка була подана, але не явно вказана в тексті.</p> <p>РН 4. Здатність слідувати основним пунктам тексту, навіть коли мовець робить відступи.</p> <p>РН 5. Здатність визначити, коли особисті досвіди мовця впливають на аргументацію і коли це не відбувається.</p>

ЗМІСТ СПЕЦКУРСУ

Тема 1. *Your world*. Тема присвячена вивченню різноманітних аспектів особистого та соціального життя учнів. У рамках цієї теми учні розвиватимуть навички ідентифікації ключової інформації, вирішення завдань у форматі вибору з одним варіантом відповіді за текстом, а також використовуватимуть часові форми *present simple* та *present continuous* для вираження своїх почуттів і опису людей. Також планується розвиток навичок розуміння завдань та завершення речень. Учасники вивчатимуть техніки розповіді про себе, ведення інтерв'ю, використання ідіом та виразів, а також вправлятимуться в написанні неформальних листів та використанні ідіом і фразових дієслів у письмовій мові. Ця тема сприятиме розвитку комунікативних навичок та вміння виражати власні думки та почуття в різних ситуаціях.

Тема 2. *Mysterious world*. Тема спрямована на міждисциплінарний зв'язок, а саме на обговорення унікальних та містичних природних явищ. Результатом є набуття комунікативної компетентності на тему унікальних явищ у природі, вираження припущень та розв'язання проблем.

Тема 3. *Fit as a fiddle*. Ознайомлення учнів з темою спорту та фізичної активності, головною метою теми є формування вокабуляру та використання його не тільки при комунікації, а в читанні та на письмі.

Тема 4. *Technological wonders*. Тема спрямована на розвиток когнітивних та лінгвістичних навичок. Учні працюватимуть з ідентифікацією тем абзаців, відповідями на речення до прогалин, та аналізом слів навколо прогалин. Задачі також включають розв'язання містичних загадок, використовуючи часові форми минулого, і вивчення конструкцій «*used to*», «*would*», «*be used to*», «*get used to*». Учні вдосконалять знання в роботі з фразовими дієсловами, створенні слів та використанні прикметників та прислівників у науковому стилі, плануванні і написанні історій. Ці завдання сприяють розвитку лексичного та синтаксичного вміння, стимулюючи творчий підхід до виразу мови.

Тема 5. *Going places*. Тема спрямована на систематичний розвиток когнітивних та мовних навичок. Включає завдання з ідентифікації ключової інформації, вивчення граматичних структур *present perfect simple/continuous* та використання словосполучень «*for*», «*since*», «*lately*», «*already*», «*yet*», «*still*». Учні також вдосконалюють навички аналізу, описові та порівняльні навички, а також використання злічуваних та незлічуваних іменників. Акцент буде на прийменниках, ідіомах, логіці речень та їх перетворенні. Тема завершиться навчанням методик надання консультацій та написанням ефективних

наукових статей для розвитку комунікативної та літературно-аналітичної компетенції учнів.

Тема 6. *Living history*. Тема спрямована на розвиток аналітичних та мовних вмінь учнів. Задачі включають визначення того, на що посилається слово, вибір із текстом, використання майбутнього часу (*will* та *be going to*) та виразів часу для передбачення теми, розширення словникового запасу, а також використання фраз «*coping when you forget a word*» та опис фотографії. Окремий акцент приділяється вивченню майбутнього часу у вигляді *future continuous* та *future perfect*, а також розширенню словникового запасу, включаючи будівництво слів, використання фразових дієслів та пошук вказівок у тексті. Крім того, навчання включає аналіз конструкцій умови та контрасту, вибір оптимального питання та навички написання офіційного листа чи електронної пошти.

Тема 7. *Wild world*. Тема зосереджена на розвитку аналітичних та мовних навичок учнів. Завдання включають підготовку до зіставних завдань, вибір співпадаючих сигналів для тексту, вивчення модальних та напівмодальних дієслів, ідентифікацію ключових слів і створення нотаток. Учні також навчатимуться обговорювати всі варіанти у груповому форматі, використовуючи дієслово «*perfect modals*» та вивчаючи вирази та фразеологізми у відкритих прогалинах. Окремий акцент приділяється навчанню аргументації у формальних есе, структуруванню есе та письмовому висловленню аргументів.

Тема 8. *Media matters*. Тема спрямована на розвиток аналітичних та лінгвістичних навичок учнів. Завдання включають визначення відсутнього у тексті, вибір із текстом, перевірку правопису та словотворення. Окрім того, тема включає в себе вивчення минулого часу у формі *past perfect simple* та *past perfect continuous*, використання слухового сприймання для числової інформації та висловлення власної думки у колективному форматі. Учні також вивчатимуть використання питальних тегів, займенників, фразових дієслів, будівництво слів та вибір правильного слова у вправі з вибором. Завершальна частина теми охоплює використання кваліфікаторів, генерування ідей та написання неформального електронного листа.

Тема 9. *Making a living*. Тема спрямована на розвиток навичок аналізу та володіння мовними конструкціями учнів. Завдання включають вибір відсутнього речення та встановлення відповідності між реченнями та прогалинами. Вивчення теми «робота» охоплює повідомлення про висловлювання в непрямому мовленні, зміни часу і місця у непрямому питанні, слухання з ретельністю та порівняння сигналів із вимовленим текстом. Учні також практикуватимуться в висловленні повних відповідей,

описі фотографії, передачі команд та прохань у непрямому мовленні, вивченні сполучень слів і виразів, а також вивченні виразів для ведення звіту та використання відповідного тону при написанні звіту.

Тема 10. *See the world*. Тема спрямована на розвиток аналітичних та мовних навичок учнів. Завдання включають фокус на окремих абзацах, встановлення відповідності між сигналами та текстом, розгляд теми мас-медіа та використання пасивного стилю. Сприйняття інформації для задоволення, вибірковий вибір та колективне вирішення завдань є частинами навчання. Особливий акцент приділяється вивченню пасивного стилю з використанням *-ing* форми, інфінітивів та модальних дієслів, фразових дієслів, зміни слів та створенню слів. Також учні отримають досвід редагування своєї роботи, опису того, що рецензується, та написання рецензії.

Тема 11. *Crime time*. Тема орієнтована на розвиток аналітичних та мовних навичок учнів. Завдання включають пошук схожих слів у питаннях та відповідях, встановлення відповідності між реченнями та прогалинами. Освоєння теми «злочин» спрямоване на вивчення відносних підрядних речень, розв'язання проблем із невідомими словами та багатовибірковими питаннями. Учні також розвиватимуть навички ввічливого висловлення альтернативної думки, обговорення, використання скорочених відносних підрядних речень, вивчення фразових дієслів та виразів, а також написання есе у формі обґрунтування та розбору «за і проти». Тема також включає розділ «Живи добре, вчися добре: різниця в культурному спілкуванні; культурна чутливість».

Тема 12. *You are what you wear*. Тема спрямована на розвиток навичок ознайомлення та пошуку ключової інформації, а також вивчення мовних конструкцій. Завдання включають просування та просканування тексту для знаходження ключової інформації та співставлення сигналів із текстом. Вивчення теми «мода та шопінг» охоплює використання конструкції «causative», вивчення схожих слів і фраз, а також визначення часу на фотографії. Учні також можуть поглибити свої знання з інверсії, фразових дієслів, словотворення, планування та написання рецензії. Тема також включає відео: «Камбоджійське текстильне мистецтво».

Contents

	Reading	Vocabulary	Grammar	Listening
1 Your world p5	identifying key information; multiple choice with one text	feelings and people	present simple and present continuous	understanding the task; complete the sentences
Live well, study well: valuing friendships; accepting differences				
2 Mysterious world p17	identifying paragraph topics; matching sentences to gaps	mysteries; looking at words around a gap; multiple-choice cloze	past simple and past continuous	making notes; multiple choice: seven questions
Video: Why we cry				
3 Fit as a fiddle p29	identifying key information; matching prompts to text	health and fitness	present perfect simple and present perfect continuous; for, since, lately, already, yet and still	thinking about the missing words; complete the sentences
Live well, study well: forming positive habits; challenging limiting beliefs				
4 Technological wonders p41	identifying what a word refers to; multiple choice with one text	technology	will and be going to; time expressions	predicting topic vocabulary; multiple choice: one per text
Video: The rise of the internet				
5 Going places p53	preparing for matching tasks; matching prompts to text	ambition and success	modals and semi-modals	identifying key words and taking notes; matching prompts to spoken text
Live well, study well: managing your money; considering your relationship with money				
6 Living history p65	identifying what isn't in a text; multiple choice with one text	history; checking spelling; word formation	past perfect simple and past perfect continuous	listening for numbers; multiple choice: seven questions
Video: Lost treasures				
7 Wild world p77	looking for clues; matching sentences to gaps	natural disasters	-ing form; infinitives	filling in the gaps; complete the sentences
Live well, study well: dealing with emergencies; keeping calm				
8 Media matters p89	focusing on individual paragraphs; matching prompts to text	the media	the passive	listening for pleasure; multiple choice: one per text
Video: Crisis mapping				
9 Making a living p101	choosing the missing sentence; matching sentences to gaps	work	reported speech: statements; changes in time and place; reported questions	listening carefully; matching prompts to spoken text
Live well, study well: choosing online sources wisely; dealing with online information				
10 See the world p113	choosing the best option carefully; multiple choice with one text	holiday and travel	conditionals: zero, first and second	identifying emotions; multiple choice: one per text
Video: The best job ever				
11 Crime time p125	finding similar words in the questions and answers; matching sentences to gaps	crime	relative clauses: defining and non-defining	dealing with unknown words; multiple choice: seven questions
Live well, study well: cultural communication differences; being culturally sensitive				
12 You are what you wear p137	skimming and scanning to find key information; matching prompts to text	fashion and shopping	causative	thinking of similar words and phrases; multiple choice: seven questions
Video: Cambodian textile art				

Review units 1–12 pp149–160
Grammar reference pp161–175

Communication activities pp176–178
Vocabulary reference pp179–186

Speaking	Grammar	Use your English	Writing
talking about yourself; <i>interview</i>	articles	idioms and expressions; prepositions; checking the meaning; <i>sentence transformation</i>	using idioms and phrasal verbs; writing in an informal style; <i>writing an informal email</i>
solving problems; <i>collaborative task</i>	<i>used to, would, be used to, get used to</i>	phrasal verbs; word building; changing words; <i>word formation</i>	using adjectives and adverbs; planning a story; <i>writing a story</i>
describing similarities and differences; <i>photo description</i>	countable and uncountable nouns; quantifiers	prepositions; idioms; checking your sentences make sense; <i>sentence transformation</i>	giving advice; giving effective advice; <i>writing an article</i>
coping when you forget a word; <i>photo description</i>	future continuous; future perfect	word building; phrasal verbs; looking for clues; <i>multiple-choice cloze</i>	clauses of reason and contrast; choosing the best question; <i>writing a formal letter or email</i>
discussing all the options; <i>collaborative task</i>	perfect modals	collocations; expressions; learning collocations and expressions; <i>open cloze</i>	presenting arguments in formal essays; structuring your essay; <i>writing an essay</i>
expressing your opinion; <i>collaborative task</i>	question tags; pronouns	phrasal verbs; word building; choosing the correct word; <i>multiple-choice cloze</i>	using qualifiers; brainstorming ideas; <i>writing an informal email</i>
answering a follow-up question; <i>photo description</i>	comparison of adjectives and adverbs; <i>too, enough, so and such</i>	collocations and expressions; checking agreement; <i>open cloze</i>	sequencing events; using descriptive vocabulary; <i>writing a story</i>
deciding on the best option; <i>collaborative task</i>	the passive: -ing form, infinitives and modal verbs	phrasal verbs; changing the word; <i>word formation</i>	editing your work; describing what you're reviewing; <i>writing a review</i>
giving full answers; <i>photo description</i>	reported speech: commands and requests; reporting verbs	collocations and expressions; prepositions	presenting information clearly; using the appropriate tone; <i>writing a report</i>
showing interest; <i>collaborative task</i>	third conditional; mixed conditionals	word formation; phrasal verbs	using descriptive adjectives; using interesting language; <i>writing an article</i>
politely giving an alternative opinion; <i>discussion</i>	reduced relative clauses	collocations and expressions; using your knowledge; <i>open cloze</i>	structuring an essay; writing conclusions; <i>writing a for and against essay</i>
focusing on the timing; <i>photo description</i>	Inversion: <i>never, under no circumstances and not only ... but also</i>	phrasal verbs; thinking about context; <i>word formation</i>	Supporting your arguments; planning your review; <i>writing a review</i>

Irregular verbs p187
Writing reference pp188-194

Speaking reference pp195-196

Активация Windows

тивировать Windows, п

Форма оцінювання

Поточний контроль визначається як оцінювання старшокласників під час проведення як аудиторних, так і позааудиторних занять з метою перевірки рівня їхньої підготовленості у вивченні тем курсу. Форма проведення онлайн тест.

Модульний (проміжний) контроль (МКР) організовується під час занять для оцінювання знань і навичок, які старшокласники здобули протягом вивчення окремого модуля. Цей вид контролю є обов'язковим і в разі відсутності старшокласника на занятті з поважних причин може бути проведений дистанційно. Модульний контроль включає тестування кожних 3 тем.

Підсумковий контроль здійснюється для оцінювання результатів знань старшокласників на певному рівні кваліфікації або на певних етапах навчання. Цей контроль включає усне опитування, виконання письмових завдань, проведення проєктних досліджень, тестування. Підсумкова оцінка формується з балів, отриманих старшокласником під час поточного, модульного контролю та МКР.

Рекомендована література

Основна

1. Essenhigh L. New Close-up B1+ with the Spark platform / Louisa Essenhigh., 2024. – (National Geographic Learning).

Допоміжна література

1. Dooley J. New Round-Up 5. Student's Book with access code / J. Dooley, V. Evans., 2011.

2. Dooley J. Grammarway 3: Student's Book / J. Dooley, V. Evans.

3. Murphy R. Essential Grammar in Use Fourth Edition with answers and Interactive eBook / Raymond Murphy., 2015. – 320 p. – (English Grammar in Use).

ДОВІДКИ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Павленко Олени Ігорівни

*«Дидактичні умови формування іношомовної предметної компетентності
старшокласників в умовах неформальної освіти»
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки*

(СКАНОВАНИ КОПІЇ)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БАХМУТСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
 84500, Донецька область, м. Бахмут, вул. Миру, 8, тел. 41- 23-77, 41- 23-81, 41- 23-79,
 atehzt@gmail.com

Від 21.02.2024 № 01/07а-24
 На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про результати впровадження дослідження, проведеного в рамках
 дисертаційної роботи на здобуття
 наукового ступеня доктора філософії
 зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки**

Павленко Олени Ігорівни

**на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної
 компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти»**

Результати дослідження, проведеного в рамках дисертаційної роботи Павленко Олени Ігорівни, що мала на меті отримання наукового ступеня доктора філософії, на тему "Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти", впроваджені в освітній процес Бахмутського фахового коледжу транспортної інфраструктури.

Курс з англійської мови "Англійська мова XXI століття: Річний інтенсив для старшокласників" спрямований на підвищення рівня володіння мовою старшокласниками від стартового рівня B1 до більш високого рівня B2. Інтеграція інтерактивної платформи National Geographic Learning, що дозволяє використовувати гейміфікацію для онлайн-курсу англійської мови New Close-up, є ключовим аспектом освітнього процесу.

Підручник New Close-up складається з 12 розділів, кожен з яких включає уроки з читання, словникової та вживання слів, граматики, слухання, усного мовлення та письма. Крім того, завершальні розділи курсу містять оновлені відеоуроки або секції "Live Well, Study Well", які стимулюють застосування засвоєних знань у практичних завданнях. Подібний підхід сприяє розвитку навичок співпраці та творчого мислення серед студентів, сприяючи їхньому успішному навчанню та оволодінню мови.

Впровадження результатів дослідження, проведеного в рамках дисертаційної роботи Павленко Олени Ігорівни, що мала на меті отримання наукового ступеня доктора філософії, на тему "Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти", розглянуте та схвалене Методичною радою коледжу (протокол № 7 від 14 лютого 2024 р.).

В.о. директора коледжу

Микола ЗІНЧЕНКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ДНІПРОВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ
 вул. Шмідта, 18, м. Дніпро, 49006, тел.: (056) 785-54-07,
 E-mail: drpbk.info@gmail.com ЄДРПОУ 21910232

Від 25.03.2024 № 173

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертації на здобуття
наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Павленко Олени Ігорівни
на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної
компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти»

В освітній процес Дніпровського фахового коледжу радіоелектроніки впроваджено результати дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії Павленко Олени Ігорівни на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти».

Запропонований курс англійської мови спрямований на підвищення рівня володіння мовою старшокласниками зі стартового рівня B1 до більш високого рівня B2. Використання інтерактивної платформи National Geographic Learning, яка дозволяє застосовувати гейміфікацію до онлайн-курсу з англійської мови New Close-up, є ключовим аспектом навчального процесу.

Підручник New Close-up складається з 12 розділів, кожен з яких включає уроки з читання, словникової та вживання слів, граматики, слухання, усного мовлення та письма. Завершальні розділи курсу містять або оновлені відеоуроки, або секції «Live Well, Study Well», що активізує використання засвоєних знань у практичних завданнях. Такий підхід сприяє розвитку навичок співпраці та творчого мислення серед студентів, сприяючи їхньому успішному навчанню та освоєнню мови.

Успішне впровадження результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії Павленко Олени Ігорівни на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти» розглянуте та схвалене на засіданні Педагогічної ради Дніпровського фахового коледжу радіоелектроніки (протокол № 4 від 21 березня 2024 р.)

В.о. директора коледжу

Світлана ВОРОНІНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
 «МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ АКАДЕМІКА ЮРІЯ БУГАЯ»
**ФАХОВИЙ ПОЛТАВСЬКИЙ БІЗНЕС-КОЛЕДЖ
 (ФПБК ЗВО «МНТУ»)**

вул. Сінна, 7, м. Полтава, 36039, тел. (0532) 50-81-78, (050) 155-77-74, e-mail: info@pib.edu.ua код ЄДРПОУ 38690526

506 в.с.г 25.03.2024

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертації на здобуття
 наукового ступеня доктора філософії
 зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
 Павленко Олени Ігорівни
 на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної
 компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти»**

Основні положення дисертації Павленко Олени Ігорівни на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти» на здобуття наукового ступеня доктора філософії впроваджені в освітній процес Фахового Полтавського бізнес-коледжу ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая». Оленою Ігорівною було запропоновано спецкурс «Англійська мова ХХІ століття: річний інтенсив для старшокласників».

Спецкурс розроблено для глибокого опанування англійською мовою як ключовим елементом освітнього процесу старшокласників. Особлива увага приділяється не лише формуванню мовних навичок, але й розвитку критичного мислення та інтеграції англійської мови в інші сфери навчання та професійної діяльності. Після завершення курсу учні досягають не лише високого рівня володіння мовою, а й здатність самостійно аналізувати та тлумачити інформацію, що має важливе значення для розвитку освітнього простору та глобального суспільства.

Довідку про успішне впровадження результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти» затверджено на засіданні педагогічної ради протокол № 7 від 18 березня 2024 року.

Директор

(Signature)
 Сергій ЛАВРИНЕНКО

Cambridge English Exam
Preparation Centre

Kyiv, Vasylkywska st., 1, office 120
<https://lp.bis-school.com.ua/>
E-mail: info@bis-school.com.ua
Tel. +38 096 591 45 46

№ 1/29-03/24 D
від «29» березня 2024р.

ДОВІДКА
про впровадження результатів дослідження,
проведеного під час написання дисертації
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Павленко Олени Ігорівни
на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної
компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти»

Результати дослідження, що проводилося під час написання дисертації Павленко Олени Ігорівни на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти», впроваджено в освітній процес Освітнього центру «BIS EDUCATION» (ліцензія мовного департаменту Кембріджського університету UAPC000465).

Запропонований курс «Англійська мова у XXI столітті: річний інтенсив для учнів старших класів» спрямований на глибоке вивчення англійської мови як однієї із ключових дисциплін. Особливою перевагою є те, що в навчальному плані приділяється увага не лише розвитку лінгвістичних навичок, але й стимулюванню критичного мислення та впровадженню знань англійської мови у різні сфери навчання та професійної діяльності.

Використання навчальних матеріалів від закордонного видавництва, що поєднуються з інтерактивною платформою, дозволяє гейміфікувати навчальний процес та залучати учнів до активної участі. Однією з переваг є те, що кожен учень має свій власний рейтинг виконання завдань, що забезпечує ефективну мотивацію учнів до навчання та саморегуляцію навчальної діяльності.

Впровадження результатів дослідження, проведеного в рамках виконання дисертації Павленко Оленою Ігорівною, яка ставить за мету отримання наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, розглянуте та схвалене на засіданні методичної ради Освітнього центру «BIS EDUCATION»

Директор

**Академічний директор,
керівник освітніх програм**

Василь РОМАНЕНКО

Ольга РИСІНА

УКРАЇНА

Управління освіти

Святошинської районної в місті Києві державної адміністрації

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

«ЦЕНТР ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА СВЯТОШИНЬСЬКОГО РАЙОНУ М. КИЄВА»

вулиця Чистяківська, 18, м. Київ, 03062, тел./факс: 422-22-51, 400-86-14, ctdu.kiev@i.ua, Код ЄДРПОУ 42297808

02.04.2024 р. № 22
 На № _____ від _____

Д О В І Д К А

*про впровадження результатів дисертації
 на здобуття наукового ступеня доктора філософії
 зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки*

Павленко Олени Ігорівни

*на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності
 старшокласників в умовах неформальної освіти»*

В освітній процес Центру творчості дітей та юнацтва Святошинського району м. Києва впроваджено результати дисертації Павленко Олени Ігорівни на тему «Дидактичні умови формування іншомовної предметної компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти».

Запропонований курс «Англійська мова у XXI столітті: річний інтенсив для учнів старших класів» спрямований на глибоке вивчення англійської мови як ключового елемента навчального процесу. Курс має значні переваги в навчанні у неформальній освіті, а саме: застосування вивчення мови в реальних життєвих ситуаціях, що відповідають інтересам та потребам учнів; надання учням інструментів та стратегій для самостійного навчання та розвитку мовних навичок поза класною кімнатою; створення умов для активності учнів, що спонукає їх до подальшого розвитку.

Використання навчальних матеріалів від National Geographic Learning, що поєднуються з інтерактивною платформою, дозволяє гейміфікувати навчальний процес та залучати учнів до активної участі. Одна з переваг – є всі інструменти для сприяння розвитку навичок самооцінки та саморегуляції учнів, це допомагає їм самостійно керувати своїм навчанням та постійно покращувати свої результати.

Впровадження результатів означеного дослідження обговорено і схвалено на засіданні Педагогічної ради Центру творчості дітей та юнацтва (протокол № 3 від 12 лютого 2024 року).

Директор

РОСЛЯКОВА Світлана

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Основні положення дисертації доповідалися та обговорювалися на 9 науково-практичних конференціях різного рівня.

Міжнародних – 3:

1. Міжнародна науково-практична конференція молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки» (м. Рівне, 13–14 травня 2021 р.) (*форма участі: заочна*).

Тема доповіді: «Освітні тенденції та інновації в навчанні іноземної мови».

2. XXI Міжнародна науково-практична конференція «Управлінський дискурс макаренківської педагогіки» (м. Полтава, 10–11 березня 2022 р.) (*форма участі: заочна*).

Тема доповіді: «Передумови педагогічної інноватики та класифікація педагогічних нововведень».

3. Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 30-річчю аспірантури та докторантури ПНПУ імені В. Г. Короленка «Реформування вищої освіти в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства» (м. Полтава, 15–16 листопада 2022 р.) (*форма участі: онлайн*).

Тема доповіді: «Розвиток особистісно орієнтованої освіти в світі та Україні».

Всеукраїнських з міжнародною участю – 2:

4. Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Університетська освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (м. Полтава, 17–18 листопада 2020 р.) (*форма участі: онлайн*).

Тема доповіді: «Історія становлення методів навчання іноземних мов».

5. Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст» (м. Полтава, 16–17 листопада 2021 р.) (форма участі: онлайн).

Тема доповіді: «Формування іншомовної комунікативної компетентності в монологічному мовленні іноземною мовою».

Всеукраїнських – 2:

6. II Всеукраїнська науково-практична конференція «Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу» (м. Полтава, 9 грудня 2020 р.) (форма участі: заочна).

Тема доповіді: «Становлення методів навчання іноземним мовам (XIX – середина XX ст.)».

7. VI Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми та перспективи технологічної та професійної освіти» (м. Тернопіль, 24–25 травня 2021 р.) (форма участі: заочна).

Тема доповіді: «Сутність та визначення комунікативної компетенції».

Регіональних – 2:

8. Звітна наукова конференція викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету (м. Полтава, 26 травня 2021 р.) (форма участі: заочна).

Тема доповіді: «Роль комунікативної компетенції у вивченні іноземних мов».

9. Звітна наукова конференція викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету (м. Полтава, 25 травня 2022 р.) (форма участі: заочна).

Тема доповіді: «Педагогічні інновації: закони формування, структура та алгоритм впровадження».

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧКИ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації***

1. Павленко О. І. Сутність, структура та зміст іншомовної комунікативної компетенції. *Педагогічні науки*. Полтава, 2021. Вип. 77. С. 23–27.
2. Павленко О. Сутність загальноприйнятих методів навчання іноземним мовам. *Педагогічні науки*. Полтава, 2021. Вип. 78. С. 131–139.
3. Павленко О. Формування мовленнєвої компетентності старшокласників в умовах неформальної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава, 2022. Вип. 29. С. 180–185.
4. Павленко О., Мокляк В. Специфіка особистісно орієнтованого навчання іноземним мовам. *Педагогічні науки*. Полтава, 2022. Вип. 80. С. 94–100.
5. Павленко О. ЗНО з англійської мови на 200 балів : навч. посіб. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 149 с.
6. Павленко О. Підкорюй англійську: практикуйся перед НМТ : навч. посіб. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 156 с.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Павленко О. І. Історія становлення методів навчання іноземних мов. *Дидаскал* : часопис : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Університетська освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (17–18 листопада 2020 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. № 21. С. 65–67.
8. Павленко О. І. Становлення методів навчання іноземним мовам (XIX – середина XX ст.). *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу* : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. (9 грудня 2020 р.) / Полт. ін-т

економіки і права ВМУРоЛ «Україна»; наук. ред. Р. Басенко та ін. Полтава : ПЕП, 2020. С. 529–532.

9. Павленко О. І. Сутність та визначення комунікативної компетенції. *Актуальні проблеми та перспективи технологічної та професійної освіти*: зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Тернопіль, 24–25 травня 2021 р.). Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2021. С. 135–136.

10. Павленко О. І. Освітні тенденції та інновації в навчанні іноземної мови. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки*: зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти (м. Рівне, 13–14 травня 2021 р.). Рівне : НУВГП, 2021. С. 402–405.

11. Павленко О. І. Роль комунікативної компетенції у вивченні іноземних мов. *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету*. Полтава : ПП Астроя, 2021. С. 226–228.

12. Павленко О. І. Формування іншомовної комунікативної компетентності в монологічному мовленні іноземною мовою. *Дидактика* : часопис : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст» (16–17 листопада 2021 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. № 22. С. 283–286.

13. Павленко О. І. Передумови педагогічної інноватики та класифікація педагогічних нововведень. *Управлінський дискурс макаренківської педагогіки*: зб. матеріалів XXI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 10–11 березня 2022 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 199–201.

14. Павленко О. І. Педагогічні інновації: закони формування, структура та алгоритм впровадження. *Збірник наукових праць викладачів,*

аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету. Полтава : ПП Астроя, 2022. С. 175–177.

15. Павленко О. І. Розвиток особистісно орієнтованої освіти в світі та Україні. *Дидакал* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю аспірантури та докторантури ПНПУ імені В. Г. Короленка «Реформування вищої освіти в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства» (м. Полтава, 15–16 листопада 2022 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. № 23. С. 327–328.

СВІДОЦТВА ТА СЕРТИФІКАТИ ПРО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НА ВЕБІНАРАХ, ПРОХОДЖЕННЯ КУРСІВ

Проходження курсу «Understanding language: learning and teaching»

Issued 20th November 2018. futurelearn.com/certificate-of-achievement

Certificate of Achievement

Elena Pavlenko

has completed the following course:

UNDERSTANDING LANGUAGE: LEARNING AND TEACHING
UNIVERSITY OF SOUTHAMPTON AND BRITISH COUNCIL

This online course introduced some of the latest ideas in research and practice in language learning and teaching.

4 weeks, 3 hours per week

Darren Paffey
Lecturer in Spanish and Linguistics
University of Southampton

Sara Pierson
Head of English for Education Systems
British Council

UNIVERSITY OF
Southampton

**BRITISH
COUNCIL**

The person named on this certificate has completed the activities in the attached transcript. For more information about Certificates of Achievement and the effort required to become eligible, visit futurelearn.com/proof-of-learning/certificate-of-achievement.

This learner has not verified their identity. The certificate and transcript do not imply the award of credit or the conferment of a qualification from University of Southampton and British Council.

Elena Pavlenko

has completed the following course:

UNDERSTANDING LANGUAGE: LEARNING AND TEACHING
 UNIVERSITY OF SOUTHAMPTON AND BRITISH COUNCIL

This online course introduced some of the latest ideas in research and practice in language learning and teaching.

STUDY REQUIREMENT

4 weeks, 3 hours per week

LEARNING OUTCOMES

- Reflect on the nature of language acquisition, and your personal place in that spectrum
- Identify ideas around the notion of 'meaning' in second language acquisition, and how we convey/appreciate meaning
- Explore aspects of what is hard and what is easy in second language acquisition
- Discuss the nature and diversity of language learning classrooms and how this might impact on the teaching and learning of languages
- Develop an awareness of some current approaches to language teaching in the classroom
- Engage with other learners' experiences of language teaching and learning
- Evaluate how online learning and teaching differs from face-to-face teaching
- Develop an understanding of how technology can support the learning and teaching of languages
- Identify some key skills in the moderation of online language courses
- Assess the use of social media in language learning and teaching
- Reflect upon the use of English as a global lingua franca and how it fits with their own language context
- Develop an understanding of the social and political factors involved in the historical and current spread of English

- Debate the implications of the impact of global English for language policy and teaching

SYLLABUS

- The nature of language and language learning including discussion of what is hard and easy in second language acquisition
- Language teaching in the classroom including consideration of classrooms as communities of practice and theories about effective classroom pedagogy
- Consideration of two case studies in current teaching practice: task-based language teaching (TBLT) and content and language integrated learning (CLIL)
- Technology in language learning and teaching and the changing role of teacher and learner
- Online versus face-to-face language learning
- The use of English as a global language or lingua franca
- The historical spread of English and implications for language policy and teaching
- Definitions of English as a lingua franca (ELF), the scale of ELF use and its pros and cons
- Exploration of the work of Global Englishes researchers and invitation to join in with a research project.

Участь у VI Всеукраїнській конференції
«Актуальні проблеми та перспективи технологічної освіти»

Участь у Міжнародній науково-практичній конференції молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти
«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки»

Участь у вебінарі «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства» (2021 р.)

Участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український КОНТЕКСТ»

Участь у воркшопі «International Interactions and Language Learning: Face-to-Face vs. Computer-Mediated Communication»

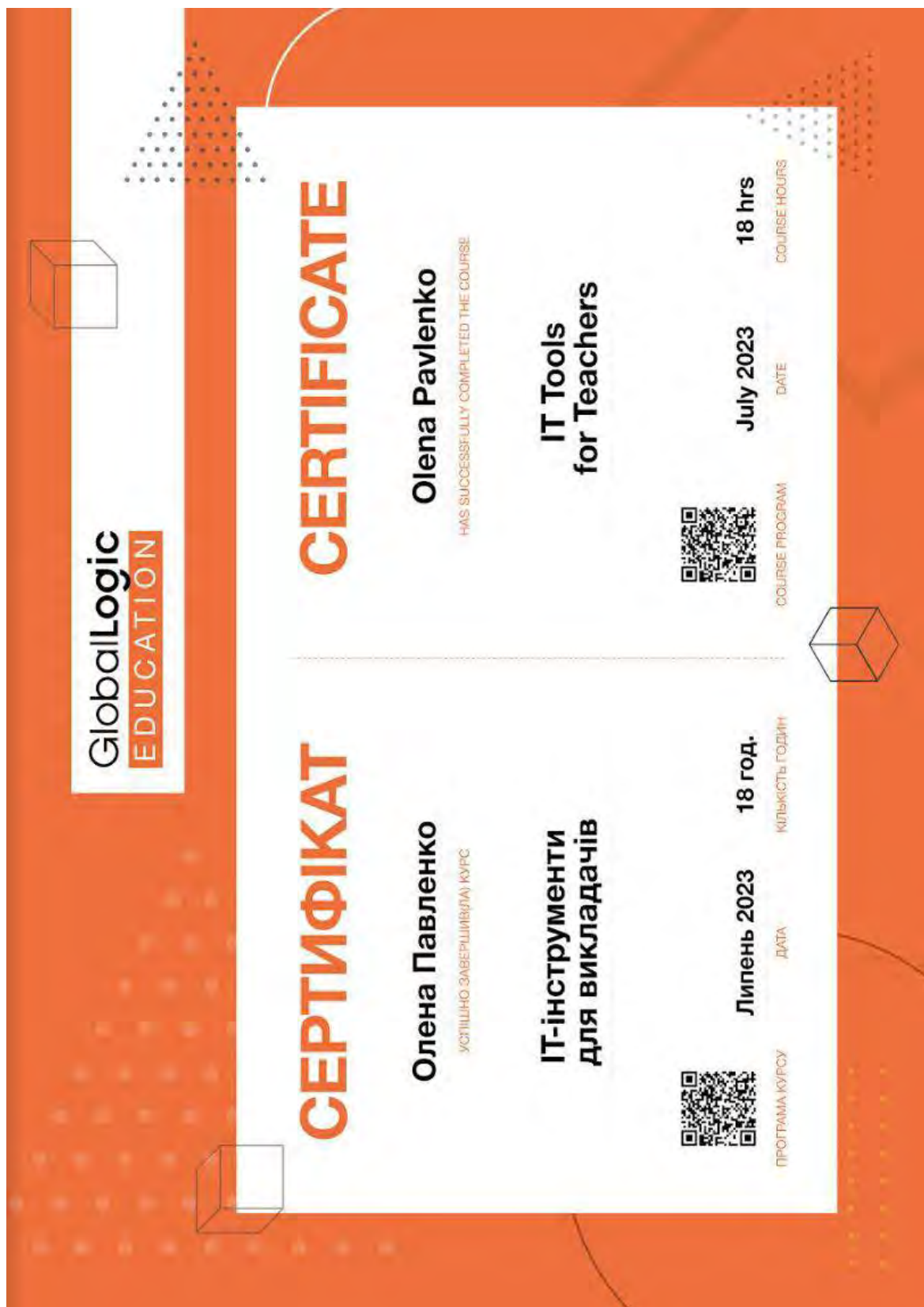
Участь у GLOBAL TEACHERS' FESTIVAL 2023

Участь у вебінарі на тему «Expert's Webinars. From A to Z»

Проходження курсу ІТ-інструменти для викладачів

Сертифікат з прийняття участі в роботі навчально-практичного семінару
на тему «Англійська мова в освітній діяльності НПП»

Міністерство освіти і науки України
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий центр розвитку професійної освіти (ЦРПО)

СЕРТИФІКАТ № 44165850/1083-23

підтверджує, що Павленко Олена Ігорівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

узяв(ла) участь у роботі педагогічного навчально-практичного семінару на тему «Англійська мова в освітній діяльності НПП» з обсягом навчального часу 90 годин (3 кредити ЄКТС).

За час навчання були опрацьовані питання:

1. Розвиток комунікативних навичок для проведення лекцій і семінарів та ефективна участь у дискусіях англійською мовою;
2. Удосконалення вимови (ритм, інтонація, наголос) і розширення професійного вокабуляру;
3. Основи письмового ділового спілкування англійською мовою.

Місце проведення м. Дніпро
Термін проведення 28.09.2023–28.12.2023

Олександр ПАТЛАСОВ
Наталія ПОМІНОВА

Дата видачі 28.12.2023 р.

Директор ЦРПО
Методист В.К. [ініціали]

Участь у вебінарі «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства» (2024 р.)

unesco
Chair

ІНСТИТУТ педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Centre for Lifelong Learning

СЕРТИФІКАТ

№ 15022024-141

підтверджує, що

Павленко Олена Ігорівна

учасник(-ця) щорічного вебінара «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства», присвячено Міжнародному дню рідної мови (21 лютого), що відбувся на базі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.
Дата проведення: 15 лютого 2024 року. Тривалість 5 години (0,2 ЄКТС).

для перевірки відскануйте QR код

Лариса Лукачук
Директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна національної академії педагогічних наук України

Участь у підвищенні кваліфікації за темою:
«Сучасні підходи викладання іноземних мов»

Анкета для учнів закладів загальної середньої освіти

End-of-Year Test

Units 1-12

Name: _____
 Date: _____
 Mark: _____ / 80 marks

Reading

1 Read the article about an unusual prison.

Prisoners in paradise

There are many reasons for tourists to visit the tropical islands of the Philippines: stunning beaches, some of world's finest diving spots, extraordinary geological features such as the Chocolate Hills and the Puerto Princesa Subterranean River National Park. **1** Iwahig Prison and Penal Farm is one of the world's largest open prisons and, strange as it sounds, it welcomes thousands of tourists every year.

The prison stands on around 340 km² of land covered with forest and bordered by mountains. There are no high walls to keep the prisoners locked inside, just a ditch which is not guarded. **2** A small part of the land is used for growing rice, and coconut tree groves, corn fields and other vegetable plots have been created here and there. Animals such as goats and cows wander around, while ducks, white egrets and other water birds feed in the rice fields.

The prisoners are sent here to learn and to earn. All but the most dangerous of them are given training in skills such as farming and fishing. These activities provide an income for the prison authorities, helping to pay the costs of running the prison. **3** The aim of this unusual prison is to give the prisoners the experience of being part of a community and a chance at building a successful life for themselves when they are released.

Not all prisoners here have equal levels of freedom. There are about 200 minimum security prisoners who are allowed to live in their own straw-and-bamboo huts around the

prison grounds, and even bring their families to live there.

4 These prisoners work the fields in large groups watched by just a few prison guards, who can often be seen resting under trees while the prisoners work with sharp metal tools. At night, they sleep together in large buildings with plenty of space. Only the 150 maximum security prisoners must work indoors and are locked up and isolated overnight.

Iwahig welcomes tourists who are curious to see this unique prison. At its ceremonial gate, one guard sits as people walk past him often without being checked. **5** This is surprising enough, but also prisoners don't look anything like the typical image of a prisoner. They are wearing loose T-shirts and caps they have chosen themselves specially for the show. The tourists donate a little money to the performers and may spend more in the gift shop, where the souvenirs have been crafted by the prisoners themselves.

Tourists don't just come for these novelties though. Their visit is an opportunity to see how the prisoners live in the prison and talk to them. The prisoners share their food with tourists as if they are their guests and chat about life in the prison. **6** One reason is that, compared to the conditions that prisoners live in in other prisons in the Philippines, life is very good here. Perhaps, though, the main thing that keeps them here is the chance of a new kind of life on their release. Fewer than 10% of the prisoners at Iwahig will commit another crime when they leave.

2 Complete the Exam Task.

Exam TASK

Six sentences have been removed from the article. Choose from the sentences A–G the one which fits each gap (1–6). There is one extra sentence which you do not need to use.

- A Most of the 3,186 prisoners are free to move around this area, clearing trees and farming crops.
- B For good behaviour, the maximum security prisoners can earn more freedoms after they have served half of their sentence.
- C But one attraction that tourists often say is a highlight of their trip is completely unexpected.
- D Inside the prison, tourists are greeted by the prisoners performing a perfectly synchronised dance routine to pop music.
- E They have more responsibilities and earn twice as much as the medium-security prisoners.
- F The prisoners too, earn a small salary, some of which is saved for them until the end of their sentence.
- G A common question is why the prisoners don't escape when it would be so easy to do so.

(____ / 6 marks)

Vocabulary and Use your English

1 Complete the Exam Task.

Exam TASK

For questions 1–8, read the text below and decide which answer (A, B, C or D) best fits each gap.

You are what you wear

Some people think that what they wear isn't really that important. They (1) _____ on their clothes without giving it much thought. They just want to get dressed and out the door. They use the excuse that they are too busy to take (2) _____ of their appearance. But they don't realise how much it can (3) _____ your confidence to know that you are looking your best. If you are one of these people, then you could be at (4) _____ of missing out on work and social opportunities simply because you're not taking the time to make an effort.

If you are interested in putting these ideas to the test, you can begin by going through your wardrobe. Throw away anything that you (5) _____ across that is worn out or damaged. Make sure that you donate the clothes that don't fit you any more to charity, even if it's a favourite item. It can be given a new (6) _____ of life with an owner who will actually be able to wear it. Then you should take a good look at what is left and work out which things (7) _____ together and which don't.

Dressing well requires time and effort, but it does pay off in the end. If you make the right (8) _____ wherever you go, I'm sure you'll find that life gets just a little bit easier in other ways.

1	A bring	B drop	C pass	D throw
2	A awareness	B care	C sense	D love
3	A rise	B give	C build	D step
4	A risk	B danger	C chance	D trouble
5	A find	B come	C look	D discover
6	A time	B chance	C run	D lease
7	A go	B look	C mix	D design
8	A expression	B performance	C impression	D idea

(____ / 8 marks)

2 Complete the sentences with the correct form of the words.

- Her art is so _____ – I don't know where she gets her ideas from. **IMAGINE**
- My teacher gave me an _____ of the poem, but I still didn't understand. **EXPLAIN**
- There's no _____ of life on other planets yet, but I'm sure it's out there. **PROVE**
- I find that _____ helps me remember new vocabulary. **REPEAT**
- We didn't mean to _____ you. I'm so sorry if we upset you. **EXCLUSIVE**
- These noodles are _____ eaten at Chinese New Year. **TRADITION**
- I'm afraid I don't know very much about _____. **POLITICAL**
- They _____ the evidence from crime scenes in this laboratory. **ANALYSIS**
- _____, she had never heard of Picasso, so I showed her some of his art. **SURPRISE**
- We had an unexpected _____ in the middle of the night – my neighbour's cat! **VISIT**

(____ / 10 marks)

3 Complete the Exam Task.

Exam TASK

For questions 1–6, complete the second sentence so that it has a similar meaning to the first sentence. Do not change the word given. You must use between **two** and **five** words, including the word given.

- 1 'I'll buy you lunch to celebrate your promotion,' said Celia.

OFFER

Celia _____ lunch to celebrate my promotion.

- 2 Jon's sister cut his hair.

HAD

Jon _____ his sister.

- 3 The secretary answers the phone and replies to emails.

ANSWER

Not only _____ the phone, but she also replies to emails.

- 4 I'm upset because I spent all my money on one dress.

REGRET

I _____ on one dress.

- 5 I can't wait to see Jane and hear her news.

CATCHING

I'm really looking forward _____ with Jane.

- 6 Luke is finally starting to recover from his illness!

MEND

Luke is _____ at last!

{ ____ / 6 marks}

Listening

1 Listen and complete the Exam Task.

Exam TASK

You will hear people talking in eight different situations. For questions 1–8, choose the best answer (A, B or C).

- 1 You hear a man and woman talking.
What is the man pleased about?
 A His new job will be more satisfying than his old job.
 B He has achieved his ambition of becoming a manager.
 C The salary in the new job will be higher than in his old job.
- 2 You hear a woman talking.
What does she plan to do next in her career?
 A Get some qualifications.
 B Apply for a job at the hospital.
 C Do voluntary work in order to get experience.
- 3 You hear a man and woman talking.
What is the man worried about?
 A Not being a good manager
 B Being poor when he's old
 C Losing his job in the future
- 4 You hear a tourist talking on the phone. What is she embarrassed about?
 A She didn't give the waiter a tip at the end of the meal.
 B She left too much money on the table in a restaurant.
 C She couldn't pay the bill at a restaurant.
- 5 You hear a boy talking about a problem at school. What is his opinion?
 A Martin didn't do anything wrong.
 B Martin committed a serious crime.
 C Martin should not have been punished.
- 6 You hear a man and a woman talking about their teenage daughter.
What does the father think his daughter should do?
 A Start looking for a job.
 B Concentrate on her education.
 C Speak about her goals more often.
- 7 You hear a girl talking to a boy about fashion.
What does she say about his clothes?
 A He should spend more time choosing his clothes.
 B He always looks like he is going somewhere special.
 C He looks good even though he doesn't make an effort.
- 8 You hear an answerphone message.
Why is the doctor calling?
 A To give the patient some good news.
 B To ask the patient to come in for some tests.
 C To tell the patient that their prescription is ready.

{ ____ / 8 marks}

2 **Y2 ▶ Listen and complete the Exam Task.**

Exam TASK

You will hear a woman called Leigh Gatsby talking about working in the fashion industry. For questions 1–10 complete the sentences with a **word or short phrase**.

- 1 Leigh wants to _____ the audience to change their minds about the fashion business.
- 2 Leigh says that the fashion jobs in which you can become a _____ are the ones everyone knows.
- 3 As a garment technician, Leigh needs to decide how to make each design in a _____ into a piece of clothing.
- 4 Leigh says that patterns such as flowers and spots last longer on _____ materials.
- 5 Leigh says that it's difficult to find synthetic fur which looks like an _____.
- 6 Leigh says that you must have _____ to get work in fashion because it's competitive.
- 7 The first steps Leigh took in her career were getting some _____ and going to fashion college.
- 8 Stylists don't spend all their time _____ rich clients in stylish clothes according to Leigh.
- 9 The job of a trend forecaster is to say what will _____ and become the next fashion.
- 10 As a trend forecaster you'll attend _____ as well as paying attention to what normal people are wearing.

(____ / 10 marks)

3 **Y3 ▶ Listen and complete the Exam Task.**

Exam TASK

You will hear five short extracts in which people are talking about natural disasters. For questions 1–5, choose from the list (A–H) what each person says about the topic. Use the letters only once. There are three extra letters which you do not need to use.

- A I have suffered in a natural disaster myself.
- B More money should be spent on trying to understand when natural disasters will happen.
- C The news media pay too much attention to natural disasters.
- D Natural disasters have some benefits.
- E I want to train as an aid worker in natural disasters.
- F I'm worried about a natural disaster happening where I live.
- G I think people who enjoy watching natural disasters are crazy.
- H I'm particularly interested in one kind of natural disaster.

- Speaker 1
- Speaker 2
- Speaker 3
- Speaker 4
- Speaker 5

(____ / 5 marks)

4 **Y4 ▶ Listen and complete the Exam Task.****Exam TASK**

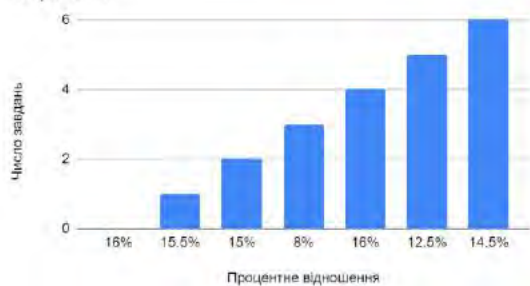
You will hear a radio interview with a police sergeant, who's talking about the steps involved in investigating a crime scene. For questions 1–7, choose the best answer (A, B or C).

- 1 What does Sergeant Hoyt say about detective work?
 - A It isn't as easy as it looks on TV.
 - B He is sometimes amazed by how much evidence there is.
 - C Understanding what the evidence means is usually a quick process.
- 2 What does Sergeant Hoyt say 'securing a crime scene' means?
 - A collecting the evidence from an area.
 - B making sure nothing is moved.
 - C protecting it from the public.
- 3 Sergeant Hoyt says that the Scene of Crime Officers must examine the scene
 - A as quickly as possible.
 - B as carefully as possible.
 - C as soon as possible after the crime.
- 4 What does Sergeant Hoyt say Scene of Crime Officers have to think about during the search?
 - A evidence which may now be on the criminals' body or clothing.
 - B evidence which the criminals may have removed.
 - C places where the criminals could have hidden evidence.
- 5 During the collection of evidence,
 - A some evidence remains at the scene.
 - B only small items are sent to the police lab.
 - C investigators know immediately what will be useful.
- 6 Sergeant Hoyt says that it makes him miserable when
 - A they have to investigate a crime scene twice.
 - B they have all the evidence they need, but can't find the criminal.
 - C they cannot gather enough evidence to charge the guilty person.
- 7 Sergeant Hoyt once took part in an investigation where
 - A the wrong person was sent to prison.
 - B investigating an old crime scene solved the case.
 - C new evidence showed that no crime had been committed.

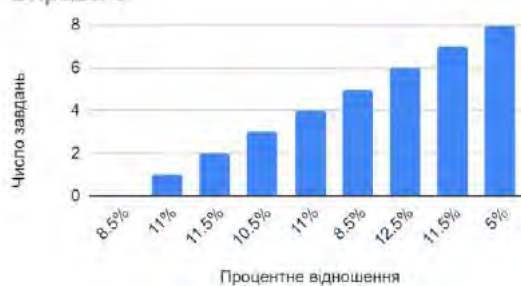
{ ____ / 7 marks }

Результати вхідного опитування

Вправа 1

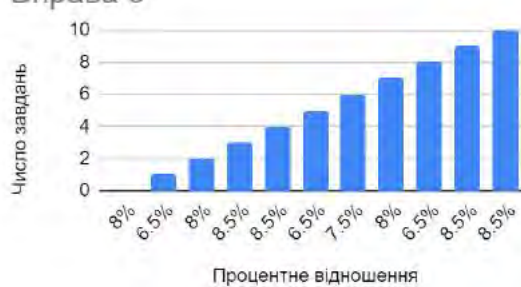
Вправа 5

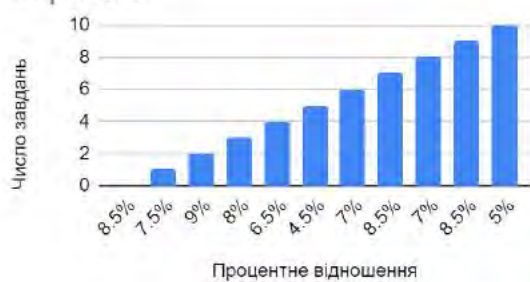
Вправа 2

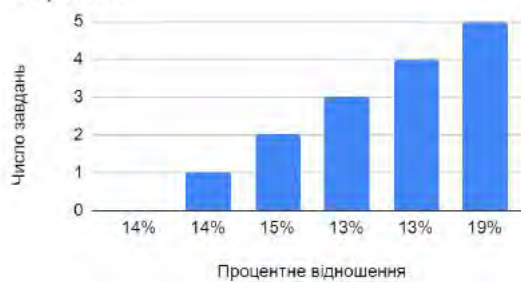
Вправа 6

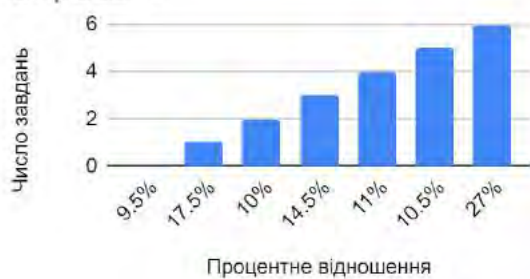
Вправа 3

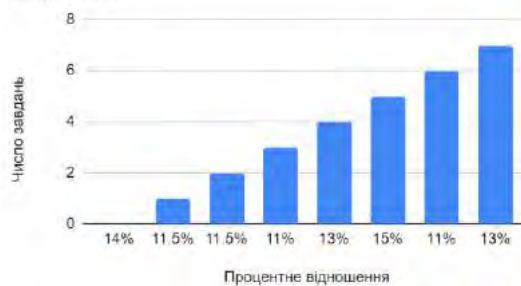
Вправа 7

Вправа 4

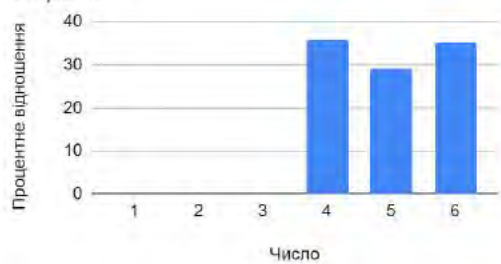

Вправа 8

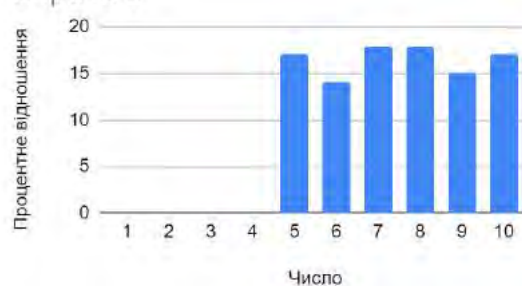

Результати вихідного опитування

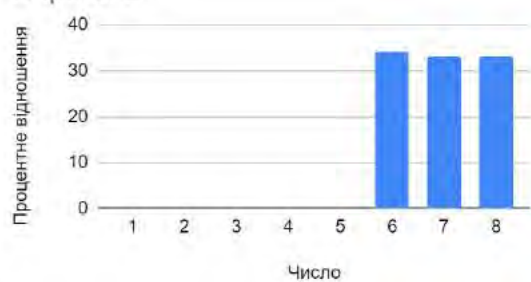
Вправа 1

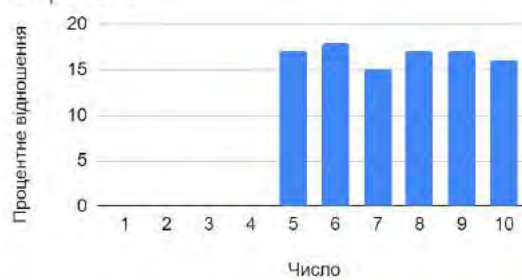
Вправа 5

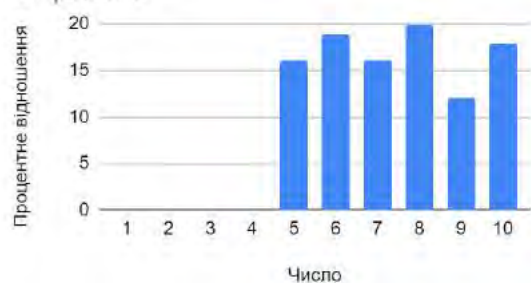
Вправа 2

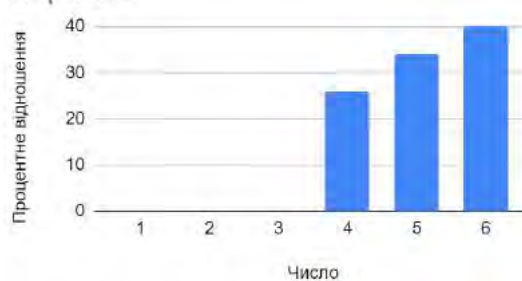
Вправа 6

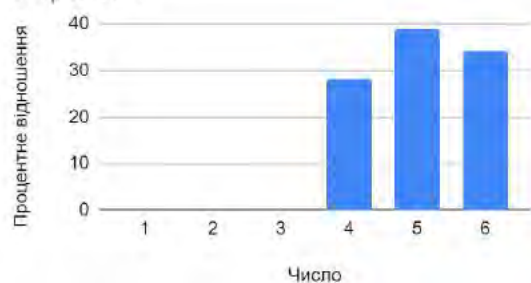
Вправа 3

Вправа 7

Вправа 4

Вправа 8

